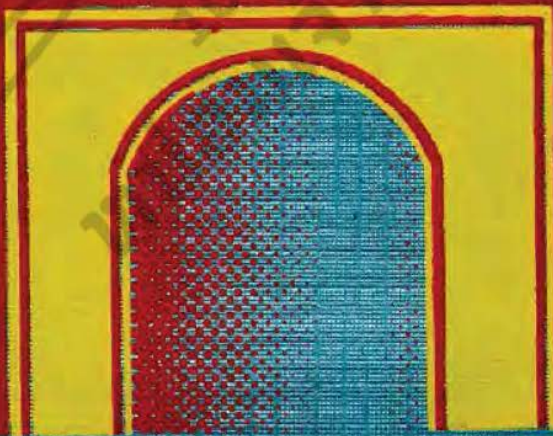

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

แก้ไขเบื้องหลัง

คำสอนจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทราธิราช บรมราชกุมารี

เที่ยวเมืองลัγκα

ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทรรติ ดิศกุล ทรงนิพนธ์

สำนักพิมพ์อมรินทร์

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๒,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๑๗

องค์การข้าราชการ

ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

ถนนราชดำเนินกลาง

จัดพิมพ์จำหน่าย

ราคา ๑๘.๐๐ บาท

คำนำ

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปสำรวจโบราณวัตถุสถานยังเกาะลังกา พร้อมกับ คุณธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร คุณชลห่มุ ชลาหุเคราะห์ คุณมะลิ โคกสันเทียะและคุณชูศักดิ์ ทิพยเกษร ข้าราชการกรมศิลปากร รวมทั้งหม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ บริพัตร และหม่อมเจ้าเสมอภาค โสณกุล ตั้งแต่วันที่ ๒๕ กันยายน ถึง วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ และข้าพเจ้าได้เรียบเรียงรายงานการสำรวจดังกล่าวขึ้นไว้ ได้ให้ตีพิมพ์ในวารสารข้อฟ้าตั้งแต่ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ จนถึงปีที่ ๓ ฉบับที่ ๘ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

บัดนี้ข้าพเจ้าใคร่จะได้ออกหนังสือชุดของคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรอีกชุดหนึ่ง เรียกว่า ชุดประกอบการศึกษานอกไปจาก ชุดเอกสารการวิจัย ซึ่งได้เคยจัดตีพิมพ์มาแล้ว ๑ เล่ม และวารสารโบราณคดี ซึ่งออกเป็นประจำอีก ๓ เดือนต่อ ๑ เล่ม สำหรับหนังสือ ชุดประกอบการศึกษา นี้ ข้าพเจ้าตั้งใจจะให้ เป็นหนังสืออ่านประกอบการศึกษาของนักศึกษาคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ในค่านวิชาโบราณคดี รวมทั้งอาจเป็นแรงบันดาลใจและประดับความรู้ของท่านผู้ที่สนใจในวิชาโบราณคดีบ้าง หนังสือชุดนี้จะไม่หนักเท่ากับ ชุดเอกสารการวิจัย จะเป็น

๖

หนังสือที่เบา ๆ เขียนขึ้นอย่างง่าย ๆ เกี่ยวกับสาระในตำราวิชาโบราณคดี และบางครั้งก็จะเป็นหนังสือที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศ ซึ่งผู้แปลไม่จำเป็นต้องใช้การค้นคว้าของตนเอง แต่ก็ยังเป็นประโยชน์ในการที่จะเพิ่มพูนความรู้ทางตำราวิชาโบราณคดีต่อไป

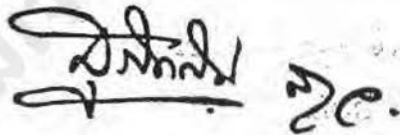
อาศัยการวางกำหนดดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงได้ให้ตีพิมพ์เรื่อง เที้ยวเมืองลังกา นี้ เป็นหนังสือใน ชุดประกอบการศึกษา เล่มแรก และเล่มที่ ๒ ก็จะเป็นเรื่อง วิวัฒนาการของศิลปอินเดีย แบบอมราวดี อันเป็นหนังสือแปลจากภาษาฝรั่งเศสตามลำดับ

นอกจากเนื้อเรื่อง เที้ยวเมืองลังกา แล้ว ข้าพเจ้ายังได้ให้ตีพิมพ์ ราชพระนามพระเจ้าแผ่นดินลังกา รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญไว้ในตอนท้ายเล่มด้วย เพื่อประโยชน์แก่ท่านผู้สนใจทั้งหลายทั่วไป ราชพระนามพระเจ้าแผ่นดินลังกา นี้ ข้าพเจ้าได้รวบรวมมาจากหนังสือเรื่อง ประวัติศาสตร์โดยสังเขปของ เกาะลังกา (A Concise History of Ceylon) ซึ่งมีนายนิโคลาส (C. W. Nicholas) และ ศาสตราจารย์ปรนะวิตานะ (S. Paranavitana) เป็นผู้แต่ง ตีพิมพ์ที่กรุงโคลัมโบ ประเทศลังกา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ ถ้าท่านผู้สนใจลองตรวจตราดูก็จะเห็นว่า มีแตกต่างไปจากที่สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ได้เคยประทานไว้ในหนังสือเรื่อง ประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ ในลังกาทวีป ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ บ้าง อนึ่ง ราชพระนามพระเจ้าแผ่นดินลังกา ในหนังสือเรื่องประวัติ

ก

ศาสตร์โดยสังเขปของเกาะลังกานีสืบค้นลงเพียงแค่ พ.ศ. ๒๐๔๘ ซึ่งเป็นเวลาที่ชนชาติโปรตุเกสได้เดินทางเข้ามาถึงเกาะลังกา ฉะนั้นรายพระนามหลัง พ.ศ. ๒๐๔๘ จึงเป็นรายพระนามพระเจ้าแผ่นดินลังกาที่ข้าพเจ้าคัดมาจากพระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพ ในหนังสือเรื่องประติษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาที่ป็น

ข้าพเจ้าหวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์บ้างแก่นักศึกษาในคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร รวมทั้งท่านผู้อื่นที่สนใจในวิชาโบราณคดีของประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง ไม่น่าก็น้อย และขอขอบคุณคุณครูสภาที่ได้รับจัดพิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ ในชุดหนังสือภาษาไทยของครูสภาด้วย อนึ่งกรมศิลปากรได้ให้ขอขัมเนกาตีพิมพ์มาจัดพิมพ์เป็นภาพประกอบ จึงขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้เช่นเดียวกัน

(ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้า สุภทรดิศ ดิศกุล)
คณบดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

สารบัญ

คำนำ	ก
เที่ยวเมืองลังกา	(๑)
กรุงกัวลาลัมเปอร์	๑
กรุงโคลัมโบ ครั้งที่ ๑	๖
เมืองอนุราชปุระ	๑๖
เมืองโปตนนารูระ	๕๒
เขาสีคีรียะ	๗๔
ทิมพูลละ	๘๒
เมืองแคนดี	๘๔
เมืองนุวาระ เอลิยะ	๙๗
เมืองดิสสมหาราม	๙๙
กรุงโคลัมโบ ครั้งที่ ๒	๑๑๑
เกาะสิงคโปร์	๑๒๕
ราชพระนามพระเจ้าแผ่นดินลังกา	

๒๕๖๕
เที่ยวเมืองล้งกา

100 ปี ศาลากลาง
หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปสำรวจโบราณวัตถุสถานยังเกาะลังกา พร้อมกับคุณธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร คุณชลหมู่ ชลาบุรณะที่ คุณมณี โลกสันเทียะ และ คุณชูศักดิ์ ทิพยเกษร ข้าราชการกรมศิลปากร รวมทั้ง หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ บริพัตร และ หม่อมเจ้า เสมอภาค โสณกุล ตั้งแต่วันที่ ๒๕ กันยายน-๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ จึงขอเล่าเรื่องราวไว้ดังต่อไปนี้

วันที่ ๒๕ กันยายน

คณะของเราได้ขึ้นเครื่องบินเดินอากาศไทยจาก กรุงเทพฯ ไปยังกรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้เพราะไม่มีเครื่องบินโดยตรงจากกรุงเทพฯ ไปยังเกาะลังกา เครื่องบินออกจากกรุงเทพฯ เวลา ๙.๐๐ น. ถึงกรุงกัวลาลัมเปอร์ เวลา ๑๑.๓๐ น. หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ บริพัตร หม่อมเจ้า เสมอภาค โสณกุล คุณธนิต อยู่โพธิ์ และข้าพเจ้า โดยสารเครื่องบินชั้นที่ ๑ นอกนั้นไปชั้นที่ ๒ ตามทางบริการสบายมาก ที่สนามบินกรุงกัวลาลัมเปอร์ ท่านที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตไทย คือ ม.จ. ยุธิชเรีเยร สวัสดิ์วัฒน์ และชายา คือ ม.ร.ว. ภทรา-ศรีที่ศ แสดงและมวคอยรับ สนามบินและตัวอาคารเขาสว่างใหม่ สวยงามและสะอาดจนน่าอัศจรรย์ หวังว่าวันหนึ่งสนามบินคอนเมืองของเราจะเป็นเช่นนั้นบ้าง ข้าพเจ้าเองมีนายพีกอก (Peacock) ซึ่งเป็นอาจารย์สอนวิชาก่อนประวัติศาสตร์อยู่ใหม่หาวิทยาลัย

๒

เที่ยวเมืองลังกา

มลายู ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์มาคอยต้อนรับ เหตุนี้จึงขึ้นรถไปกับเขา โรงแรมที่เราพักเป็นโรงแรมชั้น ๑ ชื่อเมอร์ลิน (Merlin) สวยมาก และเราไม่ต้องเสียสตางค์เองด้วย รวมทั้งกำอาหารที่นั่น ที่เป็นเช่นนี้เพราะการต่อเครื่องบินกึ่งกล่าว ถ้าค้างเพียงคืนเดียว สายการบินเขาออกให้หมด

สำหรับอาหารกลางวัน ท่านที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตไทยประทานเลี้ยงอาหารจีนทั้งคณะ เสร็จแล้วเราจึงไปชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติของมาเลเซีย นายฟ็อกคอกอยรับอยู่ที่นั่น (รูปที่ ๑) พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ เป็นเด็กหนุ่มชาวมลายู ว่าเป็นรองผู้อำนวยการ เคยไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ แต่บัดนี้ก็ไม่อยากทำงานในพิพิธภัณฑ์สถานแล้ว กำลังจะเปลี่ยนไปทำงานอย่างอื่น ซึ่งนับว่าน่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะดูเหมือนจะเป็นชาวมลายูคนแรกที่ไปรับการฝึกหัดมาทางนี้ ความจริงข้าพเจ้าเคยได้ชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งนี้มาแล้วตั้งแต่ครั้งแรกเปิด คราวนี้เป็นการไปชมครั้งที่ ๒ ก็ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปกว่าเก่ามากนัก ตัวตึกเขาสร้างใหม่เป็นแบบมลายูกลายๆ มีภาพโมเซคประดับอยู่ด้านหน้า ด้านในคันท้องแฉกต่าง ๆ เขาปรับอากาศหมด (ซึ่งเราก็น่าจะทำบ้าง) ทางด้านซ้ายมือของห้องโถงตรงกลาง เป็นห้องใหญ่ จัดแสดงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมลายู คือทั้งมลายู และ จีน มีจำพวกเครื่องแต่งตัว หนังสติ่ง ห้องนอน การละเล่นต่าง ๆ

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๓

ซึ่งเขาทำเป็นตุ้ป็นรูปตุ้กตาไว้ ข้างในทาสีและวาดภาพให้เห็นเหมือนของจริง (ซึ่งเราก็น่าจะทำบ้างเช่นเดียวกัน) แต่ดูแล้วก็ไม่น่าสนใจมากนัก คำนขวามีเป็นห้องใหญ่อีกห้องหนึ่งแสดงประวัติศาสตร์ของประเทศมาเลเซีย ซึ่งก็น่าชมเขาว่าแม้ไม่มีอะไรจะแสดงมาก แต่ก็อุทิศจัดให้มีสำหรับคนเข้าชมได้ เริ่มแรกที่เคยแสดงเกี่ยวกับสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีเครื่องมือหิน หั้วกระโหลก ฯลฯ ต่อจากนั้นจึงถึงสมัยประวัติศาสตร์ อันอาจนับได้ว่าศิลปวัตถุของเขาที่นั่นมีน้อยกว่าของเราหลายร้อยเท่ากัน ที่สำคัญก็มีรูปพระ โพธิสัตว์ อวโลกิเตศวร สมฤทธิสมย์ศรีวิชัย (รูปที่ ๒) ซึ่งค้นพบในแหลมมลายู งามมากทีเดียว ของเขาบริบูรณ์ทั้งองค์ ว่าขุดพบในเหมืองแต่ก็ยังมีความเล็กกว่าพระโพธิสัตว์ ๒ องค์ที่ค้นพบที่ไชยาของเรา นอกจากนั้นก็ยังมีภาพสลักบนหินอีกบ้าง ต่อจากนั้นการแสดงของเขาที่มักจะเปลี่ยนเป็นรูปภาพเป็นส่วนใหญ่ อีกค่านหนึ่งของห้องเป็นการแสดงผลผลิตในประเทศมาเลเซีย มีห้องเล็กห้องหนึ่งอยู่ทางปลายสุดของห้องนี้ กำลังแสดงเกี่ยวกับทางมานุษยวิทยา ก็ขอว่าป้าชาวเขาในประเทศมาเลเซีย นายพิคอกได้บอกแก่ข้าพเจ้าว่า การศึกษาวิชาก่อนประวัติศาสตร์ในภาคเอเชียอาคเนย์นี้ เผลอเห็นว่าการจะเกี่ยวกับวิชามานุษยวิทยาเป็นสำคัญ เพราะยังมีชาวป่าชาวเขาเหลืออยู่มาก และถ้าไม่ศึกษาเกี่ยวกับชาวป่าชาวเขาแล้ว ก็ไม่อาจจะทราบได้อย่างแน่นอนทีเดียวว่า มนุษย์ในสมัยก่อนประวัติ-

๔

เที่ยวเมืองลังกา

ศาสตร์นั้นมีความเป็นอยู่อย่างไร คำกล่าวของเขาเช่นนี้ก็ออกจะถูกต้องอยู่ และเราเองก็ควรจะรีบด้วย เพราะถ้ายังช้าไป ชาวป่าเขาเหล่านั้นได้รับอารยธรรมสมัยใหม่เสียหมดแล้ว ก็จะไม่มื่ออะไรเหลือเกี่ยวกับวัฒนธรรมสมัยดั้งเดิมให้เราได้ศึกษากันมากนัก ต่อจากนั้นเราออกมายังห้องโถงตรงกลาง ซึ่งจัดแสดงภาพเกี่ยวกับบรรดาเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ ในมลายูในปัจจุบัน แล้วเดินขึ้นบันไดไปชั้นบน บันไดนี้มีภาพสลักดี ๆ ของศิลปะอินเดียสมัยโบราณตั้งอยู่ ๒-๓ ชั้น ว่ารัฐบาลอินเดียส่งมาให้มานานแล้ว ชั้นบนจะแสดงเกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาคือสัตว์สตัฟฟ์ต่าง ๆ ทำเป็นตู้วากภาพวิวัฒนาการไว้เบื้องหลัง ทำให้เห็นเหมือนของจริง แต่ยังไม่เสร็จ ห้องชั้นล่างใต้ห้องโถง ก็จัดแสดงเกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาอีก เป็นพวกสัตว์และหินไดโนเสาร์ นายพิศอกได้กล่าวอีกว่าพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยาไม่ควรจะรวมอยู่กับพิพิธภัณฑสถานศิลปะ เพราะผู้ที่ชอบดูสิ่งของเกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา คือ สัตว์ ก้นไม้ แร่ ฯลฯ ย่อมมีมากกว่าศิลปะวัตถุเป็นธรรมดาถ้าเอาไว้รวมกัน ไม่ช้าแผนกธรรมชาติวิทยาก็จะสำคัญกว่าแผนกศิลปะ ทั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ นายพิศอกได้พาเราเข้าไปดูมโหระทึกสัมฤทธิ์--ซึ่งขุดได้ในประเทศมาเลเซียด้วย เขากำลังซ่อมอยู่ (รูปที่ ๓) นำสังเกตว่าช่างในพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ล้วนเป็นช่างหนุ่ม ๆ ทั้งสิ้น เขามีทั้งที่ทำงานและโรงงานอยู่ในชั้นล่างของตัวพิพิธภัณฑสถาน

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๕

ออกจากรั้วนายพิศอกพาข้าพเจ้าไปมหาวิทยาลัยมลายู เพื่อจะพบกับศาสตราจารย์วิงกุงกู หัวหน้าแผนกประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัย เจรจาเกี่ยวกับการที่ข้าพเจ้าจะช่วยเขาในงานสัมมนาทางประวัติศาสตร์ของทวีปเอเชีย ณ มหาวิทยาลัยมลายู ในเดือนสิงหาคม ปีหน้า (๒๕๑๑) บริเวณมหาวิทยาลัยของเขา ก็สวยงามพอใช้ ความจริงข้าพเจ้าเคยมาพักที่นั่นครั้งหนึ่งแล้วในหอพักของมหาวิทยาลัย

เสร็จแล้วนายพิศอกพาข้าพเจ้าไปส่งยังตำหนักของท่านที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตไทยซึ่ง หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และ หม่อมเจ้า เสมอภาค ได้คอยอยู่ที่นั่นก่อนแล้ว เราได้รับประทานน้ำชาพร้อมกัน ตำหนักสบายมาก เป็นอาคารแบบที่เรียกว่าแฟลตให้เช่า แต่อาคารเหล่านี้ก็ไม่สูงนัก ปลูกอยู่เป็นหลายหลัง ในบริเวณเดียวกัน ฝนเริ่มตกลงมาบ้าง ว่าเป็นอย่างนี้เสมอในกรุงกัวลาลัมเปอร์ แต่ตกไม่มากนัก เหตุนี้หน้าและต้นไม้ของเขาจึงสวยงาม เขียวชอุ่มอยู่เสมอ

ตอนค่ำนายพิศอกและภรรยา มารับข้าพเจ้าที่ไฮเต็ลเมอร์ลิน พาไปรับประทานอาหารที่ภัตตาคาร ซึ่งเขาบอกว่า เป็นภัตตาคารอาหารฝรั่งเศสที่ดีที่สุด ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ ก็ดีพอใช้ ทั้งนายพิศอกและภรรยา (ซึ่งเป็นชาวพม่า) ชอบกรุงเทพฯ มาก บอกว่าอาหารแบบในกรุงเทพฯ หาไม่ได้ง่ายนักในกรุงกัวลาลัมเปอร์

๖

เที่ยวเมืองลังกา

วันที่ ๒๖ กันยายน

ตอนเช้าเวลา ๘.๒๕ น. คณะของเราได้ขึ้นเครื่องบิน บีโอเอซีต่อไปยังกรุงโคลัมโบ ประเทศลังกา ไปถึงเวลาก่อนเที่ยงที่นั่น ท่านอุปทูตประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยและภรรยา คือคุณเปชและคุณอนุ โอสดานนท์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่สถานทูต ได้กรุณามารับที่สนามบิน พอเครื่องบินลงก็น่าแปลกใจ เพราะสนามบินและอาคารที่สนามบินกรุงโคลัมโบนั้นไม่ใหญ่โตสมกับเป็นราชธานีเลย มีขนาดและหน้าตาเท่ากับของจังหวัดเล็ก ๆ แห่งหนึ่งของเราเท่านั้นเอง การผ่านตรวจคนเข้าเมืองและภาษีศุลกากร ออกจะลำบาก เพราะเขากวักขันมากเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศที่นำเข้า ทั้งนี้เพราะปรากฏว่าราคาแลกเปลี่ยนตามทางราชการ กับราคาแลกเปลี่ยนในตลาดมีคติดกันมากเกือบเท่าตัว อย่างไรก็ดีเนื่องจากเรามีเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตไทยมากคอยต้อนรับอยู่ จึงผ่านไปได้อย่างสะดวก มีหนังสือพิมพ์มากอยู่ถ้ารูปถ่าย เพราะข่าวได้แพร่ออกไปแล้วว่ามีเจ้าชายและเจ้าหญิงไทยจะเสด็จมาประพาสเกาะลังกา

สนามบินกรุงโคลัมโบ อยู่ห่างจากตัวเมืองมาก รถยนต์ต้องวิ่งราว ๑ ชั่วโมง จึงถึงตัวเมือง ถนนขนาดเล็กแบบอังกฤษ แต่ลาดยางเรียบร้อย รดแล่นวิ่งสวนกันได้เพียง ๒ คันเท่านั้น และสะพานบางแห่งก็แคบ จนถึงขนาดแล่นสวนกัน ไม่ได้ที่เดียว การขับรถในเกาะลังกาเขาขับตีมาก เพราะแม้จะวิ่งเร็วพอใช้ แต่

หม่อมเจ้าสุภัทระดิศ ดิศกุล

๗

ก็ยังไม่เคยเห็นมีอุบัติเหตุเลย ต่างฝ่ายต่างก็พยายามรักษาทาง
ของตัว ระหว่างรถแล่นมา ฝนตกหนักทีเดียว เพราะในแถบ
กรุงโคลัมโบนั้นฝนตกหนักเสมอ เจ้าหน้าที่สถานทูตไทยที่มารับ
และขับรถให้เราคือ คุณอาชีพ ศาถยาชีวิน ซึ่งต่อมาจะสนิท
สนมกับเรามากทีเดียว สองข้างทางคล้ายสวนบ้านเราเป็นสวน
ใหญ่ มีบ้านคนซึ่งเป็นตึกอิฐทาสีหรือตึกดินฉาบปูนขาวเรียงราย
เป็นระยะห่าง ๆ กัน ประชาชนโดยทั่วไปเช่นตามตลาดหรือใน
เมืองดูจะไม่สู้ร่ำรวยนัก แต่ก็ยังไม่ยากจนเท่าในประเทศอินเดีย
คุณอาชีพเล่าให้เราฟังว่าในเกาะลังกาเขาห้ามของต่างประเทศเข้า
มา ๖ ปีแล้ว ด้วยเหตุนี้เอง รถยนต์ต่าง ๆ ที่นี้จึงคู่เก๋าคือ
คร่ำไปหมด

หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์และหม่อมเจ้า เสวยภาค พักที่
สถานเอกอัครราชทูตไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หม่อมราชวงศ์
พันธุ์ทิพย์ นั้นไม่มีใครสบายตั้งแต่ก่อนออกเดินทางแล้ว พวก
เราที่เหลืออีก ๕ คนเดิมจะไปพักโรงแรมคัลเฟซ อันเป็นโรงแรม
ชั้น ๑ ตั้งอยู่ริมทะเล แต่จากการเจรจาขกับเจ้าหน้าที่สำนักท่องเที่ยว
ที่มากอยรับหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ เขาแนะนำให้ไปพักโรง
แรมใหม่อีกแห่งหนึ่งซึ่งเพิ่งเปิดใหม่ และราคาก็ถูกกว่ามาก ชื่อ
โรงแรมช้างเดิน (Elephant Walk) เราก็ตกลง จึงได้ไปพักที่นั่น

๘

แถวเมืองลังกา

ภัสบายตี แม้จะมีห้องส้วมและห้องน้ำอยู่นอกห้องนอน แต่ก็อยู่ไกล ๆ กันนั่นเอง เขาจัดให้คณะเราอยู่ชั้น ๒ ของโรงแรมเพียงคณะเดียว พวกเจ้าหน้าที่โรงแรมพูดภาษาอังกฤษได้บ้าง คุณชูศักดิ์ในคณะเราพูดภาษาสิงหล (ลังกา) ได้ เพราะเมื่อบวชเป็นพระได้เคยมาศึกษาอยู่ที่เกาะลังกานี้เป็นเวลาถึง ๕ ปี จึงสะดวกมากในการติดต่อกับคนลังกา

ตอนกลางวันท่านอุปทูตจัดเลี้ยงที่สถานเอกอัครราชทูตไทย สถานเอกอัครราชทูตนี้ เมื่อก่อนเป็นบ้านคนธรรมดา เหตุนี้จึงไม่มีใครโอ้อวดนัก และการหาบ้านโอ้อวดในกรุงโคลัมโบนี้ก็ออกจะหายากพอใช้ เสร็จแล้วท่านอุปทูตต้องพาหม่อมมาคูอาการของหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ ซึ่งหม่อมก็บอกว่าไม่เป็นอะไรมากนัก นอกจากแพ้ยามาแก่กรุงเทพฯ ๖ เผอิญวันนี้เป็นวันพระทางราชการและร้านรวงต่าง ๆ เขาปิดหมด เราทำอะไรไม่ได้มาก จึงไปชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติของลังกากัน ตั้งอยู่ไม่ห่างจากสถานเอกอัครราชทูตนัก

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติของลังกาตั้งอยู่ในตึกใหญ่ แต่สร้างมานานแล้วเห็นจะอย่างน้อยก็คงในราวสมัยรัชกาลที่ ๕ ห้องด้านหน้าตั้งแสดงของดี ๆ เช่น พระพุทธรูป ปลายสุดห้องตั้งพระพุทธรูปศิลาปางสมาธิขนาดใหญ่สมัยอนุราชปุระ งามมากทีเดียว

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

๕

(รูปที่ ๔) สองข้างเป็นตู้ไม้พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ขนาดเล็ก แม้ว่า
จะมีน้อย แต่ก็เต็มสมัยเก่า และงามอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน (รูป
ที่ ๕) เราชลเขาถ่ายรูป เขาก็ไม่ยอม ว่าต้องขออนุญาตผู้อำนวยการ
การก่อน ซึ่งวันนี้ก็เผอิญไม่อยู่คงจะเป็นเพราะเป็นวันพระนั่นเอง
ที่ลังกเขาหยุดวันพระเต็มวันวันโกนครึ่งวัน อย่างที่เราเคยหยุด
มาแล้วครั้งหนึ่งในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในตู้สองข้างห้อง
นี้ยังมีภาพสลักจากหิน และภาพปูนปั้นด้วยเข้าใจว่าคงเลือกเอา
แต่ของดี ๆ มาจัดแสดง และการจัดแสดงก็ทำตามแบบใหม่พอ
ใช้ถักไปเป็นห้องเล็ก ๆ ก้านขวามือจัดแสดงอาวุธ ก้านซ้ายมือมี
ทางเดินต่อไปยัง ห้องใหญ่ปลายทางเดินมีไม้สลักเป็น รูปประตุมิ
มกร-ไตรณะ อยู่ข้างบน คือเป็นรูปวงโค้งบนยอดสุดมีหน้าสิงห์
หันหน้าตรง ปลายสองข้างวงโค้งสลักเป็นรูปมังกรหรือเหรา (คือ
จะเข้มีวง) แลเห็นหมกทั้งตัว หันหน้าเข้ามวงโค้งนั้น กล้าย
กับลายประดับกรอบหน้าบันของพระปราสาททิศที่อยู่ล้อมรอบองค์
พระมหาธาตุในวัดมหาธาตุ กลางเมืองสุโขทัยเก่ามาก ในห้อง
ใหญ่มีตู้สมัยเก่าจัดแสดงพวกเศียรปูนปั้นที่ดูคล้ายเศียรสมัย
ทวารวดีของเราก็มี สมัยสุโขทัยก็มี น่าเสียดายที่เขาไม่มีป้าย
ประจำวัตถุบอกอายุไว้ให้แน่นอนนัก เราจึงไม่อาจเปรียบเทียบ
อายุกันได้ ดัดจากห้องใหญ่นี้ เป็นห้องใหญ่อีกห้องหนึ่ง จัด

๑๐

เที่ยวเมืองลังกา

แสดงจำพวกไม้สลัก และเครื่องถ้วยชามซึ่งส่วนใหญ่เป็นของจีน จากนั้นมีทางเดินเชื่อมไปยังตึกอีกหลังหนึ่ง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก ชั้นล่างตั้งแสดงเครื่องราชกกุธภัณฑ์สมัยหลังของลังกา เป็นต้นว่า พระเกี้ยว ฉลองพระองค์ ฯลฯ แต่ก็ไม่มีอะไรน่าดูมากนัก ข้าพเจ้าเข้าใจว่าของสำคัญและเก่าแก่คงกระจัดพลัดพรายหายสูญไปหมดแล้ว ในห้องนี้เขามีรูปจำลองพระเจดีย์และพระเขี้ยวแก้ว ซึ่งอยู่ที่เมืองแคนดีให้ชมด้วย

ต่อจากนั้นเราเดินย้อนกลับขึ้นไปชั้นบน ตามบันไดมีตุ้มแสดงภาพงาสุลักขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูป แต่คงเป็นศิลปะลังการุ่นหลังทั้งสิ้น ห้องกลางชั้นบนแสดงเครื่องดินเผาของลังกาตามสถานที่ต่าง ๆ มีดี ๆ และแสดงตั้งแต่สมัยโบราณลงมาจนถึงสมัยใหม่ มีทางเดินจากห้องนี้ไปทางทิศตะวันตกยังตึกอีกหลังหนึ่ง จัดแสดงเกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาคือสัตว์สัตว์ทั้งสิ้น สำหรับทางทิศตะวันออก (ขวามือของห้องโถงตรงกลางเวลาขึ้นบันได) จัดแสดงเกี่ยวกับแร่ธาตุต่าง ๆ ต่อจากนั้นมีทางเดินไปยังตึกทิศตะวันออก คือชั้นบนของตึกที่แสดงเครื่องราชกกุธภัณฑ์ แสดงตัวอย่างภาพเขียนต่าง ๆ สมัยโบราณที่ไปคัดลอกมาจากจิตรกรรมฝาผนังก็มี ที่เขียนบนผ้าเป็นของเดิมก็ก็น่าดูมาก แต่การจัดแสดงออกจะไม่สู้ดีนัก เพราะแสงสว่างไม่

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี มีชูกล

๑๑

ก้อยพอ ถัดจากห้องใหญ่แสดงภาพเขียน ๒ ห้องเข้าไป เป็นห้องแสดงหัวโขนหรือหน้ากาก มีแบบต่าง ๆ กัน แต่เป็นศิลปะพื้นเมืองมากกว่าจะเป็นแบบของหลวง ขากลับออกมาข้าพเจ้าต้องการจะซื้อสมุดนำชมพิพิธภัณฑ์ซึ่งเขาแต่งไว้หลายปีแล้ว แต่ทั้งพิพิธภัณฑ์เกิดไม่มีสตางค์ทอน เลยไม่ได้ซื้อ ความจริงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติของลังกานี้มีของดี ๆ แต่การจัดไม่ดีและคงจะจัดแบบเก่าเช่นนี้มาหลายสิบปีแล้ว

ต่อจากนั้นเราแยกกัน คือหม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ หม่อมเจ้าเสมาภาคไปกับท่านอุปทูต เรา ๕ คนแยกไปกับคุณเอาซีฟ เพื่อไปชมวัดต่าง ๆ มีคุณชูศักดิ์หรือมหาชูศักดิ์เป็นผู้นำทาง วัดที่นี้มีแปดถ้อยอย่างหนึ่ง คือตามวิหารต่าง ๆ ชอบสร้างพระพุทธรูปปรินิพพานขนาดใหญ่ และเขามีหลักสังเกตว่าถ้าพระพุทธรูปนอนมีพระบาทวางอยู่ในระดับเดียวกันเป็นพระพุทธรูปปางปรินิพพาน ถ้าพระบาทเหลื่อมกันเป็นปางไสยาเลยๆ พระสงฆ์ลังกาแบ่งออกเป็น นิกายสยามวงศ์ (ที่พระอุปาสีของไทยออกไปประดิษฐานในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ) นิกายรามัญวงศ์ (มอญ) และ นิกายอัมพรวงศ์ (พม่า) นิกายสยามวงศ์มีข้อสังเกตที่โกนคิ้ว พระสงฆ์นิกายอื่นไม่โกน สำหรับวิหารที่ไว้พระพุทธรูปปางปรินิพพานนั้นใหญ่โตกว้างขวางกว่าพระอุโบสถ พระ

๑๒

เที่ยวเมืองลังกา

อุโบสถเล็กกว่า และมีข้อสังเกตว่าบางที่ก็มีเสาหินเล็กๆฝังอยู่ที่มุม เป็นใบเสมาแบบพระอุโบสถรุ่นเก่าที่เมืองสุโขทัยเช่นเดียวกันพระพุทธรูปปฏิริณีพพานั้นเขามันด้วยปูนระบายสีทั้งองค์ นอกจากนี้ตามระเบียงรอบห้องพระนิพพานนี้ยังมีปูนปั้นเป็นตุ๊กตาตัวเท้าคนธรรมดาระบายสี เล่าเรื่องต่างๆ อีก เช่นเรื่องพุทธประวัติหรือตอนพระมหินท์โอรสของพระเจ้าอโศกเสด็จมาเผยแพร่พุทธศาสนายังเกาะลังกาเป็นต้น ตุ๊กตาแรกๆ ก็สนุกดี แต่พอมากไปก็ออกจะน่าเบื่อ หน้าห้องพระนิพพานปั้นปูนเป็นวงโค้ง มกร-ไตรรงค์กล่าวมาแล้ว มีพระอินทร์ พระพรหม และทวารบาลประกอบ และมักมีสิงห์โตฝรั่งแบบอังกฤษเฝ้าประตูอยู่ด้วยเสมอภาพปูนปั้นเหล่านี้มักทำสีดูคล้ายสี บางครั้งภายในห้องก็ปั้นเป็นรูปท้าวจตุโลกบาลไว้ด้วย พระสงฆ์ของลังกามีน้อย ทั้งนี้เพราะเขาไม่นิยมบวชเวลาเข้าพรรษากัน ถ้าบวชแล้วก็บวชเลยตลอดอายุมิฉะนั้นชาวบ้านโดยทั่วไปจะไม่นิยม เณรก็มีบ้าง วัดที่เราไปชมวันนี้มี ๓ วัด คือ วัดอสิปตนาราม วัดอโศการาม (รูปที่๖) และ สำนักกรรมทูตวิทยาลัย แห่งหลังนี้ได้พบพระภิกษุไทยมาก เพราะต่างก็ไปเล่าเรียนกันที่นั่น เจ้าอาวาสสำนักกรรมทูตชรามากและกำลังไม่ใคร่สบาย วันที่เราไปถึงนี้เป็นวันเกิดของท่าน จึงมีการตามไฟฉลองอยู่ที่ท่านเจ้าอาวาสเคยไปเรียนได้ปริญญาเอกมาจากประเทศอังกฤษ

หม่อมเจ้าสุภัทรรติศ ดิศกุล

๑๓

จึงพูดภาษาอังกฤษได้ดี องค์กรองเจ้าอาวาสก็พูดภาษาอังกฤษได้ดี เช่นเดียวกัน และท่าทางฉลาดมากด้วย ท่านเคยเข้ามาเมืองไทย และปัจจุบันสอนทั้งปรัชญาทางศาสนาพุทธและพราหมณ์ ที่สำนักนี้มีโรงเรียน จึงมีพระไทยไปเรียนกันหลายองค์ตั้งกล่าวมาแล้ว เราได้ร่วมกันถวายเงินเป็นปัจจัยแก่ท่านไว้บ้าง

การไปชมวัดในลังกาในตอนเย็นนี้ มีข้อน่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง คือมีชาวบ้านเป็นจำนวนมากทั้งหญิงและชาย ต่างพากันไปนมัสการพระเจดีย์และสวดมนต์พร้อมกับกัมลงกราบอยู่กับพื้นดินเป็นหมู่ ๆ อยู่ตลอดเวลา ลองถามคุณชูศักดิ์ดู ได้ความว่าเขากระทำกันเช่นนั้นเสมอ ทั้งเวลาเช้าและเวลาเย็น คือก่อนไปทำงาน และหลังจากเลิกงานแล้ว ทั้งนี้เพราะเขาเลื่อมใสในพุทธศาสนา มาก แม้บางครั้งพระลังกาจะแสดงฤทธิ์ เป็นต้นว่ากรากเจ้ายัง นายกรัฐมนตรี กิ่งที่เป็นข่าวทราบกันอยู่แล้วก็ตาม การที่เขาอธิษฐานนั้นก็ขอให้ไปสู่นิพพานเท่านั้นเอง หาได้อธิษฐานให้ถูกสลากกินแบ่งหรืออย่างอื่นอย่างที่เราบางคนชอบกระทำกัน ไม่ (ทั้ง ๆ ที่ในเกาะลังกาเองก็มีการออกสลากกินแบ่งเช่นเดียวกัน) พระเจดีย์สมัยใหม่ในเกาะลังกา แม้จะมีรูปร่างคล้ายกับพระเจดีย์ในบ้านเรา แต่ของเขามีใบโพธิ์ขนาดใหญ่ประดับอยู่ใต้กระมั่ง๔ ใบเป็นประจำ (รูปที่ ๗) ในตอนชมวัดนั้น ข้าพเจ้าได้ยื่นพระท่านพูดกับชาวลังกาว่า กุมาระ แล้วหันมายิ้ม ๆ มองดูข้าพเจ้า

๑๔

เที่ยวเมืองลังกา

ชาวลังกาผู้หนึ่งก็มองดูแล้วอมยิ้มเช่นเดียวกัน ไม่ทราบว่าจะไรแน่ จึงลองถามคุณชูศักดิ์ดู ได้ความว่า กุมาระ แปลว่า เจ้าชาย นั้นเอง หมายความว่า คุณชูศักดิ์ไปปู้ตขึ้นเสียแล้ว ทางลังกาแม้ว่าเขาจะไม่มีเจ้านายกันแล้ว แต่ก็ยังตื่นเต้นเจ้านายกันอยู่ ได้ถ่ายรูปกับพระสงฆ์ที่ลังกาไว้เป็นที่ระลึกหน้าวัดอิสิปตนากรมด้วย (รูปที่ ๘)

ตอนเย็นคุณอาชีพได้พาไปรับประทานอาหารจีน ภัตตาคารแห่งหนึ่งซึ่งราคาไม่สู้แพงนัก และก็อร่อยพอใช้ ทัศนสภาพเจ้าขอแดงไว้หน่อยหนึ่งว่าที่ลังกาชอบกล ภัตตาคารเล็ก ๆ บางแห่ง แม้ขายแต่อาหารอย่างเดียวไม่มีที่พัก ก็ใช้คำว่า โฮเต็ล หาใช้คำว่า เรสโตรองต์ ไม่ กลางคืนกลับมานอนที่โรงแรมข้างเดิน อากาศค่อนข้างร้อน ต้องเปิดพัดลมอนตลอดคืน แต่ไม่มียุง ซึ่งถ้ามีก็คงแย่เพราะโรงแรมแห่งนี้ไม่มีมุ้งให้นอนด้วย

วันที่ ๒๗ กันยายน

ตอนเช้าเป็นวันออกเดินทางโดยรถยนต์จาก กรุงโคลัมโบ ไปยัง เมืองอนุราชปุระ คือเมืองหลวงเก่าของเกาะลังกา แต่เรามัวไ้อ้แอ้งเงินกันก่อนออกเดินทาง จึงออกเดินทางค่อนข้างสายราว ๔ โมงเช้า ข้าพเจ้าเองยังต้องไปขออนุญาตต่ออธิบดีกรมโบราณคดีของลังกา เพื่อขอใบอนุญาตถ่ายรูปโบราณสถานและ

หม่อมเจ้าสุภัทราวดีศรี ดิศกุล

๑๕

โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งหมดไป
รถยนต์เข้ากัน ๒ คัน หม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้าเสมอ
ภาคไปคัน ๑ มีข้าพเจ้าอาศัยนั่งไปข้างหน้า อีกคันหนึ่งเป็นคณะ
ของกรมศิลปากร ๔ ท่าน คนขับรถพูดภาษาอังกฤษได้ และ
เป็นมักคุเทศก์ไปในตัว

รถยนต์แล่นขึ้นไปทางทิศเหนือของกรุงโคลัมโบ ตามทาง
ที่จะไปสนามบินซึ่งที่เคยกล่าวมาแล้ว ในระยะนี้ต้องแล่นข้ามแม่น้ำ
น้ำกัลยาณี ซึ่งปัจจุบันเขาเรียกว่า เกลानी (Kelani) อันเป็นที่อุป-
สมบทพระภิกษุสงฆ์กลางน้ำด้วย ว่าปัจจุบันก็ยังคงกระทำกันอยู่
ภูมิภาคประเทศสองข้างเป็นสวนซึ่งที่เคยเล่ามาแล้ว ณ ที่นี้ใคร่ขอ
กล่าวถึงรถเมล์ของลังกาเสียด้วย รถเมล์ของลังกาเป็นแบบเดียวกับ
รถบัสในกรุงลอนดอน คือทาสีแดงและมี ๒ ชั้น คนขับรถของ
เราเล่าว่า ไปเลหลังมาจากรถบัสที่ไม่ใช่แล้วของอังกฤษ รถบัส ๒
ชั้นนี้แล่นออกไปไกลนอกเมืองเอามาก ๆ ที่เดียว แต่รถบัสชั้น
เดียวเขาก็มีเหมือนกัน คนขับรถคันหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ ที่
ข้าพเจ้านั่งมาเป็นเชื้อโปรตุเกสพูดภาษาอังกฤษได้คล่อง เท่าที่
พูดคุยกันดู ออกจะไม่ชอบรัฐบาลเก่าของลังกาที่มีนายกรัฐมนตรี
เป็นหญิงมากนัก เห็นนินทาต่าง ๆ นานาและบอกว่าในปัจจุบัน
เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลแล้ว สถานการณ์ต่าง ๆ ดีขึ้นมา

แรกที่เดียวเราตั้งใจจะไปรับประทานอาหารกลางวันที่ เมือง
ปุตตะลัม (Puttalam) อันเป็นเมืองท่าอีกเมืองหนึ่งทางฝั่งตะวันตก

ของเกาะลังกา แต่เนื่องจากออกเดินทางช้ามาก จึงต้องไปแวะรับ-
ประทานเสีที่ จิลอ (Chilaw) อันเป็นสถานที่ตากอากาศริมทะเล
แห่งหนึ่ง มีบ้านพัก (rest house) อยู่ที่นี่ ตอนนั้นขอเล่าเรื่อง
อาหารแบบลังกาเสียสักหน่อย แรกทีเดียวพวกเราพากันครั้นคร้าม
อาหารลังกาเป็นอันมากเพราะคิดว่าคล้ายกับอาหารอินเดีย โดยเฉพาะข้าพเจ้าเองรับประทานอาหารอินเดียไม่ใคร่ได้เลย เนื่อง
จากไม่ชอบเครื่องเทศ มาถึงจิลอเช้า ตกลงกันว่าจะลองเสียสั่ง
อาหารลังกามารับประทานดูสักมื้อหนึ่งก็คงจะดี จึงตกลงสั่งมาดู
พอรับประทานเข้าก็ต้องยอมรับว่าอร่อยดี เพราะแม่จะเผ็ดกว่า
อาหารไทยบ้าง ก็ไม่มากเกินไป ไม่มีกลิ่นเครื่องเทศเลย ทั้งข้าพเจ้าที่
ใคร ๆ ว่ากันว่ามีเมสติกตรวจตราอยู่นอกก็ไม่เคยพบเลย ต้องนับ
ว่าอร่อยมากโดยแท้ และทำให้เราคิดกันว่าจะอยู่ต่อไปในลังกา
ได้โดยสะดวกสบายเป็นแน่ รับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้ว
ลองไปเดินดูริมทะเล หากทราญไม่ใคร่สวย สู้บ้านเราไม่ได้
เป็นทราญหยาบสีน้ำตาล เขามีเขื่อนกันให้ไปเดินเล่นได้ น้ำทะเล
ก็คลื่นแรง แถมมีหินโสโครกด้วย คงจะเล่นน้ำไม่ได้ จึงไม่เห็น
มีใครลงเล่นเลย

เสร็จแล้วขึ้นรถต่อมายังเมืองปุตตะลัม ตามทางแล่นเสียบ
ทะเลหรืออ่าวตลอดมา แล้วจึงวกขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียง-
เหนือ ไปยังเมืองอนูราธปุระ ไปถึงเมืองอนูราธปุระราว ๕ ไมล์-
เย็น เราเอาของไปไว้ยังบ้านพัก ซึ่งบอกเช่าห้องมาแต่กรุงโคลัมโบ

หม่อมเจ้าสุภัทรวดีศ ดิศกุล

๑๓

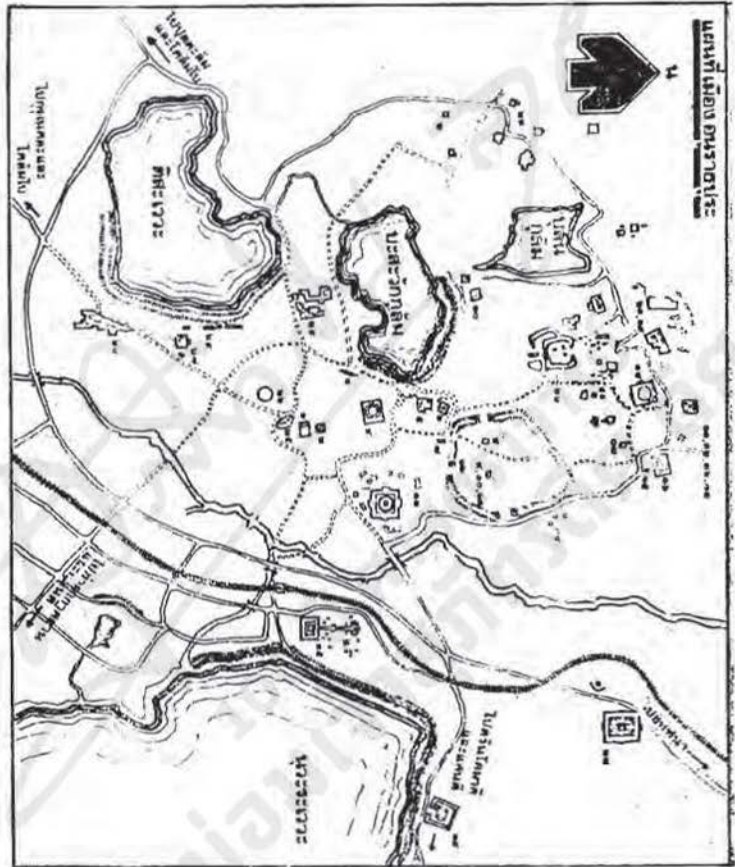
แล้ว บ้านพักสบายมาก บริเวณกว้างขวาง มีสนามใหญ่ซึ่งมีฝูงลิง
วิ่งเล่นอยู่ในนั้นอยู่ทางคานหน้า ถึงเหล่านักขับรถอธิบายว่ามี ๒
ชนิด ชนิดหน้าขา กินไม่เลือก ชนิดหน้าคางจะกินเฉพาะผลไม้
เท่านั้น และใครให้อะไรกิน ก็ไม่ยอมรับด้วย บ้านพักแบ่งออก
เป็น ๒ ตอน ตอนหนึ่งเป็น ๒ ชั้นมีห้องรับประทานอาหารอยู่
ข้างล่าง ห้องพักอยู่ข้างบน หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อม
เจ้าเสมอภาค พักตอนนี้ พวกเราที่เหลืออีก ๕ คนพักที่ปีกซึ่งต่อ
ยื่นออกไปทางทิศตะวันออก ปลูกเป็นห้องชั้นเดียวติดกับพื้นดิน
ต่อกันไป มีห้องน้ำห้องส้วมอยู่ข้างหลังห้องนอนแต่ละห้อง และ
มีระเบียงอยู่ทางคานหน้าสำหรับนั่งเล่นได้ สบายมาก ข้าวคากก็
ถูก ทั้งค่าที่พัก และอาหาร ๓ มื้อ อาหารเข้ารับประทานแบบ
ฝรั่งคือไข่ดาว หมูแฮม อาหารกลางวันแบบฝรั่ง อาหารค่ำ
แบบฝรั่ง ตกวันละประมาณ ๓๐ รูปีเท่านั้น

เมื่อมาถึงและเก็บของแล้ว คุณธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรม
ศิลปากร ต้องการที่จะไปนมัสการพระเจดีย์ เพราะท่านเป็นผู้ที่รู้
เรื่อง ได้เล่าเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวทางศาสนาในเกาะลังกามาก พวก
เราจึงชวนกันเล่นรถออกไป ก่อนอื่นขอกล่าวว่าเมื่อเข้ามาอยู่ใน
เมืองอนุราธปุระ ก่อนจะถึงที่พัก รถต้องแล่นเลียบริมขอบทะเล
สาบหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ชื่อ ติสะ เววะ (Tisa Wewa)
อากาศเย็นสบาย ร่มรื่นมากทีเดียว และต้องแล่นผ่านโบราณสถาน

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

แถวเมืองลังกา

๑

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๕

๑. ต้นพระศรีมหาโพธิ์	๒. โลหะปราสาท
๓. บริเวณรังสีมาลก	๔. เจดีย์สุวรรณเจดีย์
๕. ซากวิหารต่าง ๆ	๖. สถูปปฐุปาราม
๗. เนินดินทางทิศตะวันออก ของสถูปปฐุปาราม	๘. พระราชวัง
๙. วัดพระเขี้ยวแก้ว	๑๐. หอทาน
๑๑. เกทิกะ	๑๒. ประตูเมืองทางทิศใต้
๑๓. เจดีย์เขตกวัน	๑๔. เจดีย์นชา
๑๕. สระแฝก	๑๖. วัดกปาราราม
๑๗. พระพุทธรูปสมาริ	๑๘. เจดีย์อภัยคีรี
๑๙. พระราชวังพระราชินี ?	๒๐. ท้องพระโรง ?
๒๑. รัตนปราสาท	๒๒. เจดีย์สังการาม
๒๓. วนาศรม	๒๔. เจดีย์มิริสวาฏี
๒๕. สำนักโมณระ	๒๖. ทักซิณเจดีย์
๒๗. วิหารอิสรุมนุญะ	๒๘. เวสสะคีริยะ
๒๙. สวนปลาทอง	๓๐. วังของเจ้าชายมาปา ?
๓๑. วัดวิทยาราม	๓๒. สะพานหิน
๓๓. เจดีย์กิริพัท	๓๔. วัดป่าจันทสิลปะพัพพะวิหาร
๓๕. วัดโศลวิละ	๓๖. วัดอโศการาม
๓๗. วัดปัพพาราม	

๒๐

เที่ยวเมืองลังกา

คือซากพระเจดีย์ใหญ่องค์หนึ่งด้วย คราวนี้พอออกจากที่พัก เราก็เล่นขึ้นไปทางเหนือ และพอเห็น เจดีย์รวันเวลี (Ruvanveliseya) หรือ สุวรรณมาลิกเจดีย์ ซึ่งเป็นมหาสถูปใหญ่อยู่ทางค้ำขวามือ (รูปที่ ๙) เราก็สั่งให้รถหยุดและเดินลงไปในสนามทางค้ำขวามือนั้น

แถวนี้มีซากโบราณสถานอยู่มาก เพราะเคยเป็นที่ตั้งของสำนักมหาวิหารอันเป็นสำนักสงฆ์ที่สำคัญของลังกามาแต่ก่อน ซากโบราณสถานส่วนใหญ่คงเป็นวิหารมีหลายหลัง ขนาดไม่สู้ใหญ่นัก มีฐานทำด้วยหิน และเสาหินปักเรียงรายอยู่ หลังจากการทำด้วยไม้ยังกระเบื้อง จึงหักพังสูญหายไปหมดแล้ว ที่ยอดเสาหินมีลายสลักเช่นรูปคนแคะหรือยักษ์แบกปรากฏอยู่ สิ่งมีที่ปรากฏอยู่เป็นประจำก็คือ ตรงหน้าบันไดวิหารจะต้องมีอัมจันทร์ คือแผ่นหินครึ่งวงกลม (moon stone) วางอยู่บนพื้นดินเสมอ อัมจันทร์เหล่านี้มีภาพสลักอยู่เป็นประจำ คือตรงกลางเป็นรูปดอกบัวครึ่งดอก ต่อจากนั้นเป็นแนววงโค้งรอบดอกบัวต่อกันออกไปหลายแนว มักสลักสัตว์ ๔ ตัวเรียงกันอยู่ในแนวนอกสุด คือรูป ช้าง ม้า โค และสิงห์ นอกจากนี้แนวอื่นภายในก็อาจมีรูปหงส์หรือห่าน และมีลายเครือเถา คือ ลายก้านดอกไม้ประกอบอยู่ด้วย สันนิษฐานว่ารูปช้าง ม้า โค และสิงห์ ก็คงหมายถึงทิศทั้ง ๔ และหงส์ก็อาจหมายถึงทิศที่ ๕ คือทิศที่อยู่เหนือศีรษะ การที่มีอัมจันทร์

หม่อมเจ้าสุภัททิศ ดิศกุล

๒๑

อยู่หน้าบันไดทางเข้าก็คงเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่เข้าไปประกอบพิธีหรือเคารพบูชาพระพุทธรูปในวิหาร นอกจากอัมจันทร์ยังมีภาพทวารบาล (guard stone) อีก ทวารบาลนี้สลักอยู่บนแผ่นหินซึ่งตั้งอยู่หน้าราวบันไดทั้งสองข้าง ว่าแต่ก่อนสลักเป็นแจกันใส่ดอกไม้หมายถึงความอุดมสมบูรณ์ ต่อมาจึงเป็นคนแคระหมายถึงผู้ให้ความอุดมสมบูรณ์และผู้เฝ้าศาสนสถาน และในสมัยต่อมาอีกจึงกลายเป็นรูปมนุษย์นาค คือสลักเป็นรูปเทวดามีเศียรนาคแผ่พังพานอยู่เบื้องหลัง มนุษย์นาคนี้มือข้างหนึ่งถือแจกันใส่ดอกไม้ และมีคนแคระเล็กๆ เป็นบริวารอยู่ข้างล่างเพียงข้างเดียวหรือ ๒ ข้าง (รูปที่ ๑๐) เมื่อเห็นสิ่งเหล่านี้แล้วก็ต้องชมเขาว่าคิจริง ผิดกับบ้านเราลิบลับ เพราะภาพสลักอันสวยงามของเขาเหล่านี้ยังคงตั้งอยู่ที่เดิมทั้งสิ้น ไม่มีใครมาลักขโมยเลย เขาไม่มีผู้รักษา และไม่มีรั้วกัน แต่ก็ยังคงอยู่ดีทุกสิ่ง น่าอิจฉาเขาเหลือเกิน ถ้าเป็นเมืองเราคงสูญหายไปหมดแล้ว

วันนี้เราดูกันเพียงหอมปากหอมคอ เพราะเวลาจวนค่ำแล้ว มองดูเจดีย์สุวรรณเจดีย์แต่ไกลเห็นชาวโพลนไปหมด เพราะเขาเพิ่งฉาบปูนใหม่ ลักษณะองค์ระฆังเป็นรูปครึ่งวงกลมมีฐาน ๓ ชั้น มีบัลลังก์และยอดแหลมตั้งอยู่ข้างบน ฐานค้ำนอกทำเป็นรูปช้างโผล่ออกมาครึ่งตัวล้อมรอบ แต่รูปช้างเหล่านี้ก็ซ่อมใหม่เสียแล้วเช่นเดียวกัน ต่อจากนั้นเราเดินกลับมาขึ้นรถ แล้วเล่น

ต่อไปยังสถูปดูปาราม อันเป็นสถูปที่เก่าที่สุดในเมืองอนูราชปุระ เพราะพระเจ้าเทวานัมปิยัตตสสะผู้รับรองพระมหินท์ โอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งเสด็จมาเผยแพร่พุทธศาสนาในเกาะลังกาจากประเทศอินเดียในปลายพุทธศตวรรษที่ ๓ เป็นผู้ทรงสร้างขึ้น ว่าเพื่อประดิษฐานกระดูกพระรากขวัญ (ไหปลาร้า) เบื้องขวาของพระพุทธองค์ (รูปที่ ๑๑) สถูปดูปารามนี้แม้จะได้รับการซ่อมแซมแก้ไขเสียแล้วในภายหลัง แต่ก็ยังเป็นเจดีย์ที่สำคัญ อยู่ในเกาะลังกา เราได้ขึ้นไปประทักษิณกัน แต่ก็ต้องถอดรองเท้าออกเสียก่อน การถอดรองเท้าก่อนเข้าบริเวณศาสนสถานนี้เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันเป็นประจำอยู่ในเกาะลังกา แม้บริเวณเหล่านั้นจะมีหนามกรุงรังมากสักเพียงใดก็ตาม ชื่อนี้ออกจะไม่แปลกนักสำหรับชาวลังกา เพราะเขาเดินเท้าเปล่ากันอยู่แล้ว คนรดของเราเองเวลาขับรถก็แต่งแบบฝรั่ง คือสวมกางเกงขายาว เสื้อเชิ้ต ผูกเนคไท สวมถุงเท้า รองเท้า แต่พอถึงที่พัก เขาก็แต่งตัวแบบลังกาทันทีคือใส่เสื้อเชิ้ตหรือเสื้อกล้าม ทุ่งผ้าโสร่ง เดินเท้าเปล่าไม่สวมรองเท้า คุณธนิต อยู่โพธิ์ ถึงกับกล่าวว่า ร้อย่างนี้เราหัดเดินเท้าเปล่าให้คล่องกันเสียก่อนที่กรุงเทพฯ ก็จะดี

กลับมาที่พัก อาน้ำแล้วจึงรับประทานอาหารเช้า เราก็รับประทานกันเวลาทุ่มครึ่ง พอ ๓ ทุ่มก็เข้านอนกันหมดแล้ว เพราะไม่มีอะไรจะทำ บริเวณที่เราพักอยู่นี้เขาถือว่า เป็นเมืองโบราณ ห้ามซื้อขายเครื่องทองของเมา แต่ชอมาคิมจากทอน

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

๒๓

ได้ บ้านพักของประชาชนตลอดจนตลาดเขาก็อพยพย้ายไปอยู่
เมืองใหม่ นอกเมือง โบราณไปทางทิศตะวันออกทั้งนั้น ในเมือง
เก่าจึงเงียบสงบ ข้าพเจ้าเองนั่งอ่านหนังสือจน ๔ ทุ่มจึง
เข้านอนทุกคืน

วันที่ ๒๘ กันยายน

เป็นวันออกเที่ยวชม โบราณสถานในเมืองอนุราชประดัง
แต่เช้า เมืองนี้เคยเป็นราชธานีของเกาะลังกาคั้งแต่ปลายพุทธ-
ศตวรรษที่ ๓ จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ รวม ๑๒๐๐ ปี เหตุนี้
จึงมีโบราณสถานอยู่เป็นจำนวนมากมาย เราเริ่มออกจากที่พักราว
๘ โมงเช้า คุณธนิตได้จ้างมัคคุเทศก์ชาวลังกาซึ่งพูดภาษาอังกฤษ
ได้ และมากอยอยู่ที่บ้านพัก ไปด้วยครึ่งวัน

แรกที่เดียวเรา ไปจอดรถที่เก่าเมื่อวานนี้และเดินลงไปชม
วิหารแถบนั้น ทั้งนี้เพราะในวันที่ ๒๗ กันยายนนั้นหม่อมราชวงศ์
พันธุ์ทิพย์มิได้มาด้วย ต่อจากนั้นจึงเดินไปยังเจดีย์รัตนเวลีซึ่งเป็น
เจดีย์ขนาดใหญ่ที่สุดองค์หนึ่งในเมืองอนุราชประ มีขนาดกว้าง
ประมาณ ๑๐๐ เมตร (รูปที่ ๘) เจดีย์องค์นี้พระเจ้าพุทธโศกคามณี
ซึ่งขึ้นครองราชย์ในปลายพุทธศตวรรษที่ ๔ ทรงสร้างขึ้นเป็นที่
ระลึกในการ ทรงชนช้างชนะ พระยาเอฬารทมิฬ แบบเดียวกับ
ที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงชนช้างชนะพระมหาอุปราช
ของพม่า ได้กล่าวถึงเจดีย์องค์นี้มาบ้างแล้วในรายงานวันที่ ๒๗

๒๑๔ เที่ยวเมืองลังกา
กันยายน คราวนี้เราเดินไปขึ้นประทักษิณพระเจดีย์ทางบันไดคาน
เหนือ หน้าบันไคมีทวารบาล แล้วจึงไปถึงลานกว้างใหญ่ล้อมรอบ
พระเจดีย์ หน้าพระเจดีย์ทั้ง ๔ ทิศมีแท่นบูชาซึ่งเขาเรียกว่า
วาหลักกะ (Vahalkada) ยื่นออกมา ว่าเป็นของที่มาเพิ่มเติม
ภายหลังสมัยพระเจ้าทุฏฐคามณี (รูปที่ ๑๒) แต่ลวดลายที่สลัก
อยู่เช่นรูปช้าง สิงห์ ก็ดูเก่าพอใช้ เราเดินประทักษิณไปทาง
ทิศตะวันออกซึ่งเป็นทิศสำคัญ มีรูปสลักจากหินขนาดใหญ่กว่า
ตัวคน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นพระรูปพระเจ้าทุฏฐคามณีตั้งอยู่ ของเดิม
แขนหักไป บัดนี้เขาต่อใหม่ทำเป็นกำลังพนมมือยืนอยู่ เสียตาย
แต่ว่าทำหลังการรอบเสียด้วย ทำให้ถ้ายรูปยากพอใช้ (รูปที่ ๑๓)
ใกล้กันนั้นมีรูปผู้หญิงอีก ว่ากันว่าเป็นรูปพระมารดาของพระเจ้า
ทุฏฐคามณี (รูปที่ ๑๔) ทางค้ำนี้มีวิหารอยู่ด้วยบนลานนั้น
เข้าใจว่าเป็นสิ่งที่มาสร้างเพิ่มทีหลัง หันหน้าไปทางทิศตะวันออก
ภายในมีพระพุทธรูปปางปรินิพพานขนาดใหญ่สมัยหลัง แต่บน
ระเบียงค้ำหน้า มีประติมากรรมศิลาสำคัญ ๆ อยู่หลายรูป ที่
สำคัญคือพระพุทธรูปยืนหลายองค์ครองจีวรเป็นริ้วแบบศิลปะ
อมราวดีของอินเดีย พระหัตถ์ขวาแสดงปางประทานอภัยแก่หัน
สนพระหัตถ์ออกทางค้ำนอก พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นกำไว้เหนือ
พระอังสา (รูปที่ ๑๕) นอกจากนี้ก็มีเทวรูปอีกบ้าง ทั้งหมดนี้
มีขนาดใหญ่กว่าตัวคนทั้งนั้น งามมากทีเดียว บนลานทิศใต้มี
แท่นบูชาอีกตามเคย และมีรูปจำลองเจดีย์เล็ก ๆ ตั้งอยู่บนลาน

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๒๕

นั่นด้วย ว่ากันว่า เป็นรูปเดิมของเจดีย์ฐานเวลิกอนการซ่อมใหม่
ก็มีรูปร่างคล้ายกับองค์เจดีย์ในปัจจุบัน ไม่มีแท่นบูชา แต่มีหัว
ช้างโผล่ออกมาโดยรอบฐาน น่าเสียดายที่ว่าเขาทำรั้วล้อมเสียแล้ว
จึงถ่ายรูปก่อนข้างยากพอใช้ (รูปที่ ๑๖) ใกล้กันนั้น มีเศษพระ
พุทธรูปแตกหักแบบอมราวตีกองอยู่ แต่ก็ห้ามผู้ใดมาลักลอบ
ขโมยไปไม่ ทางค่านี้นายนอกฐาน เขายังคงเหลือรูปช้างอิฐก่อน
ซ่อมไว้ให้ดูบ้าง ๒-๓ ตัว บนลานมีชาวลึงกามาเดินพนมมือ
ประทักษิณกันอยู่หลายคน ที่นั่งให้คนอื่นอ่านหนังสือให้ฟังก็มี
ออกไม่ได้ต้องเดินเข้าไปตามว่าฟังหนังสืออะไรก็ได้ความว่ากำลัง
ฟังหนังสือเรื่องธรรมจักรกัปปวัตตสูตร นับว่าความเลื่อมใสใน
พุทธศาสนาของชาวบ้านของเขา ออกจะแข็งแรงกว่าของเราพอ
ใช้ทีเดียว

ออกจากนั้นเราเดินขึ้นมาทางเหนือยัง สถูปอุปัชฌาย์
ผ่านวิหารหลายหลังเพราะสถานที่นี้เคยเป็นที่ตั้งของสำนักมหา
วิหาร อันเป็นสำนักสงฆ์ที่สำคัญของลึงกามาแต่ก่อน ตั้งมาตั้งแต่
ครั้งพระมหินท์ไอรสของพระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จมาเผยแพร่
พุทธศาสนาในเกาะลังกา ครั้งแผ่นดิน พระเจ้าเทวานัมปิยา
ติสสะ บางแห่งมีอัมรินทร์และทวารบาลสลักอย่างสวยงามตั้งอยู่
หน้าบันโคกทางขึ้น ต้นราวบันไดเองบางครั้งก็สลักเป็นหน้า มกร
กำลังแลบลิ้นออกมาเป็นราวบันไดนั้น (รูปที่ ๑๗) แถบนี้ใต้พบ
ของแปลกๆอย่างหนึ่งคือหีบศพหิน สลักเป็นรูปโลงแต่ก่อนศัวรรษ
สลักไว้เข้าไปเป็นที่เฉพาะศัวรรษเท่านั้น อาจเป็นหีบศพพระภิกษุ

๒๖

เที่ยวเมืองลังกา

ก็ได้ (รูปที่ ๑๘) เขาว่าตรงนั้นเคยเป็นโรงพยาบาลมาแต่ก่อน เราต้องไม่ลืมว่า แม้ในปัจจุบันจะมีซากวิหารที่มีแต่เพียงฐานและเสาเป็นหินเหลืออยู่ให้เห็นก็ตาม แต่ในสมัยก่อนคงมีอาคารไม้ปะปนอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก

ต่อจากนั้นก็มาถึงสถูปูปาราม (รูปที่ ๑๙) ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่าพระเจ้าเทวานัมปิยาทิสสะทรงสร้าง เป็นเจดีย์เล็กกว่ารุจันเวลิมาถ แต่ที่สำคัญเพราะเป็นเจดีย์ทางพุทธศาสนาองค์แรกที่สร้างขึ้นในเกาะลังกา ตั้งอยู่บนลานทักษิณ ต้องขึ้นบันไดไปสัก ๗-๘ ชั้น องค์เจดีย์ได้รับการซ่อมแซมเสียแล้วหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ นี้เอง เหตุนี้จึงมีรูปร่างคล้ายกับเจดีย์ในบ้านเรา ตามตำนานกล่าวว่าเดิมสร้างเป็นรูป ลอมฟาง โดยรอบมีเสาหินเรียงรายอยู่ ๓ แถว แสดงว่าแต่ก่อนองค์เจดีย์แบบนี้เคยมีหลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องครอบคลุมอยู่อีกชั้นหนึ่ง เจดีย์แบบนี้ในลังกาเรียกว่า วฐะทาเก (vatadage) และยังมีอยู่อีกหลายแห่ง ถึงจะกล่าวถึงต่อไป

เมื่อนมัสการสถูปูปารามอันเชื่อกันว่าเป็นที่ประดิษฐานพระรากขวัญ (กระดูกไหลปลาร้า) เมืองชาวของพระพุทธองค์แล้ว เราก็พากันขึ้นรถยนต์ต่อไปทางทิศเหนือ ณ ที่นั้นขอกล่าวไว้ด้วยว่าโบราณสถานที่พรรณนามาทั้งหมดนี้อยู่นอกกำแพงเมืองทั้งสิ้น จากสถูปูปารามเราแล่นรถไปยัง สถูปลังการาม ซึ่งเป็นเจดีย์เล็ก ๆ อีกองค์หนึ่ง มีลักษณะคล้ายสถูปูปารามมาก แต่ก็

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

๒๓

มีความสำคัญน้อยกว่า จากนั้นจึงขึ้นไปยังทางเหนือแล้วเลี้ยวขวาไปทางทิศตะวันออก แดงนี้เคยเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์อภัยคีรีวิหาร ซึ่งเป็นคู่แข่งขันของสำนักมหาวิหาร ปรางกุลา พระเจ้าวิภูฏคามณี อภัย ซึ่งครองราชย์อยู่ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๕ เป็นผู้ทรงสร้าง และสำนักนี้ ต่อมาก็ชักจะเอนเอียงไปทางพุทธศาสนาเถรวาทนิกายด้วย พระภิกษุจีนนามว่าฟาเทียน ผู้เดินทางเข้ามายังเกาะลังกาใน พ.ศ. ๙๕๓ ก็ได้เคยมาพักที่นี้ แดงนี้จึงมีวิหารอยู่อีกเป็นจำนวนมาก และบางแห่งก็มีอัมรินทร์และทวารบาลที่ถือกันว่างามที่สุดในเมืองอนุราชปุระ (รูปที่ ๑๙, ๒๐) ทวารบาลแห่งหนึ่งคงอยู่ในสมัยหลังเพราะทำเป็นรูปมนุษย์นาคมีชายยืนอยู่ข้างหลังเป็นเครื่องประกอบ (รูปที่ ๒๑) ต่อจากนั้นเราแล่นรดต่อมาถึง เจดีย์อภัยคีรี ซึ่งเป็นเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดอีกองค์หนึ่งในเมืองอนุราชปุระ (รูปที่ ๒๒) พระเจ้าวิภูฏคามณี อภัย ทรงสร้าง ได้หยุดรถลงไปเดินประทักษิณ แต่ก็ต้องเหยียบหนามมากพอใช้ เพราะต้องดอครองเท้า ทางรัฐบาลลังกากำลังบูรณะพระเจดีย์องค์นี้อยู่ น่าจะกินเวลานานมากที่เดียวกว่าจะบูรณะแล้วเสร็จ มีภาพสลักที่หน้าคูอยู่ข้างตามแท่นบูชาทั้ง ๔ ทิศ ทวารบาลศิลาหน้าเจดีย์สลักเป็นรูปคนแคระ ๒ คน ขนาดค่อนข้างใหญ่ แต่น่าเสียดายที่เขาปูนขาวไปจนเสียหายหมดแล้ว ต่อจากนั้นเราแล่นรดต่อมาถึงพระพุทธรูปศิลาปางสมาธิ ซึ่งเป็นของเขาวัด

๒๘

เที่ยวเมืองลังกา

นักอวดหาว่าศรีเนห์รุชอบมาก แต่ความจริงคุณแล้วก็ไม่งามเท่าไร ผู้พระพุทธรูปองค์ที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์กรุงโคลัมโบ ไม่ได้ยังเข้าเอาปุระซีเมนต์ ไปปั้นก่อ เป็นพระนาสิก รูปแหลมเกิน ไป และสร้างหลังคาคลุม ทำให้ถ้ายรูปไม่ถนัดอีก (รูปที่ ๒๓) ปรากฏว่าพระพุทธรูปแห่งนี้เดิมมี ๔ องค์ อยู่ล้อมรอบตันโพธิ์ แต่ปัจจุบันยังคงเหลืออยู่เพียงองค์เดียว ครองจีวรเรียบ ไม่มีริ้ว เหตุนี้คงสลักขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๙-๑๐

ต่อมาเราแล่นรถต่อไปยังสระแฝดคือ กุฏฐัม-โปคุณะ (Kúttam pokuna) เป็นสระลงเขื่อนหิน ๒ สระมีลักษณะสวยงามมาก เพิ่งได้รับการบูรณะเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง มีเครื่องหมายหม้อแห่งความอุดมสมบูรณ์ (ปुरुณฆฎะ) สลักเป็นหม้อมีสายคอกไม้ ใบไม้ห้อยย้อยลงมาจากข้างบนเป็นเครื่องประดับอยู่บนขอบ และมีรูปพระยานาคสลักอยู่ว่าเป็นผู้ค้ำครองสระทั้งสองนี้ด้วย (รูปที่ ๒๔) น่าเสียดายที่ว่าขณะนี้เป็นที่ระยະฝนแล้งในเมืองอนูราธปุระ ถ้าเป็นเวลาหน้าเต็มจะงามมากทีเดียว สระแรกมีน้ำเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยตรงกลางสระ สระที่ ๒ น้ำแห้งหมด มีแต่กระดุกปลา นอนแห้งตายติดอยู่กับสระ คุณธนิตพยายามจะช่วยพวกเค้าที่หนีไปซ่อนอยู่ในรูข้าง ๆ สระ โดยจะนำไปปล่อยในสระที่ ๑ แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะเค้า ๓-๔ ตัวไม่ยอมออกจากรูนั้น (ถัดจากนั้นเราแล่นรถต่อมาถึง เจคีย์เซตวัน ซึ่งเป็นเจคีย์ใหญ่ที่สุดอีกองค์หนึ่งในเมืองอนูราธปุระ และว่าเป็นเจคีย์ที่ใหญ่ที่สุดในเกาะลังกา

หม่อมเจ้าสุภัทรีดิศ ดิศกุล

๒๕

ด้วย แต่ยังมีใ้บุรณะ สร้างด้วยอิฐทองคำ (รูปที่ ๒๕) พระเจ้ามหาเสน ซึ่งครองราชย์ในต้นพุทธศตวรรษที่ ๕ ทรงสร้างและได้ทรงตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นเป็นคู่แข่งกับสำนักมหาวิหารด้วย สำนักนี้ดูจะเข้ากันได้ดีกับสำนักอภัยคีรีวิหารยิ่งกว่าสำนักมหาวิหาร เนื่องจากพวกเขาได้ประทักชิดเหยียบหนามที่เจดีย์อภัยคีรีกันมาพอเพียงแล้ว จึงไม่มีผู้ใดลงไปประทักชิดเจดีย์เซตวันกันอีก จากนั้นได้แล่นรถกลับมายังบ้านพัก ตามทางผ่านโบราณสถานอีกแห่งหนึ่ง มีรั้วหินล้อมรอบสลักเลียนแบบเครื่องไม้ เช่นที่สตูปสาณูจิในประเทศอินเดีย (รูปที่ ๒๖) แต่เนื่องจากไม่มีคำอธิบายอยู่ในสมุดนำชม จึงไม่สามารถทราบได้แน่ชัดคืออะไร

ณ บ้านพักเราได้ทักตลองคัมน์น้ำมะพร้าวที่เขาเรียกว่าราชามะพร้าว (king coco-nut) ด้วย ลูกมะพร้าวเล็กกว่าบ้านเรา แต่เป็นสีเสกทั้งลูก น้ำมะพร้าวหอมร้อยสู้มะพร้าวบ้านเราได้ไม่ น้อยเขาก็ไม่รับประทานกัน

เมื่อรับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้ว ราวบ่าย ๒ โมงได้ออกไปชมโบราณสถาน ณ เมืองอนุราชปุระกันอีก คราวนี้ลงไปทางทิศใต้ ก่อนอื่นได้แวะไปชมเจดีย์มิริสวาฏี (รูปที่ ๒๗) ซึ่งเราได้เคยผ่านมาแล้วเมื่อวันแรกมาถึง เจดีย์องค์นี้หนังสือมหาวงศ์พงศาวดารของเกาะลังกากล่าวว่า พระเจ้าทภูฏคามณีมหาราชแห่งเกาะลังกาในปลายพุทธศตวรรษที่ ๔ ทรงสร้างขึ้นเหนือคทาของพระองค์ และได้ทรงบรรจุพระสารีริกธาตุไว้ภายใน

ด้วย ในขณะที่เดียวกันพระเจ้าทูลรูทามณีก็รับสั่งด้วยว่าพระองค์
ทรงสร้างเจดีย์องค์นั้นขึ้นเพื่อถ่ายบาปในการที่เสวยพริกเข้าไปโดย
ที่ไม่ได้อุทิศถวายพริกนั้นแก่พระภิกษุสงฆ์เสียก่อน พระเจ้าช-
พาหุที่ ๑ ผู้ครองราชย์ในกลางพุทธศตวรรษที่ ๗ ได้ทรงขยายพระ
เจดีย์องค์นี้ ปัจจุบันเราจะเห็นว่า พระเจดีย์องค์นี้คงเหลือแต่
เพียงครึ่งองค์ เพราะส่วนบนได้พังทะลายไปหมดแล้ว แต่ฐาน
ยังคงอยู่ดี

จากนั้นรถแล่นค้อลงไปทางทิศใต้ ได้ขึ้นไปเล่นอยู่เหนือ
คันเขื่อนที่กั้นทะเลสาบหรืออ่างเก็บน้ำทิศตะวันออก
ภูมิประเทศสวยมากทีเดียว เพราะถนนบนเขื่อนนี้เขาปลูกต้นไม้
ใหญ่อยู่ทั้งสองข้าง และมีลมพัดตั้งอยู่ตลอดเวลา ทะเลสาบเอง
ก็สวยงามมาก มีหาดทรายอยู่เป็นตอน ๆ ด้วย แรกทีเดียวเราไป
ชมสวนหลวงก่อน เขาเรียกว่าสวนปลาทอง (the gold fish park)
สวนนี้อยู่ติดกับทะเลสาบทีเดียว มีคันเขื่อนกั้นเท่านั้น ภายในสวน
มีโขดหิน และจากโขดหินนี้เองเขาได้สลักเป็นอ่างอาบน้ำรูป
สี่เหลี่ยมชั้นสวยงามทีเดียว สระหนึ่งมีภาพช่างกำลังเล่นอยู่ใน
สระบัวสลักประกอบด้วย สระเหล่านี้มักมีห้องเล็กๆ ประกอบ
และเขาสันนิษฐานว่าห้องเล็กๆ เหล่านี้ก็เป็นห้องเปลี่ยนเครื่อง
แต่งตัวนั่นเอง (รูปที่ ๒๔) ภายในบริเวณนี้ยังมีซากอาคารอื่นๆ
ประกอบอีกบ้าง บางครั้งก็สลักชั้นบันไดขึ้นไปในโขดหิน ให้เรา
เดินขึ้นไปยืนอยู่บนยอดได้ น่ารื่นรมย์มากทีเดียว เขามีทางลงไว้

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

๓๑

ด้านหนึ่งจากถนนบนเขื่อน แล้วให้เราเดินดูจนไปขึ้นอีกทางหนึ่ง
ได้ ทั้งหมดมีรั้วกันไว้โดยรอบ มีประตูหมุนได้ คงจะกันไม่ให้
วัวเข้ามาทำลายโบราณสถานนั่นเอง

เราเดินกลับมาขึ้นรถแล้วแล่นต่อไปยังวิหารอิสุรุมุณิยะ
ตามทางต้องผ่านเวสสะคีริยะ ซึ่งเป็นเขาเตี้ย ๆ มีถ้ำและเคยเป็นที่
พำนักของพระภิกษุสงฆ์มาแต่ก่อน จากนั้นเราก็เลยมาถึงวิหาร
อิสุรุมุณิยะ ปัจจุบันเป็นวัดเล็กๆ ทางพุทธศาสนา แต่เมื่อ
ก่อนนี้เคยมีบริเวณกว้างขวางใหญ่โตกว่านี้มาก ว่าเคยรวมเอา
เขาเวสสะคีริยะไว้ภายในด้วย วิหารอิสุรุมุณิยะตั้งอยู่ติดเขาเตี้ย ๆ
ทางด้านหลัง และบนหน้าผาของเขานั้นก็มีภาพสลักปรากฏอยู่
ว่าเป็นการเลียนแบบมาจากภาพสลักการเสด็จจากสวรรค์ของแม่
พระคงคา ณ มาวตีปุริมทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศ
อินเดียในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ คือในสมัยราชวงศ์ปัลลวะ จาก
ภาพนี้เราจะเห็นว่าทางด้านล่างมีภาพช้างสลักอยู่หลายเชือก (รูป
ที่ ๒๙) ตรงกลางผามีรอยแตกในหินสำหรับน้ำฝนไหลลงได้ ถือ
ว่าเป็นการเสด็จของแม่พระคงคา ทางด้านซ้ายมือข้างบนมีภาพ
สลักผู้ชายกำลังนั่งชันเข่าข้างหนึ่ง (มหाराชลีลา) อยู่กับม้า ซึ่ง
สันนิษฐานกันว่าเป็นรูปท้าวกบิลกำลังนั่งเฝ้าม้าที่จะไปเข้าพิธี
อศวเมธอยู่ (รูปที่ ๓๐) ถัดจากหน้าผาไปทางทิศใต้เป็นวิหาร
สลักเข้าไปในภูเขา หน้าวิหารก่อหินเป็นซาลาขึ้นไป มีบันไดขึ้น
บนซาลานี้มีภาพสลักที่สวยงามปรากฏอยู่บนศิลาหลายภาพ เช่น

ภาพเทวดา คนแคระ ผู้ชายกับผู้หญิง (รูปที่ ๓๑) รูปหลังนี้มีชื่อเสียงมาก และคงได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะคุปตะในประเทศอินเดียราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ ในวิหารมีพระพุทธรูปรุ่นหลัง และมีภาพสลักรักกับช้าง ๒ เชือก อันอาจหมายถึงภาพพระนางมหายาคือปางประสูติ หรือคชลักษณ์ สลักอยู่เหนือกรอบประตูทางทิศใต้ของวิหารมีวิหารพระนอนซึ่งสร้างใหม่ แต่ก็มีภาพสลักเก่าๆ ประกอบอยู่ภายนอกบ้าง เช่นภาพสลักทวารบาลเป็นรูปแจกันปักดอกไม้ ภาพสลักเจ้าชายกำลังประทับนั่งอยู่มีบริวารประกอบ ซึ่งอยู่หน้าด้านใต้วิหารพระนอนลงไปทางใต้ (รูปที่ ๓๒) หน้าผาหินที่สลักเป็นรูปการเสด็จลงของแม่พระคงคามิสระน้ำเล็กๆ และเหนือมันขึ้นไปเป็นวิหารเล็กๆ อีกหลังหนึ่ง มีภาพทวารบาลสลักเป็นรูปคนแคระอยู่ข้างหน้า ทั้งหมดนี้ล้วนหันหน้าไปทางทิศตะวันออกทั้งสิ้น

หน้าวิหารอิสูรมุณิยะมีสระน้ำใหญ่อีกสระหนึ่ง มีชาวบ้านมาอาบน้ำมาก หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ ซึ่งไม่ใคร่สบาย และนั่งคอยอยู่ในรถเป็นส่วนใหญ่ได้สังเกตเห็นว่ามีชาวลังกาบางคนที่มาอาบน้ำ โดยทำท่าแปลก คือดำโพล่งลงไปใต้น้ำแล้วก็กระโดดขึ้นมาแล้วก็ดำลงไปใหม่ ทำอยู่ติดๆ กันเช่นนี้ราวครึ่งชั่วโมงได้เราอดทนไม่ได้จึงต้องถามคนรถ เขาอธิบายว่าเป็นเพราะคนๆ นั้นว่ายน้ำไม่เป็น จะจริงเท็จอย่างไรเราก็ไม่สามารถจะทราบได้หลังจากเราได้ถ่ายรูปกันเป็นเวลาพอสมควรที่วิหารอิสูรมุณิยะ

หม่อมเจ้าสุภัทรีดิศ ดิศกุล

๓๓

แล้ว ก็แลพระรถกลับขึ้นมาทางทิศเหนือ ได้แฉะที่เจดีย์ทกนุ (Dakunu) หรือทักษิณเจดีย์ ซึ่งสันนิษฐานกันว่าพระศพของพระเจ้าทกนุถูกย้ายหรืออาจจะถวายพระเพลิงที่นี่ และเจดีย์องค์เดิมอาจจะสร้างขึ้นสำหรับบรรจุพระอัฐิของพระองค์ก็ได้ ณ ที่นี้ได้ค้นพบจารึกอักษรพราหมีหลายหลัก ซึ่งอาจมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๘ และสถานที่นี้อาจเคยเป็นที่ตั้งของทกนิวิหาร (Dakinivihara) หรือทักษิณวิหาร ด้วย ปัจจุบันองค์เจดีย์ซึ่งก่อด้วยอิฐก็ไม่เหลืออะไรมาก นอกจากมีเสาหินสลักลวดลายคล้าย ศิลปอินเดียโบราณหรืออมราวดีตั้งอยู่ข้างหน้า (รูปที่ ๓๓) สันนิษฐานว่าเจดีย์องค์ปัจจุบันอาจสร้างขึ้น ในสมัยพระเจ้าวัญญูกาณินี (กลางพุทธศตวรรษที่ ๕) และขยายเพิ่มเติมในสมัยพระเจ้ากนิษฐางิศสสะ (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๘)

จากนั้นเราย้อนกลับขึ้นมานมัสการพระศรีมหาโพธิ์ พระศรีมหาโพธิ์ต้นนี้ตามตำนานกล่าวว่าพระเถรีสังฆมิตตา ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าอโศกมหาราช และทรงผนวชเป็นพระภิกษุณี ได้เสด็จอัญเชิญมายังเกาะลังกาในรัชสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยาศิสสะ หลังระยะเวลาที่พระมหินท์เสด็จเข้ามาเผยแพร่พุทธศาสนาเล็กน้อย เป็นกิ่งของต้นพระศรีมหาโพธิ์ดั้งเดิมที่เมืองพุทธคยา ประเทศอินเดีย เหตุนี้จึงยังคงเป็นที่นับถือกราบไหว้กันมาจนปัจจุบันนี้ ที่เราเรียกว่า โพธิ์ลังกา ในประเทศไทย ก็มาจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่เมืองอนูราธปุระนั่นเอง ปัจจุบันเขา

๓๔

เที่ยวเมืองลังกา

สร้างรั้วล้อมและมีฐานสูงขึ้นไป แต่เมื่อเราได้ไปเห็นต้นจริงเข้า ก็แทบไม่เชื่อว่ามีอายุราว ๒,๑๐๐ ปีแล้ว เพราะต้นเล็กมาก และยังมีแถบหาสีดำค้ำย ว่าเป็นยารักษาต้นไม้ที่เขapingทาไว้ ณ ที่ นั้นมีชาวต่างชาติทั้งผู้ใหญ่และเด็กมาสวมคัมภีร์ราว ไหว้กันมาก (รูป ที่ ๓๔) เมื่อตอนเย็นเราเห็นผู้หญิงชาวลังกาเดินกลุ่มๆ ตาม ถนน ถิ่นผ้าเช็ดตัว เรานึกว่าเขาไปอาบน้ำกัน ที่ไหนได้ต่างก็พากันมาสวมคัมภีร์ราว ไหว้พระเจดีย์หรือคันพระศรมหาโพธิ์ ทั้งสิ้น และใช้ผ้าเช็ดตัวเหล่านั้นเองเป็นผ้ากราบ

หน้าต้นพระศรมหาโพธิ์ มีโลหปราสาท ซึ่งเชื่อกันว่า พระเจ้าทุฎฐคามณี (ปลายพุทธศตวรรษที่ ๔) ทรงสร้าง หนังสือ มหาวงศ์กล่าวว่าปราสาทแห่งนี้เป็นรูปสี่เหลี่ยม สูง ๕ ชั้น แต่ละ ชั้นมีห้อง ๑๐๐ ห้อง แต่ละห้องก็ประดับไปด้วยอัญมณีมีค่า ต่างๆ สำหรับพระสงฆ์ผู้ทรงคุณความรู้อาศัยอยู่ อย่างไรก็ตาม ปราสาทนี้ถูกไฟไหม้เสียในรัชกาลของพระเจ้าสัทธาติสสะผู้ครอง ราชย์ต่อจากพระเจ้าทุฎฐคามณี (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๕) และที่ พระเจ้าสัทธาติสสะทรงสร้างขึ้นใหม่ก็สูงเพียง ๗ ชั้นเท่านั้น ต่อ จากนั้นก็มีการซ่อมแซมอีก และอาคารที่ปรากฏอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ก็ถูกทำลายเสียเมื่อพวกโจระเข้ามารุกรานเกาะ ลังกาในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ซากที่เราเห็นอยู่ในปัจจุบันคงสร้าง ขึ้นใหม่ในรัชสมัยพระเจ้าปราคัรรมพหุมหาราช (ต้นพุทธศตวรรษ

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

๓๕

ที่ ๑๘) และในปีปัจจุบันจะเหลือแต่เพียงเสาหินอยู่ ๑๖๐๐ ต้น ก็
แบ่งออกเป็น ๕๐ แถว แถวละ ๕๐ ต้นเท่านั้น (รูปที่ ๓๕)

จากนั้นเราแล่นรถไปทางทิศตะวันออกเพื่อไปดูเมืองใหม่
ของอนุราชปุระ ก็ไม่มีอะไรมาก เป็นเมืองใหม่ที่สร้างอยู่นอก
เขตโบราณสถาน มีตึกแถว ตลาด และที่ทำการต่างๆ คล้ายตาม
จังหวัดต่างๆ ของเรา แต่ของเขาเล็กกว่า เราไปหยุดที่บ้านพัก
(rest house) ในเมืองใหม่ซึ่งอยู่ในความดูแลของบริษัทเดียวกับ
บ้านพักในเมืองเก่า พอไปเห็นเขาก็โล่งใจทีไปพักเสียในเมืองเก่า
เพราะบ้านพักในเมืองใหม่นั้นที่บ้านพักที่ในเมืองเก่าไม่ได้เลย เล็ก
กว่าและบริเวณก็สวยงามสู้ไม่ได้ แต่เพราะเหตุที่ว่าตั้งอยู่นอก
เมืองโบราณ จึงต้มเครื่องคองของเมาได้เต็มที่ บ้านพักนี้อยู่
หน้าทะเลสาบหรืออ่างเก็บน้ำใหญ่อีกแห่งหนึ่งชื่อ นูวาระ เวะ
(Nuwara Wewa) ก่อนกลับเราจึงให้รถยนต์ขึ้นไปเล่นบนคัน
เขื่อนอีก เห็นมีชาวลังกาทั้งหญิงชายมาอาบน้ำอยู่ ที่ว่ายน้ำเล่นก็
มี ที่ดำโคลงๆ อย่างที่ หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ สังเกตเห็นก็มี
อากาศเย็นสบายดีมาก จากนั้นจึงกลับที่พัก

วันนี้ต้องขอชมเชยว่า หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ นั้น
แม้จะไม่สบาย และส่วนใหญ่ต้องนั่งรถอยู่ในรถ แต่ก็ยังอุตสาห
พยายามเดินลงไปดูสถานที่สำคัญๆ ได้ หนึ่งต้องกล่าวไว้ด้วย
ว่า ผู้จัดการบ้านพักในเมืองเก่าอนุราชปุระนั้นเอาใจใส่ต่อเราดี

๓๖

แก้วเมืองลังกา

มาก คอยมาถามข่าวคราวอยู่เสมอ ตอนกลางคืนเวลานอน มี
มุ้งกางแบบกระโจมห้อยลงมาจากเพดานให้ แม้จะเปิดพัดลม
นอนตลอดคืน แต่ตอนเช้าอากาศก็ค่อนข้างเย็น พระอาทิตย์ที่
ล็งกาขึ้นเร็วมาก ราว ๖ โมงเช้าก็สว่างจ้าแล้ว

วันที่ ๒๖ กันยายน

วันก่อนเช้าบางท่านในคณะของเราได้ลงรับประทาน
อาหารเช้าแบบลังกา ทั้งนี้เพราะ หม่อมเจ้าเสมอภาค ได้ทูล
พระเนตรเห็นอาหารของลังกาแบบหนึ่งมีลักษณะคล้ายเส้นขนม
จีนของเรา อยากลองเสวย ตามเขาตุ ได้ความว่าเป็นอาหารเช้า
ของเขา บางท่านในคณะของเราจึงลงสั่งมารับประทานในเช้า
วันนี้ นอกจากเส้นขนมจีนนั้นแล้ว ยังมีกับข้าวของอื่น ๆ อีกเช่น
แกงเผ็ด ผัก ยำ ฯลฯ ซึ่งเขารับประทานด้วยกัน และออกจะ
มากเกินไปสำหรับอาหารเช้า

เช้าวันนี้ คุณชลห่มุ ชลานุเคราะห์ ช่างภาพประจำคณะ
ขอย้อนไปยังวิหารอิสลามูณียะอีกครั้งหนึ่ง เพราะวิหารนี้หันหน้า
ไปทางทิศตะวันออก และเมื่อวานนี้เราไปถึงที่นั่นตอนบ่ายเสีย
แล้ว เมื่อถ่ายรูปเสร็จจึงขึ้นรถยนต์ไปทางเหนือยังพิพิธภัณฑ
สถานประจำเมืองอนุราธปุระ พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ตั้งอยู่ไม่ห่าง
จากบ้านพักของเราเท่าไรนัก ตัวอาคารที่แสดงโบราณวัตถุแบ่ง
ออกเป็น ๒ ตอน คือด้านหลังทางทิศตะวันตกเป็นอาคารชั้นเดียว

หม่อมเจ้าสุภัทราดิศ ดิศกุล

๓๗

เพิ่งสร้างใหม่ ยังไม่สำเร็จดี ในนั้นตั้งพระพุทธรูปศิลาที่ได้รับ
อิทธิพลมาจากศิลปะอมราวดีและคุปตะ ก็มีทั้งครองจีวรเป็นริ้ว
และจีวรเรียบ สมัยแรกมักเป็นพระพุทธรูปยืน (รูปที่ ๓๖) สมัย
ที่ ๒ มักเป็นพระนั่ง ที่เป็นพระพุทธรูปนาคปรกก็มีบ้าง ส่วน
มากองค์ใหญ่แก่ตัวคน ทั้งามๆ ก็มี การจัดแสดงไม่สู้ดี อาจจะ
เป็นเพราะไม่มีทุนมาก ฐานก็ใช้เพียงแต่อิฐมาเรียงก่อกันขึ้นไป
คิดกันนั้นมีอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งเก่า เป็นเรือนไม้ ๒ ชั้น
ชั้นล่างแบ่งออกเป็นหลายห้อง จัดแสดงเครื่องโลหะ ประติมา-
กรรมศิลาซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะอินเดียภาคเหนือ รูปจำลอง
สถูปดูปาราม ซึ่งเขาแสดงให้เห็นว่าเดิมมีหลังคาไม้ครอบคลุมไว้
อย่างไร (รูปที่ ๓๗) ซึ่งความจริงก็ยังไม่สู้น่าเชื่อนัก ชั้นบนก็
แบ่งออกเป็นหลายห้องอีกเช่นเดียวกัน จัดแสดงกระเบื้องดินเผา
ประติมากรรมสัมฤทธิ์ขนาดเล็ก เงินเหรียญ เครื่องถ้วยชาม ฯลฯ
ประติมากรรมสัมฤทธิ์ขนาดเล็กมีดี ๆ มาก แต่การจัดแสดงไม่ดี
เลย เพราะตู้ก็เป็นแบบโบราณ ยังเข้าเอาไฟน้อนมาติดตั้งห้อย
ไว้เหนือหลังตู้อีกด้วย ทำให้ไม่ช่วยให้เห็นอะไรเลย เวลาเรารู้มี
ภัณฑารักษ์มาคอยช่วยอธิบาย เพราะเขาได้รับคำสั่งมาจากกรม
โบราณคดีของลังกาให้มากอยเอื้อเฟื้อต่อพวกเรา ณ ที่นี้ เราได้
ซื้อหนังสือต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชาโบราณคดีลังกา ที่กรมโบราณคดี
ลังกาตีพิมพ์ออกเป็นภาษาอังกฤษมาบ้าง หน้าพิพิธภัณฑ์สถาน

๓๘

แถวเมืองลังกา

เป็นสวนพุ่มไม้เตี้ย ๆ มีโบราณวัตถุตั้งเรียงรายเป็นเครื่องประดับที่สำคัญก็คือแผ่นหินสลักเป็นลวดลายแบบเดียวกับที่เราเคยค้นพบ ณ เมืองสุโขทัยเก่า (รูปที่ ๓๘) นอกจากนี้ก็มีแผ่นศิลาจะเป็นช่องสำหรับฝังของแบบศิลาฤกษ์ แผ่นทวารบาลที่สลักเป็นแจกันที่ปักดอกไม้บ้าง คนกระบัง มนุชยนาคบ้าง ทางทิศใต้ยังมีโรงโถงซึ่งเขาใช้เป็นที่ตั้งแสดงโบราณวัตถุศิลาอีก ส่วนใหญ่เป็นจารึก ที่สำคัญก็คือจารึกอักษรพราหมี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกาะลังกาได้ติดต่อกับ ประเทศอินเดีย ใน สมัย พระเจ้า อโศกมหาราช นอกจากนี้ ก็มี ประติมากรรม ซึ่งว่า ย้าย มาจาก เมือง โปลงนารูระ ราชธานีแห่งที่ ๒ ของเกาะลังกาต่อจากเมืองอนูราธปุระบ้าง มี คี ๆ เช่นเดียวกัน

เมื่อชมพิพิธภัณฑสถานเสร็จแล้ว หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ ซึ่งไม่ใคร่สบาย ได้กลับไปยังบ้านพักก่อนกับหม่อมเจ้า เสมอภาค พวกเราที่เหลืออีก ๕ คน เห็นว่ายังมีเวลา จึงเถลไถลไปชมโบราณสถานอื่นต่อ แรกทีเดียวไปยังบริเวณรังสิมาลค ซึ่งอยู่เหนือต้นพระศรีมหาโพธิ์ขึ้นมาทางทิศเหนือ และห่างจากบริเวณพิพิธภัณฑสถานไปทางทิศตะวันออก สถานที่นี้อาจเคยเป็นหอประชุมของคณะสงฆ์สำนักมหาวิหารก็ได้ กรมโบราณคดีของลังกาได้ทำการขุดค้น ณ สถานที่แห่งนี้ และได้ค้นพบซากอาคารที่ก่อด้วยอิฐและเสาหิน อันเป็นการยืนยันข้อสันนิษฐานดังกล่าว

หม่อมเจ้าสุภัทรรดิศ ดิศกุล

๓๕

จากนั้นเราแล่นรถต่อไปทางทิศตะวันออก และเข้าไปในตัวเมืองเก่าอันยังคงมีเชิงเนินดินอยู่ล้อมรอบ เราเข้าไปทางประตูที่เขาเจาะไว้ใหม่ทางทิศใต้ แรกทีเดียวไปยังพระราชวัง ปรากฏว่าเป็นพระราชวังรุ่นหลังของเมืองอนุราชปุระ และพระเจ้าแผ่นดินองค์สุดท้ายที่ประทับอยู่ก็คือพระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๑ (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗) พระราชวังไม่เหลืออะไรอีกแล้ว คงเหลือแต่สิ่งที่น่าสนใจคือทวารบาลสลักเป็นรูปคนแคะระ ๒ คน คนหนึ่งสวมศิราภรณ์เป็นรูปสังข์ ชื่อสังขนิธิ (รูปที่ ๓๙) และอีกคนหนึ่งสวมศิราภรณ์เป็นรูปดอกบัวคว่ำ ชื่อปัทมนิธิ (รูปที่ ๔๐) อันแสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง ทั้งสองคนเป็นผู้เฝ้าศาสนสถาน และผู้ให้ความสมบูรณ์แห่งสุขไปพร้อมกัน คงจะเห็นว่าในมือถือถุงที่เทออกมาเป็นเหรียญเงินด้วย ตรงข้ามพระราชวังมีซากอาคารที่ก่อด้วยอิฐอีก ๒ หลัง แต่จะเป็นอะไรเราก็ไม่สามารถทราบแน่ได้

จากนั้นขึ้นไปทางเหนือภายในเมืองมีวิหารพระเขี้ยวแก้ว พระเขี้ยวแก้วนี้ตามตำนานกล่าวว่า มีผู้อยู่เชิญจากประเทศอินเดียเข้ามายังเกาะลังกา ในรัชกาลของพระเจ้ากัรติศรีเมฆวรรณ (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๒) และตั้งแต่นั้นก็ถือกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเกาะลังกา และถือกันว่าพระราชามีลิตธิสมบูรณของเกาะลังกาจะต้องมีพระเขี้ยวแก้วองค์นี้ไว้ปฏิบัติบูชาด้วย เหตุนั้น

๕๐

เที่ยวเมืองลังกา

วัดพระเขี้ยวแก้วจึงต้องอยู่ใกล้พระราชวัง แบบเดียวกับวัดพระศรีรัตนศาสดารามของเรา เท่าที่เราไปชมวันนี้ ก็ไม่เหลืออะไรมากนักนอกจากฐานและเสาหิน แต่ยังมีจารึกของพระเจ้ามหินท์ที่ ๔ (ตันพุทธศตวรรษที่ ๑๖) แสดงถึงการเก็บภาษีมาบำรุงรักษาวัดพระเขี้ยวแก้วนี้ด้วย ใกล้กันนั้นมีหอทาน ซึ่งมีรางหินใหญ่สำหรับใส่อาหารตั้งอยู่ข้างหน้า สันนิษฐานกันว่ารางหินนี้สำหรับใส่อาหารถวายพระภิกษุสงฆ์ และมีจารึกอยู่บนรางนั้นว่า ผู้ใดที่นำถุงข้าวสารเข้ามาในเมืองอนูราชปุระ จะต้องบริจาคข้าวสารถวายให้แก่หอทานนี้ ตักกันนั้นมีสระน้ำซึ่งทำรูปร่างแปลก เพราะมีบันไดเล็ก ๆ ลงไปถึงก้นสระ ซึ่งค่อนข้างลึกมาก ว่าเป็นที่ตักน้ำได้ทุกระยะโดยไม่ต้องใช้เชือก ทางทิศเหนือของวัดพระเขี้ยวแก้ว มีอาคารอีกหลังหนึ่งซึ่งใช้อริฐในการก่อสร้างเกือบทั้งหมด ทั้งนี้นับเป็นของแปลกสำหรับที่เมืองอนูราชปุระนี้ เพราะส่วนใหญ่มักใช้ศิลาในการก่อสร้าง อาคารนี้เรียกกันว่าเก็ดิเก (Gedigé) (รูปที่ ๕๑)

กลุ่มโบราณสถานกลุ่มนี้สวยงามมาก เพราะสร้างบนเนินดินลดหลั่นกันไป บางที่มีอาคารลงไปสร้างอยู่ในแอ่งก็มี ของเขาฝนตกน้อย เหตุนี้หน้าหญ้าจึงไม่ขึ้นสูงเหมือนบ้านเรา เห็นเรียบเตียนอยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ตัดเลย เล่นเอาคุณมะลิ โศกสันเทียะ เจ้าหน้าทีหน่วยศิลปากรที่เมืองสุโขทัยชกัถิจจา เพราะ

หม่อมเจ้าสุภัทรรติ ดิศกุล

๔๑

ของเราแม้จะคอยตัดกันอยู่เสมอ แต่ถ้าผลเมื่อไรก็กลับเป็นป่าไปอีกแล้ว

เสร็จแล้วเรากลับมารับประทานอาหารกลางวัน ตอนบ่ายจึงขึ้นรถไปยังเขามิทินคาเล อันเป็นสถานที่ซึ่งพระมหินท์โอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช ได้ทรงเผยแพร่พุทธศาสนาแก่พระเจ้าเทวานัมปิยภิสสะเป็นครั้งแรก ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวัดในพุทธศาสนาที่สำคัญ อยู่ห่างจากเมืองอนูราธปุระไปทางทิศตะวันออกเฉียงประมาณ ๑๓ กิโลเมตร แรกทีเดียวรถยนต์ไปจอดที่เชิงเขาอันมีบันไดขึ้นไปชั้นบน เราไม่ทราบเรื่องก็พากันเดินขึ้นบันไดไป ซึ่งออกจะสูงเอนการอยู่ (รูปที่ ๔๒) หม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ไม่ใคร่สบาย นั่งรออยู่ในรถ แต่คนรถก็ไปสืบทราบมาได้ว่ามีทางรถยนต์ขึ้นมาได้ถึงครึ่งเขา เขาจึงนำรถยนต์ขึ้นมาเป็นอันว่าเราต้องเสียแรงเปล่า แต่ก็พูดกันเสียว่าได้บุญดี ทางขวามือมีบันไดแยกขึ้นไปยังเจดีย์กัณฐกะ ซึ่งถือกันว่าเป็นเจดีย์เก่า เพราะที่แท่นบูชาทั้งสี่ทิศมีภาพสลักซึ่งอาจเก่าขึ้นไปจนถึงศิลปะอินเดียสมัยโบราณครั้งพระเจ้าอโศกมหาราช หรือศิลปะอินเดียสมัยอมราวดี และนับเป็นศิลปะรุ่นแรกสุดของเกาะลังกาคัว (รูปที่ ๔๓) เราไม่ทราบเรื่องนี้กันมาแต่ก่อน จึงไม่มีผู้ใดขึ้นไปชมเลย เพราะต่างก็มุ่งจะไปให้ถึงยอดเขามิทินคาเลกันทั้งสิ้น ซึ่งนับว่าออกจะน่าเสียดายอยู่บ้าง บนครึ่งเขาที่รถยนต์มาจอดได้ มีซากอาคารปรากฏอยู่บ้าง ที่สวยงามก็มีแท่น

๔๒

เที่ยวเมืองลังกา

ศิลาซึ่งสลักเป็น รูปสิงห์ ขนาดใหญ่กำลังยืนแผ่นผนังอยู่ใต้นั้น สลักได้สวยงามมากทีเดียว (รูปที่ ๔๔)

จากที่นี้เราก็นั่งบันไดต่อไปจนถึงสถานที่ซึ่งพระมหินท์ ทรงพบกับพระเจ้าเทวานัมปิยาทิสสะ ในต้นพุทธศตวรรษที่ ๔ ว่าเดิมเป็นป่ามะม่วง พระมหินท์มาทรงคอยกัพบพระเจ้าเทวานัมปิยาทิสสะซึ่งเสด็จออกมาล่าสัตว์ ณ ที่นี้ และหลังจากทรงทดลองพระปรีชาญาณของพระเจ้าเทวานัมปิยาทิสสะแล้ว โดยทรงเข้าไปยังต้นมะม่วงที่อยู่ใกล้ ๆ ต้นหนึ่ง แล้วรับสั่งถามพระเจ้าเทวานัมปิยาทิสสะว่า “คุณรมหาบพิตร ต้นไม้ต้นนี้มีนามว่า กระไร” “มีนามว่าต้นมะม่วง” พระราชาทรงกล่าวตอบ “มีมะม่วงต้นอื่นนอกจากต้นนี้อีกหรือหาไม่” “มี ยังมีต้นมะม่วงอีกหลายต้น” “ยังมีต้นไม้อื่นนอกจากต้นมะม่วงนี้และต้นมะม่วงต้นอื่น ๆ อีกหรือหาไม่” “มีต้นไม้อีกหลายต้น แต่ต้นไม้เหล่านั้นมิใช่ต้นมะม่วง” “นอกไปจากต้นมะม่วงต้นอื่น ๆ และต้นไม้ที่มีใช่ต้นมะม่วงแล้ว ยังมีต้นไม้อื่น ๆ อีกหรือหาไม่” “ยังมีต้นมะม่วงต้นนี้อีก” “โอมหาบพิตร พระองค์ทรงมีพระปรีชาญาณอันล้ำเลิศ” หลังจากนั้นพระมหินท์ก็ทรงเทศนาธรรมถวาย ทำให้พระเจ้าเทวานัมปิยาทิสสะทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สถานที่ทรงนั้นบัดนี้เขาสร้างเป็นพระเจดีย์ และบรรจุพระอัฐิพระมหินท์ไว้ภายใน เป็นพระเจดีย์ขนาดเล็ก มีเสาดินรายล้อมรอบ ซึ่งแสดงว่าแต่เดิมอาจมีหลังคาเครื่องไม้

หม่อมเจ้าสุภัทระดิศ ดิศกุล

๔๓

กลุ่มล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง แต่เจดีย์องค์นี้ก็คงได้รับการซ่อมแซมเสียแล้ว จึงมีรูปร่างคล้ายกับเจดีย์ลังกาในปัจจุบัน วันที่เราไปชมก็มีชาวลังกามาเดินสวนมนต์ประทักษิณมากเช่นเดียวกัน (รูปที่ ๔๕) เขามีรูปพระมหินท์และพระเจ้าเทวานัมปิยาทิสสะประกอบอยู่ด้วย แต่รูปหลังนี้ดูจะเก่ากว่า คงทำเป็นรูปพระราชากำลังยื่นประนมมือแบบเดียวกับรูปพระเจ้ากฤษณคามณีที่เจดีย์สุวรรณเขต (รูปที่ ๔๖) และยังมีต้นมะม่วงปลูกอยู่ข้าง จากนั้นเราเดินลงเขาไปดูถ้ำที่เขาว่าพระมหินท์เคยมาบรรทมอยู่ เป็นถ้ำอยู่ในหิน โปรงทั้งสองด้าน ที่พื้นสลักเป็นรูปนูนขึ้นมาเล็กน้อยคล้ายเตียงหรือผ้าห่มที่ปูอยู่ เขาสร้างบันไดเหล็กสำหรับขึ้นขึ้นไปยังถ้ำนี้ และยังแถมมีกระป๋องสำหรับใส่สตางค์ตั้งไว้ ณ ถ้ำนั้นด้วย คงเพื่อสำหรับค่าบำรุงรักษา (รูปที่ ๔๗) จากนั้นเราก็ปีนย้อนกลับขึ้นมายังที่เดิม ณ สถานที่ซึ่งพระมหินท์และพระเจ้าเทวานัมปิยาทิสสะพบกันอีก แต่สถานที่นี้ก็ไม่ใช่ถ้ำเขา มีหินคาเล เพราะยังมีบันไดทางขึ้นต่อไปยังเจดีย์ใหญ่ที่สร้างอยู่บนยอดเขา ข้าพเจ้าจึงลงทุนเดินต่อไป ที่เชิงบันได มีวิหารภายในเป็นปูนเป็นรูปภาพคอนพระมหินท์เสด็จมาโปรดพระเจ้าเทวานัมปิยาทิสสะ โดยมีพระเถระ สามเณร และอุบาสกติดตามมาด้วย การปั้นรูปดังกล่าวเท่าตัวคนด้วยปูนและระบายสีอย่างฉูดฉาดเป็นของนิยมกันในเกาะลังกา ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่ามีอยู่แทบทุกวัด (รูปที่ ๔๘) เจดีย์องค์ใหญ่นบนยอดเขากำลัง

ซ่อมใหม่ เหตุนี้จึงไม่ได้เห็นอะไรมาก มีวิหารพระนอนหรือนิพพานอยู่บนนั้นอีกหลังหนึ่ง แล้วข้าพเจ้าจึงเดินลงมายังรถยนต์อีกทางหนึ่ง มีโซ่ทางบันไดใหญ่ที่ขึ้นไป ภูมิประเทศก็สวยงามพอใช้ สถานที่นี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว จึงเป็นที่นิยมนับถือกันมากสำหรับชาวลังกา ลองถามพระสงฆ์ที่นั่นดู ท่านก็เชื่อสนิทว่าพระมหินท์และบริวารเหาะจากอินเดียมาที่นั่นจริง ๆ

ชาวลับเราแฉะที่ ๆ ทำการไปรษณีย์เพื่อซื้อแสตมป์ และแฉะที่วัดแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ไม่ห่างจากเขามหินคาเลนัก เป็นซากโบราณสถานที่ได้รับการบูรณะแล้ว ก็สวยงามดี บริเวณค่อนข้างใหญ่ มีเจดีย์หนึ่งองค์ จากนั้นเราจึงแล่นรถกลับเข้ามายังเมืองอนูราธปุระ ตามทางใต้แฉะยังซากวัดใหญ่อีกแห่งหนึ่งชื่อปาจันติสสะปะทาปะวิหาร คงเป็นเพราะตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองอนูราธปุระนั่นเอง สันนิษฐานว่าพระเจ้าเชฏฐกัตติสสะที่ ๑ อาจทรงสร้างขึ้นในต้นพุทธศตวรรษที่ ๔ มีकुฉัอมรอบและมีฐานผนังของยกพื้นตรงกลางสลักเป็นรูปช้างอยู่หว่างเสา บนยกพื้นมีร่องรอยของอาคารอยู่ที่ ๔ มุม คือ สตूप ๘ เหลี่ยม ต้นโพธิ์วิหาร และอุโบสถ นอกจากนี้ยังได้ขุดพบร่องรอยของกุฏิพระสงฆ์ด้วย เวลาที่เราไปดูนี้เป็นเวลาเย็นมากแล้ว เหตุนี้จึงได้ยินเสียงนกที่บินกลับมายังรังตามต้นไม้ใหญ่ที่อยู่ข้าง ๆ โดยรอบนำฟังมากที่สุดยว ทั้งอากาศก็เย็นสบาย ไม่ร้อนเกินไป ต่อจากนั้นจึงกลับที่พัก

หม่อมเจ้าสุภัทรีดิศ ดิศกุล

๔๕

ขอกล่าวไว้สัณนิธ เรื่องอากาศเมืองลังกาวา ขณะที
เราเที่ยวชมโบราณสถานเหล่านี้ แม่แดดจะจัด แต่อากาศก็ไม
ร้อนจนเกินไป ไม่ได้ถูกฝนเลย แม้บางครั้งจะมีเมฆฝนตั้ง
เค้ามามาก จนเราชกกลัว แต่ตกปะแปะแล้วก็หายไป

วันที่ ๓๐ กันยายน

วันนี้เป็นวันสุดท้ายที่พักอยู่ ณ เมืองอนุราชปุระ เหตุนี้
จึงเป็นวันเที่ยวชมโบราณสถานปลีกย่อยที่ยังไม่ได้ชมในวันก่อน ๆ
ก่อนอื่นข้าพเจ้าได้นำหม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้า
เสมอภาค ไปชมพระราชวัง และวัดพระเช็ชวแก้ว ในเขต
เมืองที่มีเชิงเนินล้อมรอบ เพราะที่ข้าพเจ้าไปชมในวันก่อนท่าน
ทั้งสองไม่ได้มาด้วย แล้วจึงแล่นรถขึ้นไปทางทิศเหนือเพื่อไป
ค้นหาพระพุทธรูปศิลาที่เราเคยเห็น ในวัน ก่อนในเขตสำนักอภัย
คีรีวิหาร แต่ยังไม่ได้อายรูป ค้นหาอยู่เป็นนานจึงพบ เป็นพระ-
พุทธรูปศิลาประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นอาจ
แสดงปางทรงแสดงธรรม (วิตรรกะ) คือนิ้วหัวแม่มือและนิ้ว
กลางจรกกันเป็นวงกลม หรือปางประทานอภัย คือหันฝ่า
พระหัตถ์ออกข้างหน้าเฉย ๆ พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นอีกชายจิวร
จิวรเรียบไม่มีริ้ว เหตุนี้จึงคงสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่
๑๐-๑๑ (รูปที่ ๔๔) ข้าพเจ้าเองเห็นว่างามกว่าพระพุทธรูปปาง
สมาธิที่เขาหินเต็งกัน (รูปที่ ๒๔) ดังที่ได้เล่ามาแล้วในวันก่อน
เสียอีก

เสร็จแล้วเราแล่นรถต่อขึ้นไปทางเหนือยังวัดกปาราราม เป็นซากวัดใหญ่มีอาคารอยู่ ๕ หลังภายใน สี่หลังอยู่ที่ ๔ มุม และอีกหลังหนึ่งอยู่ตรงกลาง มีกำแพงล้อมรอบ วัดนี้อาจสร้างขึ้นโดยพระเจ้าทาสโรปติสละที่ ๒ ในต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ก็ได้และคงเป็นส่วนหนึ่งของสำนักอภัยคีรีวิหาร เพราะอยู่ใกล้เคียงกัน หน้าวัดมีบ่อน้ำใหญ่กรุด้วยแท่งหินใหญ่ๆ โดยตลอด แต่ก็ชำรุดหักพังไม่เสียมาก เผอิญหม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ไปอ่านพบในหนังสือนำชมขณะนั่งคอยอยู่ในรถเพราะไม่มีใครสบายว่าในบริเวณใกล้เคียงนี้มีวิหาร หน้าวิหารมีภาพทวารบาล ๒ แผ่นสลักเป็นรูปมนุษย์นาคมีคนแคระเป็นบริวาร แต่คนแคระของมนุษย์นาคคนหนึ่งจะถือหม้อคว่ำลงมีสิ่งที่อยู่ภายในไหลลงมาอย่างสะดวก ซึ่งอาจเป็นน้ำนม อีกคนหนึ่งถือสิ่งที่ไหลลงมาจากหม้ออันอาจเป็นน้ำผึ้งเพราะภาพสลักแสดงให้เห็นว่าเหยี่ยวผิดปกติ จึงขอร้องให้ข้าพเจ้าและหม่อมเจ้าเสมอภาคช่วยลองกันหาดู เราก็กันจนพบ ได้ถ่ายรูปกัน ภาพสลักทั้งสองภาพนี้แสดงให้เห็นที่เดียวว่าช่างตั้งใจสลักขึ้นเป็นพิเศษ มิให้เหมือนกันทั้งสองข้าง แต่จะหมายถึงน้ำนมกับน้ำผึ้งอย่างที่หนังสือนำชมกล่าวไว้หรือไม่ ข้าพเจ้าก็ไม่อาจรับรองได้

จากนั้นเราแล่นรถขึ้นไปทางเหนืออีก เพื่อไปยัง วัดโศการาม ดังที่หนังสือนำชมได้กล่าวถึงไว้ คนขับรถเองก็ไม่ทราบทาง ต้องถามชาวบ้านไปตลอดเวลา ทั้งๆ ที่เขานำคน

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๔๗

มาชมเมืองอนุราชประสมอยู่ ทั้งนี้คงเป็นเพราะไม่มีใครเที่ยว
ชอกแซกเหมือนเรานั่นเอง ทางตอนนี้คล้ายชนบทในประเทศไทย
มาก เพราะมีแต่ทุ่งนาและต้นตาล ไม่ซ้าก็ได้พบรถคุณธนิต
จอดอยู่ เพราะคณะคุณธนิตได้แยกตั้งแต่เข้าไป ถ่ายรูปที่พิพิธ-
ภัณฑสถาน และว่าจะมาพบเราภายหลัง คนรถคุณธนิตบอกว่า
รถเข้าไปยังวัดอโศการามไม่ได้ ต้องเดินเข้าไป ข้าพเจ้าและ
หม่อมเจ้าเสมอภาคจึงตกลงเดินตามเข้าไป ความจริงทางที่เดิน
ไปนั้น รดยนต์เข้าได้อย่างสบาย และถ้าเป็นบ้านเราก็คงให้รถ
แล่นเข้าไปแล้ว แต่ที่ลังกาจะสงวนรถ เพราะเครื่องอาหรัย
หายากดังที่กล่าวแล้วว่าเขาห้ามของต่างประเทศเข้ามา ๖ ปีแล้ว
เดินไปสัก ๑๕ นาทีจึงถึง เห็นเขาก็ต้องคิดว่าคุ้มกัน เพราะ
นำคู่มากทีเดียว มีซากเจดีย์ วิหาร และห้องอาบน้ำ ปรากฏอยู่
แต่ที่สวยงามที่สุดก็คือพระพุทธรูปศิลาสูงราว ๒ เมตร ประทับ
นั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นแสดงปางประทานอภัย
พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นถือชายจีวร จีวรเรียบไม่มีริ้ว (รูปที่ ๕๐)
นอกจากนี้ยังมีอัมรินทร์และทวารบาลซึ่งมีลายสลักอย่างงดงาม
รวมทั้งจารึกภาษาทมิฬและจารึกของพระเจ้ามหินท์ ที่ ๔ (ต้น
พุทธศตวรรษที่ ๑๖) ณ วัดอโศการามนี้ อีก ของเขาคือดังที่กล่าว
มาแล้วว่าแม่จะอยู่ในที่เปลี่ยวก็ไม่มีใครมาลักขโมยเลย

เสร็จแล้วเดินกลับออกมา และจ้างเด็กแถวนั้นให้นำทาง
ไปยังวัดอีกแห่งหนึ่ง ก็วัดวิฆนาราม ต้องแล่นรถต่อไป และ

ลงเดินไปอีกราวครึ่งชั่วโมงจึงถึง แต่ทางก็เป็นทางที่รถแล่นเข้า
ไปได้ หากแต่คนรถไม่ยอมขับเข้าไปดังที่กล่าวมาแล้ว วัดนี้
เป็นวัดใหญ่ มีอาคารอยู่หลายหลัง มีซากเจดีย์อยู่ตรงกลาง ทาง
ทิศเหนือเป็นวิหารสร้างด้วยหินและมีรูปเทวดายืนสลักอยู่ภายใน
ซุ้มที่มีรูปมกรประดับ อยู่ข้างบน ห่างกันเป็นระยะ ๆ (รูปที่ ๕๑)
ที่เจดีย์มีแผ่นทวารบาลสลักรูปแปลกประหลาด คือเป็นรูปแจกัน
ปักดอกไม้ แต่ดอกไม้ที่ปักอยู่ในแจกันนั้นมีรูปร่างเหมือนเตียร
นาหลายเตียร (รูปที่ ๕๒) ภาพนี้จึงอาจจะเป็นหัวเดียวหัวค่อ
ตอนที่รูปแจกันกำลังจะเปลี่ยนมาเป็นรูปมนุษย์ นาค ก็ได้ กระมัง
ทางทิศใต้ของเจดีย์มีรูปโคนนทิสลักจากหินปรากฏอยู่ วัดนี้
คงอยู่ในพุทธศาสนาเถรวาท เพราะได้ค้นพบแผ่นทองแดง
มีคาถา สรรเสริญพระ โพธิสัตว์ อวโลกิเตศวร และ อากาศครว ภา
อยู่ภายใต้เจดีย์

เราต้องเดินกลับออกมายังรถอีก และ ณ ที่นั้น หม่อม
ราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ ซึ่งนั่งคอยอยู่ในรถ ได้ชี้ให้ดูสะพานหิน
ซึ่งน่าดูมากที่สุด เพราะใช้หินแท่งโต ๆ มาก่อสะพานขึ้น
หนังสือแนะนำชมว่าแข็งแรงมาก จนช่างก็อาจเดินข้ามได้ เสร็จแล้ว
จึงกลับที่พัก

ตอนบ่ายหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ หม่อมเจ้า เสมอภาค
และข้าพเจ้าออกซำกว่าปกติ แรกทีเดียวเราไปชม วัดโตลูวิละ
ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองอนุราชปุระ ใกล้กับสถานีรถไฟ

หม่อมเจ้าสุภัทรรติศ ดิศกุล

๔๕

พระพุทธรูปศิลาปาง สมานิตที่สวยงาม ในพิพิธภัณฑสถานกรุงโคลัมโบ (รูปที่ ๔) ย้ายไปจากวัดนี้ ปัจจุบันวัดนี้ก็ไม่มีอะไรน่าชมมาก นอกจากซากอาคารและแผ่นทวารบาลสลัก เป็น รูป แจกัน เบ้า กอกไม้ ว่าเป็นแบบศิลปะอมราวดีใน ประเทศอินเดีย และอาจจัดเป็น รุ่งเก่า ของลังกาได้ จากนั้นเราแล่นรถขึ้นไปทางเหนือยังวัดบุพพาราม ซึ่งเป็นวัดใหญ่แต่ก็ไม่มีอะไรเหลือให้ดูมากแล้ว มีจารึกกล่าวว่า วัดนี้ได้เกี่ยวข้องกับสำนักอภยคีรีวิหาร เมื่อแรกเรามาถึงวัดนี้ เห็นมีถนนแล่นต่อจากวัดไปที่อื่น หม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์จึง ลองให้แล่นต่อไป และไปพบพระภิกษุลังกาเข้ารูปหนึ่ง คงอยู่ ไนล์ทิศยามวงศ์เพราะโกนคิ้ว ท่านบอกให้แล่นต่อไปจะไปพบ ซากวัดใหญ่ที่น่าดู เราก็ตะเขวี้ยง จึงแล่นต่อไป กลับกลายมาโผล่ ขึ้นที่วัดป่าจินตีสสระบัวพุทธะวิหาร ที่เราเคยมาดูแล้วเมื่อวันก่อน จึงต้องย้อนกลับมายังวัดบุพพารามอีก

หลังจากนั้นเราไปเที่ยวหาซื้อแผ่นใบโพธิ์สำหรับห้อยคอ กันในเมืองใหม่ ทั้งนี้เพราะตอนที่ไปวัดโคกการามนั้น หม่อมเจ้า เสมอภาคได้ทอดพระเนตรเห็นเด็กผู้ชายลังกาคคนหนึ่ง ผูก ใบ โพธิ์ เงินห้อยอยู่ที่คอ ทรงต้องการจะซื้อไปเป็นของฝากมิตรสหาย ที่กรุงเทพฯ ลองให้คนรถถามดู เขาก็บอกว่าซื้อได้ในเมือง ไหม้ราคาไม่แพงนัก เราจึงได้ไปเที่ยวค้นหากุตามร้านข้างทอง หลายร้าน ก็ไม่พบอย่างที่ต้องการเลย คนรถบอกว้ให้ไปหาดู ที่เมืองแคนดีจะดีกว่า จึงตกลงจะรอไว้ไปหาที่นั่น จากนั้น

หม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ส่งให้คน รวพาไปที่ ๆ ภูมิประเทศงดงาม เขาจึงพากลับ ขึ้น ไป เล่น บน ก้น เชือก กั้น ทะเลสาบ ทิศะ เวระ หน้าสวเหลืองทางใต้ของ เมืองอนุรธาปุระที่เราเคย ไป ชม มา แล้ว เล่น ไป จน สุก ทาง รก แล้ว ย้อน กลับ มา จอด คอย คุ เวลา พระอาทิตย์ ตก กัง มา มาก ที่ เดียว เพราะ เป็น ลูก ไฟ สี แดง ควง ใหญ่ ที่ ก่อ ย ๆ จม หาย ไป ทาง อี ก ฟาก หนึ่ง ของ ทะเลสาบ เสร็จ แล้ว จึง กลับ ที่ พัก ตระเตรียม ของ ที่ จะ เดินทาง ต่อ ไป ยัง เมือง โปลนนา วูระ ใน วัน รุ่ง ชัน

วันที่ ๑ ตุลาคม

เราออกเดินทางจากบ้านพักเมืองอนุรธาปุระแต่เช้าตรู่ ทั้งนี้เพราะคนขับรถจะพาไปดูพระพุทธรูปสลักศิลาองค์ใหญ่ที่อวุกนะ (Avukana) ซึ่งแยกออกไปจากทางไปเมืองโปลนนา วูระ อยู่น้อยหนึ่ง ก็สวยงามดี พระพุทธรูปที่อวุกนะนี้สลักอยู่บนหน้าผา สถานที่แห่งนี้เป็นวัด ต้องบันเข้ขึ้นไปหน่อยหนึ่งจึงมองเห็นพระพุทธรูปได้ เป็นพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ ครองจีวรห่มเฉียง พระหัตถ์ขวาแสดงปางประทานอภัย โดยหันสันพระหัตถ์ ออกข้างนอก พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเพื่อยึดชายจีวร จีวรเป็นริ้ว หมดทั้งองค์ แต่เป็นริ้วที่อยู่ในระยะกลาง คือไม่สลักลดหลั่นกัน ลงมาเป็นชั้นแบบจีวรสมัยแรก สลักเป็นริ้วนูนออกมาเพียงเส้นเดียว ซึ่งแก่กว่าสมัยโปลนนา วูระที่จะสลักริ้วจีวรนูนออกมาเป็นเส้นคู่ ตามตำนานกล่าวว่าพระพุทธรูปองค์นี้พระเจ้าธาตุเสน

หม่อมเจ้าสุภัทธรดิศ ดิศกุล

๕๑

(ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๑) ทรงสร้าง เหนือพระเศียรมีพระรัศมี เป็นรูปคล้ายเปลวไฟ ซึ่งมาต่อเติมขึ้นเมื่อภายหลัง (รูปที่ ๕๓) จากนั้นเราก็เล่นรถย้อนกลับทางมา และเล่นต่อลงไปยังเมือง โปลอนารูวะ ตามทางต้องผ่านอ่างเก็บน้ำใหญ่อีกแห่งหนึ่งชื่อ มินเนวริยะ ซึ่งพระเจ้ามหาเสน (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๙) ทรงสร้าง เรื่องการชลประทานนี้ต้องชมชาวลังกา ในสมัยโบราณเขาว่า เก่งจริง ๆ ที่เดียว เพราะไม่ว่าจะผ่านไปทางไหนเป็นต้องพบอ่างเก็บน้ำทั้งสิ้น เมืองโปลอนารูวะเองก็ตั้งอยู่ริมอ่างเก็บน้ำใหญ่อีกแห่งหนึ่งชื่อ ปรากรมสมุทร ตามพระนามของพระเจ้าปรากรมพาทูที่ ๑ หรือปรากรมพาทุมหาราช แห่งเมืองนั้น

เมื่อถึงเมืองโปลอนารูวะ เราเล่นรถตรงไปยังบ้านพักก่อน ตามทางต้องผ่านโบราณสถานหลายแห่ง บ้านพักตั้งอยู่ในท่าเลดี เพราะตั้งอยู่ติดกับปรากรมสมุทรนั้น สมพักเย็นตั้งอยู่ตลอดเวลา คล้ายกับอยู่ริมทะเล แต่ตัวบ้านทรุดโทรมมาก กำลังซ่อมแซมอยู่ ความจริงบ้านพักหลังนี้ เดิมสร้างถวายสมเด็จพระนางเจ้าเอลิซาเบธที่ ๒ แห่งประเทศอังกฤษประทับเวลาเสด็จมาประพาสเกาะลังกา คนรถเล่าว่าผู้จัดการซึ่งเป็นข้าราชการไม่เอาใจใส่ บ้านจึงทรุดโทรมไปมาก และได้แนะนำให้หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้า เสมอภาค เลยไปพักที่บ้านพัก ๓ เขาสิริริยะ ซึ่งมีภาพเขียนที่น่าดู จะสบายกว่าสองท่านก็ตกลงตามนั้น คนรถจึงโทรศัพท์ติดต่อเปลี่ยนที่พักและ

๕๒

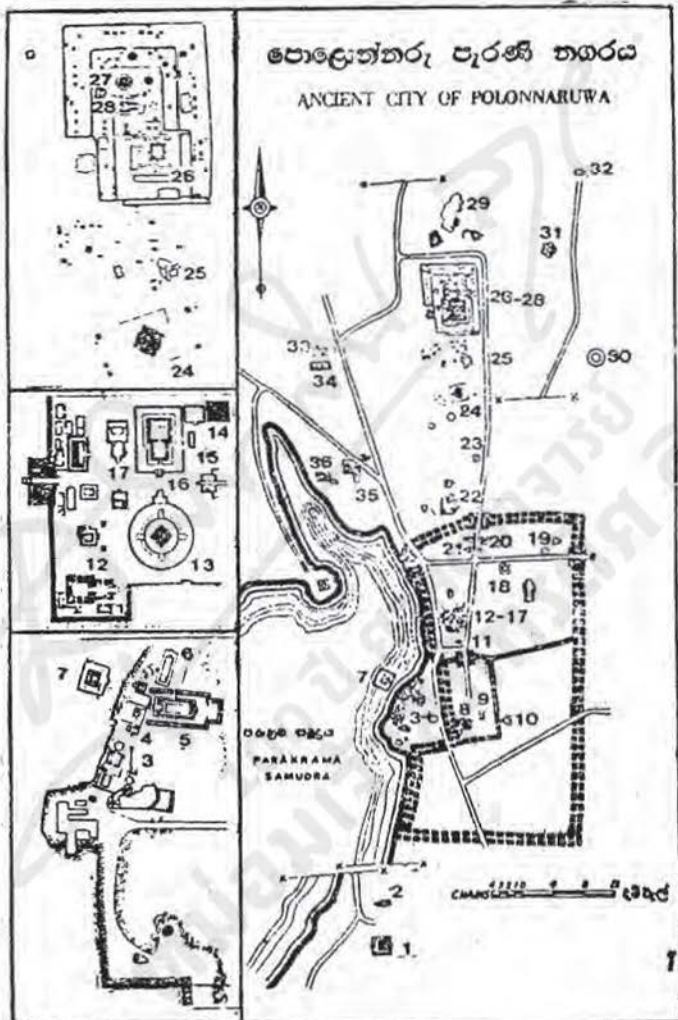
เที่ยวเมืองลังกา

จอมที่ใหม่ให้เสร็จ ชื่อนี้ก็ต้องยอมรับว่าโทรศัพท์ทางไกลชาติ
จริง และไม่ต้องเสียค่าพูดแพงด้วย จึงคงเหลือแต่คณะของกรม
กิลปากรและข้าพเจ้า รวม ๕ คน ที่จะพัก ณ บ้านพักเมือง
โปลนนารุวะ ๑ คืน เมืองนี้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของ
เมืองอนูราธปุระ

ไม่ทราบกันแน่ที่เมืองโปลนนารุวะนี้สร้างขึ้นเมื่อใด
พระเจ้าแผ่นดินลังกาที่ครองเมืองอนูราธปุระหลังพุทธศตวรรษ
ที่ ๑๓ ได้เคยเสด็จมาประทับที่เมืองนี้บ้าง เช่น พระเจ้าอัครก-
โพธิ์ที่ ๗ (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๔) พระเจ้าเสนะที่ ๑ (ปลาย
พุทธศตวรรษที่ ๑๔) และพระเจ้าเสนะที่ ๕ (ต้นพุทธ-
ศตวรรษที่ ๑๖) พวกโจระทางใต้ของอินเดียได้เข้ามารุกร
รานเกาะลังกาในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ และเมื่อปราบเมืองอนู-
ราธปุระได้แล้ว ก็ได้ตั้งเมืองโปลนนารุวะขึ้นเป็นราชธานี ทั้ง
นี้คงเพื่อจะควบคุมภาคใต้ของเกาะลังกา ก็อแคว้นโรหณะ ที่
เจ้าชายลังกาได้หลบหนีไปซ่อนพระองค์อยู่ด้วย เหตุนี้เองที่
เมืองโปลนนารุวะจึงมีเทวาลัยสร้างถวายพระอิศวรในศิลปะโจ-
ระปรากฏอยู่ ต่อมาพวกโจระก็ถูกขับไล่ออกไป และพระ-
เจ้าวิชัยพาหุที่ ๑ (ครั้งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๑๗) ผู้ทรง
กระทำกรณนั้นสำเร็จ ก็ได้ทรงตั้งเมืองโปลนนารุวะขึ้นเป็นราช-
ธานี พระเจ้าปรางกรมพามหาราช (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘)
ก็ได้ประทับที่เมืองนี้ และทรงสร้างศาสนสถานขึ้นหลายแห่ง

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๕๓

แผนที่เมืองโปลอนนารูวะ

1. เจดีย์โปตคุล	17. วิหารอาคะทาเก
2. พระรูปพระเจ้าปราคัมพามหาราช?	18. เจดีย์ปฟู
3-6. โบราณสถานใกล้บ้านพัก	19. ศิวเทวาลัยหลังที่ ๒
4. ที่เฝ้าพระศพพระเจ้านิสสังกมลละ?	20. วิษณุเทวาลัย
5. พระราชวังของพระเจ้านิสสังกมลละ	21. คณเทวี โกวิลและศิวเทวาลัย
6. ห้องพระโรงของพระเจ้านิสสังกมลละ	22. เจดีย์มนิค
7. คำหนักเขียน	23. ศิวเทวาลัย
8. พระราชวังของพระเจ้าปราคัมพามหาราช	24. เจดีย์รังโกต
9. ห้องพระโรงของพระเจ้าปราคัมพามหาราช	25. โคปถบรพต
10. สระหลวง	26-27. วัดอาพาหนะปรีเวณ
11. ศิวเทวาลัยหลังที่ ๑	28. วิหารลังกาติลล
12-17. เนินดินสี่เหลี่ยม	29. ถั้ววิหาร
12. วิหารอุปาราม	30. เหมลัมหัตตะ หรือ มหาสถูปแห่งเมืองโปลนนาธวะ
13. เจดีย์วู่ทะทาเก	31. สระรูปดอกบัว
14. สัตตมหาปราสาทและจารึกคัลโปตะ	32. วิหารเหนือหรือคิวงกะ
15. ที่พักยามประตุ	33. วิหารนยิเปนะ
16. วิหารอาคะทาเก	34. ศิวเทวาลัย
	35. มณฑปปรีตีทนก
	36. วิหาร

หม่อมเจ้าสุภัทระดิศ ดิศกุล

๕๕

แต่ในกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เมืองนี้ถูกปล้นสะดมเป็นหลายครั้ง พระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๔ (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๕) ซึ่งทรงตั้งราชธานีอยู่ ณ เมืองอื่น ก็ได้ทรงซ่อมแซมศาสนสถานบางแห่งในเมืองโปลนารูวะ โอรสของพระองค์คือ พระเจ้าปราวกรมพาหุที่ ๓ (พ.ศ. ๑๘๓๐-๑๘๓๖) ก็ได้ทรงกลับมาประทับอยู่ที่เมืองโปลนารูวะ และทรงพยายามฟื้นฟูเมืองขึ้นอีก แต่ก็ไม่สำเร็จ พระเจ้าแผ่นดินลังกาผู้ครองราชย์ต่อจากพระองค์ ก็ทรงย้ายราชธานีไปอยู่ที่อื่น และตั้งแต่นั้นเมืองโปลนารูวะก็ถูกทอดทิ้งมิได้เคยเป็นราชธานีของเกาะลังกาอีกเลย สรุปลแล้วเมืองนี้เคยเป็นราชธานีของเกาะลังกาติดต่อกันอยู่เพียง ๑๕๐ ปีเท่านั้น ในขณะที่เมืองอนูราชปุระได้เคยเป็นราชธานีของเกาะลังกาติดต่อกันนานถึง ๑๒๐๐ ปี

พวกเราได้รับประทานอาหารกลางวันแบบลังกา ณ บ้านพัก แล้วจึงออกไปชมโบราณสถานกัน แรกทีเดียวได้ลงไปทางใต้ของเมืองก่อน ชั้นแรกได้ไปชมประติมากรรมขนาดใหญ่สูงประมาณ ๑๐ เมตร ซึ่งสลักอยู่บนหน้าผา มักเชื่อกันว่ารูปนี้เป็นพระรูปของพระเจ้าปราวกรมพาหุหาราช ทำเป็นรูปชายแก่มีหนวดและเครากาลังยืนด้วยท่าวิภังค์ (เอียงตะโพก) และถือสิ่งหนึ่งอยู่ในมือ สิ่งที่ถือนี้ดกเตี้ยกันอยู่ บางท่านว่าเป็นหนังสือ บางท่านว่าเป็นแอก อันแสดงถึงภาระอันหนักของพระราชา (รูปที่ ๕๔) ทางทิศใต้ของประติมากรรมนี้มีเจดีย์ชื่อโปตคุล

๕๖

เที่ยวเมืองลังกา

(Potgulvehera) แต่ก็ไม่มีอะไรน่าดูมากนัก คงมาซ่อมเพิ่มเติม
ขึ้นในสมัยพระเจ้าปรากรมพาทุมหาราช

จากนั้นเราย้อนขึ้นมาจากเหนือ ในวันนั้นมีเจ้าหน้าที่ของ
กรมโบราณคดีลงมาร่วมมาด้วย เป็นเด็กหนุ่มที่พูดภาษาอังกฤษได้
ค่อนข้างดีพอใช้ แรกทีเดียวเราเข้าไปดูในพระราชวัง ซึ่งอยู่ภายใน
ในเมือง และมีกำแพงล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง พระราชวังแห่งนี้เป็น
พระราชวังของพระเจ้าปรากรมพาทุมหาราช ชั้นแรกเราไปดูทาง
ทิศตะวันออกนอกพระราชวังซึ่งมีสระน้ำสร้างด้วยหินตั้งอยู่ (รูป
ที่ ๕๕) แต่สระน้ำนี้กั้นมัสสุสระน้ำในสวนหลวงเมืองอนูราธปุระ
ไม่ได้ ภายในกำแพงพระราชวัง ทางทิศตะวันออกมีห้องพระ-
โรงแของพระเจ้าปรากรมพาทู ปัจจุบันยังคงเหลือแต่ฐานหินลด
หลั่นกันขึ้นไป ๓ ชั้น มีลายสลักสวยงามมาก ฐานชั้นแรกสลัก
เป็นแถวข้าง แต่ละคร่วมมีเสาสั้น ๆ กัน ชั้นที่ ๒ สลักเป็นรูป
สิงห์ มีเสาคันเช่นเดียวกัน ชั้นที่ ๓ สลักเป็นรูปคนแคะระ มี
แนวเสาหลายต้นยังคงตั้งอยู่ข้างบน บนโคทางลงมีลายสลักสวย
งามอีก คือมีสิงห์สลักลอยตัวกำลังเห่บันได มีหน้ามกรที่กาย
ลื่นออกมาเป็นราวบันได ด้านข้างของบันไดก็ยังสลักเป็นรูปสิงห์
กำลังนั่ง รูปช้าง และเทวดาเป็นทวารบาลอีก ราวบันไดนี้มีช้อน
กันอยู่ ๒ ชั้น และมีอัมจันทร์หินซึ่งมีลายสลักเช่นเดียวกัน
วางอยู่หน้าบันไดบนพื้นดิน (รูปที่ ๕๖) ณ ที่นี้ขอกล่าวไว้เสีย
ด้วยว่า อัมจันทร์ ณ เมืองโปลนนาวระนี้มีลักษณะผิดแปลกไป

หม่อมเจ้าสุภัททิศ ดิศกุล

๕๖

จากเมืองอนุราชปุระ คือแม้ว่าจะเป็นรูปครึ่งวงกลมเช่นเดียวกันก็จริง แต่รูปดอกบัวครึ่งดอกตรงกลางก็ชักจะยื่นออกมามากขึ้นจนเกือบจะกลายเป็นดอกบัวเต็มดอก หรือเกือบเป็นวงกลมแทนที่ครึ่งวงกลมอย่างแต่ก่อน ลายข้างในก็เปลี่ยนแปลงไป แทนที่จะเป็นลายข้าง สิงห์ ม้า และโค อยู่ในแนวเดียวกันอย่างแต่ก่อน กลับแยกออกไปอยู่ตัวละครแนว ลายห่านหรือหงส์ยังคงมีอยู่อย่างแต่ก่อนเป็นแนวหนึ่ง รวมทั้งลายพันธุ์พฤกษา แต่ลายโคหายไป ไม่เคยปรากฏมีเลย อาจจะเป็นเพราะรังเกียจว่าเป็นพาหนะของพระอิศวรในศาสนาพราหมณ์เสียละกระมัง (รูปที่ ๕๗)

จากนั้นเราเดินย้อนไปทางทิศตะวันตก ณ ที่นั้นมีที่ประทับก่อด้วยอิฐขนาดสูงใหญ่ปรากฏอยู่ มีห้องโถงใหญ่ซึ่งแต่เดิมคงเป็น ๒ ชั้น เพราะปรากฏมีบันไดขึ้นไปทางคานข้าง และยังมิชองเจาะอยู่ในผนังอิฐ ซึ่งแสดงว่าแต่เดิมมีชื่อไม้สำหรับรองรับพื้นไม้ข้างบนก่อด้วย รอบห้องโถงใหญ่นี้ยังมีห้องเล็ก ๆ อีกหลายห้องล้วนก่อด้วยอิฐทั้งสิ้น ทั้งนี้ก็เป็นการแสดงอีกว่า ณ เมืองโปลงนารุวะนี้นิยมใช้อิฐในการก่อสร้าง แต่ ณ เมืองอนุราชปุระนิยมใช้ศิลามากกว่า

จากนั้นเราแล่นรถยนต์ต่อขึ้นไปทางเหนือยังคัลวิหาร หรือ วิหารหิน ซึ่งพระเจ้าปราคัรรมพามุหหาราชทรงสร้างเช่นเดียวกัน ตามทางต้องผ่านเนินดินสี่เหลี่ยมภายในเมือง ซึ่งมี

ศาสนสถานที่สำคัญหลายหลังตั้งอยู่บนนั้น แล้วจึงออกนอกเมือง
ขึ้นไปทางทิศเหนือ ตามถนนนอกเมืองนี้ก็ยังมีศาสนสถานอีก
หลายแห่งเช่นเดียวกัน ถัลวิหาร หรือ อารามเหนือ คือ อุตตรา
รามนี้ มีหน้าผาขนาดใหญ่ตั้งอยู่ และเขาสลักเป็นพระพุทธรูป
๔ องค์อยู่ ณ ที่นั้น องค์แรกจากทิศใต้ เป็นพระพุทธรูปประ-
ทับนั่งปางสมาธิขนาดใหญ่ ขัดสมาธิราบ ทรงจีวรวิรู้อย่างที่
บอกมาแล้วว่าสลักเป็นรั้วคู่ขนานกันเป็นคู่ ๆ ไป ที่ฐานสลัก
เป็นรูปสิงห์นั่งสลักกับวัชระ รูปสิงห์นี้คล้ายกับภาพสิงห์ปูนปั้น
บางตัวในวัดมหาธาตุ กลางเมืองสุโขทัยเก่ามาก (รูปที่ ๕๘) ถัด
ขึ้นไปทางทิศเหนือสลักเป็นถ้ำเข้าไปภายในหน้าผา ในถ้ำมีพระ
พุทธรูปประทับนั่งอยู่บนบัลลังก์ มีเทวดาประกอบ ๒ ข้าง สลัก
อยู่บนผนังหินงาโน เสียหายที่เขาทำลูกกรงปีกเสียแล้ว จึงถ่าย
รูปได้ไม่สะดวกนัก พระพุทธรูปองค์นี้คงได้รับอิทธิพลจากศิลปะ
ปาละ (พุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๗) จากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
ของประเทศอินเดียด้วย เพราะทรงจีวรเป็นแบบปาละกลายๆ
บัลลังก์ก็มีเครื่องประดับตกแต่งมากมายแบบปาละ และประทับ
บนฐานบัวคว่ำบัวหงายแบบปาละอีก ถัดขึ้นไปเป็นพระพุทธรูป
ยืนขนาดใหญ่ พระกรทั้งสองไขว่กันอยู่เหนือพระอุระ เดิมเข้าใจ
กันว่า เป็นรูปพระอานนท์สาวศิษย์เอกของพระพุทธองค์ แต่
ปัจจุบันเข้าใจว่าเป็นพระพุทธรูปปางถวายเนตร คือมองจ้อง
รัตนพระศรีมหาโพธิ์ด้วยความขอบคุณมากกว่า เหนือขึ้นไปอีก

หม่อมเจ้าสุภัทรรติศ ดิศกุล

๕๘

มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ปางปรีนิพพาน สลักจากหน้าผาเช่นกัน แต่เดิมพระพุทธรูปเหล่านี้แต่ละองค์อาจอยู่ในวิหารอิฐโดยเฉพาะ เพราะยังเห็นมีรากฐานผนังอิฐยื่นออกมาหน้าพระพุทธรูปเหล่านี้แต่ละองค์ (รูปที่ ๕๙) จากนั้นเราก็เดินกลับมายังรดซึ่งจอกกอยอยู่ข้างนอก หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์และหม่อมเจ้าเสมอภาค นั่งรออยู่ในรถ อนุญาตให้ข้าพเจ้าเข้าไปดูวัดซึ่งตั้งอยู่ทางใต้ของฟากถนนใต้ ข้าพเจ้าจึงรีบเดินเข้าไปดู ได้เข้าไปในบริเวณวัดซึ่งมีชื่อว่า อาพาหนะปริเวณ (A lahana-pariveṇa) วัดนี้พระเจ้าปรากรมพาทุมหาราชทรงสร้างอีก ได้เห็นแต่เฉพาะเจดีย์กิริเวหระซึ่งกล่าวกันว่ามเหสีของพระเจ้าปรากรมพาทุมหาราชทรงสร้าง เป็นเจดีย์สูงใหญ่ มีฐานประดับด้วยลวดบัว ๓ ชั้น องค์ระฆังเป็นรูปโอคว่ำ แล้วจึงถึงบัลลังก์รูปสี่เหลี่ยมมีลายขัณฑ์และธรรมจักรประกอบ เหนืออันเป็นส่วนที่คอกเข้าไป แล้วจึงถึงปล้องโฉน มีลักษณะคล้ายกับเจดีย์พระบรมธาตุ ที่วัดพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราชมาก (รูปที่ ๖๐) จากเจดีย์นี้สามารถมองเห็นวิหารลังกาคิลกได้ วิหารแห่งนี้คล้ายกับวิหารพระอัฐารศในสมัยสุโขทัยของเราอย่างยิ่ง เพราะก่อด้วยอิฐมีเสาคู่และผนังสูงใหญ่ มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ก่อด้วยอิฐ ประทับยืนติดอยู่กับผนังค้ำในซอกเช่นเดียวกัน (รูปที่ ๖๑) ข้าพเจ้าเองกลัวหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้าเสมอภาค จะคอยนานจึงมิได้เข้าไปภายใน เพียงแต่ถ่ายรูปผนังค้ำนอกของ

วิหาร ซึ่งเขาใช้เครื่องตกแต่งปูนปั้นเป็นรูปจำลองอาคาร บางครั้งก็มีเทวคาน้ำอยู่ภายใน (รูปที่ ๖๒) ลายเช่นนี้ในศิลปะสุโขทัยไม่เคยปรากฏเลย ตามทางที่เดินเข้าไปหรือหาวิหารบางแห่งมีอัมรินทร์ และทวารบาลบ้าง อัมรินทร์มีรูปร่างคังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนทวารบาลนั้นมักสลักเป็นรูปมนุษย์นาคยืนถือแฉกนั้นมีคนแกะเป็นบิวารคล้ายกับที่เมืองอนุราธปุระ

ข้าพเจ้ารีบกลับออกมา แล้วจึงขึ้นรถกับหม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ และ หม่อมเจ้าเสมอภาค ต่อขึ้นไปทางเหนืออีกไกลกับคัลวิหารยังมีอ่างเก็บน้ำอีกแห่งหนึ่ง แต่เป็นขนาดเล็ก เราย้อนกลับลงมาทางทิศใต้ แล้วจึงแยกขึ้นไปทางเหนือใหม่ ตามทางผ่านสระน้ำเล็ก ๆ ก่อด้วยหินเป็นรูปดอกบัว ๘ กลีบ ทำกลีบเป็นวง ๆ ก่อย ๆ ย่อลงไปจนถึงกันสระ น้ำคู่มากทีเดียว แล้วจึงขึ้นไปจนสุดถนนทางทิศเหนือยังวิหารเหนือหรือติวงกะ (ตรีภัก) วิหารแห่งนี้หน้าคู่มาก เป็นของพระเจ้าปรากรมพาดุมหาราชทรงสร้างเช่นเดียวกัน และเดิมมีชื่อว่าวัดเชตะวัน ปัจจุบันยังคงเหลือแต่วิหารอิฐซึ่งหลังคาพังไปหมดแล้ว (รูปที่ ๖๓) พระประธานก่ออิฐเป็นพระพุทธรูปยืนด้วยอาการตรีภัก (เอียงตะโพก) ของที่น่าชมก็คือจิตรกรรมฝาผนังภายใน ด้านขวามือใกล้กับพระประธานวาดภาพพระพุทธรองค์กำลังเสด็จลงจากดาวดึงส์ คือเสด็จลงบันไดด้วยอวการตรีภัก มีกลดกันคล้ายกับภาพปูนปั้นบนฝาผนัง มณฑปวัดตระพังทองกลางนอกเมืองสุโขทัยเก่า

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๖๑

มาก นำสันนิษฐานว่าพระพุทธรูปลีลาสมัยสุโขทัยอาจได้รับแบบอย่างมาจากพระพุทธรูปปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ของลังกาก็ได้ เพราะสมัยของพระเจ้าปรากรมพาดุมหาราชนั้นอยู่ในต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ก่อนสมัยสุโขทัยเราราว ๑๐๐ ปี นอกจากนี้ยังมีภาพวาดเรื่องชาคกต่าง ๆ และภาพเทพชุมนุมอีก ภาพเทพชุมนุมนั้นทรงศิวารมณ์ กรองคอ พาดูรัศ และทองกร คล้ายกับภาพสลักบนแผ่นหินที่ค้นพบในเขตานอุโมงค์วัดศรีชุมมากเช่นเดียวกัน บนผนังด้านนอกของวิหารเหนือก็มีภาพปูนปั้นที่น่าชมอีก โดยเฉพาะทางด้านทิศเหนือ บางภาพมีใบหน้าเป็นรูปไข่ แสดงอาการอมยิ้ม แสดงความเมตตา กรุณาแบบเดียวกับศิลปะสุโขทัย แต่เครื่องทรง คือผ้าห่มก็ไม่เหมือนกับเครื่องทรงของเทวดาในสมัยสุโขทัยเลย (รูปที่ ๖๔) นอกจากภาพเทวดาก็มีภาพคนแคะซึ่งแสดงท่าทางต่าง ๆ กันน่าดูมาก ในขณะเดียวกันเขาก็ยังใช้รูปอาคารจำลองเป็นเครื่องประดับผนังอีกตามเคย รูปอาคารจำลองนี้อาจได้แบบมาจากศิลปะทางอินเดียภาคใต้ก็ได้ เพราะแม้เขาจะรပ်พุงกันบ่อย ๆ แต่ก็มีความที่เป็นปกติสุขต่อกัน ทำให้ศิลปะถ่ายทอดซึ่งกันและกันได้ ทางทิศตะวันออกเป็นด้านหน้า มีบันไดขึ้น มีภาพสลักประกอบคล้ายกับบันไดห้องพระโรงของพระเจ้าปรากรมพาดุมหาราชดังที่กล่าวมาแล้ว สรูปแล้ววิหารเหนือนี้อาจใช้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะลังกาและศิลปะไทยสมัยสุโขทัยได้เป็นอย่างดี

จากนั้นเราแล่นรถกลับลงมายังทีกิตไต้ ตามทางผ่านฝูงลิง ซึ่งกำลังกระโดดอยู่บนต้นไม้ริมทางไม่ใช้น้อย เมื่อกลับเข้ามาภายในกำแพงเมืองแล้ว ข้าพเจ้าขอให้แล่นรถแยกไปทางทิศตะวันออก เพื่อไปชมศิวเทวาลัยหลังที่ ๒ เป็นเทวาลัยที่สว่างด้วยศิลาทั้งหลังและยังคงอยู่ในสภาพดีมาก เป็นศิลปะแบบโจฬะทางภาคใต้ของประเทศอินเดียอย่างแท้จริง ว่าเป็นอาคารที่เก่าที่สุดที่รู้จักกันภายในเมืองโปลนารูวะ มีจารึกภาษาทมิฬอยู่บนผนัง นำคู่มากทีเดียว เพราะเป็นอาคารศิลารูปสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ หลังคาซ้อนกันเป็นชั้น ๆ แต่ละชั้นก็มีรูปจำลองอาคารนั่นเองเป็นเครื่องประดับและมีรูปโคหมอบศิลาสลักอยู่ทั้งสี่ทิศด้วย (รูปที่ ๖๕)

ต่อมาเราแล่นรถกลับลงมายังเนินดินสี่เหลี่ยม ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือภายในเมือง โปลนารูวะเหนือพระราชวังอีกทีหนึ่ง เนินดินนี้คงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาที่สำคัญในสมัยโบราณ เพราะปัจจุบันมีซากศาสนสถานที่สำคัญหลายแห่งตั้งอยู่บนเนิน แต่เดิมเรียกกันว่าบริเวณวัดพระเขี้ยวแก้ว หน้าทางขึ้นบนเนินดินด้านตะวันออก มีร้านขายน้ำตั้งอยู่ คนรถแนะนำให้ลองดื่ม น้ำพื้นเมืองดู เข้าใจว่าชงจากพืชชนิดหนึ่ง เขาให้ดื่มร้อน ๆ และใส่น้ำตาล ก็อร่อยดี เสียแต่เรื่องสตางค์ทอนไม่ค่อยจะมีเท่านั้น เรื่องเศษสตางค์ทอนนี้เป็นของลำบากอย่างหนึ่งในการเดินทางในเกาะลังกา หน้าทางขึ้นมีหญิงแก่ตาบอดเป็นขอทานอยู่คนหนึ่ง เวลาให้สตางค์แก่แล้ว แกอวยพรยี่คำยาวทีเดียว โบราณสถานที่ตั้งกา

หม่อมเจ้าสุภัทรีดิศ ดิศกุล

๖๓

นี่คืออย่างหนึ่งที่เขาไม่เก็บค่าเข้าชม ทุได้ฟรีทุกแห่ง ความจริงที่เนินดินสี่เหลี่ยมนี้เขามีคนเฝ้าประจำ และมีขอบเขตสมบูรณ์ ถ้าจะเก็บค่าเข้าชมก็คงทำได้ไม่ยากนัก ได้กล่าวมาแล้วว่าบนเนินดินนี้ มีศาสนสถานอยู่หลายแห่ง ฉะนั้นจะได้บรรยายเป็นแห่งๆ ไป ทางทิศตะวันออกมีบันไดทางขึ้นและที่พักของยามเฝ้าประตู ในสมัยโบราณ ทางทิศตะวันตกก็มีอยู่เช่นเดียวกัน ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีศาสนสถานที่เรียกว่าสถมมหาปราสาท (รูปที่ ๖๖) เพราะเป็นอาคารที่ประกอบด้วยอิฐซ้อนกันขึ้นไป ๗ ชั้น จากชั้นที่ ๑ มีบันไดแนบกับผนังทิศตะวันตก เดินขึ้นไปยังลานชั้นที่ ๒ ได้ แต่ละชั้นมีซุ้มอยู่ตรงกลาง ๑ ซุ้ม ภายในซุ้มมีเทวคาปูนบันยีนอยู่ด้วยอาคารตรีภังค์ยกมือข้างหนึ่งขึ้น สถมมหาปราสาทนี้เป็นอาคารแบบแปลกในเกาะลังกา เพราะมีอยู่เพียงแห่งเดียว แต่ที่ในประเทศไทยมีอยู่หลายแห่งเช่นที่ เจดีย์สี่เหลี่ยม วัดกู่กู่หรือจามเทวี จังหวัดลำพูน เป็นต้น บางท่านจึงกล่าวว่าลังกาอาจได้รับอิทธิพล ไปจากประเทศไทยก็ได้ อย่างไรก็ดี ชั้นล่างของสถมมหาปราสาทนี้แสดงให้เห็นว่าแต่เดิมก่ออิฐเป็นรูป ๘ เหลี่ยมก่อน แล้วจึงสร้างเจดีย์สี่เหลี่ยมครอบทับในภายหลัง โกล่กันนั้นมีจารึกบนแผ่นหินสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ เป็นจารึกที่ยาวที่สุดของลังกา เป็นของพระเจ้านริศตังกมลละ (คัมพูทศศตวรรษที่ ๑๘) จารึกนี้เรียกกันว่าจารึกคัลโปตะ (Galpota)

บนด้านข้างของแผ่นจารึกมีภาพสลักชลัษมีหรือภาพพระพุทธรูปเจ้าปางประสูติ รวมทั้งภาพแนวหงส์หรือห่าน ประกอบอยู่ด้วย

ถัดสถิตมหาปราสาทไปทางทิศตะวันตก มีวิหารฮาตะทาเก (Hatadage) ซึ่งพระเจ้านิสสังกมัลละทรงสร้างเพื่อประดิษฐานพระเชี้ยวแก้ว มีกำแพงหินล้อมรอบตัววิหารเองก็เป็นหินภายในเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่และมีมุขยื่นออกมาทางด้านหน้า บนผนังมุขด้านหน้ามีอักษรจารึกเรื่องราวของพระเจ้านิสสังกมัลละและมีภาพแนวหงส์สลักอยู่หน้าบันได้มีภาพทวารบาลและอัมจันทร์สลักอยู่เช่นเคย (รูปที่ ๖๗) วิหารนี้เดิมเป็น ๒ ชั้น เพราะยังมีบันไดเดินขึ้นข้างบนปรากฏอยู่ แต่ชั้นบนซึ่งเป็นไม้ก็พังหายไปหมดแล้ว ข้อนี้นำสังเกตว่าวิหารของลังกามักสร้างเป็น ๒ ชั้นเช่นนี้ คือตอนที่ไว้พระพุทธรูปจะเป็นชั้นเดียว แต่ตอนหน้ามักแบ่งเป็น ๒ ชั้น

ตรงข้ามกับวิหารฮาตะทาเกมี เจดีย์วัฏฐาเก (Vatadage) ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าชมที่สุดบนเนินดินสี่เหลี่ยมนี้ (รูปที่ ๖๘) เจดีย์องค์นี้อาจเป็นศาสนสถานของลังกาที่เก่าที่สุด ณ เมืองโปลนนา-รุวะ ตรงกลางเป็นเจดีย์ทรงกลม มีพระพุทธรูปปางสมาธิตั้งอยู่หน้าเจดีย์ทั้งสี่ด้าน พระพุทธรูปเหล่านี้ครองจีวรเรียบไม่มีริ้วและบนพระเกศาไม่มีช่วมวดพระเกศา แต่ทำเรียบเฉยๆ ถัดจากนั้นเป็นลานกลมลดหลั่นลงมา ๒ ชั้น มีบันไดขึ้นทั้ง ๔ ทิศ บนลานเหล่านี้มีแนวเสาและผนังตั้งอยู่ ซึ่งแสดงว่าเจดีย์ทั้งหมดแก่

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๖๕

เดิมอาจอยู่ภายใต้หลังคาเครื่องไม้ ทั้งหมดนี้สร้างด้วยหินและอิฐ มีลายสลักอย่างสวยงามประกอบอยู่บนฐานและผนัง เช่น ลายดอกไม้ ลายคนแกระ ลายรูปสิงห์ ถือกันว่าทวารบาลที่งามที่สุด ณ เมืองโปลงนารูจะตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเจดีย์องค์นี้ (รูปที่ ๖๙) สำหรับมุขเล็ก ๆ หน้าเจดีย์ทางทิศเหนือ นั้น พระเจ้านิสรังคมัลละอาจทรงสร้างเพิ่มเติมขึ้นในภายหลังก็ได้

ถั้ววิหารฮาตะทาเคไปทางทิศตะวันตก ยังมีวิหารอีกหลังหนึ่งเรียกว่า อาตะทาเค (Atadage) หรือวิหารพระเขี้ยวแก้วของพระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๑ (ครั้งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๑๗) เป็นวิหาร ๒ ชั้นเช่นเดียวกัน ใต้พระพุทธรูปทางด้านหลัง พระเขี้ยวแก้วเองคงประดิษฐานอยู่ชั้นบนคานหน้าของวิหาร แต่ชั้นบนนี้ก็สร้างด้วยไม้ จึงหักพังไปหมดแล้ว ในวิหารอาตะทาเคนี้สิ่งที่สวยงามที่สุดก็คือภาพสลักบนเสาหิน เป็นลวดลายและเรื่องต่าง ๆ กัน ยังคงรักษาอิทธิพลของศิลปะอินเดียแบบคุปตะไว้ได้มากพอใช้ (รูปที่ ๗๐) วิหารหลังนี้คานหลังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีมุขรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายื่นยาวออกมาทางด้านหน้า เช่นเดียวกับวิหารฮาตะทาเค

ใกล้กันนั้นยังมีอาคารอีกหลายหลัง รวมทั้งพระพุทธรูปปางปรินิพพานซึ่งชำรุดทรุดโทรมไปเสียมากแล้ว เขาซ่อมใหม่ให้เห็นแค่พอเป็นรูปร่างเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีวิหารเล็ก ๆ อีกหลังหนึ่งที่น่าสนใจ คือนิสรังกกลตามณฑป ของพระเจ้านิสรังก-

มัลละ เป็นอาคารหินเล็ก ๆ ตั้งอยู่ภายในรั้วหินที่สลักเลียนแบบเครื่องไม้ ทั่วอาคารเองหลังคาพังไปหมดแล้ว ยังคงเหลือแต่เสาหินภายใน สลักเป็นรูปก้านบัว และบัวหัวเสาสลักเป็นรูปคอกบัวกำลังแย้ม จะเป็นต้นแก้วของเสาในสมัยสุโขทัยที่มีบัวหัวเสาเป็นรูปบัวตูมหรือไม่ ก็น่าจะได้ค้นคว้ากันต่อไป สำหรับรั้วหินที่สลักเลียนเสาเครื่องไม้นั้น ที่เมืองชะเลียงและเมืองสุโขทัยก็มี คือที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุชะเลียงและวัดพระเชตุพนเมืองสุโขทัย ตรงกลางวิหารมีรูปพระเจดีย์เล็ก ๆ ตั้งอยู่ภายใน ตามตำนานกล่าวว่า เป็นสถานที่ซึ่งพระเจ้าอินทสังฆมัลละเสด็จมาทรงฟังพระสงฆ์สวดพระปริต (รูปที่ ๗๑) หน้าวิหารอาคารทะเล มีประติมากรรมศิลารูปเทวดายืนอยู่ ตามคนเฝ้าเขาว่าเป็นรูปพระโพธิสัตว์

ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้บนเนินดินแห่งนี้ ยังมีอาคารใหญ่อีกหลังหนึ่ง ชื่อว่าตุปาราม (Thuparama) ไม่ทราบว่าเป็นใครเป็นผู้สร้าง เป็นวิหารก่อด้วยอิฐแข็งแรงมาก หลังคายังคงอยู่ แต่ภายในค่อนข้างมืดทึบ มีพระพุทธรูปศิลาตั้งอยู่หลายองค์ เห็นแล้วอดคิดไม่ได้ว่า กรมศิลปากรของเราน่าจะลองติดต่อแลกเปลี่ยนโบราณวัตถุ กับกรมโบราณคดีของลังกาดูบ้าง ถ้านอกเขาใช้ลายปูนปั้นประกอบเป็นรูปอาคารจำลองดังที่เคยกล่าวมาแล้ว (รูปที่ ๗๒)

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๖๗

เมื่อ ได้ชมศาสนสถานบนเนินดินเหล่านี้ พอสมควรแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอให้หม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้าเสมอภาค ทรงไปยังบ้านพักที่เขาสี่กักริยะเลยทีเดียว เพราะหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ ก็ยังคงไม่ใคร่สบายอยู่ ข้าพเจ้าเองจะนั่งคอยคณะของกรมศิลปากรอยู่ที่เนินดินสี่เหลี่ยมนี้ ระหว่างนั้นมีเวลา ข้าพเจ้าจึงลงไปชมคิวเทวาลัยหลังที่ ๑ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเนินดินแห่งนี้ ปรากฏว่าเทวาลัยแห่งนี้คงสร้างขึ้นภายหลังในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เมื่อราชวงศ์ปดฺชยะทางภาคใต้ของประเทศอินเดียได้เข้ามาครอบครองเกาะลังกาอยู่ชั่วระยะหนึ่ง สิ่งก่อสร้างที่เป็นอิฐอยู่ชั้นบนได้พังทะลายไปหมดแล้ว คงเหลือแต่ส่วนที่ก่อด้วยหินอยู่ชั้นล่าง แต่ก็ยังคงมีลวดลายที่สลักอย่างสวยงามเหลืออยู่ มีทวารบาลยกขาขึ้นข้างหนึ่ง อันแสดงให้เห็นว่าเป็นศิลปะอินเดียได้อย่างแท้จริง ประติมากรรมสัมฤทธิ์รูปพระศิวนาฏราช หรือพระอิศวรทรงพ้อนรำซึ่งปัจจุบันอยู่ ณ พิพิธภัณฑ์กรุงโคลัมโบ ก็ค้นพบที่นี่

สักครู่หนึ่งคณะของกรมศิลปากรก็มาถึงพร้อมกับเจ้าหน้าที่ของกรมโบราณคดีลังกา หลังจากได้ชมศาสนสถานบนเนินดินสี่เหลี่ยมกันอีกจนราวบ่าย ๕ โมงเย็น จึงได้ขึ้นรถกลับที่พัก เห็นยังมีเวลาเหลือ ข้าพเจ้ากับคุณมะลิ จึงออกไปชมซากโบราณสถาน ซึ่งกรมโบราณคดีลังกาเขากำลังบูรณะ อยู่ติดกับบ้านพักนั้น และอยู่ริมปรากรมสมุทรคืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของมันเอง

ในขั้นต้นเราไปถึงห้องอาบน้ำ ซึ่งคงสร้างขึ้นสำหรับเจ้านาย เพราะอยู่ใกล้ปราสาทสมุทรรังที่กล่าวมาแล้ว ถัดนั้นขึ้นไปเป็นสถานที่ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นที่ถวายพระเพลิงพระศพของพระเจ้านิสสังกมัลละ แต่ก็ยังไม่แน่นอนนัก แล้วจึงถึงพระราชวังของพระองค์ มีห้องโถงใหญ่และอาคารก่อด้วยอิฐอีกหลายหลัง บางส่วนคงเป็น ๒ ชั้น เพราะยังมีบันไดสำหรับเดินขึ้นไปชั้นบนปรากฏอยู่ และเคยมีเสาไม้ค้ำย ที่สำคัญก็คือห้องพระโรงของพระเจ้านิสสังกมัลละ เป็นห้องโถงใหญ่ ใค้ค้นพบรูปสิงห์ศิลาขนาดใหญ่ ๑ ตัว ซึ่งแต่เดิมใช้เป็นฐานรองรับราชบัลลังก์ของพระองค์ สิงห์ตัวนี้ได้ย้ายไปอยู่ในพิพิธภัณฑกรุงโคลัมโบตั้งแต่ราว พ.ศ. ๒๔๑๘ และทางกรมโบราณคดีของลังกาก็ได้นำกลับมาใน พ.ศ. ๒๕๐๘ เพื่อจะตั้งไว้ยังที่เดิมในห้องพระโรงแห่งนี้ (รูปที่ ๗๓) ข้อนี้เป็นข้อหนึ่งที่ยังทุ่มเถียงกันอยู่ระหว่างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและกรมโบราณคดีของลังกา เพราะทั้งสองสถาบันแยกกัน ไม่ได้ได้อยู่รวมกัน ข้อนี้เป็นข้อเสีย สำหรับทางฝ่ายไทยเราในปัจจุบัน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชั้นอยู่ในกองโบราณคดี กรมศิลปากร ที่อยู่แล้ว จึงไม่สมควรที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอีก ปัจจุบันกองโบราณคดีลังกากำลังซ่อมห้องพระโรงนี้อยู่ คุณเมะลิหัวหน้าหน่วยศิลปากรที่สุโขทัย จึงดีใจอย่างยิ่ง เพราะจะได้นำวิธีการของเขา ซึ่งสืบทอดลงมาจากนักโบราณคดี

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๖๕

ชาวอังกฤษกลับไปใช้ที่สุโขทัยบ้าง ปรากฏว่าบนสิงห์ศิลานั้นมีจารึก และตามเสาในท้องพระโรงเหล่านั้นก็มีจารึกบอกว่าที่เชิงเสานั้นเป็นที่นั่งของใครบ้าง เป็นต้นว่า รัชทายาท เสนาบดี ฯลฯ

ใกล้กันนั้นยังมีตำหนักเย็นอีก ๒ แห่ง แห่งหนึ่งตั้งอยู่ในปรากรมสมุทร หน้าพระราชวังของพระเจ้านิสสังกมัตละ อีกแห่งหนึ่งอยู่บนอีกฝั่งหนึ่งของอ่างเก็บน้ำนั้น

เสร็จแล้วเราก็กลับมาอาบน้ำ ข้างเจ้าอยู่ห้องเดียวกับคุณชลหมู่ ชลานุเคราะห์ตามเคย แรกที่เดินเห็นในห้องน้ำไม่มีฝักบัว มีแต่อ่าง ชักใจเสีย นึกว่าถ้าจะต้องอาบน้ำโดยแช่น้ำเย็นในอ่าง เห็นจะแย่ แต่เพื่อยุขามีน้ำร้อนให้จากก๊อก จึงค่อยยังชั่วหน่อย คั้นนั้นเรารับประทานอาหารฝรั่งกันอย่างเคย ในตอนเย็นมีแขกล้งกามาลงอาบน้ำในปรากรมสมุทรกันมาก ความจริงน้ำน้ำอาบเล่นมากทีเดียว

วันที่ ๒ ตุลาคม

ตอนเช้าเราออกไปชมโบราณสถานซ้ำอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อถ่ายรูป แรกที่เดินกลับไปยังคลังวิหารก่อน ตอนเช้านี้มีแขกล้งกามาบุซกันมาก บางคนเดินยกมือท่วมหัวถือดอกบัวบูชามาแต่ไกลก็มี แล้วยังมาราบสวคมนตรีกันอยู่อีกนานทีเดียว ที่มาวันนี้เห็นมารบสคันใหญ่กัน น่าจะเป็นพวกทศนาจรหรืออะไรเทือกนั้น เสร็จแล้วเราเข้าไปใน วัดอาพาหนะบริเวณ ซึ่งอยู่

ทางใต้ของวิหารคัล ตรงข้ามปากถนน ได้กล่าวมาแล้วว่าพระเจ้า
ปราวรมพาทุมหาราชทรงสร้างวัดนี้ ทางทิศใต้สุดมีห้องโถงใหญ่
เรียกว่า พุทธสีมาปราสาท เป็นที่สำหรับกระทำกิจพิธีของสงฆ์
มีอัมจันทร์สวยงามวางอยู่หลายแผ่น ปรากฏว่าคำว่า อาสาหนะ-
ปรีเวณ คือ วัดพระเมรุนี้ มาจากการค้นพบเมรุเผาศพซึ่งอยู่
ข้างเคียง และเมรุเผาศพนั้นก็ใช้เผาทั้งพระภิกษุสงฆ์และเจ้านาย
เจ็ดยศเล็ก ๆ ที่มีเรื่องราวอยู่ในบริเวณนั้นหลายองค์จึงอาจใช้
สำหรับบรรจุพระอัฐิของบรรดาเจ้านายเหล่านั้นก็ได้ ประเพณี
เช่นนี้จะมาเป็นต้นเค้าของประเพณีที่สุโขทัยหรือไม่ เช่นการสร้าง
วัดมหาธาตุ กลางเมืองสุโขทัยเก่า และวัดเจดีย์เจ็ดแถว เมือง
ศรีสัชชนาลัย ก็น่าคิดอยู่

จากนั้นเราเดินกลับมายัง วิหารลังกาติลล ซึ่งพระเจ้า
ปราวรมพาทุมหาราชทรงสร้าง และพระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๔ (ต้น
พุทธศตวรรษที่ ๑๔) ทรงซ่อม ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า วิหาร
แห่งนี้สูงใหญ่มีลักษณะเหมือนกับวิหารพระอัฐฐารศ ณ เมือง
สุโขทัย กำแพงเพชร และพิษณุโลกมาก (รูปที่ ๖๑) วันนั้นมีเวลา
จึงได้เดินเข้าไปภายในวิหาร ปรากฏว่าวิหารแห่งนี้สร้างเป็น ๒
ชั้น เช่นเดียวกัน คือมี ๒ ชั้นทางค้ำหน้า แต่ค้ำในที่ไว้พระ-
พุทธรูปยืนองค์ใหญ่เป็นชั้นเดียว อย่างไรก็ตามก็มีของแปลกอยู่อย่าง
หนึ่งที่เรามิได้เคยคาดคิดกันมาแต่ก่อน คือรอบพระพุทธรูปยืนที่
ปลายสุดทิศตะวันตกของวิหารนั้น เขาก่อผนังเป็น ๒ ชั้น และมี

หม่อมเจ้าสุภัทรรดิศ ดิศกุล

๗๑

ประตู่อยู่ที่ทางด้านขวาและด้านซ้ายภายในวิหาร ในผนังมีทางเดินได้โดยรอบสำหรับประทักษิณรอบพระพุทธรูปองค์นั้น เมื่อเห็นคันทน์ก็เข้าใจได้ทันทีว่าอุโมงค์ในผนังวิหารวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัยนั้น ก็คงได้แบบอย่างมาจากลังกาแน่นอน แต่ช่างไทยสมัยสุโขทัยได้อุบายมาดัดแปลงเสีย เป็นคันทน์หนึ่งเดินขึ้นสูงไปเบื้องหลังพระพุทธรูปแล้วเดินขึ้นไปได้จนถึงหลังคา อีกคันทน์หนึ่งลงต่ำแต่ยังไม่ทราบว่าจะไปที่ไหน ผนังวิหารลังกาคิลก มีผนังปเสาทิน ซึ่งอาจใช้เป็นศาลาสำหรับนักคนตรี ดัดขึ้นไปทางคันทน์เหนือมีเจดีย์กิริเวหระคันทน์ได้กล่าวถึงมาแล้ว อาคารทั้ง ๓ แห่ง คือ พุทธสีมาปราสาท วิหารลังกาคิลก และเจดีย์กิริเวหระนี้ เป็นสิ่งสำคัญในวัดอาพาหนะบริเวณ

ก่อนนั้นเราแล่นรถค่อขึ้นไปยังทิศเหนือสุด คือไปยังวิหารเหนือหรือติวงกะเพื่อถ่ายรูปซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ณ ที่นั้นผู้เฝ้าได้ไขกุญแจให้เราได้เข้าไปเดินในช่องว่างในผนัง เพื่อกระทำประทักษิณพระพุทธรูปยืนซึ่งเป็นพระประธานอีกคันทวย ช่องนี้ไม่แคบจนเกินไปและก็ไม่มืด เพราะที่ผนังชั้นนอกบางแห่งเขาก็เจาะช่องหน้าต่างให้แสงสว่างส่องลอดเข้ามาได้ (รูปที่ ๗๔) ตอนนั้นมีเรื่องขำขัน คือมีชาวฝรั่งเศส ๒ คนผิวเมียมาคูวิหารติวงกะ เช่นเคยด้วยกัน มีล่ามมาก่วย ล่ามพูดภาษาฝรั่งเศสได้ แต่ไม่สู้คล่องนัก ครั้งหนึ่งเขาอธิบายติดขัด ข้าพเจ้าจึงไปช่วยอธิบายให้ คนฝรั่งเศสก็ขบใจ แล้วถามว่าเราเป็นชาติอะไร ข้าพเจ้าก็ตอบว่าเป็น

ไทย เขาจึงถามว่ามากับเจ้านายหรือ (คงจะเห็นจากหนังสือพิมพ์) ข้าพเจ้าก็รับว่าใช่ เขาจึงพูดต่อว่าคนไหนเป็นเจ้านาย ข้าพเจ้าก็เอืออັกเพราะจะตอบว่าเป็นตัวเองก็ไม่ใช่ที่ เขาจึงบอกว่าเขาจะไม่รบกวนอะไรหรอก ขอให้ข้าพเจ้าชี้ให้ดูเท่านั้นแหละว่าคนไหนเป็นเจ้านาย ขณะนั้นคณะของกรมศิลปากรกำลังเดินอยู่ห่างจากข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงบอกว่าเจ้านายเดินอยู่ในกลุ่มนั้นแหละ เพราะจะบอกว่าตัวเองคือเจ้านาย ก็กลัวเขาจะไม่เชื่อ เสร็จแล้วเล่นรถกลับมาก่อนที่จะเข้าประตูเมืองทางคันทิกเหนือ ไค้แนวลงชมเจดีย์มณิกเวหระ (Manikvehera) ด้วย เจดีย์อันนี้นั้นตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมค่อนข้างสูง องค์เจดีย์พังไปบ้างแล้ว แต่บนฐานนั้นยังคงมีแผ่นดินเผาปั้นเป็นรูปสิงห์ปรากฏอยู่ ทางเข้าปรากฏอยู่ทางคันทิกใต้ ทางทิศตะวันออกติดกับเจดีย์ ยังคงมีเสาของมณฑปเล็กๆ ภายในมณฑปนั้นมีจารึกของพระเจ้านริศสังกมัตละตั้งอยู่ ทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ของเจดีย์มีวิหารไว้พระพุทธรูป และยังมีพระพุทธรูปเหลืออยู่อีกบ้าง จากนั้นเราก็กลับเข้ามาในเมืองและไปหยุดที่เนินดินสี่เหลี่ยมอีกครั้งหนึ่ง จากสารขึ้นชมครั้งที่ ๒ นี้ จึงปรากฏว่าวิหารอุปารามนั้น ก็มีช่องในผนังให้เดินประทักษิณพระพุทธรูปได้เช่นเดียวกัน สรุปแล้วเราได้เห็นวิหารที่เมืองโปลนนารูระถึง ๓ แห่งที่ก่อสร้างมีแผนผังเช่นนี้ คือ วิหารลังกาติลล วิหารเหนือหรือคิวงกะ และวิหารอุปาราม -

หม่อมเจ้าสุภัทรรติศ ดิศกุล

๑๓๙

จากนั้นก็เดินทางต่อมาชมพิพิธภัณฑ์สถานของกอง
โบราณคดีลี้กกาประจำเมืองโปลนารูวะ เพิ่งจัดสร้างใหม่ เป็น
ตึกชั้นเดียวฉาบปูนขาวทั้งข้างนอกข้างใน ไม่มีอะไรมาก นอก
จากประติมากรรมศิลา ๒-๓ ชั้น และเครื่องสัมฤทธิ์บ้าง ส่วน
ใหญ่เห็นจะขนไปไว้ที่พิพิธภัณฑ์เมืองอนุราชปุระเสียแล้ว แต่ก็ยัง
มีของที่นำคูดอยู่บ้าง คือเขาได้วาทภาพเจดีย์ลี้กกาแบบต่าง ๆ กัน
มีชื่อประจำทุกแบบ ดัดไว้ให้ดูบนฝาผนัง เจ้าหน้าที่กรมโบราณ
คดีคอยรับอยู่ที่นั่น เสร็จแล้วจึงกลับมาয়บ้านพักเพื่อเตรียมตัว
จัดเข้าของเดินทางต่อไปยังเขาสิคีริยะ เราจะจะไปพบ หม่อม
ราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้าเสมอภาค ที่นั่น ตอนนั้นก็
ตอนกลางวันเห็นมีแขกมาลงอาบน้ำในปรากฏสมมุททุกกันหลายคน
เรารับประทานอาหารกลางวันแล้ว จึงออกเดินทางต่อไปโดยรถ
ยนต์

คณะของกรมศิลปากรและข้าพเจ้าได้ออกเดินทางโดยรถ
ยนต์เพียงคันเดียวไปยังบ้านพักที่เขาสิคีริยะ ซึ่งความจริงอยู่ใน
แนวเดียวกับเมืองโปลนารูวะ แต่ก่อนไปทางภาคกลางของเกาะ
ลังกา คือไปทางทิศตะวันตก รถแล่นไปราว ๒ ชั่วโมงกว่าก็ถึง
เมื่อมีข้าพเจ้าเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง รถจึงค่อนข้างแออัดไปบ้าง เรา
ตรงไปยังบ้านพักที่เขาสิคีริยะ เป็นบ้านพักชั้นเดียวคล้าย ๆ กับ
ที่เราเคยพัก ณ เมืองอนุราชปุระ แต่สู้ที่เมืองอนุราชปุระไม่ได้
เพราะบริเวณคับแคบกว่ามาก พอไปถึงก็ได้รับจดหมายของ

หม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ บอกว่าได้ไปขึ้นเขาชมภาพเขียนเมื่อ
ก่อนเช้าแล้ว ขอตรงไปยังเมืองแคนต์ก่อน แล้วจะรอพบเราพรุ่ง
นี้ ณ เมืองนั้น

เนื่องจากเรามาถึงบ้านพักราวบ่าย ๓ โมงกว่า จึงตกลง
กันว่าเราจะขึ้นไปชมภาพเขียนที่เขาสีคิริยะ ในตอนบ่ายนั้นเลย
จึงแล่นรถออกไป ปรากฏว่าแต่เดิมเขามีทางเข้าไปยังเขาสีคิริยะ
ทางทิศใต้ ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากบ้านพักนัก แต่บัดนี้เขากำลังจะปรับ
ปรุงให้เหมือนเกมในสมัยโบราณทุกอย่าง จึงปิดทางนั้นเสีย
เพราะเป็นทางที่เพิ่งตัดใหม่ รถต้องอ้อมไปเข้าทางทิศตะวันตก
ซึ่งเป็นทางเข้าแต่เดิม เขาสีคิริยะนี้แต่เดิมว่า ชื่อเขาสีคิริยะคือ
เมฆราชสีห์ ตามเรื่องราวว่าพระเจ้ากัสสป (ต้นพุทธศตวรรษที่
๑๑) ปลงพระชนม์พระราชบิดาคือพระเจ้าธาคูเสนแล้วเกิดกลัวว่า
อนุชาต่างมารดา คือ เจ้าชายโมคคัลลณะจะมาแก้แค้น จึงเสด็จ
ย้ายเมืองอนูราชปุระมาตั้งราชธานีที่นี่ เพราะเป็นชัยภูมิอันดี มี
เขาสูงอันเป็นที่ซำคึกอาจมาโจมตีได้โดยยาก แต่ลงท้ายเจ้าชาย
โมคคัลลณะก็เสด็จมาจากภาคใต้ของประเทศอินเดีย และยกทัพ
มาปราบปรามพระเจ้ากัสสปได้ รวมระยะเวลาที่พระเจ้ากัสสป
หรือกัสสปที่ ๑ ทรงราชย์อยู่ ๑๘ ปี คือ ระหว่าง พ.ศ. ๑๐๒๐—
๑๐๓๘ อย่างไรก็ดี นักปราชญ์บางท่านของลังกาก็คัดค้านในข้อที่
ว่าพระเจ้ากัสสปเสด็จหนีเจ้าชายโมคคัลลณะมาประทับที่นี่ แต่

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๕

กล่าวว่าพระองค์มาประทับที่นี้เพื่อให้เป็นเสมือนเมืองสวรรค์ และ
พระองค์ก็ประทับอยู่แบบทั่วๆไป เจ้าแห่งความมั่งคั่ง

เมื่อเราไปถึงยังเขาสีคิริยะนั้น เห็นมีกำแพงและคูใหญ่
กันอยู่ทางทิศตะวันตก แต่กำแพงและคูนั้นก็มีความค้อมไปโดยรอบ
ทุกทิศ มีเขาสีคิริยะตั้งตระหง่านอยู่แต่ไกลตรงกลาง (รูปที่๗๕)
แถบนั้นมีรั้วของนักท่องเที่ยวยุบรวมทั้งพวกลังกาเอง จอดอยู่
หลายคัน ทางด้านซ้ายมือมีพิพิธภัณฑสถานใหม่ที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นใหม่
จึงลองแวะเข้าไปดู เป็นตึกชั้นเดียวฉาบปูนทั้งข้างนอกและข้างใน
ของที่จัดแสดงก็ไม่มีอะไรมาก และไม่ใคร่ดีด้วย เรากลับจะค่า
จึงรีบเดินเข้าไปภายในกำแพง เพราะรถยนต์เข้าไปไม่ได้ มี
สะพานหกทอดข้ามคูอยู่ ภายในบริเวณเขาคัดเป็นถนนผ่าไปตรง
กลาง มีซากอาคารก่อด้วยอิฐอยู่อีกมากมายทั้งสองข้าง กำแพง
โดยรอบบริเวณทั้งหมดก็สร้างด้วยหิน มีขนาดใหญ่มากด้วย ด้วย
เหตุนี้จึงมีผู้สงสัยว่าสิ่งก่อสร้างทั้งหมดนี้อาจจะไม่ได้สร้างขึ้นโดย
พระเจ้ากัศปที่ ๑ เท่านั้น อาจจะสร้างมาก่อนบ้างแล้ว เพราะ
ระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชย์อยู่เพียง ๑๘ ปี เหตุไฉนจะ
สร้างได้ใหญ่โตถึงขนาดนี้ เราเดินต่อไปจึงเห็นได้ชัดว่าที่ตรง
กลางเขาสีคิริยะซึ่งมีภาพเขียนนั้น เขาทำเป็นระเบียงรูปทรงสมัย
ใหม่ยื่นออกมาล้อมรอบภาพเขียน มองดูข้างล่างจะไม่เห็นอะไร
เลยนอกจากระเบียงนั้น และยังทำบันไดเวียนจากข้างล่างน้อย
หนึ่งขึ้นไปยังระเบียงนั้นด้วย มีถนนและบันไดเดินขึ้นไปยัง

๗๖

เที่ยวเมืองลังกา

บันไดเวียนนั้นอีก ต้องเดินขึ้นไปก่อนข้างสูงและเหนื่อยพอใช้ แล้วจึงขึ้นบันไดเวียนไปอีกต่อหนึ่ง เขามีผู้รักษาแข็งแรง ทั้งทาง บ้านหน้าบันไดเวียน และในระเบียบหน้าภาพเขียนเอง แต่พอไป เห็นภาพเขียนเขาก็หายเหนื่อย เพราะเป็นภาพเขียนรูปนางอัปสร และบริวาร วาดขึ้นบนหน้าผา โดยลงพื้นหลังบนหินเสียก่อน ภาพที่เขียนนั้นมักเขียนขึ้นเป็นคู่ ๆ กัน ที่ว่าเป็นนางอัปสรก็ เพราะมีอุณาโลมอยู่หว่างหน้าผาก และเขาวาดเพียงครึ่งตัว กำหนด เป็นเมฆ มีข้อสังเกตว่าตัวนายหนุ่มผ้าไม่สวมเสื้อ หรืออาจจะ สวมผ้าเนื้อที่ดูแล้วเหมือนไม่ได้สวมก็ได้ ถือเป็นบริวารจึงจะ สวมเสื้อหนา ตัวนายมักถือดอกไม้ บริวารถือธาดาสีดอกไม้มัน ทำท่าคล้ายจะไปบูชาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (รูปที่ ๗๖) สัตว์ที่วาดยังคงอยู่ สดดีเหลือเกิน แทบไม่น่าเชื่อว่าวาดขึ้นร่วม ๑๕๐๐ ปีมาแล้ว ภาพเขียนแบบนี้คล้ายกับจิตรกรรมฝาผนังที่ถ้ำอชันดา ทางภาคใต้ ของประเทศอินเดียมาก แต่สัตว์ที่เขาสัตติริยะยังคงสดดีกว่า หม่อม ราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ จึงเขียนไว้ในจดหมายที่ทิ้งไว้ให้ข้าพเจ้าที่ บ้านพักเมื่อเรามาถึง ว่าชอบภาพเขียนที่นี้มากกว่าที่ถ้ำอชันดา นางอัปสรที่มีอยู่ในปัจจุบันราว ๒๑ รูป เขาเล่าว่า แต่เดิมบน กำแพงนี้มีอยู่ทั้งหมดร่วม ๑๐๐ กว่ารูป แต่ชำรุดลบเลือนไปหมดแล้ว ที่เห็นในปัจจุบันยังคงอยู่ได้เพราะอยู่ในที่ซึ่งเป็นเพิงเข้าไป จึงไม่โดนฝน พวกเราต่างถ่ายรูปกันใหญ่ เพราะที่เราขึ้นมาตอน

หม่อมเจ้าสุภัทรวดีศ ดิศกุล

๓๗

บ่ายนี้ มาเหมาะที่สุดโดยไม่รู้ตัว ทั้งนี้เพราะภาพเขียนหันหน้าไปทางทิศตะวันตก และเวลาราวบ่าย ๔ โมงครึ่ง ดวงอาทิตย์จะส่องลอดเข้ามาในเฟิงยังภาพเขียนนี้พอดี แรกทีเดียวผู้เฝ้าจะไม่ให้เราถ่ายรูป ต่อเมื่อเราแสดงใบอนุญาตของกรมโบราณคดีลังกา เขาจึงยอมให้เราถ่ายตามสบาย ถ่ายรูปจะเข้าใจแล้ว จึงลงบันไดเวียนมา ชั้นล่างเขามีสมุดเขียนชื่อให้เขียน เปิดดูก็เห็นมีลายเซ็นของ หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้า เสมอภาค ปรากฏอยู่แล้ว เรามีเวลาให้สงสัยว่าขึ้นมาเมื่อไร ปรากฏว่าท่านทั้งสองขึ้นมาแต่เช้าที่เดียว เราต่างชมเชยกัน เพราะทราบอยู่แล้วว่า หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ นั้นไม่ใคร่สบาย จากนั้นเราเดินต่อไปตามระเบียงเก่า ซึ่งมีผนังกันอยู่ ๒ ซ้ำง แล้วปีนขึ้นบันไดต่อไปอีก ลมแรงมากทีเดียวจนมาถึงลานชั้นบน จึงเห็นได้ว่าเหตุที่ชื่อว่าเขาสิทธิระหรือสิทธิระนั้นเพราะเหตุใด บนลานนี้พระเจ้ากัศสปที่ ๑ โปรดให้สร้างรูปสิงห์อรุทตัวใหญ่ขึ้นบนหน้ามา ปัจจุบันยังคงแลเห็นเท่าสิ่งทั้งคู่ขนาดมหรือนั้นได้ แต่หน้าและตัวหักพังไปหมดแล้ว

เราต่างนั่งพักบนลานนั้น เพราะเขามีน้ำขาย แลไปเห็นกรงเล็ก ๆ มีติดบ่ายไว้เกี่ยวกับฝั่ง ชั้นเดิมนึกว่าเป็นกรงเลี้ยงผึ้ง แต่ที่ไหนได้เมื่อเข้าไปดูใกล้ ๆ จึงเห็นได้ว่าเป็นกรงที่เขาสร้างขึ้นสำหรับให้คนเข้าไปหลบผึ้ง ปรากฏว่าบนนี้มีรังผึ้งมาก ซึ่งเราเองก็เห็นมีอยู่หลายรัง และในบางฤดูผึ้งจะออกมาต่อยคนด้วย เขา

จึงมีกรงให้หลบซ่อนได้ บนลานนั้นมีคนลังกากำลังนั่งพักอยู่มาก เป็นเด็กนักเรียนเป็นคณะก็มี น่าสังเกตว่าชาวลังกาที่มานั้นมักจะ ไม่ไปดูภาพเขียน มักจะตรงขึ้นมabenลานนี้ทีเดียว เขาจะถูกห้ามไม่ให้ไปดูหรือเป็นเพราะเคยมาดูแล้ว เราก็ไม่สามารถจะทราบได้ บนหน้าผานั้นมีรอยบากหินกลายเป็นขั้นบันไดขึ้นไป บางครั้งก็ชันมากทีเดียว เรายังสงสัยกันว่าเราจะเดินขึ้นไปข้างบน ได้อย่างไร เพราะปรากฏว่าพระราชวังของพระเจ้ากัสสปอยู่บน ยอดเขา นั้น เลยคิดกันว่าอาจมีเชือกแท่งก่อนซึ่งให้สามารถยึดเวลา ปีนขึ้นไปก็ได้ เรื่องนี้มาตามผู้ทำงานในกรมโบราณคดีลังกาใน ตอนก่อนวันนั้น เขาสันนิษฐานว่า แท่เดิมคงมีบันไดไม้หรือบันได อีฐที่หักพังไปหมดแล้ว ที่เราเห็นบากเป็นขั้น ๆ ไปบนหินนั้น คงเพื่อให้ปูนเกาะเท่านั้น

บนหน้าผาหว่างอกรูปสิงห์นี้ ปัจจุบันเขาสร้างเป็นบันได เหล็กให้เดินขึ้นไปบนยอดเขาได้ ข้าพเจ้าจึงลงเดินขึ้นไป พอ หมดบันไดเหล็กก็ถึงทางที่เขาบากไว้ในหินพอเป็นรอยให้วางเท้า ลงได้เท่านั้น ความจริงน่าหวาดเสียวมากทีเดียว แต่เคราะห์ดีเขา สร้างรั้วเหล็กกันไว้ด้านหนึ่งโดยตลอด จึงคูไม่ใคร่หวาดเสียวนัก ข้าพเจ้าเดินขึ้นไปถึงยอด เห็นมีอ่างเก็บน้ำและซากอาคารอิฐอีก คือที่ว่าเป็นพระราชวังนั่นเอง ที่กำลังซุกแต่งอยู่ก็มี ข้างบน อากาศเย็นสบายมาก แม้มก่อนข้างจะพัดจัด ปรากฏว่าสูงจาก พื้นดินราวเกือบ ๒๐๐ เมตร ภูมิประเทศงามมากทีเดียว แลเห็น

หม่อมเจ้าสุภัทรวดีศ ดิศกุล

๗๕

เขาสูงหลายลูกอยู่แต่ไกล ความจริงเขาสี่คิริยะนั้นตั้งอยู่โตดทีเดียว
เพียงลูกเดียวกลางพื้นที่ราบ ไม่ช้าคุณมะลิและคุณชลหมูกก็ตาม
ขึ้นมาบ้าง จึงได้ถ่ายรูปกันไว้เป็นที่ระลึก (รูปที่ ๗๗) เราอยู่
เพียงครูเดียวก็ต้องรีบกลับลงมา เพราะกลัวจะค่ำ ตอนนั้นราว
๕ โมงเย็นกว่าแล้ว

เมื่อเดินย้อนกลับออกมาทางทิศตะวันตกจนถึงรถแล้ว
เราจึงบอกให้คนขับรถแล่นวนไปโดยรอบ เพราะเขาตัดถนนให้
วนไปรอบเขาสี่คิริยะได้ ปรากฏว่าทางด้านตะวันออกของเขาเดิม
เป็นสวนดอกไม้ และทางทิศใต้ก็เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่
ปัจจุบันกรมโบราณคดีลังกา กำลังพยายามจะทำให้เหมือนเดิมทุก-
ประการ แต่ก็คงจะกินเวลาและเงินมากกว่าจะเสร็จ ตรงนี้ใคร
ขอเล่าเรื่องต่อมาก็กว่าเราไปดูภาพเขียน ณ เขาสี่คิริยะนี้ในวันที่
๒ ตุลาคม เมื่อเรากลับมาถึงกรุงเทพฯ แล้ว จึงได้ทราบข่าวว่า
ในคืนวันที่ ๑๕ ตุลาคม ได้มีคนร้ายซึ่งว่าเดิมเป็นผู้ที่ขายของอยู่
ในบริเวณนั้น แต่ถูกกรมโบราณคดีลังกาขับไล่ออกมา จึงโกรธ
แค้น ได้ลักลอบเข้าไปทำลายกุญแจที่ใส่ระเบียงล้อมรอบภาพเขียน
ไว้ เข้าไปในนั้นและทำลายภาพเขียนโดยใช้สีเขียวป้ายทับลงไป
ข้างบน และที่ใช้สีวสะกิดทำลายภาพเขียนออกจากพื้นหินก็มี
บ้าง เป็นที่น่าสังเวชใจในความหยาบช้าของคนพวกเหล่านี้ยิ่งนัก
แต่ได้ข่าวต่อมาก็กว่าส่วนใหญ่ของภาพเขียนอาจทำการซ่อมได้
เพราะทางลังกาเขาได้ใช้พลาสติกคลุมทับภาพเขียนเหล่านั้นไว้

ก่อนแล้ว สีเขียวที่ป้ายจึงป้ายทับลงไปบนพลาสติก อาจเซ็ด
ออกได้ ส่วนที่ถูกสีว่าทำลายนั้นดูเหมือนจะมีเพียง ๑ รูปเท่านั้น
เมื่อเป็นเช่นนั้นขณะที่ได้ไปชมและถ่ายรูปภาพเขียนที่เขาสีก็ริยะไว้
อย่างละเอียดลออ ก่อนที่จะถูกทำลาย ก็เห็นจะเป็นคณะเร
นี่เอง

เรากลับมายังบ้านพัก อาบน้ำแล้วจึงรับประทานอาหาร
ค่ำ มีอาสาสมัครหน่วยสันติภาพอเมริกันหญิงที่อยู่ในประเทศ
อินเดีย เดินทางมาเที่ยวและมาพักที่นั่นด้วย เธอเก่งมากเพราะ
มาคนเดียวและการเดินทางก็ใช้รถบัสโดยตลอด ตอนนั้นมีผู้
ทำงานในกรมโบราณคดีสิงกาและประจำอยู่ที่นั่นมาหาเรา เพราะ
กรมโบราณคดีสิงกาเขาสั่งให้คอยเอื้อเฟื้อ เราจึงชวนให้รับ
ประทานอาหารค่ำด้วยกัน อาหารค่ำเป็นแบบฝรั่ง ก็อร่อย
พอใช้ ชั้นแต่พอรับประทานอาหารเสร็จเขาก็ดับไฟ เรา
ก็นึกว่าคงจะยังไม่เสียแล้ว รับประทานอาหารไม่ทันเสร็จ ก็ถูก
ไล่ออกจากโต๊ะ แต่ที่ไหนได้ ประเดี๋ยวเดียวเขาเอาของหวาน
ซึ่งว่าเป็นของพิเศษ (speciality) ของที่นั่นออกมาให้รับประทาน
ก็เป็นที่โอสครึมหุ้มไขราดเหล้าแล้วจุดไฟบนนั้น เขาต้องการจะ
ให้เราเห็นแสงไฟแวบแวมบนขนม จึงดับไฟฟ้าเสียก่อน จึงได้
หัวเราะกัน ปากฎว่าที่เขาสีก็ริยะนี้ มีคนมาชมมากแม้ตั้งแต่
สมัยโบราณ และได้จารึกขีดเขียนไว้บนผนังระเบียงสมัยเก่า
นักปราชญ์สิงกาคือศาสตราจารย์ประนะวิदानะ ได้รวบรวม

หม่อมเจ้าสุภัทราวดีศรี ดิศกุล

๘๕

จารึกเหล่านี้ตีพิมพ์และแปลออกไว้เป็นหนังสือภาษาอังกฤษ
ขนาดใหญ่หลายเล่ม ที่บ้านพักเรามีหนังสือชุดนี้ และได้เอา
ออกมาอวดเราด้วย

วันที่ ๓ ตุลาคม

ตอนเช้าเราได้นั่งเจ้าหน้าที่ในกองโบราณคดีของลังกาให้
มาพบอีก แล้วเขาพาไปชมการขุดแต่งพระเจดีย์องค์หนึ่งซึ่งอยู่
ไม่ห่างจากเขาสีคิริยะนัถ เป็นเจดีย์อิฐซึ่งอาจสร้างขึ้นในราว
พุทธศตวรรษที่ ๑๐ การขุดเขาก็ขุดมแปลก คือขุดแต่เพียง
ครั้งเดียว อีกครั้งหนึ่งเหลือให้เห็นว่าของเก่าเมื่อแรกพบนั้นเป็น
อย่างไร (รูปที่ ๗๘) ไกลกันนั้นมีวัดซึ่งมีพระสงฆ์อยู่เป็นวัด
สมัยใหม่ มีรูปปั้นเป็นรูปตุ๊กตาต่าง ๆ แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับ
พุทธประวัติตามเคย จากนั้นเราไปส่งเจ้าหน้าที่กองโบราณคดี
ของลังกา แล้วก็แล่นรถต่อมายังทัมบุลละ (Dambulla) ซึ่งอยู่ใต้
เขาสีคิริยะลงมาเล็กน้อย ที่นี่เป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา
อีกแห่งหนึ่ง เพราะมีพระเจ้าแผ่นดินของลังกามาตัดแปลงถ้ำ
ธรรมชาติให้เป็นวิหารในพุทธศาสนาขึ้น ทรงสร้างพระพุทธรูป
และโปรดให้วาดภาพเขียนไว้บนผนังถ้ำเหล่านั้นด้วย ถ้ำในสมัย
โบราณมีทั้งหมดประมาณ ๔ ถ้ำ

พอมาถึงก็มีมีตักุเทศก์ชาวลังกาที่พูดภาษาอังกฤษได้คอย
อยู่ข้างล่างแล้ว คนขับรถของเราก็ไปโฆษณาทันทีว่าในรถคันนี้มี

กุมาระคือเจ้าชายของประเทศสยามมาด้วยขอให้ให้นำดี มัคคุเทศก์
นั้นจึงบอกว่าเมื่อก่อนก็มีสยามราชกุมารีมา ๒ องค์ ก็หม่อม
ราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้า เสมอภาค คนขับรถของท่าน
ก็คงโฆษณาอีกนั่นเอง และได้บอกด้วยว่าวันนี้จะมีสยามราช
กุมาระมา ข้าพเจ้าเลยต้องบอกคุณชูศักดิ์ล่ำของเราให้ ถีบ
(tip) มาก ๆ หน่อย แต่ลงท้ายคุณชูศักดิ์ก็ให้หนักเดียว เพราะเกิด
โกรธมัคคุเทศก์ทำให้ขึ้นลงเขาตั้ง ๒ หน ที่เป็นเช่นนั้นเพราะถ้านั้นตั้ง
อยู่กลางเขา เราต้องเดินขึ้นไปดู พอมาถึงเราก็บอกมัคคุเทศก์ว่า
เรามีใบอนุญาตของกรมโบราณคดีลังกาให้ถ่ายรูปไว้ เพราะมีข่าว
ว่าเจ้าอาวาสวัดแห่งนี้เข้มงวดนัก ไม่ใคร่ยอมให้ใครถ่ายรูปภาพ
ในวัด มัคคุเทศก์ก็บอกให้เอาใบอนุญาตนั้นไปให้เจ้าอาวาสข้างบน
ครั้นถึงข้างบน ปรากฏว่าเจ้าอาวาสไม่อยู่ พระที่นั่นก็ไม่ยอมให้
ถ่ายรูป มัคคุเทศก์ก็ต้องเอาใบอนุญาตลงมาให้เจ้าอาวาสข้างล่าง
ท่านก็ไม่ยอม ต้องไปตามคุณชูศักดิ์ลงมาพบอีก ท่านจึงยอม
ตกลงคุณชูศักดิ์ต้องขึ้นลงเขา ๒ ครั้ง

ความจริงข้าพเจ้าไม่ชอบด้าที่ห่มพุทธสนี้นัก หน้าด้า
มีตั้งอยู่สูงใหญ่ กล้ายศาลพระกาสที่เมืองลพบุรีของเรา ด้าที่ ๑
ว่าเก่าที่สุด สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ แต่ดูภาพเขียน
ภายในก็คงจะมาซ่อมแซมในภายหลังเสียแล้ว (รูปที่ ๗๕) ข้างใน
มีพระพุทธรูปปางปรีติพพานขนาดใหญ่ บางด้าก็มีพระรูปของ
พระเจ้าแผ่นดินผู้สร้างด้วย บางด้ามีเจดีย์ก่ออยู่ภายใน และว่า

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๘๓

ใต้พระเจดีย์องค์นี้มีเครื่องถนิมพิมพาภรณ์มากมายที่พระมเหสีของพระราชารู้สรวังได้บริจาควาย ช้างเจ้าเดินคู่ ๆ ไป ประเดี๋ยวมีคนมาเดินล้อมรอบเต็ม เพราะมีคฤหะทกเกิดไปโฆษณาว่าเป็นกุมาระเสียอีกแล้ว เราเดินคูอยู่พอสมควร แล้วก็กลับลงมาขึ้นรถแล่นต่อไป ที่นี้มีชาวลังกามาบูชากันอีกมากเช่นเดียวกัน

จากนั้นคนขับรถนำเราไปยังวัดสมัยใหม่วัดหนึ่ง ว่าเป็นประติมากรรมสวยงามมาก แต่พอไปเห็นเข้าก็ปรากฏว่าเป็นตึกกาปูนปั้นทำสีอย่างฉูดฉาดอีกตามเคย ในวิหารมีตึกตาแสดงรูปเกี่ยวกับพุทธประวัติ และตอนที่พระมหินท์เสด็จมาเผยแพร่พุทธศาสนายังเกาะลังกา แต่ด้านหลังนอกวิหารแสดงภาพเกี่ยวกับการทนทุกข์ทรมานของบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น พระเทวทัตถูกธรณีสูบ บุคคลอยู่ในนรก ฯลฯ (รูปที่ ๘๐) แต่ทำโอตครวญมากจนเกินไป จนข้าพเจ้าต้องกล่าวว่าเป็นวัดโอวบันไฮ้ว เพราะเหมือนบ้านโอวบันไฮ้วที่เกาะสิงคโปร์และฮ่องกง ที่เขาทำภาพเช่นนั้นไว้ทางค่านหลังไม่มีผิด

ต่อจากนั้นเราแล่นรถไปยังวัดอาโลกวิหาร ซึ่งเป็นสถานที่ทำสังคายนาจาริกพระไตรปิฎกเป็นตวัอักษรลงบนใบลานเป็นครั้งแรก และจัดเป็นสังคายนาครั้งที่ ๕ ตามความเชื่อของไทย พอไปถึงฝนก็ตกชุกใหญ่ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ ๆ เรามานั้นค่อย ๆ สูงขึ้นทุกที แต่ตกประเดี๋ยวเดียวก็หาย เป็นวัดตั้งอยู่บนเชิงเขา ต้องขึ้นบันไดขึ้นไปก็ไม่มีอะไรเหลือมากนัก มีปูนปั้น

เป็นรูปบุคคลต่าง ๆ กำลังจารึกพระไตรปิฎกลงบนใบลานอยู่
เมื่อออกจากวัดนี้แล้ว จึงรีบไปรับประทานอาหารกลางวันแบบ
ลังกาที่บ้านพัก เมืองมาตะเล (Matale) เมืองนี้เป็นเมืองค่อนข้าง
ใหญ่พอใช้ และว่าชาวเมืองส่วนใหญ่ก็เป็นคอมมิวนิสต์ด้วย
เพราะเป็นเมืองอุตสาหกรรม

ถัดจากนั้นเราก็เล่นรถยนต์ต่อลงมายังเมืองแคนดี้ เมือง
นี้ตั้งอยู่บนที่สูง เหตุนี้อากาศจึงเย็นสบาย มีฝนตกปรอย ๆ อยู่
ตลอดเวลาค่อยๆกับในประเทศอังกฤษ ต้นไม้ต่างๆ จึงเขียวชอุ่ม
สวยงามมากที่สุดทีเดียว เมืองนี้เคยเป็นราชธานีของเกาะลังกา ใน
ระยะหลังก่อนที่อังกฤษจะเข้าครอบครองด้วย และในปัจจุบัน
ก็ยังคงเป็นสถานที่ตั้งของวัดพระเขี้ยวแก้ว เราไปพักยังโรงแรม
ควีนส์ ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากวัดพระเขี้ยวแก้วนักเป็นโรงแรมเก่าแบบ
อังกฤษ ทั่วโรงแรมใหญ่โตพอใช้ ตั้งอยู่หน้าสระหรืออ่างเก็บน้ำ
ขนาดใหญ่ เขาห้ามไม่ให้ใครทำอันตรายหรือตกปลาในสระนั้น
ในสระจึงมีปลาตัวโต ๆ ว่ายอยู่เป็นจำนวนพัน ๆ ที่เดียว พอ
ไปถึงก็เห็นว่าเขากำลังจัดแสดงระบำแคนดี้ให้นักทัศนอาชรมอยู่
ที่คานหลังของโรงแรม สักครู่คนขับรถของหม่อมราชวงศ์ พันธุ์
ทิพย์ ก็มาหาและบอกว่า หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และ
หม่อมเจ้า เสมอภาค พักอยู่ที่โรงแรมบนเขา ตรงข้ามกับโรงแรม
ควีนส์ของเราโดยมีอ่างน้ำกัน มองลงมาจากโรงแรมนั้นเห็นวัด
พระเขี้ยวแก้วอย่างสบาย และขอให้เราขึ้นไปหาบนนั้น เพื่อจะได้

หม่อมเจ้าสุภัทรรดิศ ดิศกุล

๘๕

ตกลงกันเรื่องการไปชมสถานที่ต่าง ๆ คนรถถามว่าเราต้องการดู
ระบำแคนดีหรือไม่ ถ้าต้องการจะให้ขึ้นไปเล่นบนสนามหญ้า
หน้าโรงแรมที่พักของ หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ก็ได้ จะมีคนดูแล
แต่เฉพาะพวกเราเท่านั้น เขาจะจัดการว่าจ้างให้ เราก็ดกลง

จากนั้นเราก็เล่นรถขึ้นไปบนเขายังที่พักของ หม่อมราช-
วงศ์ พันธุ์ทิพย์ โรงแรมนี้เดิมเป็นบ้านของผู้มีอันจะกิน เขา
เล่าให้ฟังว่าในลังกานี้เสียภาษีแพงมาก แต่ถ้ามักตั้งโรงแรม
สำหรับนักท่องเที่ยว จะได้สิทธิพิเศษหลายอย่าง เขาจึงคัดแปลง
บ้านเขาเป็นโรงแรม โดยเขาเองเป็นผู้จัดการ เป็นบ้านชั้นเดียว
มีห้องใหญ่อยู่ตรงกลาง ไซ้เป็นห้องนั่งเล่นและห้องรับประทานอาหาร
อาหารเสร็จ สองข้างเป็นห้องที่พัก พวกเราต่างก็ใจที่เห็น หม่อม
ราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ กระจับกระจ่างชื่นมาก ว่าหายเจ็บโดยเด็ด
ขาดแล้ว ไม่ช้าพวกกระบ่าแคนดีก็ขึ้นมาที่นั่น เครื่องดนตรีมี
เฉพาะปี่และกลอง ตัวระบำมีผู้ใหญ่ ๒ คน เด็กหนุ่ม ๑ คน
เด็กผู้ชายเล็ก ๆ ๑ คน ผู้หญิงราว ๓-๔ คน เขามาเปลี่ยน
เครื่องแต่งตัวข้างบนนั้นเสร็จ แสดงการพ้อนรำต่าง ๆ ๘ แบบ
เช่น ระบำขำง ระบำม้า รำเดี่ยวบ้าง เป็นหมู่บ้าง (รูปที่ ๘๑)
แต่ต้องรำไปหยุดไป เพราะฝนตกเป็นครั้งคราวอยู่เสมอ และ
ระบำก็เล่นกลางแจ้ง แต่ลงท้ายก็ดูได้หมด ไม่สู้งามนัก แต่ก็
แปลกดี ระหว่างนี้ หม่อมเจ้าเสมอภาคมารับสั่งว่า ไบโพรี่เงิน
สำหรับห้อยคอนั้น คนรถของท่านหาซื้อได้แล้วที่เมืองแคนคิน

พวกเราจึงฝากซื้อกันใหญ่เพื่อนำมาเป็นของฝาก เพราะเล็กและ
ราคาก็ไม่สู้แพง แต่ลงท้ายก็หาซื้อไม่ได้อีก ต้องมาหาต่อที่กรุง
โคลัมโบ ซึ่งก็หาซื้อไม่ได้อีกเช่นเดียวกัน

เมื่อรับประทานน้ำชาซึ่งหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์จัดเลี้ยง
เสร็จแล้ว เราก็เล่นรถลงมาข้างล่าง ระหว่างรับประทานน้ำชา
คุณธนิต อยู่โพธิ์ ได้ตกลงว่าจะไม่ไปชมวัดมเหยงคณ์แล้ว เพราะ
ที่แรกตั้งใจว่าจะไป เนื่องจากวัดมเหยงคณ์คงเป็นวัดสำคัญใน
สมัยโบราณ จึงเป็นต้นกำเนิดของชื่อวัดมเหยงคณ์ในประเทศไทย แต่
เมื่อสืบถามว่าต้องใช้เวลาไปกลับทั้งวันจากเมืองแคนดี้ จึงตกลง
ใจว่าไม่ไป เพราะจะเหลือเวลาอยู่เมืองแคนดี้เพียงวันเดียวคือ
วันนี้เท่านั้น เมื่อเล่นรถลงมาถึงข้างล่างแล้ว เราเลยไปยัง วัด
มัลลวัตตะ ก่อน ตั้งอยู่เชิงเขาที่โรงแรมของ หม่อมราชวงศ์ พันธุ์
ทิพย์ ตั้งอยู่ วัดนี้เป็นวัดสำคัญเกี่ยวกับประวัติพุทธศาสนาใน
ประเทศไทย เพราะเมื่อกสมเด็จพระเจ้าบรมโกศแห่งพระนคร
ศรีอยุธยาทรงส่งพระอุปาสีให้ไปตั้งพุทธศาสนานิกายสยามวงศ์ใน
เกาะลังกา ตามที่พระเจ้าแผ่นดินลังกาทรงขอร้องในปลายพุทธ-
ศตวรรษที่ ๒๓ นั้น พระอุปาสีได้เคยมาพำนักยังวัดนี้ และใน
ปัจจุบันนิกายสยามวงศ์ก็ยังคงเป็นนิกายทางพุทธศาสนาที่ใหญ่
และสำคัญที่สุดในเกาะลังกา นับว่าเราและลังกาได้ตอบแทนซึ่ง
กันและกัน คือในสมัยสุโขทัย ไทยเราได้รับพุทธศาสนาลัทธิ
ลังกาวงศ์จากเมืองโปลนนารูวะ แต่ในสมัยอยุธยา เราส่งพุทธ-

หม่อมเจ้าสุภัทรรติศ ดิศกุล

๘๗

ศาสนาของเรากลับมาประดิษฐานที่เกาะลังกา ณ เมืองแคนตันนี้เป็น
ปฐม พระภิกษุที่วัดมัลลวัตตะได้กรุณารับรองพวกเราเป็นอย่างดี
เปิดพระอุโบสถให้ชม ภายในนั้นมีพระบรมรูปของพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีพัชรินทรา
บรมราชินีนาถแขวนอยู่ด้วย เพราะทั้งสองพระองค์ได้เคยทรง
บริจาคเงินบำรุงวัดนี้ พระท่านได้สวดคอยช่วยให้พรแก่เราด้วย
ต่อจากนั้นเราจะไปนมัสการพระเชี้ยวแก้ว พระสงฆ์ที่วัดมัลล-
วัตตะท่านจึงคิดต่อให้เสร็จ แต่ขอให้ไปเวลา ๑ ทุ่ม เพราะเป็น
เวลาที่เขาเปิดให้ประชาชนเข้านมัสการพระเชี้ยวแก้ว เราจะได้
เห็นพิธีนั้นด้วย

เนื่องจากยังมีเวลาเหลือ เราจึงกลับมายังโรงแรมควีนส์
และเริ่มลงมือซื้อพลอยลังกากัน ทั้งนี้เพราะหม่อมราชวงศ์ พันธุ์-
ทิพย์ บอกว่าพลอยลังกาสวย และราคาก็ถูกกว่าที่กรุงเทพฯ ร้าน
พลอยก็ไม่ต้องไปค้นหาที่ไหน คงอยู่ในโรงแรมควีนส์นั่นเอง พอ
ได้เวลา ๑ ทุ่มจึงตรงไปยัง วัดพระเชี้ยวแก้ว เห็นที่หน้าวัดตรง
หน้าบัน ได้ขึ้นมือฉิมจันทร์ตั้งอยู่แผ่นหนึ่ง อาจนับได้ว่าเป็น
วิวัฒนาการขั้นสุดท้ายของฉิมจันทร์ลังกาก็ว่าได้ ทั้งนี้เพราะกลาย
รูปจนเกือบเป็นวงกลมแล้ว คอกบัวครึ่งคอกหรือเกือบเต็มคอกที่
เคยอยู่ตรงกลาง ก็กลายเป็นวงกลมเฉยๆ ไม่เป็นคอกบัวอีกต่อไป
และไม่มีลายเครื่องตกแต่งเลย ลายภายนอกวงกลมนี้เป็นลวดลาย
ต่างๆ แต่ก็ไม่มีลายรูปสัตว์เข้าปะปนเลย ไม่ว่าจะเป็ลลายรูป

สิงห์ ช้าง ม้า หรือ หงส์ ทั้งนี้จึงอาจนับได้ว่าอัมรินทร์ของ
ลγκαได้คลายความหมายไปหมดสิ้นแล้ว (รูปที่ ๘๒) วัดพระ
เขี้ยวแก้วนี้ก็เหมือนกับวัดพระแก้วของเรานั่นเอง ก็ตั้งอยู่ใน
พระราชวัง และยังมีบ้อมตั้งอยู่ข้างหน้าเหมือนกันอีกด้วย
(รูปที่ ๘๓) เมื่อเรามาถึง เห็นมีบุรุษผู้หนึ่งแต่งตัวโอโงงคอย
ต้อนรับอยู่หน้าวัด เรานึกว่าคงเป็นมรรคทายกของวัด มาคอย
เชื้อเชิญให้เข้าไปภายใน ต้องเดินผ่านห้องสี่เหลี่ยมใหญ่ซึ่งมีคน
กำลังตีกลองคล้ายเบิ่งพรวดอยู่ที่ ๔ มุม ว่าเป็นสัญญาณบอกเวลา
ให้คนมานมัสการพระเขี้ยวแก้วได้ ในห้องนั้นมีคนกำลังเข้าแถว
มือถือดอกไม้จะเข้าไปนมัสการพระเขี้ยวแก้วอยู่หลายคน แต่เขา
พาเราลัดขึ้นไปอีกทางหนึ่ง ไปคอยอยู่หน้าห้องที่จะเข้าไปยังห้อง
ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้ว คนที่เข้าแถวอยู่ห้องข้างล่างก็ต้องเดิน
ผ่านห้องนี้ออกไปเช่นเดียวกัน เหตุนี้ห้องนี้จึงค่อนข้างร้อนพอ
ใช้ ที่ปลายห้องมีเด็กหนุ่มชาวลγκαคนหนึ่ง นั่งคุกเข่าหลับตา
สวดมนต์บูชาพระเขี้ยวแก้วอยู่นานทีเดียว ภาพเช่นนี้เห็นจะหา
ไม่ได้ง่ายนักในเมืองไทย เราต้องรอจนขบวนคนเหล่านั้นหมด
แล้ว เขาจึงพาเข้าไปในห้องประดิษฐานพระเขี้ยวแก้ว เห็นมี
เจดีย์ทองประดับเพชรนิลจินดาอย่างมากมายอยู่ ๒ องค์ องค์ใหญ่
เป็นที่ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้วองค์จริง องค์เล็กประดิษฐานพระ
เขี้ยวแก้วจำลอง เวลาเรามีขบวนแห่อัญเชิญพระเขี้ยวแก้ว
ประดิษฐานบนหลังช้างแห่ไปรอบเมืองแคนตีเป็นการประจำปี
นั้น ก็ใช้แต่พระเจดีย์องค์จำลอง หาได้ใช้องค์จริงไม่ ในวันนั้น

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

๘๕

เขาก็ไม่ได้เปิดพระเจดีย์ให้เราได้นมัสการพระเขี้ยวแก้วภายในด้วย พอเรานมัสการพระเจดีย์เสร็จ ท่านผู้ที่เราคิดว่า เป็นมรรคนายกก็วางถาดเงินโครมลงตรงหน้า เป็นการขอเรียไรเงินบำรุงวัดพระเขี้ยวแก้ว เราก็บริจาคกันตามศรัทธา แต่พอเวลาเราเดินกลับออกมาจากห้องนั้น ทุกคนที่อยู่ในวัดตั้งแต่มนเฝ้าประตูขึ้นไปจนถึงท่านผู้ที่เราคิดว่า เป็นมรรคนายกต่างก็แบมือขอเงินกันทั้งสิ้น ทำให้พวกเราโมโหกันมากที่สุด และตั้งใจเหลือเกินที่วัดต่างๆ ในประเทศเรายังไม่เป็นเช่นนั้น หรือยังไม่มีท่าทางที่จะเป็นเช่นนั้นได้ในขณะนี้

เสร็จแล้วจึงกลับมารับประทานอาหารค่ำที่โรงแรม ตอนกลางคืนข้าพเจ้าลองออกไปเดินเที่ยวเล่นดูแถบหน้าวัดพระเขี้ยวแก้ว ก็เห็นเงียบเชียบดี หน้าวัดตรงส่วนที่ติดกับสระมีศาลาปลูกลงไปใต้น้ำ จะเป็นตำหนักแพของพระเจ้าแผ่นดินลังกาแต่ก่อนหรือไม่ ก็ไม่อาจทราบได้

วันที่ ๔ ตุลาคม

ตอนเช้าไปชม สาขาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมืองแคนห์ ตั้งอยู่ในอาคารที่เคยเป็นพระราชวังมาแต่ก่อน แต่ก็ไม่ใหญ่โตอะไรมากนัก มีของส่วนใหญ่เป็นพวกโบราณและศิลปะวัตถุ เราพยายามขอย้ายรูปไม้สลักลาย มกร-โครณะ อันเป็นลายหน้าสิงห์ที่อยู่ตรงกลางเหนือยอดซุ้มประตูหรือหน้าต่าง ที่ปลายซุ้มทั้งสองด้านมีมกรแลเห็นหมศทั้งตัว กำลังหันหน้าเข้า

อมวงโค้งนั้น คล้ายกับลายที่มีอยู่บนชฎพระปรารภขององค์พระ
มหาธาตุ วัคมหาธาตุ กลางเมืองสุโขทัยเก่า มาก ลายดอกไม้
ภายในกรอบของชฎก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันด้วย แต่เจ้าหน้าที่
เขาก็ไม่ยอม ต้องโทรศัพท์ไปตามผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ ณ กรุงโคลัมโบเสียก่อน แล้วจึงยอม (รูปที่ ๘๔) ของ
อื่นๆ ก็ไม่มีอะไรน่าสนใจมากนัก แล้วได้จัดซื้อหนังสือที่เขาตี
พิมพ์มาบ้าง ต่อจากนั้นเลยไปชม พิพิธภัณฑสถานของกรม
โบราณคดีลังกา ซึ่งตั้งอยู่ในพระราชวังเช่นเดียวกัน อยู่ด้านหลัง
วัดพระเชี้ยวแก้ว ว่าเคยเป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินมาแต่
ก่อน และต่อมาอังกฤษมาดัดแปลงเสียบ้าง ต้องเดินผ่านวัดพระ
เชี้ยวแก้วเข้าไปก่อน ผู้ที่เราคิดว่าเป็นมรรคนายกกำลังยืนอยู่หน้า
วัดทางด้านซ้ายบน คงจะจำพวกเราไม่ได้ กวักมือเรียกให้เราเข้า
ไปชมวัดพระเชี้ยวแก้วอีก พวกเรายังไม่ท้อ ท่างสิ้นหน้า
ไม่ยอมเข้าไป แล้วจึงเดินไปยังพิพิธภัณฑสถาน มีคนลังกาแก่ๆ
วิ่งตามมาอีก จะชวนให้เข้าไปในวัดพระเชี้ยวแก้วให้ได้ คงจะ
คิดว่าเราไม่รู้ว่าวัดพระเชี้ยวแก้วอยู่ที่ไหน ต่อเมื่อเห็นเราจะเข้า
ไปในอาคารพิพิธภัณฑสถานให้ได้ จึงดอยกลับ พิพิธภัณฑสถาน
แห่งนี้ กรมโบราณคดีลังกาเพิ่งจัดสร้างใหม่ ยังไม่สำเร็จเรียบ
ร้อยดี ความจริง เขาแข่งกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของตนเอง
อยู่เสมอ มีเจ้าหน้าที่ของกรมโบราณคดีลังกามาเข้าชม มีของดี ๆ
บ้าง แต่ยังมีน้อย มีรูปจำลองภาพเขียนในเจดีย์วัคมหิตยังคดด้วย

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๕๑

เราตามตั้งสถานที่ เขาบอกว่าถ้าไปก็ป่วยการ เพราะภาพเขียนที่
เห็นนั้นอยู่ภายในเจดีย์ ซึ่งปัจจุบันนี้ปิดกันเสียหมดแล้ว ภายใน
พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ มีพระรูปพระเจ้าแผ่นดินองค์สุดท้ายของ
ลังกาคือ แต้ยองค์แปลกคล้ายฝรั่ง สวมพระมาลาและมีผ้าลูก
ไม้ดักอยู่รอบพระคอ ว่าเป็นแขกมาจากภาคใต้ของประเทศอินเดีย
มิใช่ชาวลังกาเอง เราดูอยู่สักครู่แล้วก็กลับออกมา เจ้าหน้าที่ของ
กรมโบราณคดีลังกาพา ไปดูศาลยุติธรรมของ ลังกาซึ่งอยู่ที่ท้อง
พระโรงแต่ก่อน อยู่หลังวัดพระเชี้ยวแก้วนั่นเอง เป็นศาลาไม้
โถงขนาดค่อนข้างใหญ่ เสาไม้สลักเลียนแบบศิลปะอินเดียภาคใต้
รุ่นหลัง มองไปก็เห็นหมดว่าภายในศาลากำลังทำอะไรกัน ผู้
พิพากษาแต่งตัวแบบอังกฤษเต็มที ก็สวมเสื้อครุยสีแสด สวม
วิก แต่มีตำรวจคอยเอ็ดผู้คนโดยรอบ มิให้ทำเสียงอ้ออึง (รูปที่
๘๕) ใกล้กันนั้นยังมีสถานที่ราชการอีกหลายแห่ง ที่เพิ่งสร้าง
ใหม่ก็มี ว่าเดิมเป็นเขตพระราชฐานทั้งสิ้น เราดูเสร็จกลับออกมา
แล้วจึง ไปยังร้านขายหนังสือ มีหนังสือดี ๆ ขายมากพอใช้ ข้าพเจ้า
เองไม่ได้ซื้อ เพราะเตรียมจะกลับไปซื้อที่กรุงโคลัมโบ

ตอนบ่ายรับประทานอาหารกลางวันแบบลังกาแล้ว เรา
ไปซื้อของที่ร้านขายของที่ระลึกแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ไม่ห่างจากวัด
พระเชี้ยวแก้วอีกเช่นเดียวกัน แล้วเลยไปชมมหาวิทยาลัยลังกา
ที่ เปรเดนิยะ (Peradeniya) ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองแคนดี้
ไม่ห่างออกไปนัก เป็นที่ตั้งของสวนพฤกษชาติอันมีชื่อเสียงที่สุด

แห่งหนึ่งในโลกด้วย ความจริงบายนี่ที่เมืองแคนดี เป็นเวลาเขา
อาบน้ำข้างให้พวกที่คณาจารย์ แต่เราไม่ได้ไปดู มหาวิทยาลัย
ลังกาใหญ่โต บริเวณ (campus) งามมากทีเดียว เพราะตั้งอยู่
ในบริเวณอันกว้าง มีเนินเล็กเนินน้อยสลับกันสลับกันไป หญ้า
และต้นไม้ก็เขียวชอุ่มอยู่ตลอดเวลา เพราะเป็นที่สูงมีฝนตก
ปรอย ๆ เสมอตั้งแต่ที่กล่าวมาแล้ว ในนั้นมีตึกที่สร้างขึ้นใหม่หลาย
หลัง หลังหนึ่งกำลังทำพิธีรับน้องใหม่อยู่ แต่เป็นการรับแบบ
สาธารณสุข คือ แสดงถึงโรกภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ตลอดจนมีห้อง
สำหรับรับตรวจโรคบุรุษด้วย คิด ๆ ดูไปแล้วก็ไม่เลว มหาวิทยาลัย
เมืองไทยน่าจะนำมาจัดทำบ้าง เราตรงไปยังตึกหอสมุดซึ่งเป็น
ตึกใหญ่ หวังจะซื้อหนังสือที่มหาวิทยาลัยตีพิมพ์จำหน่าย โดยเฉพาะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดีของลังกา แต่ก็ไม่มี
ต้องกลับไปหาซื้อที่กรุงโคลัมโบ หอสมุดของเขาไม่เลว มีหนังสือ
มาก และมีที่อ่านสบาย เรื่องมหาวิทยาลัยลังกานี้ เจ้าของบ้านที่
หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ พักอยู่ ได้เล่าให้ฟังว่าการเล่าเรียนฟรี
แต่กลับเป็นผลร้ายแก่เศรษฐกิจของประเทศ เพราะลูกชาวสวน
ชาวนาต่างก็พยายามมาเข้ามหาวิทยาลัยกันทั้งสิ้น ไม่ยอมทำสวน
ทำนาอีกต่อไป เมื่อจบแล้วก็ไม่มีงานทำ เป็นต้นว่าพวกที่จบ
วิศวกรรมศาสตร์ ก็ไม่มีโรงอุตสาหกรรมเพียงพอที่จะรับเข้า
ทำงาน พวกที่จบแพทยศาสตร์ ก็ไม่มีโรงพยาบาลเพียงพอที่จะ
รับ ถ้าจะไปตั้งคลินิกของตนเอง ก็ไม่มีทุนเพียงพอที่จะทำ

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๕๓

ฉะนั้นผู้ที่สำเร็จมหาวิทยาลัยออกไปเป็นแถว จึงไม่มีงานทำ ผู้เก็บเงินค่าเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยให้ผู้ที่มิฐานะปานกลางมาเรียนได้ และมีทุนบ้างให้ผู้ที่ฉลาดจริง ๆ แต่ยากจน จะดีกว่า

จากมหาวิทยาลัย เราไปชมสวนพฤกษชาติ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน แล่นรถเข้าไปชมในสวนได้ ตอนนั้นฝนตกหนัก เราจึงต้องนั่งอยู่ในรถตลอดเวลา แต่สวนของเขาน่าชมจริง ๆ มีต้นไม้แปลก ๆ และวางแผนผังดี ทั้งต้นไม้และหญ้าต่างก็เขียวชอุ่มไปทั้งนั้น พอฝนหยุด เขาก็มาเรียกให้เราไปดูกล้วยไม้ ข้าพเจ้าอุทิศสำล่งเดินไปในเรือนกล้วยไม้ ผิดหวังที่ไม่มีอะไรก็มากน้อยสักกล้วยไม้บ้านเราไม่ได้เลย ที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุดในส่วนพฤกษชาติแห่งนี้ ก็คือ สวนเครื่องเทศ (spice garden) เขานำเอาเครื่องเทศทั้งหมดไม่ว่า กระวาน กานพลู อบเชย จันทน์เทศ ฯลฯ มาปลูกไว้ในนั้น มีป้ายชื่อภาษาอังกฤษและละตินบอกไว้เราแปลเป็นภาษาไทยไม่ออก ก็แอบเด็ดใบมาชิมดม แล้วทายกันสนุกดี

อยู่ที่สวนพฤกษชาติจนค่ำ จึงกลับมายังโรงแรมควีนส์พอลอาน้ำเสด็จ ดร. สิริ คุณสิงห์ ชาวลังกาที่เป็นอาจารย์สอนวิชาโบราณคดีอยู่ที่มหาวิทยาลัยลังกาก็มาหา ข้าพเจ้าเคยพบเขาที่กรุงเทพฯ มาก่อนแล้ว ได้สนทนากันบ้าง เมื่อรับประทานอาหารค่ำแล้ว ข้าพเจ้าลองเดินไปอีกค่านหนึ่งของโรงแรม ตรงข้ามกับทางไปวัดพระเชี้ยวแก้ว ผ่านร้านขายของซึ่งส่วนมากปิด

๕๔

เที่ยวเมืองลังกา

แล้ว (เวลาราว ๓ หุ่่ม) เดินลงไปจนถึงสวนสาธารณะซึ่งไม่
สวยเลย ใกล้กันนั้นเป็นสถานีจอตรอดเมต์ จึงมีคนแน่นพอใช้อีก
คันหนึ่งเป็นโรงภาพยนตร์ จึงลงเดินไปดูเห็นเขาฉายหนังแขก
จากอินเดีย แต่เป็นเรื่องสมัยใหม่ คนเก็บตั๋วหน้าโรงทำใบชวน
ให้เข้าไปดู แต่ถึงจะเข้าไปดูก็คงฟังไม่รู้เรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ
ข้าพเจ้าจึงเดินกลับมา เพราะจะต้องเก็บของสำหรับออกเดินทาง
ต่อไปในวันพรุ่งนี้

วันที่ ๕ ตุลาคม

เราออกเดินทางจากเมืองแคนดี้โดยรถยนต์ราว ๘.๐๐ น.
ไปรถ ๒ คัน และข้าพเจ้าอาศัยนั่งไปข้างหน้ารถห่มอมราชวงศ์
พันธุทิพย์ เช่นเคย เราแล่นรถลงไปยังทางใต้ของเกาะลังกา คณะ
ของกรมศิลปากรและข้าพเจ้าจะไปพักยังเมืองคิสสมหาราม ซึ่ง
อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะลังกา แต่ ห่มอมราชวงศ์
พันธุทิพย์ และห่มอมเจ้า เสมอภาค จะไปพักยังเมืองนุวาระ
เอลิยะ ซึ่งเป็นเมืองตากอากาศอยู่บนภูเขาสูง ก่อนลงไปทางใต้
ของเกาะลังกา รถของคณะกรมศิลปากร จึงตกลงจะแล่นไปด้วย
กันจนถึงเมืองนุวาระ เอลิยะ เพราะเราก็อยากจะไปดูสถานที่ตาก
อากาศแห่งนั้นเช่นเดียวกัน จะไปแยกกันที่นั่น

จากเมืองแคนดี้รถยนต์ก็แล่นลงไปทางใต้ ผ่านตำบลประ
เทนิยะ อันเป็นสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยลังกาและสวนพฤกษชาติ

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

๕๕

ที่เราได้มาดูในวันก่อน แล้วยังลงไปอีก ตอนนี้จะเห็นว่า
เขาทำนากันมาก แม้จะเป็นพื้นที่แคบ ๆ ว่างภูเขา ก็ยังปลูก
ข้าวกันอยู่ คงเป็นเพราะบริเวณนี้ฝนตกบ่อย ๆ นั่นเอง อดยิ่ง
แล่นต่อไป พื้นที่ก็ยิ่งสูงขึ้นทุกที และอากาศก็เย็นขึ้นด้วย ภูมิ-
ประเทศสวยงามมาก เพราะแล่นขึ้นภูเขาสูงเรื่อยไปในที่สุดก็
เข้ามาอยู่ในเขตที่เขาปลูกต้นชา อันเป็นสินค้าออกที่สำคัญที่สุด
ของเกาะลังกา ต้นชาชอบอากาศเย็น เหตุนี้จึงต้องปลูกบนภูเขา
ลักษณะเป็นขั้นเตี้ย ๆ ปลูกเป็นพืดขึ้นไปตามไหล่เขา คนขับรถ
อธิบายว่ากรรมกรที่เราเห็นกำลังเด็ดใบชาอยู่นั้น เป็นชาวมิพพิที่
อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของเกาะลังกาทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะชาวลังกา
เองเกียจคร้าน ไม่ชอบทำงานหนัก การทำงานเด็ดใบชาต้องตื่น
แต่เช้าและแม้ฝนตก (ซึ่งเมื่ออยู่ที่สูงเช่นนั้น ฝนก็ยังตก
บ่อย ๆ) ก็จำต้องทำ เพราะถ้าไม่เก็บ ใบชาก็จะแก่ ทำให้เสีย
ประโยชน์ไป ไร่ชาที่มีอยู่เขาแบ่งออกเป็นหลายเจ้าของ มีป้ายบอก
บอกไว้ให้รู้ เป็นของบริษัทขายชาของอังกฤษก็มี เศรษฐีอังกฤษ
ก็มี คนขับรถอธิบายอีกว่าในสมัยรัฐบาลของลังกาครั้งก่อน แม้
จะโอนสมบัติหลายอย่างมาเป็นของรัฐ (nationalisation) แต่ก็
ยังไม่กล้าโอนเรื่องชา เพราะกลัวว่าถ้าคนอังกฤษโกรธ เด็ดคัม
ชาลังกา ลังกาก็ไม่รู้จะไปขายชาติไหน เพราะประเทศอังกฤษ
ซื้อชาจากลังกามากที่สุด และชาก็เป็นสินค้าออกที่สำคัญที่สุด
ของลังกาด้วย ตามทางเราผ่านโรงบ่มใบชาเป็นแห่ง ๆ ไป ชื่อนี้

ข้าต้องชมอีกอย่างหนึ่งว่า ถนนขึ้นเขาของเขาดีมากที่สุดทีเดียว ไม่
เป็นหลุมเป็นบ่อเลย และการขับรถของเขาในเวลาสวนกัน ก็
ระมัดระวังอย่างยิ่งด้วย ตอนนั้นมีข้อสังเกตอยู่อย่างหนึ่งว่า หลาย
ครั้งเราได้แล่นรถผ่านถนนหรือสะพานที่เขากำลังซ่อมอยู่ ได้เห็น
ว่าส่วนใหญ่ของกรรมกรที่เขาใช้เป็นเด็กหนุ่มวัยรุ่นทั้งสิ้น ข้อนี้
อาจจะเป็นการแก้ปัญหาวัยรุ่นได้อย่างหนึ่งละกระมัง

รถยังแล่นสูงขึ้นไป ภูมิประเทศก็เปลี่ยนแปลงไปอีก ไม่
ซ้ำก็หมดเขตไวกา ภูมิประเทศตอนนี้คล้ายในประเทศสกอต-
แลนด์มาก ก็มีภูเขาสูง มีทุ่งหญ้า และมีหุบไม้เตี้ย ๆ รถยนต์
เองบางครั้งก็แล่นอยู่เหนือเมฆหรือหมอก ยากศหนาวจัดยิ่งขึ้น
และฝนก็ตกปรอย ๆ อยู่เสมอ ถนนก็ยังคดเคี้ยวขึ้นทุกที พวก
เราต่างตั้งใจแทน คุณมะลิ โลกสันเทียะ เพราะในขบวนของเรา
ที่มานั้น คงมีแต่คุณมะลิเพียงคนเดียวที่ยังไม่เคยไปทวีปยุโรปหรือ
อเมริกามาก่อน พวกเราจึงต่างตั้งใจแทนที่ว่าครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่
คุณมะลิได้เดินทางออกนอกประเทศไทย แต่ก็ได้เห็นทั้งบรรยากาศ
ในประเทศร้อนและในประเทศหนาวพร้อมกันทีเดียว เผอิญ
คุณมะลิเจ้ากรรมก็เกิดเมารถเสียแล้ว จึงไม่ค่อยจะได้ชื่นชมมาก
นัก

ไม่นานราว ๑๑.๐๐ น. เราก็มาถึงยังเมืองนูวาระเอเดียะ
อันเป็นสถานที่ตากอากาศบนภูเขา ซึ่งพวกอังกฤษได้สร้างขึ้นเมื่อ
ครั้งยังครอบครองเกาะลังกาอยู่ เขาได้สร้างทางรถไฟขึ้นมาบน

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๕๗

นั้นด้วย เหตุนี้จึงอาจขึ้นมาถึงใต้ทั้งทางรถยนต์และรถไฟ บน
นั้นมีโรงแรมใหญ่ๆ รวมทั้งสนามกอล์ฟ และสวนพฤกษชาติ
แรกที่เดียวเราตรงไปยังตลาดก่อน เห็นมีผลไม้ขายอยู่หลายชนิด
รวมทั้งผลไม้เมืองหนาว เช่นลูกแพร์ แอปเปิ้ล ซึ่งก็คงปลูกอยู่
บนนั้นนั่นเอง และผลไม้เมืองร้อนด้วย ปรากฏว่าเมืองนี้ตั้งอยู่
สูงกว่าระดับน้ำทะเลราว ๒๐๖๕ เมตร ประชาชนที่เราเห็นสวม
เสื้อคลุม (overcoat) อยู่ก็มี จากนั้นเราตรงไปยังโรงแรมแกรนด์
อันเป็นโรงแรมใหญ่ที่ หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้า
เสมอภาค จะมาพัก เป็นโรงแรมค่อนข้างเก่าแต่ใหญ่โต ปลูก
แบบอังกฤษแท้ที่เดียว พวกเราเลยเข้าไปข้างในเพื่อคืมเหล่าไก่
หนาว ได้พบภรรยาผู้จัดการโรงแรม ที่แรกนึกว่าเป็นคาราบัลเลต์
เสียอีก เพราะแต่งตัวแบบนั้น ก็อนุ่นกางเกงสับแนบตัว สวมเสื้อ
หนาวแขนยาว และรวบผมผูกริบบิ้นไว้ แลผมแต่งหน้ามากเสีย
ด้วย อายุค่อนข้างมากแล้ว แต่พูดภาษาอังกฤษไม่ค่อยชัด แสดง
ให้เห็นว่าคงมาจากภาคกลางของทวีปยุโรป คุกแกมาเอาใจใส่ต่อ
หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้า เสมอภาค มากพอใช้

เมื่อพวกเราถลันออกมาข้างนอก หม่อมราชวงศ์ พันธุ์
ทิพย์ และหม่อมเจ้า เสมอภาค ตามออกมาส่ง จึงได้ถ่ายรูปหมู่
ร่วมกันไว้เป็นที่ระลึกหน้าโรงแรมนั้น เพราะจะแยกกันแล้ว และ
คาดว่า จะพบกันอีกก็ต่อเมื่อต่างฝ่ายเดินทางกลับไปถึงกรุง
โคลัมโบ ได้ชวนคนขับรถทั้งสองคันให้มาถ่ายรูปด้วย แต่เขาก็

รักรดของเขามาก ขอร้องให้ตีครดยนต์ทั้งสองคัน จึงยอมมาถ่าย
คัวย (รูปที่ ๘๖) หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์เองอุตส่าห์มาชี้ให้คุณ
มะลิสังเกตต้นไม้ต้นโน้นต้นนี้ ว่าขึ้นเฉพาะในประเทศหนาว
เท่านั้น แต่คงที่เล่ามาแล้ว คุณมะลิเองก็ยังไม่ค่อยจะหายจาก
การเมารถดี

ถึงตอนนี้ ข้าพเจ้าต้องชนของกลับมานั่งรถของคณะกรม-
ศิลปากรใหม่ แล้วเราก็อำลาจากมา ตามทางต้องผ่านสวน
พฤกษชาติคัวย แต่เราไม่มีเวลามากนัก จึงมิได้แวะเข้าไปชม
ทางล่งก็คดเคี้ยวเหมือนทางขึ้นอีก ชั่วแต่ว่ายังลงมาอากาศก็ยิ่ง
ร้อนขึ้น ตามทางได้ผ่านน้ำตกบ้างบางแห่ง มีอยู่แห่งหนึ่งคน
ขับรถบอกว่าเป็นน้ำตกที่สูงที่สุดในเกาะลัγκα ก็เห็นจะจริง
เพราะตกลงมาแต่ยอดเขาทีเดียว แต่ไม่สวยงาม เพราะตกลงมา
ตรง ๆ จนถึงพื้นล่าง มิได้กระทบกระทั่งกับโขดหินอะไรเลย
ราว ๑๓.๓๐ น. เราจึงมาถึงยังเมืองบันดาราเวละ ได้แวะพัก
รับประทานอาหารกลางวันที่บ้านพัก (rest house) อีก บ้านพัก
แบบนี้เขามีอยู่ทุกหัวเมืองในเกาะลัγκαทีเดียว คงจะเป็นอังกฤษ
มาสร้างไว้ให้ จะพักหลับนอนก็ได้ หรือจะแวะเฉพาะรับประทาน
อาหารก็ได้ นับว่าสะดวกมากที่สุดทีเดียว ตอนนั้นเราค่างโมโหกัน
เพราะสั่งอาหารกลางวันแบบลัγκαมารับประทาน เขาบอกว่าไม่มี
ต้องสั่งไว้ก่อนล่วงหน้า จึงต้องรับประทานอาหารกลางวันแบบ
ฝรั่งแทน

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ติศกุล

๕๕

ต่อจากนั้นถึงที่ราบแล้ว รถยนต์จึงวิ่งต่อมาตามปกติ
ราว ๑๗.๐๐ น. เราจึงมาถึงยัง เมืองดิสสมหาราม อันเป็นเมือง
สำคัญอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะลังกา ไม่ห่างจากฝั่ง
ทะเลนัก ก่อนถึงเมืองรถต้องแล่นเดียวบริมอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่
อีกแห่งหนึ่ง มองไปเบื้องหน้าเห็นพระเจดีย์ขาวใหญ่สูงตระหง่าน
อยู่แต่ไกล เป็นสถูปใหญ่แบบเดียวกับเจดีย์วันเวลลี หรือสุวรรณ
มาลิกเจดีย์ที่เมืองอนุราชปุระ รูปร่างก็เป็นแบบเดียวกัน ถือเป็น
รูปโอหรือครึ่งวงกลมกว่า มีแท่นอยู่ข้างบน และมียอดปลาย
แหลมตั้งอยู่บนแท่นนั้นอีกต่อหนึ่ง แต่ขณะนี้เขากำลังนั่งร้าน
สำหรับซ่อมอยู่ (รูปที่ ๘๗) เราเลยตรงไปยังบ้านพักก่อน

บ้านพักแห่งนี้ตั้งอยู่ติดกับอ่างเก็บน้ำใหญ่อันมีชื่อว่า
โยทะเวาะ ที่เราได้แล่นรถเลียบผ่านมา เหตุนี้จึงมีลมพัดตั้งอยู่
ตลอดเวลา มีบ้านพักปลูกอยู่หลายหลัง ที่เป็นบ้านพักเล็กๆ
ชั้นเดียวหันหน้าออกไปสู่อ่างเก็บน้ำก็มี แต่เขาไม่ให้เราอยู่ที่นั่น
ให้ไปอยู่บนตึกที่สร้างชั้นใหม่เป็นตึก ๓ ชั้น แต่แทนที่จะสร้าง
หันหน้าไปยังอ่างเก็บน้ำเพื่อรับลม กลับหันค้ำหน้าให้ ฉะนั้น
อากาศจึงไม่สู้เย็นสบายนัก เป็นที่น่าเสียดายเป็นอันมาก เท่าที่
เป็นดังนี้อาจจะเป็นเพราะพื้นที่ไม่เพียงพอที่จะปลูกสร้างเช่นนั้น
ก็ได้ ตึกที่ปลูกใหม่นี้แผนผังก็กว้างดี มีเฉลียงสำหรับเดินติดต่อ
กันอยู่ทางค้ำหน้า ค้ำหลังของแต่ละห้องก็มีเฉลียงโดยเฉพาะ
ของตนเอง มีห้องน้ำห้องส้วมติดอยู่กับห้องนอน และบันไดชั้น

๑๐๐

เที่ยวเมืองลังกา

ลงก็มีอยู่เฉพาะทางข้างข้าง เป็นห้องที่อยู่ ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นที่
เก็บรถยนต์ บ้านพักแห่งนี้มีผู้มาพักมากเสมอ เพราะนอกจากมี
เจดีย์ใหญ่อันเป็นโบราณสถานสำคัญแล้ว ยังมีสวนสัตว์ใหญ่ที่เขา
ปล่อยให้สัตว์มีความเป็นอยู่ตามแบบธรรมชาติอีก มีชื่อเสียงมาก
มีคนมาเที่ยวกันเสมอ แต่ระหว่างที่เรามาถึงในเดือนตุลาคมนี้เขา
ปิดเสีย เราจึงไม่ได้ไปชม ใกล้กับเมืองคิสสะหะรามาทางทิศเหนือ
ยังมีเทวาลัยทางศาสนาพราหมณ์ที่สำคัญ ณ เมืองกะตะระคามอีก

เมื่อเราเอาของไว้ในห้องพักแล้ว จึงเดินลงมาข้างล่าง
เห็นที่หน้าบ้านพักกลางสนามมีกล้องส่องทางไกลตั้งอยู่ จึงลอง
ส่องดู ก็เห็นว่าที่ในอ่างเก็บน้ำนั้น มีจระเข้ใหญ่อยู่ถึง ๒ ตัว ตัว
หนึ่งกำลังนอนผึ่งแดดอยู่บนเกาะกลางอ่างเก็บน้ำ อีกตัวหนึ่ง
ลอยอยู่ในน้ำ มีนกเกาะอยู่ใกล้ๆ แต่ที่ขอบอ่างเก็บน้ำใกล้กับ
บ้านพักที่เราอยู่นั้นก็มีชาวลังกาลงอาบน้ำอยู่เต็ม ทั้งเด็กและผู้
ใหญ่ เราถามผู้จัดการบ้านพักดูว่า จะใช้ไม่ทำอันตรายคอก
หรือ เขาก็อ่าไม่ทำอะไร ถึงเราเองอยากจะลองลงเล่นน้ำในอ่าง
ดูบ้างก็ได้ เราจึงบอกว่าไม่เอาละ เดียวมันเกิดผัดผวนขึ้นมา
เราจะลำบาก

ตอนนั้นยังมีเวลาอยู่บ้าง เราจึงแล่นรถไปนมัสการพระ-
มหาสถูปองค์ใหญ่ เพราะตั้งอยู่ไม่ห่างจากบ้านพักที่เราอยู่นัก
มีรูป ร่างดังที่กล่าวมาแล้ว เข้าใจว่าของเดิมคงมีแท่นบูชา
(วาฬลักษะ) ยื่นออกมาจากองค์เจดีย์ทั้ง ๔ ทิศ ดังเช่นเจดีย์

หม่อมเจ้าสุภัทสวัสดิ์ ดิศกุล

๑๑๑

เก่า ๆ ในเมืองอนุราชปุระที่เราเคยชมมาแล้ว แต่เขามาซ่อมแซมเสียใหม่ รื้อเอาแท่นบูชาเหล่านั้นออกเสีย บางทิศก็สร้างอาคารเล็ก ๆ ขึ้นแทน ภายในประดิษฐานพระพุทธรูป ภายในบริเวณเจดีย์ซึ่งก่อกำแพงล้อม ยังคงมีซากแท่นบูชาแต่ดั้งเดิมที่ก่อด้วยศิลาวางทิ้งไว้รอบ ๆ เช่นภาพทวารบาล รูปคนแคะ ฯลฯ แต่ก็น่าชมที่ของเหล่านี้แม้จะวางทิ้งอยู่บนพื้นดิน ก็มีได้ถูกขโมยเลย ถ้าเป็นบ้านเราคงหายไปหมดแล้ว ทางด้านทิศใต้ของพระเจดีย์ยังมีพระพุทธรูปศิลาแบบลังการุ่นแรก อันได้อิทธิพลมาแต่ศิลปะอินเดียสมัยอมราวดี คือครองจีวรเป็นริ้ว เหลืออยู่บ้าง (รูปที่ ๘๘) พวกเราต่างกระทำประทักษิณพระมหาสถูปองค์นี้สำหรับประวัติของพระเจดีย์องค์นี้ คุณชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ผู้เคยไปศึกษาอยู่ในเกาะลังกา และเดินทางร่วมไปในคณะของกรมศิลปากร ได้เขียนเอาไว้ว่า

พระเจดีย์องค์นี้เป็นพระเจดีย์ใหญ่ และมีชื่อเสียงที่สุดในภาคใต้ของลังกา เชื่อกันว่าเป็นที่บรรจุพระนลาฏฐาตุของพระพุทธเจ้า พระเจ้ากวันตีสระทรงสร้างไว้ มีตำนานว่าพระนลาฏฐาตุนี้เดิมอยู่ในอินเดีย พระมหากัสสปเถระรักษาไว้ เพราะท่านทราบถึงพระพุทธรูประสงค์ที่ทรงอนุญาติไว้ให้นำพระธาตุนี้ไปสู่ลังกา หลังจากท่านนิพพานแล้ว ศิษย์ของท่านก็รักษาสืบกันต่อ ๆ มา จนถึงสมัยพระเจ้าเวเธระ ท่านได้อัญเชิญพระธาตุนี้ไปลังกาในสมัยพระเจ้ามหายานาค ผู้ครอง

๑๐๒

เที่ยวเมืองลังกา

โรหณชนบท พระเจ้ามหนาคทรงทราบประวัติของพระชาติผู้
จึงได้ไปหาพระเทวเดระ และขอพระชาติไปประดิษฐานไว้ใน
มณฑปใกล้ ๆ พระราชวังของพระองค์ เมื่อพระองค์สวรรคต
แล้ว พระประยูรญาติของพระองค์ ก็ช่วยกันรักษาพระชาติไว้
สืบต่อกันมาจนถึงสมัยพระเจ้ากวันตีสสะ เมื่อพระองค์ทรง
ทราบประวัติของพระชาติ จึงทรงประชุมภคัตริย์แห่งนคร
ต่าง ๆ แล้วทรงวางศิลาฤกษ์ในวันเพ็ญเดือน ๖ และในวันรุ่งขึ้น
จึงประกอบพิธีบรรจุพระชาติเหนือแอ่งน้ำวรกัสส์ ด้านขวา
ของแม่น้ำมหาเวคิงกา แล้วรับสั่งให้สร้างพระสถูปใหญ่แบบ
โอความียอดคล้ายกรวยครอบไว้ข้างบน เป็นตีสสะมหาเจดีย์
มาจนทุกวันนี้ ที่ข้างพระเจดีย์นี้มีจารึกเป็นภาษาสิงหล บอก
ประวัติของเจดีย์ไว้ความว่า พระเจ้ากวันตีสสะ ผู้ครอง
เมืองรุดุมประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. ๓๑๕ ถึง พ.ศ. ๓๑๙ ได้ทรง
ประดิษฐานพระนลาฏธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ในวัดตีสสะมหา-
ราม ซึ่งทรงสร้างขึ้นในเมือง *มากัม* พระเจดีย์องค์นี้อยู่ใน
สภาพชำรุดทรุดโทรมเพราะไม่มีใครเอาใจใส่ดูแล ต่อมาใน
พ.ศ. ๒๓๕๐ สามเนตรช่อสมณะได้ปรับพื้นที่บริเวณพระเจดีย์ให้
เรียบร้อยเป็นอันดี และในปี ๒๔๔๓ ได้เริ่มก่อตั้งสมาคมนั้น
สมาคมนั้นชื่อ *ตีสสะมหาเจดีย์กิริยสารก* สมาคมนั้นได้ทำการ
ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์นี้ออก

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๐๓

ใกล้กับพระเจดีย์องค์นี้ ยังคงมีอาคารที่สร้างด้วยอิฐแบบเก่าไว้บ้าง ณ บริเวณนอกองค์เจดีย์ มีศาลาซึ่งมีเจ้าหน้าที่คอยรับเงินบริจาคสำหรับบำรุงองค์พระเจดีย์ พวกเราจึงได้ถวายนั่งไถ่ตามศรัทธา ในตอนนี้เป็นเวลาเย็นจนมืดแล้ว คนขับรถชวนให้เราไปชมเทวาลัยในศาสนาพราหมณ์ ณ เมืองกะตะระคาม ว่าต้องขึ้นรถแยกไปทางเหนืออีกราว ๑๐ กว่ากิโลเมตร แต่ในวันนั้นพวกเราเหนื่อยล้ากันเสียมากแล้ว จึงไม่มีใครยอมไป ขอให้กลับไปพักผ่อน ณ บ้านพักจะดีกว่า

คืนนั้นเรารับประทานอาหารค่ำแบบลังกา เนื่องจากได้รับประทานอาหารกลางวันแบบฝรั่งกันมาแล้ว อาหารลังกาที่อร่อยพอใช้ทีเดียว คนขับรถไปโฆษณาอีกแล้วว่าข้าพเจ้าเป็นกุมาระ ผู้จัดการบ้านพักถึงมายืนคุมคอยบอกให้ผู้รับใช้มาเสิร์ฟอาหารให้ข้าพเจ้าเป็นคนแรกก่อนคนอื่น ก่อนเราจะอิม คนขับรถซึ่งออกจะแก่ตกรืออยู่บ้าง ก็มาถามว่าเราจะไปดูระบำไล่ผี (devil dance) คืนนี้หรือไม่ เขาบอกว่ามีบ้านใกล้ๆ กับบ้านพักที่เราอยู่นั้นเขามีระบำไล่ผี เนื่องจากลูกชายของเขาเจ็บ และหมอบอกว่ามีผีสิงอยู่ จึงต้องประกอบพิธีมีระบำไล่ผี คนขับรถบอกด้วยว่าพิธีนี้มีตั้งแต่หัวค่ำจนสว่างและตอนที่ตีที่สนุกคือตอนที่สาม ฉะนั้นเราควรจะไปดู และอยู่จนถึงตอนนั้น การไปดูนั้นเราไม่ต้องเสียอะไรเลย เราจึงบอกว่าเรายินดีไปดูแต่ที่จะให้อยู่จนถึงตีสามเห็นจะไม่ไหว ขอไปดูและถ้าอยากกลับมาราว ๕ ทุ่ม

หรือสองยามก็ขอให้ได้กลับก็แล้วกันเพราะพรุ่งนี้ก็ต้องออกเดินทางแต่เช้า เขาก็ยอม เขาบอกด้วยว่าการจัดให้มีพิธีระบำไล่ผีนี้ เจ้าของบ้านต้องเสียเงินราว ๔๐๐-๕๐๐ รูปีทีเดียว

ราว ๓ ทุ่มครึ่ง เราจึงออกเดินไปยังบ้านซึ่งมีพิธีระบำไล่ผี ถนนที่เดินไปพอห่างจากบ้านพักได้ชั่วครู่ ไฟฟ้าตามถนนก็หมดตอน เคาระหัดที่ผู้จัดการบ้านพักซึ่งมาด้วย เอาไฟฉายติดตัวมา เราจึงเดินต่อไปโดยสะดวก จากนั้นก็ถึงเลี้ยวซ้ายเข้าไปในตรอกเล็กๆ ตรอกหนึ่ง หันเป็นทราย แรกเราเดินเข้าไปใกล้ๆ จึงได้เห็นมีคนมากขึ้น มีตะเกียงเจ้าพายุจุดอยู่ และได้ยินเสียงกลอง บ้านนั้นเป็นบ้านค่อนข้างใหญ่คล้ายแบบชนบทในประเทศไทย บนลานบ้านเขาปลูกเป็นเพิง ๒ เพิง มีลานอยู่ตรงกลาง เพิงด้านหนึ่งเป็นเพิงโถง มีแม่ของเด็กและเด็กอายุไม่ถึง ๑ ขวบนอนอยู่ไถ่นั้น ส่วนเพิงอีกด้านหนึ่งก็มีคิซิด คงจะเป็นที่สำหรับแต่งตัวของพวกระบำ เขามีตัวระบำ ๖ คน แต่เราได้เห็นเพียง ๒ คนเท่านั้น

ผู้จัดการบ้านพักและคนขับรถคงจะไปโฆษณาอีกว่าข้าพเจ้าเป็นกุมาระ เขาจึงเอาเก้าอี้มาเปลี่ยนให้ข้าพเจ้านั่งถึง ๓ ครั้ง จึงได้ประทับตัวเกียรติยศเต็มที หน้าเพิงของเด็กและแม่ก็มีศาลเพียงตาตั้งอยู่ มีของสังเวทตั้งอยู่บนนั้น มีไก่ผูกไว้ข้างล่างตัวหนึ่งด้วย เราถามคนขับรถว่าไก่นี้ต้องฆ่าสังเวทหรือเปล่า เขาก็บอกว่าเปล่า เจาะเอาเลือดเพียงนิดเดียว เรื่องนี้ข้าพเจ้ามาถามเพื่อนฝรั่งที่เคยอยู่ในลังกาในภายหลัง เขาบอกว่าเขาได้เคยเห็น

หม่อมเจ้าสุภัทธรดีศ ดิศกุล

๑๐๕

ความจริงเขาฆ่าไก่สังเวจจริง ๆ และฆ่าตอนที่สามนั้นเอง แต่พวกลิงกาเกิดอายฝรั่ง เวลาชนต่างชาติตามเข้าจึงมักไม่ใคร่บอกความจริง ตัวระบำที่เราแลเห็นนั้นมีอยู่เพียง ๒ ตัว เป็นเด็กหนุ่มคนหนึ่ง ผู้ชายอายุค่อนข้างมากแล้วอีกคนหนึ่ง แต่งตัวตามแบบของเขาคือนุ่งผ้า สวมเครื่องประดับศีรษะ การรำนั้นมีการร้องและวิ่งไปวิ่งมา ใช้วิธียกไหล่และยกคอมมากคล้ายกับระบำบาทลี จะเหมือนกันเพราะเป็นชาวเกาะด้วยกัน หรือเพราะได้รับอิทธิพลถ่ายทอดกัน เราก็ไม่สามารถจะทราบได้ การพ้อนรำมีกายกรรมปนด้วย คือร้องไปเคลื่อนไหวไปแล้วก็กวัดแกว่งไต่จุดไฟในมือไปด้วย น่ากลัวจะเกิดไฟลุก เพราะเพลิงที่สร้างก็เป็นไม้ไผ่มาจากทั้งสิ้น แต่เวลาใส่ไต้ให้ลุกออกมา เขามีเด็กคอยวิ่งตามจับ เด็กหนุ่มที่เป็นตัวระบำนั้นใช้วิธีกายกรรมมาก เช่น ควางไต่หลายดวงพร้อมกัน หรือมือถือไต้ ๒ ดวง กระโดดตีลังกาไปรอบ ๆ วง เป็นต้น บางครั้งก็ร้องคนเดียว บางครั้งก็ร้องโต้ตอบกัน ๒ คน คนตรีมีคนตีกลองเพียงคนเดียว แต่ตีเก่งแท้ ๆ และไม่หยุดเลย คุณชลหมู่ถึงปรารภว่าอยากให้นักตีกลองของกรมศิลปากรได้มาเห็น เขาร้องรำกันไปสักครู่ ก็เข้ามาขอเรียไรเราแล้วเอาเงินไปให้นักตีกลองเก็บไว้ คนคู่มากทั้งผู้ใหญ่และเด็ก เราคุยอยู่เป็นครู่จนถึงเวลาเขาหยุดพักจึงลากลับมา คนขับรถออกจะเสียดายมาก เพราะอยากให้เราคุยอยู่จนถึงตีสามจริง ๆ เขาว่าคอนั้นจะสนุก มีตัวระบำออกมาหลายตัว และต่างก็ใส่หน้ากากคือหน้ากากพื้น

๑๐๖

เที่ยวเมืองลังกา

เมืองที่เราเคยเห็นในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงโคลัมโบ นั้น
เอง เป็นหน้าพระยานาคก็มี ยักษ์ก็มี เรากลับมาถึงบ้านที่พักราว
๕ ทุ่ม

เรื่องชาวลังกาเขาเชื่อกันจริง ๆ เพราะเวลาเช้าวัน
รุ่งขึ้น เมื่อข้าพเจ้าถามคนขับรถว่าเขาย้อนกลับไปดูพระบำโล่ผี
อีกหรือเปล่า เขาบอกว่าเปล่า แต่ผู้จัดการบ้านพักย้อนกลับไป
อีกในเวลาราวตี ๑ และอยู่จนสว่างทีเดียว ตอนเช้ามืดเราเอง
ก็ยังคงได้ยินเสียงกลองอยู่ คนขับรถบอกว่าต่อไปนี้เด็กคนนั้น
สบายแล้ว ไม่มีอะไรอีก เพราะได้ขับไล่ผีออกไปแล้ว ความ
จริงเวลาเราไปดู เราออกสงสารเด็ก เพราะต้องมาทนทรมาน
อยู่กลางแจ้งตลอดคืน เพราะหัดที่เพิ่งแม่และเด็กนั้นเมื่หลังคา
จากคลุมอยู่

วันที่ ๖ ตุลาคม

ราว ๘.๐๐ น. เราก็ออกจากบ้านพักที่เมืองคิสสมหาราม
ย้อนไปยังพระมหาสถูปเพื่อไปดูรูปอีก เพราะเมื่อวานที่ไปนั้น
เป็นตอนเย็นเสียมากแล้ว เมื่อถ่ายรูปแล้วก็ออกเดินทางต่อไป
ต้องผ่านเจดีย์องค์หนึ่ง เห็นมีเพิงเขาเก็บรักษาโบราณวัตถุไว้
ใกล้ๆ ข้าพเจ้าหนักปากไปเอง มิได้ขอร้องให้หยุดดู ความจริงมา
เสียตายเมื่อภายหลัง เพราะต่อมาเมื่อมาพลิกดูหนังสือที่เขาเขียน
เกี่ยวกับรูปทวารบาลของลังกา ปรากฏว่าที่เจดีย์องค์นั้น มีรูป
ทวารบาลที่เป็นหัวเหลี่ยมหัวค่อระหว่างรูปคนแคะและพระยานาค

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๐๗

คือเขาสลักทั้งสองรูปอยู่บนแผ่นดินชั้นเดียวกัน และมีขนาดไล่
เลี่ยกันด้วย ในรูปทวารบาลสมัยต่อมา จะมีรูปพระยานาคขนาดใหญ่
ใหญ่ และมีคนแคะระตัวเล็กนิดเดียวเป็นบริวารเท่านั้น

จากตอนที่เราเล่นรถมาทางทิศตะวันตก ของ เกาะ ลังกา
และส่วนใหญ่ก็เล่นเลียบริมฝั่งทะเล ถนนสายนี้เขาถือกันว่าเป็น
ถนนที่งามที่สุดสายหนึ่งของเกาะลังกา และก็จริงเพราะ
เหตุว่าเล่นเลียบริมฝั่งทะเลนั่นเอง แต่ในทะเลคลื่นก็แรงมาก
ไม่เคยเห็นมีใครลงเล่นน้ำทะเลเลย ดินแดนที่เราอยู่นี้เป็นทาง
ค้ำน้ำของเกาะลังกา เคยมีชื่อว่าแคว้นโรหณะในสมัยโบราณ เป็น
ที่ตั้งมั่นของชาวลังกาเวลาต่อสู้กับชาวทมิฬจากประเทศอินเดียที่
บุกรุกเข้ามาทางทิศเหนือ และว่าเป็นดินแดนที่กำเนิดของพระมา
ลย์ด้วย เหตุนี้คุณธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร จึงต้องการ
จะหาวัดซึ่งเคยเป็นที่พำนักของพระมาลย์ให้ได้ เมื่อขับรถเลียบริม
ฝั่งทะเลมาได้ชั่วคราว เราก็เล่นรถเลี้ยวขึ้นไปทางทิศเหนือ ยัง
วัดมุลิกิริระราชมหาวิหาร อันเชื่อกันว่าเคยเป็นที่พำนักของ
พระมาลย์ แต่คนรถก็ไม่รู้ทาง ต้องคอยถามคนข้างทางอยู่ตลอด
เวลา ชาติตอนนี่ฝนก็ตกหนักลงมาอีก ลงท้ายก็ไปถึงวัดจนได้
เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนเขาสูง แต่ยังมีอาคารของวัดตั้งอยู่ข้างล่างบ้าง
เราจึงขอให้คุณชูศักดิ์ผู้พูดภาษาลังกาได้ ลง ไปเรียน ถาม ท่าน
เจ้าอาวาสเรื่องพระมาลย์ แต่ท่านก็ไม่รู้เรื่องเลย จึงต้องยอมแพ้
เล่นรถกลับออกมา ตอนกลับออกมาสู่ถนนใหญ่ ถนนขับรถก็ไม่รู้

ทาง ต้องถามชาวบ้านออกมาเรื่อยๆ แต่พอถึงถนนใหญ่ เขาก็
ขับปรือออกไปเลย เราจึงล้อคนขับรถเล่นว่า แน่ใจแล้วหรือว่าทาง
นี้ไม่ใช่ทางนำกลับไปยังเมืองคิสมหารามอีก เขาก็ตอบว่าเมื่อ
ถึงถนนใหญ่แล้ว แม้จะหลับตาขับ เขาก็ยังขับถูกทางอยู่นั่นเอง

ต่อจากนั้นเราก็แล่นรถเลียบตามริมฝั่งทะเลมาเรื่อยๆ ภูมิ
ประเทศสวยงามพอใช้ แต่ไม่เคยเห็นมีใครลงเล่นน้ำทะเลถึงที่
กล่าวมาแล้ว ราวเที่ยงก็มาถึง เมืองกัลลี (Galle) อันเป็นเมืองท่า
สำคัญอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะลังกา เมืองนี้มีป้อมพวก
ฮอลันดาได้สร้างขึ้น เมื่อเข้ามาครอบครองเกาะลังกาอยู่ชั่วระยะ
เวลาหนึ่ง ภายในป้อมมีบริเวณกว้างขวาง มีตึกอยู่หลายหลัง คน
ขับรถอธิบายว่าปัจจุบัน เป็นที่อยู่ของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และ
ส่วนใหญ่ก็มั่งคั่งทั้งนั้น เราดูป้อมอยู่พักหนึ่ง ก็แล่นรถกลับออก
มา ภายนอกป้อมก็มีบริเวณกว้างขวาง ต้องนับว่าเมืองนี้เป็น
เมืองใหญ่เมืองหนึ่งของเกาะลังกาทีเดียว

เราแล่นรถต่อมาอีก คนขับรถขับเร็วยิ่งขึ้นทุกที จนเรา
ต้องพูดกันว่าแกลงหัวข้าว ราวบ่ายโมงครึ่งจึงมาถึงยังฮิกกะทุวะ
(Hikkaduwa) ความจริงเป็นตำบลเล็กๆ ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเล มีชื่อ
เสียงเพราะเหตุว่ามีปะการัง จึงมีคนมาพักมากโดยเฉพาะพวก
ฝรั่ง แต่เดิมมีแต่เพียงบ้านพัก (rest house) บัดนี้เปลี่ยนเป็น
โรงแรม (hotel) ไปแล้วเรียกว่าเชียบรูณะซัน ทัวโรงแรมเองก็
เพิ่งสร้างใหม่ สร้างอยู่ริมทะเล ด้านหน้าเป็นสนามหญ้า แล้วก็

หม่อมเจ้าสุภัทรรดิศ ดิศกุล

๑๐๕

ถึงทะเลทีเดียว แต่คลื่นก็แรงมาก ถึงขนาดมีป้ายปักห้ามไม่ให้ลงเล่นน้ำหน้าโรงแรมจะมีอันตราย เขาให้ไปเล่นในที่ซึ่งเขากั้นเชือกไว้ให้เล่นโดยเฉพาะ แต่ถึงกระนั้น ก็ยังเห็นมีพวกฝรั่งกำลังใส่เสื้ออาบน้ำทะเล มานั่งฝั่งแคตกันอยู่หลายคน เราแวะรับประทานอาหารกลางวันแบบลังกาที่นี้ เห็นพวกคนรับใช้ผู้ชายมาเมียงมองดูนาฬิกาข้อมือที่ขำพเจ้าและคุณชลหมู่ผูกอยู่ไม่ขาด เราก็กถามว่าทำไมหรือ เป็นนาฬิกาญี่ปุ่นชื่อไซโก เขาตอบว่าพวกเขาไม่เคยเห็นนาฬิกาข้อมือแบบนี้เลย แล้วถามว่านาฬิกาตั้งกล่าวในเมืองไทยมีขายตามสบายหรือ เราก็ตอบว่ามีตามสบายใครจะซื้อหากก็ได้ เขาก็ตอบว่า เกิดเป็นคนไทยนี้ช่างมีบุญแท้ พวกเขาเองไม่เคยมีวาสนาได้เห็นของเช่นนั้นเลย ฟังดูแล้วก็น่าสงสาร ที่เป็นดังนี้คงเป็นเพราะประเทศลังกาห้ามมิให้สินค้าต่างประเทศเข้ามาในเกาะร่วม ๖ ปีแล้วนั่นเอง โดยเฉพาะสินค้าฟุ่มเฟือย เรานั่งที่โต๊ะ ยังมีทันจะได้รับประทานอาหารกลางวัน ก็เห็น หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้า เสมอภาค เดินเข้ามาพอดี ทั้งสองท่านบ่นใหญ่ว่าพักอยู่ที่เมืองนูวาระเอลิยะ ไม่ดีเลย โรงแรมก็เก่า พื้นกระดานมีเสียงเอี๊ยด ๆ อยู่ตลอดเวลา ทำให้นอนไม่หลับ สวนพฤกษชาติก็ไม่สวย สู้ที่เประเทนิยะไม่ได้ รู้แบบนี้ตามมาพักกับเราที่เมืองคิสสมหารามจะดีกว่า จะได้ดูระบำไล่ผีด้วย ทั้งสองท่านออกจากเมืองนูวาระเอลิยะ แต่เช้าตรู่ แล้วแล่นรถตรงมายังบ้านพักของเราที่เมืองคิสสมหาราม แต่เราก็ก้ออกเดินทางมาแล้ว

๑๑๐

เที่ยวเมืองลังกา

เรามัวไปเสียเวลาค้นหาวัดพระมาลัยกันอยู่ ทั้งหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์และหม่อมเจ้า เสมอภาค จึงตามมาทันทีที่โรงแรมทีกกะทุวะนี้ ได้รับประทานอาหารกลางวันพร้อมกัน

เสร็จแล้ว ออกไปคู่ว่านชายของ ๒ ร้านซึ่งอยู่หน้าโรงแรม เป็นร้านของรัฐบาล รากาชาคต้ว พวกเรากันกับการต่อรองราคา พลอยต่างๆ ณ เมืองแคนตี บางที่ต่อตั้งครึ่งราคาที่เขามอบขาย และก็ได้เสียด้วย จึงออกจะไม่ค่อยพอใจรากาชาคต้วนักแล้วจึงแยกกันอีกครั้งหนึ่ง หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้า เสมอภาค พักที่นี้ ๑ วัน ว่าจะหาโอกาสลงเรือไปคูปะการัง แต่ลงท้ายก็ไม่ได้คู่ เพราะคลื่นแรงเกินไป เรากลับเข้ากรุงโคลัมโบ

ทางรถยนต์เล่นเดียวบริมฝั่งทะเลต่อมาอีก ตอนนี้เป็นฝั่ง ตะวันตกของภาคใต้ของเกาะลังกาโดยตลอด คนขับรถของเรา นับถือพุทธศาสนา เหตุนี้จึงรู้เรื่องวัดต่าง ๆ ดีกว่าโบราณวัตถุสถาน คอยถามเรื่อว่าเราจะแวะเข้าไปชมวัดนั้นวัดนี้หรือไม่ แต่พอถึงโบราณสถานที่สำคัญ แกไม่ยักแวะ คนขับรถของหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์นับถือศาสนาคริสต์น รู้เรื่องโบราณสถานดีกว่าวัดในพุทธศาสนา เหตุนี้จึงออกจะถูกกอกับข้าพเจ้าดี เรามาถึงกรุงโคลัมโบราว ๕ โมงเย็น และไปพักที่โรงแรมช้างเดิน (Elephant Walk) อย่างเก่า ตอนนั้นก็ต้องรำลาคคนขับรถกันด้วยความอาลัยจริง ๆ ทั้งสองฝ่าย เพราะได้อยู่ด้วยกันมาตลอดเวลา ๑๐ วันเต็มอย่างสนิทสนม เราได้ให้ของขวัญระลึกแก่เขาด้วย นำ

หม่อมเจ้าสุภัทรรดิศ ดิศกุล

๑๑๑

แปลกที่ว่าของที่ผู้ชายชาวลังกาท้องการนั้น มีอยู่เพียง ๒ อย่างเท่านั้น คือเสื้อเชิ้ตและไบมีคิกอนหนวด คงจะเป็นเพราะหายากในเกาะลังกากระมัง เราจึงต่างเรียรายให้กันไป เพราะจากลังกาเราจะไปแวะที่สิงคโปร์ อาจไปหาซื้อของเหล่านี้ได้โดยง่ายจากที่นั่นหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ เองถึงขอยืมนาฬิกาข้อมือจากข้าพเจ้าให้เป็นรางวัลแก่คนขับรถของเธอไป และไปหาซื้อใช้ให้ข้าพเจ้าใหม่ในเกาะสิงคโปร์ แรกทีเดียวเราคิดจะเช่ารถไว้ใช้ต่อในกรุงโคลัมโบอีกสัก ๒ วัน แต่บริษัทก็คิดค่าเช่าแพงนัก รวมทั้งเราอาจขอยืมรถจากสถานเอกอัครราชทูตไทยมาไว้ใช้ได้โดยง่ายอีกด้วย เพราะคุ้นเคยกับท่านอุปทูตและเจ้าหน้าที่สถานทูตดี

ราว ๑ หุ่่ม คุณอาซีฟ ศาลยาชีวิน เจ้าหน้าที่ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ได้มารับเราจากโรงแรมไปรับประทานอาหาร ความจริงคุณอาซีฟได้นัดกับเราไว้ตั้งแต่ก่อนเราออกเดินทางไปจากกรุงโคลัมโบแล้วว่า คืนนี้จะมาพาไปรับประทานอาหารจีน แต่พอถึงเวลาจริงเข้ากลับพาไปรับประทานอาหารไทยที่บ้านอันเป็นพระคุณอย่างยิ่ง บ้านคุณอาซีฟเป็นแฟลตที่เช่าเขาอยู่ ก็สบายดี ก่อนเข้าไปในบ้าน คุณอาซีฟพาเข้าไปในสำนักวิปัสสนาซึ่งอยู่ไม่ห่างจากบ้านของคุณอาซีฟนัก ห้องแรกเป็นห้องโถงใหญ่ ที่ปลายห้องบันเป็นพระพุทธรูปกำลังประทับนั่งอยู่บนอาสน์คอกบัว บันนี่จริงๆ พระพักตร์สงบแสดงความเมตตากรุณา น่าเลื่อมใสเหลือเกิน เวลาที่เราเข้าไปนั้นค่ำแล้ว และมองไม่เห็นใครเลยจนคน

๑๑๒

เที่ยวเมืองลังกา

เที่ยว แรกที่เดียวเราเฝ้าว่าไม่มีคนเฝ้าเลยหรือนี่ ประตูก็กไม่เห็น
ใส่กลอน แต่เมื่อมองไปรอบๆ ตัวจึงเห็นว่าสามเณรองค์น้อย
นั่งเฝ้าอยู่ข้างบนระเบียง คุณอาซีพอธิบายว่าที่นี่มีที่พักของสงฆ์
ด้วย และ พระสงฆ์ไทยก็เคยมาพำนักที่นี่ ต่อจากนั้นจึงเดินกลับ
มายังบ้านของคุณอาซีพ ได้พบภรรยาเจ้าของบ้าน ตลอดจน
แขกที่เชิญมา คือท่านอุปทูตไทยและภรรยา และชาวลังกาอีก
๑ คู่ ได้สนทนากันด้วยความเพลิดเพลินถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่เราได้ไป
ชมมา เพราะบางแห่งท่านอุปทูตและคุณอาซีพก็ยังไม่เคยไป ท่าน
อุปทูตเองก็กำลังหัดพูดภาษาลังกาอยู่ ความจริงพวกเราทุกคน
ชอบเกาะลังกา และการเดินทางไปตามโบราณสถานต่าง ๆ ใน
เกาะลังกามาก จึงได้สรรเสริญถึงความสะดวกสบายให้ท่านเหล่านี้นั่ง
คุยกันอยู่จนตึกจึงได้ลากลับไปยังโรงแรม

วันที่ ๗ ตุลาคม

ตอนเช้าเราต้องไปยังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงโคลัม-
โบ เพราะนักขออนุญาตเขาไว้จะไปถ่ายรูปโบราณวัตถุ ได้เคย-
กล่าวมาแล้วว่าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงโคลัมโบนี้ ห้อง
จัดแสดงโบราณวัตถุที่คึกที่สุดก็คือห้องแรก ซึ่งมีพระพุทธรูป
สมัยโบราณของลังกา ทั้งศิลาและสัมฤทธิ์ตั้งแสดงอยู่ในนั้น ที่เรา
ขอเขาถ่ายรูปส่วนใหญ่ก็คือโบราณวัตถุในห้องนี้นั่นเอง นอกจาก
นี้ก็มีเศียรปูนปั้นในห้องอื่น ๆ และเครื่องไม้จำหลักอีกบ้าง วัน
นี้ได้พบกับผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานและรองผู้อำนวยการ ผู้

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๑๓

อำนาจการยังหนุ่มอยู่และคุ้นเคยกับคุณธนิศ อยู่โพธิ์ ธริบตี
กรมศิลปากรของเราดี เพราะเคยไปประชุมอยู่ร่วมกันเป็นเวลายาวนานในประเทศอินเดีย รองผู้อำนวยการมีอายุมากแล้วและว่าจะปลดเกษียณอายุในเร็ว ๆ นี้ วันนั้นเขาทำพิธีเปิดห้องสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งจัดขึ้นเป็นพิเศษด้วย จัดแบบสมัยใหม่ เพื่อต้อนรับ ดร. เกรซ มอร์ลี ผู้เชี่ยวชาญพิพิธภัณฑ์สถานขององค์การยูเนสโก ก็องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ พวกเรารู้จัก ดร. มอร์ลี ดี เพราะเธอเคยเข้ามาช่วยเรื่องพิพิธภัณฑ์สถานในประเทศไทยแล้ว แต่ตอนเข้านั้นยังไม่ได้พบกัน การจัดห้องสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่เขาจัดใหม่นี้ ก็จัดได้ดี เห็นแล้วก็คิดถึง คุณจีน อยู่ดี ผู้เชี่ยวชาญวิชาก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย เราดูอยู่กรุหนึ่งแล้วต้องรีบไปแลกเงินที่ธนาคาร ปล่อยให้คุณชลห่มุและคุณมะลิอยู่ด้ายบุปที่พิพิธภัณฑ์สถานต่อไป

คุณอาชีฟพาไปแลกเงินที่ธนาคารในเมืองนี้ ต้องรอคอยนานพอใช้ แล้วกลับมารับคุณชลห่มุและคุณมะลิ ไปรับประทานอาหารจีน ก็อร่อยดี แต่สู้ที่เมืองไทยไม่ได้แน่ เสร็จแล้วคอนบายเราไปหาซื้อหนังสือกัน ทั้งในวันนี้และวันต่อไปเราใช้รถของสถานเอกอัครราชทูตไทยตลอดเวลา โดยมีคุณอาชีฟเป็นผู้ขับรถให้ ต้องขอขอบพระคุณท่านอุปทูตและคุณอาชีฟไว้ ณ ที่นี้ด้วย

แรกที่เที่ยวไปร้านขายหนังสือชื่อ บลีกเฮาส์ (Bleak House) ก่อน แต่ก็ไม่มีหนังสือทางค่านโบราณคดีมากนัก จึงไปต่อยังร้านคุนเสน (Gunasena) ร้านนี้เป็นร้านใหญ่และมีหนังสือดีมากจริง ๆ ข้าพเจ้าจึงได้ทำซื้อมาหลายเล่มสำหรับห้องสมุดคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร แต่ไม่สามารถจะขนมากับตัวได้หมด จึงขอให้เขาส่งมาให้ทางเรือ ตอนนั้นก็ยังมีเรื่องอื่นอีกเกี่ยวกับ กุมาระ คือเมื่อข้าพเจ้าเขียนชื่อและตำบลที่อยู่ให้แก่เขา เพื่อให้เขาส่งหนังสือมาให้แล้ว เขาเห็นว่ามาจากประเทศไทย ก็ถามว่ามากับเจ้าชายหรือ (คงจะได้เห็นข่าวจากหนังสือพิมพ์อีกนั่นเอง) คนไหนเป็นเจ้าชาย ข้าพเจ้าก็เฉยเสียไม่ยอมตอบ แต่คุณซุคักก็ผู้พูดภาษาลังกาได้และยืนอยู่ใกล้ ๆ กลัวจะถูกอุปโลกให้เป็นเจ้าชาย เลยรีบบอกเสียทันทีว่าข้าพเจ้าเป็น กุมาระ ทำให้พวกนั้นมาพินอบพิเทากับข้าพเจ้าใหญ่ เราซื้อหนังสือกันอยู่จนเย็นจึงรีบกลับไปยังโรงแรมข้างเดิน เพราะจะต้องอาบน้ำ แต่งตัวไปดูระบำในตอนเย็นวันนั้น

ระบำนี้ทางพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงโคลัมโบ เขาจัดขึ้นเป็นการฉลองต้อนรับ ดร. เกรซ มอร์ส และเมื่อเขาพบเราที่พิพิธภัณฑฯ ตอนเช้า ก็เลยเชิญพวกเราพร้อมทั้งทำนอุปทูต-ไทยและภรรยา หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้า เสมอภาค ซึ่งจะเดินทางกลับมายังกรุงโคลัมโบจากหิกกะทุวะในตอนเย็นวันนั้นด้วย ระบำแสดงที่หอประชุมของกรมโบราณคดีลังกา

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๑๕

ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากพิพิธภัณฑสถานนัก การแสดงแบ่งออกเป็นระบำหลายชุด มีนักเรียนโรงเรียนนาฏศิลป์ของลังกาและโรงเรียนอื่นๆ อีก ๒-๓ โรงเรียนแสดง เป็นแบบตะวันตกก็มี แบบลังกาแท้ก็มีที่น่าสนใจที่สุดก็คือแบบลังกาที่นักเรียนโรงเรียนนาฏศิลป์แสดงส่วนใหญ่คล้ายกับระบำอินเดีย คงจะได้ถ่ายเทให้อิทธิพลซึ่งกันและกัน มีอยู่ฉากหนึ่งเมื่อข้าพเจ้าไปประเทศอินเดียภาคใต้ในเวลาต่อมา จึงเห็นว่าเป็นอย่างเดียวกันนั่นเอง และคงจะได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดียภาคใต้ เป็นระบำปนกายกรรม คือผู้พื่อนว่าจะเอาภาชนะหลายใบซ้อนทูนกันไว้บนศีรษะแล้วพยายามพื่อนวิ่งออกท่าต่าง ๆ โดยมีให้ภาชนะเหล่านั้นตกหล่นลงมา บางครั้งก็ทำให้ภาชนะเหล่านั้นหมุนอยู่เหนือศีรษะอีกด้วย

พอระบำเลิกเราก็กออกมา คุณอาซีฟซึ่งไม่ยอมมาดู เอารถยนต์มาจอดรออยู่ข้างนอกแล้ว เย็นวันนี้ท่านอุปทูตและภรรยาเชิญพวกเราไปรับประทานอาหารค่ำที่สถานทูตพร้อมกับ หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้า เสมอภาค ซึ่งพักอยู่ที่สถานทูตนั่นเอง คุณอาซีฟบอกว่ายังมีเวลา จะพาพวกเราไปชมกรุงโคลัมโบก่อน แรกทีเดียวพาขึ้นรถยนต์ไปหน้าโรงแรมกัลล์เฟซ (Galle Face) โรงแรมนี้เป็นโรงแรมใหญ่โตในสมัยโบราณ แต่ปัจจุบันก็ออกจะเก่าเกินไปแล้ว เดิมทีเดียวเราจะจะพักที่นี่ แต่ลงท้ายก็เปลี่ยนไปพักยังโรงแรมข้างเดินเพราะราคาถูกกว่ามาก ดังที่ได้เคยเล่าไว้แล้วในตอนต้น หน้าโรงแรมกัลล์เฟซซึ่งอยู่ติด

๑๑๖

เที่ยวเมืองลังกา

กับทะเล เขาปลุกเป็นสนามหญ้าใหญ่ขนานไปกับฝั่งทะเล มี
ประชาชนชาวลังกาไปเดินเล่นกันอยู่มากทีเดียว ต่อจากนั้นคุณ
อาซีฟ พาเราไปคูเขื่อน กรุงโคลัมโบนี้เป็นเมืองท่าสำคัญแห่งหนึ่ง
ในทวีปเอเชีย เรือเดินสมุทรที่เดินจากทางทิศตะวันออกไปยัง
ทวีปยุโรปจะหยุดแวะพักที่นี้ทั้งสิ้น เหตุนี้เขาจึงก่อสร้างเขื่อนยาว
ออกไปในทะเล ด้านหลังเขื่อนเป็นอ่าว ถัดลงมาเรียบสงบ ให้
เรือต่าง ๆ เข้าไปจอดพักได้อย่างสบาย หน้าที่เขื่อนมีคลื่นลูกโต ๆ
ซัดสาดเขื่อนกระเซ็นเป็นฟุ้งอยู่อยู่เสมอ เขื่อนนี้ตรงกลางทำเป็น
ถนนก่อกำแพงกันขึ้น ๒ ข้างให้รถยนต์แล่นไปจนถึงปลายทางได้
เห็นมีรถยนต์มาจอดคยู่จุกันอยู่บ้างบางครั้ง เรือที่จอดทอดสมอ
อยู่ในอ่าวหลังเขื่อนก็มีอยู่หลายลำ เห็นไฟแวบเป็นทิวแถวไป
หมด แต่เนื่องจากเรามาตอนกลางคืน จึงไม่สามารถทราบได้ว่า
เป็นเรือของชาติใดกันบ้าง ความจริงเขื่อนนี้คุณมะลิได้เคยเห็น
แล้วตั้งแต่คืนแรกที่มาถึงโดยคุณชูศักดิ์เป็นผู้พามา ทั้งนี้เพราะ
คุณมะลียากจะนั่งรถบัส ๒ ชั้นแบบกรุงลอนดอนที่เพิ่งเคยเห็น
เป็นครั้งแรก คุณชูศักดิ์จึงพานั่งจากโรงแรมข้างเดินมาถึงที่นี่

เสร็จแล้วเรากลับไปยังสถานเอกอัครราชทูต นอกจาก
พวกเราและ หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ หม่อมเจ้า เสมอภาค
คุณอาซีฟแล้ว ท่านอุปทูตยังได้เชิญสามีภรรยาชาวลังกาคู่ที่เราเคย
พบ ณ บ้านคุณอาซีฟ และสามีภรรยาหนุ่มสาวที่เคยมาเมืองไทย
มารับประทานอาหารด้วย คู่หลังนี้เป็นแขกอินเดียแต่มาหากินอยู่

หม่อมเจ้าสุภัทสวัสดิ์ ดิศกุล

๑๑๓

ในเกาะลังกา ภรรยาเคยมาพักเมืองไทยนานพอใช้ วันหนึ่งเราได้เห็น
คนใช้ใหม่ของท่านอุปทูต เป็นเด็กผู้ชายกำพร้าซึ่งท่านอุปทูตได้
ไปขอมาจากโรงเรียนเด็กกำพร้าของลังกา ทำทางเรียบร้อย ตั้งใจ
ปรนนิบัติ นำส่งสารมากทีเดียว ได้ความว่ามารับใช้อยู่ที่สถาน-
เอกอัครราชทูตไทย ได้รับประทานอิมหม่นสำราญดียิ่งกว่าอยู่ที่
โรงเรียนเด็กกำพร้าเป็นอันมาก และไม่ยอมกลับไปอยู่ที่นั่นอีก
เลย เราได้แต่ขอร้องท่านอุปทูตและภรรยาว่าเวลากลับเมืองไทย
ถ้าทำได้ขอให้นำกลับมาด้วยเถิด อย่าทิ้งให้แกต้องตกระกำ-
ลำบากอีกต่อไปเลย

คืนนั้นเมื่อกลับมาถึงโรงแรมข้างเดินแล้ว มีเรื่องข่าวว่า
เราได้ขึ้นเสียงดนตรีและมีเสียงเต็นร่าอยู่บนชั้นบนของ โรงแรม
เรานึกว่าเป็นไนท์คลับ เพราะเมื่อมาพักครั้งแรก ก็ได้ขึ้นเช่น-
เดียวกัน และเจ้าหน้าที่โรงแรมยังชวนให้พวกเราไปร่วมด้วย
แต่ไม่มีใครยอมไป คราวนี้มีคุณชูศักดิ์และคุณมะลิไปอยู่ ๒ คน
กลับกลายเป็นว่าเป็นงานวันเกิดของลูกชายเจ้าของ โรงแรม ไป
เสีย ทั้งสองท่านนั้นเลยกลายเป็นแขกเชิญตัวเองไป ความจริง
เราเพิ่งมาทราบภายหลังว่าไนท์คลับที่โรงแรมนี้มีเฉพาะคืนวัน-
ศุกร์วันเสาร์เท่านั้น วันอื่นไม่มี จะเป็นเพราะรัฐบาลห้ามหรือ
อย่างไร เราก็ไม่สามารถจะทราบได้

วันที่ ๘ ตุลาคม

ตอนเช้าท่านอุปทูตได้กรุณาให้คุณอาซีพนำรถของสถานเอกอัครราชทูตมาพาพวกเราไปยังเมืองโกฏฏู เมืองนี้ได้เป็นราชธานีของลังกาในสมัยพระเจ้าปราคัมพาหุที่ ๖ (พ.ศ. ๑๙๙๕-๒๐๑๐) ร่วมสมัยอยุธยาของเราแล้ว และได้เป็นราชธานีลงมาจนถึง พ.ศ. ๒๑๔๐ อยู่ห่างจากกรุงโคลัมโบนิก แต่เผอิญรถเกิดไปเสียกลางทางคือเกียร์หลุด ต้องเสียเวลาซ่อมอยู่เป็นนาน เราเองกลัวกันว่าจะซ่อมไม่ได้ เพราะเครื่องอาหุลัยรถยนต์ในเกาะลังกาหาได้ยากมาก เคารวะหัดที่ใกล้ ๆ กับที่รถเสียนั้นมีอยู่ซ่อมรถยนต์อยู่ จึงสามารถซ่อมได้ เมื่อเสร็จแล้วเราก็เดินทางต่อไปยังเมืองโกฏฏูเพื่อจะหาคุชากโบราณสถาน แต่ก็ไม่พบเลย คุณชูศักดิ์จึงแนะนำให้แล่นรถเข้าไปยังวัด ๆ หนึ่ง ท่านสมภารวัดนี้ก็ดีมากเสียด้วย ทั้งนี้เพราะเราได้เข้าไปชมวิหารในวัดนั้นซึ่งก็มีตึกตาตัวโต ๆ ทาสีฉูดฉาดอย่างที่เคยเล่ามาแล้ว เราออกโรงเท้าไว้หน้าวิหาร ท่านไม่พอใจ จะให้เราออกไว้หน้าสนามหญ้า แล้วจึงเดินเท้าเปล่าผ่านสนามหญ้าเข้าไปในวิหารอีกต่อหนึ่ง ท่านมาเห็นพวกเราเข้าก็เอ็ดแหวกทีเดียว เล่นเอาพวกเราชักเกร็ง ท่านเองก็แต่งตัวขอบกล ก็ยกรองอังสะสี่เหลี่ยมแต่นุ่งสบงสี่ชมพูทำไมจึงเป็นเช่นนั้นก็ไม่ทราบ บางทีคนเขาจะถวายเป็นอย่างนั้นกระมัง ต่อเมื่อท่านเห็นคุณชูศักดิ์พูดภาษาลังกาได้ ท่านจึงค่อยคลายโกรธลงไปบ้าง และลงท้ายก็บอกเราว่าที่เมืองโกฏฏูนี้ไม่มี

หม่อมเจ้าสุภัทรีดิศ ดิศกุล

๑๑๕

ซากโบราณสถานอะไรที่น่าดูออก ส่วนใหญ่หักพังไปหมดแล้ว
พวกเราจึงแล่นรถกลับมากรุงโคลัมโบ เพื่อมาหาอาหารจีนรับ-
ประทานกันอีกเป็นอาหารกลางวัน

ตอนบ่ายเราไปชมวัด ๒ วัด วัดแรกคือวัดที่ปลูกตมามารม
วัดนี้คนไทยรู้จักกันดี เพราะ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า-
ปฤษฎางค์ ซึ่งเดิมเป็นหม่อมเจ้าในสกุลชุมสายได้เคยเสด็จมาทรง
ผนวชที่นี่ในราวตอนกลางสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงผนวชอยู่นานจน
ถึงได้เป็นเจ้าอาวาส ชาวลังกาเขานับถือกันมากกว่าได้ทรงเริ่มการ
ไว้หลายอย่างที่วัดนี้ เช่นการสร้างโรงเรียนเป็นต้น ต่อเมื่อถึง
สมัยรัชกาลที่ ๖ แล้ว จึงทรงลาผนวช และเสด็จกลับไปเมืองไทย
ไปสิ้นพระชนม์ที่นั่นในสมัยรัชกาลที่ ๗ ข้าพเจ้าเองยังเคยเห็น
ท่าน เป็นตาแก่รูปร่างเล็ก ๆ ผมหาวไว้เครายาว พระองค์เจ้า
ปฤษฎางค์นี้ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษตั้งแต่ยังทรง-
พระเยาว์ อยู่ในจำพวกนักเรียนไทยไปเรียนเมืองนอกรุ่นแรกที่
เดียว ต่อมาได้ทรงรับราชการเป็นอัครราชทูตไทยประจำราชสำนัก
ต่าง ๆ ในทวีปยุโรปหลายประเทศในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ เหตุนี้
จึงทรงได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นอันมาก ปกติแล้วเมื่อ
ทรงผนวชที่วัดที่ปลูกตมามารมนี้ได้ทรงสร้างพระเจดีย์ขึ้นองค์หนึ่ง
เรียกว่า รัตนเจดีย์ ว่าเป็นเจดีย์แบบไทย ลังกา พม่า และ
อินเดีย ผสมกัน แล้วทรงอุทิศเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ทรงได้รับ
มาทั้งหมดบรรจุไว้ในนั้นถวายเป็นพุทธรูป พระเจดีย์องค์นี้

๑๒๐

เที่ยวเมืองลังกา

ปัจจุบันก็ยังอยู่ ความจริงเป็นเจดีย์เลียนแบบพระสถูปมหาโพธิ์ที่พุทธคยาอันเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้นั่นเอง แต่เจดีย์ยอกกลางแทนที่จะสร้างเป็นสี่เหลี่ยมสอบเข้าข้างบนดังเจดีย์เล็กที่ ๔ มุม กลับสร้างเป็นเจดีย์ทรงไทยคล้ายเจดีย์ที่วัดพระธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน ชั้นแทน (รูปที่ ๘๘) เจ้าอาวาสวัดนี้เพิ่งเป็นใหม่ ยังหนุ่มอยู่ ท่านได้พาเราเข้าไปสนทนากันในหอสมุดของวัดซึ่งสร้างเป็นตึก ๓ ชั้น และได้มอบหนังสือให้แก่พวกเราด้วย โดยเฉพาะหนังสืออักษรสังหลภาษามาลี ๒ เล่ม ให้แก่หอสมุดแห่งชาติ ประเทศไทย หนังสือที่ท่านแจกเรานั้นมีรูปพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร ซึ่งเคยทรงมาประกอบพิธีที่วัดนี้ เราจึงเรียนท่านว่าพระองค์เปรมฯ จะเสด็จมาเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอินเดียและเกาะลังกาในไม่ช้านี้แล้ว วัดนี้ในขณะนี้ มีพระภิกษุไทยที่มาเรียนหนังสืออยู่ในเกาะลังกา กำลังพำนักอยู่ด้วย เราจึงได้พร้อมกันถวายปัจจัยแก่วัดไว้ตามศรัทธา

ต่อจากนั้นท่านเจ้าอาวาสชวนเราให้เข้าไปชมภายในวิหาร ตอนนั้นข้าพเจ้ามีความเสียใจที่จะต้องกล่าวว่าวิหารวัดนี้ดูจะโหมวกว่าวัดลังกาอื่น ๆ ที่เคยเห็นมาแล้วเพราะภายในค่อนข้างสกปรก ทุุกคาปูนปั้นซึ่งเป็นของตามเคยภายในวิหารของ ลังกาก็ค่อหักอยู่หลายตัว เราไปถ่ายรูปหมู่หน้าเจดีย์ของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์แล้ว จึงอำลาท่านเดินทางต่อไป

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี มีชูวงศ์

๑๒๑

วัดที่ ๒ ที่ไปชมชื่อวัดกัลยาณีวิหารอยู่นอกกรุงโคลัมโบออกไป เป็นวัดที่สำคัญเพราะตำนานเมืองลังกาเล่าว่าพระพุทธองค์เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่นั้น ได้เสด็จเหาะมาเยี่ยมเกาะลังกาถึง ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๓ เสด็จมาประทับพักยังสถานที่ตั้งวัดกัลยาณีนี้นี้ และที่ ๆ พระองค์เสด็จประทับพักนั้นปัจจุบันก็สร้างเป็นเจดีย์ใหญ่ครอบอยู่ วัดนี้สะอาดสะอาดอันดี เราไปพบท่านเจ้าอาวาสเข้าโดยบังเอิญ ท่านจึงพาชมวัดด้วยตนเอง เจ้าอาวาสองค์นี้เป็นองค์ใหม่ องค์เก่านั้นว่าเป็นต้นคิดที่ให้นายกรัฐมนตรีลังกานั้นเองสิ่งที่น่าชมที่สุดในวัดนี้ก็คือวิหาร แม้จะเป็นของที่สร้างขึ้นใหม่แต่ก็สวยงามยิ่งนัก ภายนอกพยายามทำเลียนแบบประติมากรรมสมัยเก่าของลังกาเข้าประดับ เช่น อัมพันทร์ ทวารบาล รูปคนแคะ ฯลฯ ตามผนังมีรูปเทพเจ้าในศาสนาฮินดูประดับอยู่เป็นตอน ๆ คงจะถือว่าเป็นบริวารของพระพุทธเจ้า (รูปที่ ๔๐) ภายในวิหารมีจิตรกรรมฝาผนังโดยตลอด แต่วาดได้ดียังยิ่ง เพราะไม่ใช่สีฉูดฉาดเลย และพอเห็นเข้าก็ทราบได้ทันทีว่า วาดเลียนแบบจิตรกรรมฝาผนังที่ถ้ำอชันตาในประเทศอินเดีย ได้ได้ตามท่านเจ้าอาวาส ท่านบอกว่าได้ส่งช่างลังกาไปศึกษาจิตรกรรมฝาผนังอยู่ที่ถ้ำอชันตาเป็นเวลาหลายปีและสีที่ใช้วาดก็พยายามใช้ สีผสมตามแบบเก่าที่ไม่ฉูดฉาด เรื่องที่เขียนนั้นเกี่ยวกับพุทธศาสนาในเกาะลังกาเป็นพื้น มีตั้งแต่พระพุทธองค์เสด็จมายังเกาะลังกา ๓ ครั้งครั้งที่กล่าวมาแล้ว ตลอดจนตอนที่พระมหินท์โอรส ของ พระเจ้า

อโศกมหาราชาเสด็จมาประดิษฐานพุทธศาสนาในเกาะลังกา และจนถึงเรื่องราวตอนหลัง เช่นตอนที่พระเจ้าอวตได้ชี้ให้ดูด้วยว่า ส่วนกลางของวิหารนั้นเป็นส่วนเก่า มีลายมกร—ไตรณะ คือลายหน้าสิงห์อยู่เหนือซุ้มประตูและมีมกรหรือหระ ๒ ตัวหันหน้าเข้ามปลายวงโค้งข้างบน วาดอยู่หลายแห่ง แต่ส่วนด้านข้างคือที่วาดเกี่ยวกับตำนานพุทธศาสนาในเกาะลังกานั้น สร้างเพิ่มเติมขึ้นภายหลัง นำเสียแต่ที่ว่าพระประธานในวิหารนั้นเป็นพระสัมฤทธิ์ลังการุ่นหลัง ไม่สวยงามเลย ถ้าได้พระพุทธรูปศิลาแบบอนุสาวรีย์ขนาดใหญ่มาเป็นพระประธานแล้วจะงาม อย่าง เอกที่เดียว

ข้างวิหารมีพระอุโบสถแต่เป็นขนาดเล็กไม่สวยงาม มีแต่เพียงโบสถ์เป็นก้อนหินเล็ก ๆ บั้กอยู่ ๔ มุมเป็นที่สังเกตุ แต่รอบพระอุโบสถนี้มีโบราณวัตถุจัดตั้งเรียงรายอยู่ด้วย เราชมจนพอใจแล้วจึงนมัสการลาท่านเจ้าอาวาสมา เพราะคืนนี้จะต้องไปรับประทานเลี้ยงที่สถานเอกอัครราชทูตไทยอีก

เรากลับไปโรงแรมข้างเคิน อาบน้ำแต่งตัวแล้วจึงไปยังสถานเอกอัครราชทูตไทย คุณมะลิกับคุณชูศักดิ์ขอตัวไม่มาด้วย เพราะยังมีธุระส่วนตัวอีกหลายเรื่องที่จะต้องจัด โดยเฉพาะคุณ

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

๑๒๓

ซุกักัดนั้นเคยมาอยู่ที่เกาะลังกาหลายปี จึงมีเพื่อนฝูงมาก ที่สถานเอกอัครราชทูต แรกเราไปถึงได้พบพระสงฆ์ไทยซึ่งกำลังมานุโมทนาการที่หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ได้บริจาคบิณฑิยไว้ถวายแด่พระสงฆ์ไทยที่กำลังศึกษา และจะศึกษาอยู่ในเกาะลังกาต่อไป ต่อจากนั้นแขกที่ได้รับเชิญจึงค่อยๆ ททยอกันมานอกจากพวกเราฝ่ายไทยแล้ว ก็มี ดร. เกรซ มอร์ลี อธิบดีกรมโบราณคดีลังกาและภรรยา ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงโคลัมโบ และภรรยา เป็นต้น ได้สนทนากันด้วยความเพลิดเพลินอยู่จนดึก จึงได้ลากลับ

วันที่ ๕ ตุลาคม

เป็นวันที่เราออกเดินทางกลับจากเกาะลังกา คุณอาซีฟได้ขับรถยนต์มารับเราแต่เช้าตรู่ แต่เสร็จแล้วก็ต้องย้อนกลับมายังสถานเอกอัครราชทูตไทยใหม่ เพราะกลัวว่าน้ำหนักจะมากเกินไป ถ้าพวกเราไปรถยนต์คุณอาซีฟกันหมด อาจไปไม่ถึงสนามบินก็ได้ พอมาถึงสถานทูต รถของท่านอุปทูตและภรรยาซึ่งมีหม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ หม่อมเจ้าเสมอภาคนั่งอยู่ ก็กำลังจะออกพอดี ข้าพเจ้าจึงต้องรีบขนของมานั่งรถท่านอุปทูต เพื่อให้น้ำหนักรถคันหลังเบาลงไปบ้าง ได้เคยกล่าวมาแล้วว่าสนามบินอยู่ห่างจากกรุงโคลัมโบมากพอใช้ รถยนต์ต้องวิ่งราว ๘ ชั่วโมงยังช้ำถนนก็แคบ สะพานบางสะพานรถก็ผ่านได้คราวละ ๑ คัน

๑๒๔

เที่ยวเมืองลังกา

เท่านั้น เหตุนี้จึงต้องกะเวลาในการเดินทางไปสนามบินให้มากพอใช้ แต่เราก็ไปถึงได้โดยปลอดภัย

ที่สนามบิน ท่านอุปทูตได้แจ้งให้กระทรวงการต่างประเทศของลังกาทราบ เพราะหม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์นั้นมีศักดิ์ตามตำแหน่งภาษาอังกฤษเป็น Her Royal Highness เหตุนี้เขาจึงส่งอธิบดีกรมพิธีการทูตมาอำนวยความสะดวก พวกเราจึงพลอยได้ฟังบารมีหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ สะดวกไปด้วยหมด ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ศุลกากรของลังกาที่เขาเข้มงวดมากทีเดียว ทั้งในด้านการแลกเงินตราต่างประเทศ และการซื้อของต่างๆ เช่น พลอยในเกาะลังกา มีคนไทยหลายคนที่เคยมีเรื่องมาแล้ว เรากลับเครื่องบิน บีโอเอซี ต้องขอขอบพระคุณท่านอุปทูต ภรรยา คือคุณเปษาและคุณอนุ โอสถานนท์ และคุณอาชีพ เป็นอย่างยิ่ง ณ ที่สนามบิน แล้วพวกเราก็อำลาจากมาเมื่อเวลา ๙.๔๕ น. เรือบินย้อนมาแวะที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซียก่อน แล้วจึงวกกลับลงไปยังเกาะสิงคโปร์ แต่จอดที่สนามบินกรุงกัวลาลัมเปอร์ไม่นานนัก

ที่สนามบินสิงคโปร์ ท่านเอกอัครราชทูตไทยซึ่งเพิ่งมารับตำแหน่งใหม่ รวมทั้งภรรยา คือคุณนิพนธ์และคุณเสกข์พิณ วิไลรัตน์ และข้าราชการสถานทูตคือคุณ รอง เพชร สุจริตกุล มากอยรับ ปราบกฏว่าเครื่องบินของเราถึงก่อนกำหนด ที่แรกข้าพเจ้าก็จะไปอยู่ในโรงแรมเดียวกับหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และ

หม่อมเจ้าสุภัทรัตติ ศิริกุล

๑๒๕

หม่อมเจ้าเสมอภาค แต่ปรากฏว่าโรงแรมที่สิงคโปร์เต็มหมด ไม่มีที่ว่าง หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์และหม่อมเจ้า เสมอภาค จึงต้องไปพักกับเพื่อนชาวต่างประเทศ ข้าพเจ้าไปพัก ณ โรงแรม ค็อกพิท (Cockpit) ร่วมกับคณะของกรมศิลปากรตั้งที่ได้กำหนดไว้แต่เดิม

โรงแรมค็อกพิทนี้แปลก เพราะมีตึกใหญ่อยู่ข้างหน้า แต่เขาใช้เป็นห้องรับประทานอาหาร ไม่ให้เราอยู่ที่นั่น ที่ ๆ อยู่ปลูก กล้ายห้องแถว ๒ ชั้นหลายหลังเรียงกันอยู่ในสวน มีทางเดินคดค่อมมายังตึกใหญ่ได้ ทุกห้องมีเครื่องปรับอากาศหมด สิ่งที่แปลกก็คือ ไม่มีห้องส้วมห้องน้ำติดอยู่กับห้องนอน แต่เขาเอาไปสร้างเรียงแถวไว้ไกล ๆ นั้น อยู่ติด ๆ กันไป แต่เป็นของโดยเฉพาะสำหรับห้องนอนห้องหนึ่ง ๆ ไม่ปะปนกัน ใครพักห้องนอนห้องไหนก็มีกุญแจสำหรับห้องส้วมห้องน้ำของตนโดยเฉพาะ แต่เวลาจะเข้า ต้องเดินออกจากห้องนอนของตนผ่านออกมาตามเฉลียง นับว่าออกจะขลุกขลักอยู่บ้าง

เราไปถึงโรงแรมเอราวัณบ่าย ๔ โมงกว่าแล้ว จะออกไปซื้อของก็ไม่ทัน เหตุนี้จึงพักอยู่ที่โรงแรม ตอนกลางคืนข้าพเจ้าชวนคณะของกรมศิลปากรว่าให้ออกไปรับประทานอาหารเย็นกันข้างนอกดีกว่า จึงตกลงใจเดินกันออกไปตามถนน ไม่ห่างจากโรงแรมนัก มีลานกว้าง มีร้านขายอาหารกลางแจ้งอยู่หลายร้าน เราจึงตกลงใจรับประทานอาหารที่นั่น แล้วถามที่ผู้รับใช้เราถึงวัน

๑๒๖

เที่ยวเมืองลังกา

ชายของ เขามอบว่ามีให้เราขึ้นรถบัสไป เราจึงลงไปตามที่เขาบอก เห็นมีร้านหนึ่งกำลังเปิดไฟสว่างไสว เราดีใจรีบเข้าไป เมื่อเข้าไปแล้วจึงทราบว่าเป็นร้านสินค้าจีนแดง เป็นร้านหุรมากปรับอากาศทั้งห้อง สินค้าจีนแดงแม้ราคาจะถูกก็จริง แต่คุณภาพที่เห็นก็สู้สินค้าของฝรั่งหรือญี่ปุ่นไม่ได้เลย ความจริงร้านนี้อยู่ในตึกที่ติดกับบริเวณสถานเอกอัครราชทูตไทยนั่นเอง แต่เมื่อไปถึงตอนกลางคืน ข้าพเจ้าจึงจำไม่ได้เลย จำได้เพียงคลับคล้ายคลับคลาเท่านั้น เสร็จแล้วเราจึงขึ้นแท็กซี่กลับโรงแรม

วันที่ ๓๐ ตุลาคม

ตอนเช้าข้าราชการสถานทูตไทยท่านหนึ่ง มา เยี่ยมคำนับ ท่านอธิบดีกรมศิลปากร แล้วพาเราไปยัง สถาน เอก อัคร ราช ทูต ได้ขึ้นไปเยี่ยมคำนับท่านเอกอัครราชทูตท่านทูต ได้กรุณาเล่าให้ฟังว่าที่กินซึ่งเป็นที่ตั้งสถานเอกอัครราชทูตปัจจุบัน เราได้ซื้อไว้ตั้งแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ ๕ เดิมมีบริเวณกว้างใหญ่มากกว่านี้มาก ท่านหลังมีตึกใหญ่ชื่อว่า เฮอริเคนเฮาส์ (Hurricane House) เวลาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือเจ้านายเสด็จมาประพาส เกาะสิงคโปร์ ก็มาประทับที่บ้านหลังนั้นทุกคราว ถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ บ้านหลังนั้นทรุดโทรมลง จึงขายไปเสียรวมทั้งที่ดินในตอนหลัง ปัจจุบันนี้เขารื้อบ้านนั้นเสียแล้ว เราคงได้ไว้แต่ที่ดิน ทางตอนหน้า ความจริงน่าจะเสียค่ายมากเพราะถ้าบ้านเฮอริเคนเฮาส์ยัง

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๒๗

อยู่ ก็อาจจัดเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งหนึ่งของ ประเทศไทย ได้
อย่างคึกคักเดียว สำหรับที่ดินตอนหน้านั้นต่อมากกระทรวงเศรษฐกิจ
ได้จัดสร้างตึกใหญ่เป็นที่ทำการของทูตพาณิชย์ขึ้น ครั้นต่อมาอีก
จึงตกอยู่ในความดูแลของกระทรวงการต่างประเทศ และปัจจุบัน
กลายเป็นสถานเอกอัครราชทูตไทยไป ตึกที่ทำการชั้นบนจึงเป็น
ที่ทำการของท่านเอกอัครราชทูต ชั้นล่าง เป็นที่ทำการของทูต
พาณิชย์ ตรงกลางเป็นที่ตั้งแสดงตัวอย่างสินค้าต่าง ๆ ของไทย
แต่ตัวอย่างสินค้าเหล่านั้นก็เก่ามาก น่าจะเปลี่ยนแปลงได้เสียที่
แล้ว เราได้เยี่ยมคำนับท่านเอกอัครราชทูตและท่านทูตพาณิชย์
แล้ว จึงได้ลาออกมา ไปแลกเงินที่ธนาคาร เพราะเจ้าหน้าที่
สถานทูตบอกว่าถ้าเป็นเช็คเดินทาง (traveller's cheque) แล้ว
แลกธนาคารไต้หวันราคาดีกว่าไปแลกที่ร้านค้า เสร็จแล้วจึงเริ่มฮอก
ซื้อของกัน ศูนย์การค้าใหญ่ที่สิงคโปร์เดี๋ยวนี้มี ๒ แห่ง แห่งหนึ่ง
สร้างใหม่อยู่ใกล้กับสถานเอกอัครราชทูตไทย อีกแห่งหนึ่งอยู่ที่
เก่าคือใกล้ลานราฟเฟิล (Raffles Place) กลางเมือง การเดิน
ทางก็ใช้แท็กซี่ได้โดยสะดวก เพราะใช้มิเตอร์ทั้งนั้น และราคาก็
ถูกค้ด้วย แรกทีเดียวเราเข้าไปซื้อ ของ ด้วย กัน ทั้ง หมัด เป็น กลุ่ม
แต่เมื่อรับประทานอาหารกลางวันแล้ว จึงแยกย้ายซื้อของกันตาม
สะดวก

ตอนกลางคืน ท่านเอกอัครราชทูตและภรรยากรุณา
เชิญพวกเราทั้งหมดรวมทั้งหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ หม่อมเจ้า

๑๒๘

เที่ยวเมืองดังกล่าว

เสมอภาคและ เพื่อนชาวต่างประเทศที่ทั้งสองท่านพักอยู่ด้วย ไปรับประทานอาหารจีนที่ภัตตาคารแห่งหนึ่งอยู่ใกล้สถานทูต ก็อยู่ในตึกเดียวกับร้านสินค้าจีนแดงที่เราไปชมเมื่อคืนก่อน นั้นเอง

วันที่ ๑๓ ตุลาคม

ตอนเช้ายังมีเวลา พวกเราออกซื้อของกันอีก เพราะ เครื่องบินบริษัทเดินอากาศไทยจะออกจากสิงคโปร์ต่อเวลา ๑๓.๓๐ น. ท่านเอกอัครราชทูตและภรรยา รวมทั้งเจ้าหน้าที่สถานทูตได้กรุณาไปส่งที่สนามบิน และพวกเราเองก็ได้รับความเอื้อเฟื้อจากเจ้าหน้าที่บริษัทเดินอากาศไทยเป็นอย่างดียิ่ง ข้าพเจ้าเองได้พบลูกศิษย์ซึ่งปัจจุบันทำงานเป็นพนักงานเดินอากาศ (air hostess) อยู่บนเครื่องบิน เธอจึงต้อนรับอย่างแข็งขัน พอเครื่องบินออกก็นำอาหารกลางวันมาให้รับประทานในทันที เพราะข้าพเจ้าร้องทุกข์ว่าหิวแล้ว นอกจากนั้นยังนำของขวัญมาให้ไม่หยุด จนหม่อมเจ้า เสมอภาค ต้องรับสั่งว่าถ้าเธอพบข้าพเจ้าบ่อยๆ บนเครื่องบิน บริษัทเห็นจะขาดทุนแน่

เครื่องบินลำนี้ไปแวะที่สนามบินกรุงกัวลาลัมเปอร์ ท่านที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตไทยและชายาคือ ม.จ. ยุธิชเรีเยร และ ม.ร.ว. ภัทราตรีพิศ สวัสดิ์วัฒน์ ได้เสด็จและมาคอยรับ

หม่อมเจ้าสุภัทระดิศ ดิศกุล

๑๒๕

หม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ และหม่อมเจ้าเสมอภาค แล้วพาไปพัก
ยังห้องรับรองแขกพิเศษ (VIP) ข้าพเจ้าเองเคยไปพักห้องรับรอง
แขกพิเศษที่สนามบินกรุงกัวลาลัมเปอร์มาแล้ว เล็กกว่าห้อง
รับรองแขกพิเศษที่คอนเมืองของเรามาก แต่ของเขาจัดดี มีภาพ
เขียนสมัยใหม่ของมาเลเซียแขวนอยู่เพื่ออวดถึงฝีมือของช่างเขียน
ปัจจุบันของมาเลเซียด้วย คราวนี้ลองเดินไปดูที่พักของแขก
ธรรมดาบ้าง ก็ไปพบว่าเขามีบุนหรีและเหล้าที่ไม่ต้องเสียภาษี
ขาย และเงินที่ใช้ซื้อนั้นจะเป็นเงินบาทของไทยก็ได้ จึงได้ซื้อ
ติดตัวมาบ้าง เมื่อหยุดพักพอสมควรแล้วเครื่องบินก็ออกเดินทาง
ต่อมายังสนามบินคอนเมือง ถึงคอนเมืองเวลา ๑๖.๒๐ น.

ถ้าจะมีผู้ถามข้าพเจ้าว่า เดินทางไปชมโบราณวัตถุสถาน
ในเกาะลังกาครั้งนี้ มีความรู้สึกอย่างไรบ้าง ข้าพเจ้าก็ขอตอบ
ว่ามีความรู้สึกดังต่อไปนี้ คือ

๑. โบราณวัตถุสถานในเกาะลังกาเขารักษาได้ดียิ่งกว่า
ในประเทศไทยมากนัก ทั้งนี้คงจะเป็นเพราะของเขาไม่มีขโมย
คอยลักลอบทำลายโบราณวัตถุสถานนั่นเอง มีบางท่านกล่าวว่า
ที่ของเขายังไม่มีขโมย ก็เพราะยังไม่มีชาวต่างประเทศเข้าไป
เที่ยวมากมายเท่าภายในประเทศไทย ข้อนี้ก็คงจะจริง และเรา
ควรจะคำนึงถึงภัยอันตรายแก่โบราณวัตถุสถานอันเกิดจากการที่มี
นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมากด้วย

๑๓๐

เที่ยวเมืองลังกา

ไม่ควรจะคิดถึงแต่ประโยชน์ที่จะได้จากเงินตราต่างประเทศ แต่เพียงอย่างเดียว

นอกจากนั้น ธรรมชาติของเขายังอำนวยความสะดวกให้อีก เช่นที่เมืองอนุราชปุระและโปสนนารูวะอันเป็นราชธานีโบราณ มีฝนตกน้อย เขาไม่ต้องลำบากในฤดูหนาวกลางเท่ากับในบ้านเรา

๒. โบราณวัตถุของเขาแม้จะมีมาก แต่การจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานต่างๆ ของเขาไม่ดีเลย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของเราทั้งในพระนครและต่างจังหวัดดีกว่าของเขามากมายหลายเท่าตัว

๓. ภูมิประเทศในเกาะลังกาคงจะงามกว่าในประเทศไทย เท่าที่ข้าพเจ้าได้เคยเห็นมา เพราะของเขาล้วนอยู่ในระยะใกล้ๆ มีทั้งทะเล ที่ราบ และภูเขา ภูเขาที่สูงชันก็ขึ้นไปแล้ว อากาศหนาวทีเดียว ถนนหนทางของเขาดีกว่าของเรา ความจริงเกาะลังกานี้เป็นประเทศที่น่าเดินทางท่องเที่ยวที่สุดประเทศหนึ่ง

๔. การกินอยู่ของชาวลังกาโดยทั่วไปยากจนข้นแค้น ยิ่งกว่าในประเทศไทยมากนัก ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับชาวลังกาผู้หนึ่งที่กล่าวว่า เกิดมาเป็นคนไทยนี้ช่างมีบุญแท้

เป็นอันจบเรื่องเที่ยวเมืองลังกาตั้งแต่วันที่ ๒๕ กันยายน ถึงวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ แต่เพียงเท่านี้.

ภาคผนวก

100 ปี ศาสตราจารย์

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๓๓

รายพระนามพระเจ้าแผ่นดินลังกาและเหตุการณ์สำคัญ

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ. — พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑.	วิชัย		๑. สมัย อนุราชปุระ พ.ศ. ๑	มาจากแคว้นกุชราตในประเทศ อินเดีย กรุงราชย์ที่เมือง คัมปะปณินิ พราหมณ์ กรุงราชย์แทนตัว- คราว กรุงราชย์ที่เมืองอุปติสตาม
๒.	อุปติสสะ			
๓.	บันฑูวา- สุเทพ	ภาติยะ (หลาน) (ลูกพี่ชายน้องชาย) ๑		

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๔.	อภัย บดินธุภาภัย	โอรส ภาคินัย(หลาน) (ลูกพี่ลูกน้องสาว)	พ.ศ.—พ.ศ.	ครองราชย์ที่เมืองอนุราชปุระ
๕.	มุกสิวง เทวานัม-	โอรส โอรส	๒๕๓—๓๓๓	ทรงหนีถือพุทธศาสนาที่พระ มณฑลโอรสของพระเจ้าอโศก มหาราชนามาเผยแพร่ ทรงสร้าง สำนักสงฆ์มหาวิหาร เจดียศรี วิหาร เจดียูปวามบรรจุพระ รากขัณฐ์ของพระพุทธเจ้า รับ กิ่งพระศรีมหาโพธิ์จากพระเถรี
๖.	ปิยะ ตีสสะ	โอรส		เที่ยวเมืองดงกา

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

๑๑๕

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๘.	อุทัยะ	อนุชา		ตั้งสมมติราชาธิราชของพระเจ้า อโศก ทรงสร้างอ่างเก็บน้ำ ศิลาเวระ
๙.	มณฑาสิวะ	อนุชา		พระมหินทและพระเจ้าศรีสังฆ- มิตดา ต้นพระชนม์
๑๐.	สุรทิสสะ	อนุชา		
๑๑.	เสนะและ	ทวงวงศ์ใหม่		ชนชาติทมิฬ
๑๒.	กุตตะกะ	อนุชา ๑๐		
๑๓.	เอศลัะ	ทวงวงศ์ใหม่		แบ่งราชสมบัติคืนมาได้ ชนชาติทมิฬจากประเทศโจฬะ

๑๓๖

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๔.	ทูลุฐิกามณี	ราชวงศ์เดียวกับ ๑๒	๓๘๒-๔๐๖	มาจากแคว้นโรหณะทางใต้ของ เกาะลังกา ทรงชนช้างชนะ พระเจ้าเอฬาร ทรงสร้างเจดีย์ มริจวัญญิ โดหปราสาท มหา-สฎูป (เจดีย์รั้วนเวลิ) ณ เมือง อนุราชปุระ ทรงสร้างมหาสฎูปจนสำเร็จ
๑๕.	สัทธาทิสสะ	อนุชา	๔๐๖-๔๒๔	
๑๖.	ภูถิตถนะ	โอรส	๔๒๔	
๑๗.	ถัญชิติสสะ	เชษฐา	๔๒๔-๔๓๔	ทรงซ่อมมหาสฎูปเป็นเมืองอนุราช-ปุระ และเจดีย์กัณฐกะบนเขา มีหินตาเล

เทวีเมองลังกา

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ	
๑๘.	ขัตติยานุภาค	อนุชา	๔๓๔-๔๔๐	หนีกองทัพพททที่มีพออกจาก เมืองอนุราชปุระ ชนชาติที่มีศครองราชย์ที่เมือง อนุราชปุระ	
๑๙.	วิญญูคามณี อภัย	อนุชา	๔๔๐		
๒๐.	บุตหัตถ์ พาหิยะ บันยमार ปีถัยमार ทาสฏิกะ	ตั้งวงศ์ใหม่	๔๔๐-๔๕๕		
๑๙.	วิญญูคามณี	องค์เดียวกับ ๑๙	๔๕๕-๔๖๖		ทรงรบชนะทาสฏิกะ สร้างสำนัก สงฆ์อภัยคีรีวิหาร มีการจาร- พระไตรปิฎกลงเป็นตัวอักษร
	อภัย				

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-ว.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๒๑.	มหาจุฬี มหาทิสสะ	ไอริส ๑๘	๔๖๗-๔๖๑	
๒๒.	โจรสเก	ไอริส ๑๙	๔๘๑-๔๙๓	
๒๓.	ทิสสะ	ไอริส ๒๑	๔๙๓-๔๙๖	
๒๔.	พระนาง อนุพา	มเหสี ๒๒	๔๙๖-๕๐๑	ทรงวางยาพิษพระเจ้าโจรนาค และพระเจ้าทิสสะ และขึ้น ครองราชย์แทน
๒๕.	กัญญกัณณะ ทิสสะ	อนุชา ๒๓	๕๐๒-๕๒๔	ทรงกำจัดพระนางอนุพาได้
๒๖.	ภาติกะอภัย	ไอริส	๕๒๔-๕๕๒	ทรงส่งคณะทูตไปยังอาณาจักร โรมัน

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๒๗.	มณฑาทิวะ มหานาค	อนุชา	๕๕๒-๕๖๔	
๒๘.	อมัณฑาทิวะ มณี อภัย	โอรส	๕๖๕-๕๗๔	ทรงห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
๒๙.	กนิษฐานุ ติตตะ	อนุชา	๕๗๔-๕๗๗	ปลงพระชนมพระเจ้านันทนา- มณี อภัย
๓๐.	จุฬารักษ์	โอรส ๒๘	๕๗๗-๕๗๘	
๓๑.	พระนาง สิวลี	ขนิษฐภคินี	๕๗๘	
๓๒.	อิศนาค	ภักินี ๒๘	๕๗๘-๕๗๙	ท้องเห็นพวงลมพกัณณะ ไปยัง ประเทศอินเดีย แต่ท้อมากก็ทรง

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๓๓.	จันทมุขสิวะ	โอรส	๕๘๗-๕๘๕	ปราบปรามพวกนอกรีต ข่มขืนหาญที่เมืองมณฑล (คิตตสมทราวม)
๓๔.	ยสตาลกะ คิตตสะ	อนุชา	๕๘๕-๖๐๒	ทรงปลงพระชนม์พระเจ้าจันท- มุขสิวะ เป็นองค์สุดท้ายแห่ง ราชวงศ์ของพระเจ้าวิชัย
๓๕.	สภะ	ตั้งวงศ์ใหม่	๖๐๒-๖๐๘	ว่าเดิมเป็นแต่เพียงนายประยู กตั้งราชวงศ์สมัยพุกองซึ่งจะ
๓๖.	วสภะ	ตั้งวงศ์ใหม่	๖๐๘-๖๕๒	ครองราชย์อยู่ ๓๕๐ ปี ส่งเสริม การชลประทาน ก่อกำแพง

๑๕๐

เที่ยวเมืองดงกา

หม่อมเจ้าสุภัทรรत्ติศ จิตกุล

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๓๗.	วังกนาลิก ติสสะ	โอรส	๖๕๒-๖๕๕	เมืองอนุราชปุระให้สูงกว่าเดิม สร้างพระราชวังใหม่ ในระยะนี้ อาจมีการแบ่งประ- เทศลัنگาออกเป็น ๓ อาณาจักร
๓๘.	คชพาหุที่ ๑	โอรส	๖๕๕-๖๖๗	อาจมีการนับถือเทพธิดาปติณี (เจ้าแห่งฝน) ในเกาะลัنگา และอาจเสด็จยกทัพ ไปบูรณ ภาคใต้ของประเทศไทย
๓๙.	มหัศจรรย์ นาค	น้องชาย	๖๖๗-๖๘๓	

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน อันใดก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๔๐	บาทิยะ ทิสสะ	โอรส	๒๘๓-๒๘๗	
๔๑.	กนิณฺฐะ ทิสสะ	อนุชา	๒๘๗-๒๙๓	
๔๒.	ชุตชนาก	โอรส	๒๙๓-๒๙๗	
๔๓.	กุญจนก	ยี่เข่า	๒๙๗-๒๙๘	
๔๔.	สิริวเกที ๑	โอรส ๔๐	๒๙๘-๒๙๙	ปลงพระชนม์พระเจ้าชุตชนาก ทรงขอมมหาสุป โสฬปราสาท และทะนุบำรุงพระศรีมหาโพธิ์ ทรงออกกฎหมายห้ามตั้งโทษ ทำร้ายร่างกาย มีการปราบ ปรามพุทธศาสนาลัทธิมหายาน
๔๕.	โหวทริก ทิสสะ	โอรส	๒๙๙-๓๐๑	

๑๕๒
เที่ยวเมืองลังกา

แม่แบบเจ้าสุภทรรตม์ ดิศกุล

๑๕๓

เลขที่	พระนาม	เกยต่างกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๔๖.	อภัยนรท	อนช	๗๗๕-๗๘๖	ปลงพระชนม์พระเจ้าไวทริก ทิสสะ
๔๗.	สิรินาทที่ ๒	โอรส ๔๕	๗๘๗-๗๘๘	
๔๘.	วิชัยกุมาร	โอรส	๗๘๙-๗๙๐	
๔๙.	สังฆทิสสะ ที่ ๑	พระญาติ	๗๙๐-๗๙๔	ปลงพระชนม์พระเจ้าวิชัยกุมาร เสด็จมาจากเมืองมทियังคณ์
๕๐.	นิริสังฆโพธิ	พระญาติ	๗๙๕-๘๐๖	
๕๑.	โกธูภย	โอรส ๔๗	๗๙๖-๘๐๙	หรือเมฆวัณณะ อภัย พุทธ- ศาลนาถัทธิมหายานแพรวหลาย ที่สำนักอภัยคีรีวิหาร พระสงฆ์ พวกนุกุปรามปรม จึงหลบ

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๕๒.	เชษฐทิศ ที่ ๑	โอรส	๘๐๕—๘๑๕	หนีไปอยู่ยังภาคใต้ของประเทศ อินเดีย ทรงอุปถัมภ์สำนักมหาวิทยาลัย ในชั้นต้นทรงอุปถัมภ์สำนัก อภัยคีรีวิหาร แต่ในต่อมท้ายก็ ทรงหันมาอุปถัมภ์สำนักมหา วิหาร ทรงสร้างสำนักสังฆ เชควนิวิหาร สร้างอ่างเก็บน้ำ มินเนริยะ ซื่อความในคัมภีร์ มหาวงศ์จบลงในรัชกาลนี้
๕๓.	มหาเสนาะ	อนุชา	๘๑๕—๘๒๖	

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๕๔.	ศิริเมฆ- วันฉะ	อนุชา	๘๔๖-๘๗๔	ทรงอุปถัมภ์สำนักมหาวิทยาลัย อภัยคีรีวิหาร และเซตวันวิหาร เริ่มพิธีเคารพบูชาพระมณฑปที่ ประจักษ์ปี ได้รับพระทนต์ธาตุ (พระเขี้ยวแก้ว) มาจากแคว้น กัลิงคฺวราฐในประเทศอินเดีย ใน พ.ศ. ๘๕๔ ทรงติดต่อกับพระ เจ้าสุทรมหบุรุษแห่ง ประเทศ อินเดีย ทรงสร้างวัดสังกัส สีพุทธคยา
๕๕.	เชษฐภคินิ ที่ ๒	อนุชา	๘๗๔-๘๘๓	ทรงเป็นช่างสลักงาที่สามารถ

๑๘
๑๙

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๕๖.	พุทธทาส	โอรส	๙๙๓-๙๑๑	ทรงมีชื่อเสียงทางด้านวิชาแพทยศาสตร์ ภาษามาลีได้แปลออกเป็นภาษาสิงหล
๕๗.	อุปติสสะที่ ๑ มหามาม	โอรส	๙๑๑-๙๕๓	ทรงสร้างวัดและอ่างเก็บน้ำหลายแห่ง
๕๘.		อนุชา	๙๕๓-๙๗๕	ทรงสร้างวัดทั้งในพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน และเถรวาท พระพุทธโฆส ได้มาแปลพระไตรปิฎกจากภาษาสิงหลกลับเป็นภาษามาลี พระภิกษุฟ้าเทียนได้เข้ามาพำนักยังสำนัก

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๕๑

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๕๙.	ฉัตรคทาหก	ชามาดา (ลูกเขย)	๑๗๕	ยกย่องวีรกรรมใน พ.ศ. ๑๙๓๓ ได้ ทรงส่งราชทูตไปยังประเทศจีน ใน พ.ศ. ๑๗๑๑ เป็นองค์สุดท้าย ในราชวงศ์ลัมพุกคณะ
๖๐.	มิตตเสนา	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๗๕๕-๑๗๖๖	รบแพ้วพวกทมิฬ
๖๑.	บัตตะ	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๗๖๖-๑๗๗๑	ชาติทมิฬ อุปถัมภ์พุทธศาสนา
๖๒.	ปาวรินทะ	โอรส	๑๗๗๑-๑๗๗๕	
๖๓.	ชุตทปาริน ทะ	อนุชา	๑๗๗๕-๑๗๗๙	

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๖๔.	ศิริสระ	พระญาติ ?	๘๘๘	
๖๕.	ทวัญยะ	โอรส	๘๘๘-๑๐๐๒	
๖๖.	ปรีดิยะ	พระญาติ ?	๑๐๐๒	
๖๗.	ธาสุเสน	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๐๐๒-๑๐๒๐	ตั้งราชวงศ์โมริยะ รัชชณะพระ เจ้าปรีดิยะชาติทมิฬ ทรงสร้าง อ่างเก็บน้ำ ๑๘ แห่ง ทรงสร้าง วัดใหม่ ๑๘ แห่ง ซ่อมแซม ตำหนักมหาวิทยาลัยและอภัยศิริ วิหาร ทรงส่งคณะทูตทางศาสนา ไปยังประเทศจีน

๑๘๘

เที่ยวเมืองลังกา

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี มีชูศักดิ์

๑๒๘

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๖๘.	กัศป ที่ ๑	โอรส	๑๐๒๐-๑๐๓๘	ปลงพระชนม์พระเจ้าชาตุเสน เสด็จไปประทับที่เขาสีหคิรหรือ สีคิริยะ และสร้างพระราชวัง ขึ้นที่นั่น
๖๙.	โมคคัลลา นะ ที่ ๑	อนุชา	๑๐๓๘-๑๐๕๕	รับขณะพระเจ้ากัศปที่ ๑ ได้ รับเสด็จพระเอกาของพระพุท เจ้าจากพุกทศยา
๗๐.	กุมาร ชาตุเสน	โอรส	๑๐๕๕-๑๐๖๓	
๗๑.	กิตติเสน	โอรส	๑๐๖๓-๑๐๖๔	เป็นองค์สุดท้ายในราชวงศ์โมริยะ
๗๒.	สิวะ	ปิตุลา	๑๐๖๔	ปลงพระชนม์พระเจ้ากิตติเสน

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๗๓.	อุปติสสะ ที่ ๒	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๐๖๓-๑๐๖๕	ปลงพระชนม์พระเจ้าสิวะ เป็น น้องเขยของพระเจ้าโมคคัลลา นะที่ ๑
๗๔.	สิลกาล	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๐๖๕-๑๐๗๘	ตั้งราชวงศ์ลัมพุกณะขึ้นอีก รม ชระพระเจ้าอุปติสสะที่ ๒ ทรง อุปถัมภ์สำนักอภัยคีรีวิหาร ใน พ.ศ. ๑๐๗๐ ทรงส่งพระราช สาส์นไปยังราชสำนักจีน
๗๕.	ทาสยาปฤติ	โอรส	๑๐๗๘	
๗๖.	โมคคัลลา- นะที่ ๒	เชษฐา	๑๐๗๘-๑๐๗๙	รบชนะพระเจ้าทาสยาปฤติ ทรง สร้างอ่างเก็บน้ำที่ใหญ่ที่สุดใน เกาะลังกา (อ่างประวิริยะ)

๑๕๐
เที่ยวเมืองลังกา

หม่อมเจ้าสุภัทรัตต์ ด้สกุณ

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๗๗.	กิติสิริเมฆ	โอรส	๑๖๘๘-๑๑๑๖	
๗๘.	มหรานาค	ตั้งวงค์ใหม่	๑๑๑๖-๑๑๑๘	อยู่ในราชวงศ์ไมริยะ
๗๙.	อัครโพร ที่ ๑	ภาคิยะ (ลูกพี่ชาย น้องชาย)	๑๑๑๘-๑๑๕๑	ทรงสร้างวัดหลายแห่ง รวมทั้ง อ่างนำ เขื่อน
๘๐.	อัครโพร ที่ ๒	นัคตา	๑๑๕๑-๑๑๖๑	ทรงซ่อมเจดีย์อยู่ปาราม วิหาร ๖ แห่ง อ่างเก็บนำ
๘๑.	สังขติตสะ ที่ ๒	ตั้งวงค์ใหม่	๑๑๖๑	เป็นญาติของพระมเหสีพระเจ้า อัครโพรที่ ๒
๘๒.	โมกคัลลดา- นง์ ที่ ๓	ตั้งวงค์ใหม่	๑๑๖๑-๑๑๖๖	รบชนะพระเจ้าสังขติตสะที่ ๒

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๘๓.	สีดาเมฆ-วันฉะ	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๑๖๖-๑๑๗๕	ชำระพระภิกษุทุศีลในสำนัก อภัยคีรีวิหาร และขจัดพระทัยกับพระสงฆ์สำนักมหาวินหาร
๘๔.	อัครโกไพรี ที่ ๓	โอรส	๑๑๗๕	รบชนะพระเจ้าอัครโกไพรีที่ ๓
๘๕.	เชษฐกิตติสละ ที่ ๓	โอรส ๘๑	๑๑๗๕	รบชนะพระเจ้าเชษฐกิตติสละที่ ๓
๘๖.	อัครโกไพรี ที่ ๓	องค์เดียวกับ ๘๔	๑๑๗๖-๑๑๘๖	เกิดสงครามกลางเมือง ๗พรรษา จึงทมิฬก่อความยุ่งยาก
๘๗.	ท้าวโงป-กิตติสละ ที่ ๑	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๑๘๖-๑๑๙๓	เกิดสงครามกลางเมืองกับพระเจ้าอัครโกไพรีที่ ๓ เป็นระยะเวลา

เทียวเมองลังกา

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๘๗.	กัณิสสที่ ๒	ไอรัส ๘๕	๑๙๙๓-๑๒๐๒	จลาจลของลัทธิ มีการทำลาย ศาสนสถานต่างๆ ขับไล่พระเจ้าทาบรูเปติสที่ ๑ ออกไป
๘๘.	ทักปุลละที่ ๑	น้องเขย	๑๒๐๒	ต้องเสด็จหนีกลับไปยังแคว้น โรหณะ
๘๙.	ทาบรูเปติสที่ ๒	นัคคา ๘๖	๑๒๐๒-๑๒๑๐	ประชาชนด้วยทวารจันทิมิพ ทวง อุปถัมภ์สำนักอภัยคีรีวิหาร และรวบรวมเสี้ยนกัมทอวิหาร
๙๐.	ยัคกโพธิ ที่ ๔	อนุชา	๑๒๑๐-๑๒๒๖	อำนาจของข้าราชการมีเฟื่องฟู ถึงขีดสูงสุด เสด็จไปประทับที่ เมืองโปลนนาวะ

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน กษัตริย์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๙๑.	ท้าวธรรม	พระยาภิรมย์	๑๒๒๖—๑๒๒๗	เสวยราชสมบัติที่พิษณุโลกไปตลอด เป็นผู้ตั้ง
๙๒.	ท้าวธรรม	พระยาภิรมย์	๑๒๒๗	ไปตลอดในฐานะ เป็นผู้ตั้งเช่นเดียวกัน
๙๓.	มานวรมังษ	โอรส ๙๗	๑๒๒๗—๑๒๖๑	รวบรวมตัวกองทัพของราชวงศ์ บัลลวระจากอินเดีย ทรงทะนุ บำรุงประเทศ อำนาจของพวก ทมิฬหายไป กลับเปิดลวระแพร่ หลายในเกาะลังกา
๙๔.	อัครโพร ที่ ๕	โอรส	๑๒๖๑—๑๒๖๗	
๙๕.	กัถสพ ที่ ๓	อนุชา	๑๒๖๗—๑๒๗๓	

เทวเมืองลังกา

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน สายสกุล	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๙๖.	มเหสีที่ ๑	อนงรี	๑๒๗๓-๑๒๗๖	
๙๗.	อัคริโพธิ์ ที่ ๖	โอรส ๙๕	๑๒๗๖-๑๓๑๕	ทรงซ่อมเจดีย์อนุปาราม
๙๘.	อัคริโพธิ์ ที่ ๗	โอรส ๙๖	๑๓๑๕-๑๓๒๐	ประทับที่เมืองโปตนนารวะ
๙๙.	มเหสีที่ ๒	โอรส ๙๗	๑๓๒๐-๑๓๔๐	เกิดสงครามชิงราชสมบัติกับ นัคตาของพระเจ้าอัคริโพธิ์ที่ ๖ ทรงสร้างรัตนปราสาทเป็นพระ อุโบสถของสำนักอภัยคีรีวิหาร ให้คู่กับโศภปราสาทของสำนัก มหาวิหาร สร้างวิหาร ๒ วิหาร

๑๕๖

เทวามเมืองลังกา

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๐๐.	อุทัย ที่ ๑	โอรส	๑๓๔๐-๑๓๔๔	ที่เมืองโปตนนารวะ ซ่อมเจดีย์อุปาราม อุบัติภัยกษัตริย์หนีหนี ย้ายไปประทับที่เมืองโปตนนารวะ
๑๐๑.	มหินท์ ที่ ๓	โอรส	๑๓๔๔-๑๓๔๗	
๑๐๒.	อัครโพรที่ ๘	อนุชา	๑๓๔๗-๑๓๔๘	
๑๐๓.	ทับปุละที่ ๒	อนุชา	๑๓๔๘-๑๓๕๔	
๑๐๔.	อัครโพรที่ ๘	โอรส	๑๓๕๔-๑๓๕๖	
๑๐๕.	เสนะ ที่ ๑	พระญาติ ?	๑๓๕๖-๑๓๕๖	กองทัพของราชวงศ์ปาณทยะจากภาคใต้ของอินเดียเข้ารุกราน

หม่อมเจ้าสุภัทรรดดี ดิศกุล

๑๕๘

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๐๖.	เสนาะ ที่ ๒	นันทดา	๑๓๙๖—๑๔๓๐	เกาะลังกา ยึดภาคเหนือไว้ได้ และเข้าปล้นสะดมเมืองอนุราช- ปุระ ประทับที่เมืองโปตนนารูวะ ส่งกองทัพไปรุกรานดินแดน ของราชวงศ์ปาณฑยะในประเทศ อินเดีย และยึดราชธานีของพวกเขา ปาณฑยะไว้ได้
๑๐๗.	อุทัย ที่ ๒	อินุชา	๑๔๓๐—๑๔๔๑	
๑๐๘.	กัณิสป ที่ ๔	อินุชา	๑๔๔๑—๑๔๕๗	
๑๐๙.	กัณิสป ที่ ๕	โยริส ๑๐๖	๑๔๗๕—๑๔๖๖	ทรงแต่งศัพท์ทานุกรมภาษา สิงหล ส่งกองทัพไปช่วยพวก

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๑๐.	ทับปฐะที่๓	โอรส	๑๔๖๖-๑๔๖๗	ปราบทวยะรพบพวกโจฬะในประ- เททอินเดียน แต่ต้องพ่ายแพ้ กลับมา
๑๑๑.	ทับปฐะที่๔	พระญาติ ?	๑๔๖๗-๑๔๗๖	
๑๑๒.	อุทัย ที่ ๓	พระญาติ ?	๑๔๗๗-๑๔๘๑	
๑๑๓.	เสนะ ที่ ๓	พระญาติ ?	๑๔๘๑-๑๔๘๕	
๑๑๔.	อุทัย ที่ ๔	พระญาติ ?	๑๔๘๕-๑๔๘๗	กองทัพโจฬะเข้ายึดเมืองอนุ- ราชปุระไว้ได้
๑๑๕.	เสนะ ที่ ๔	พระญาติ ?	๑๔๘๗-๑๔๙๕	

๑๕๖

เที่ยวเมืองลังกา

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๑๖.	มหินท์ ที่ ๔	พระญาติ ?	๑๔๕๙-๑๕๑๕	กองทัพราชวงศ์ราชสุภานุวงศ์จาก อินเดียเข้าบุกรุกลังกาใน พ.ศ. ๑๕๐๑ แต่ไม่สำเร็จ ใน พ.ศ. ๑๕๐๒ กองทัพของพวกโจพระ ข้ามมาสุวรรณ ก็พ่ายแพ้ไปอีก ทรงซ่อมวัดพระเชตุพนแก้ว รบกับเสนาบดี ทหารจันทิมห เที่ยวปล้นสะดมทั่วประเทศ ประทับที่เมืองโปลนนาวาระ
๑๑๗.	เสนะ ที่ ๕	โอรส	๑๕๑๕-๑๕๒๕	เกิดลจจ ใน พ.ศ. ๑๕๓๖ กองทัพของพระเจ้าวราชระ
๑๑๘.	มหินท์ ที่ ๕	อนุชา	๑๕๒๕-๑๕๗๒	

๑๖๐

เทวามองตงก

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๑๙.	กัศสป ที่ ๖	โอรส	๑๕๗๒-๑๕๘๓	<p>ที่ ๑ แห่งราชวงศ์โจฬะเข้ายึดเมืองอมุราชปุระได้ แคว้นจักรวรรดิทางภาคเหนือตกอยู่ใต้การปกครองของพวกเขา โจฬะ พวกโจฬะย้ายราชธานีจากเมืองอมุราชปุระไปอยู่ที่เมืองโปตนานาวุระ พระเจ้ามเหศวร์ที่ ๕ คุมครองอยู่ที่แคว้นโรหณะทางภาคใต้ จนกองทัพโจฬะจับพระองค์ได้ใน พ.ศ. ๑๕๖๐</p> <p>ครองเฉพาะแคว้นโรหณะ</p>

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๒๐.	มหาสมณ- กิตติ	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๕๘๓-๑๕๘๕	ครองเฉพาะแคว้นโรหณะ
๑๒๑.	วิกัมบิณฑุ	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๕๘๕-๑๕๘๖	เจ้าชายราชวงศ์ปานทยะจาก ประเทศอินเดีย ครองเฉพาะ แคว้นโรหณะ
๑๒๒.	ชคตีปาล	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๕๘๖-๑๕๘๗	มาจากแคว้นอุทธทางภาคเหนือ ของประเทศอินเดีย ครองเฉพาะ แคว้นโรหณะ
๑๒๓.	ปรักัม- บิณฑุ	โอรส ๑๒๑	๑๕๘๗-๑๕๙๑	ครองเฉพาะแคว้นโรหณะ
๑๒๔.	โลกะ	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๕๙๑-๑๕๙๗	ครองเฉพาะแคว้นโรหณะ
๑๒๕.	กัถิสปที	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๕๙๗-๑๕๙๘	ครองเฉพาะแคว้นโรหณะ

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๖๒

เขาวเมืองล้งกา

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๒๖.	วิชัยพตท ที่๑	พระญาติ ๙๓	๒. สมัย โปลนนาวระ ๑๕๙๘-๑๖๕๓	เดิมครองแคว้นโรตตะ ต่อมา รบชนะยึดเมือง โปลนนาวระคืน จากพวกโจระได้ และในพ.ศ. ๑๖๑๓ ก็สามารถขับไล่พวกโจระ ออกไปจากเกาะล้งกา ทรงสร้าง พระราชวังใหม่ในเมืองอนูราธ- ปุระ แต่หลังจาก พ.ศ. ๑๖๑๗ ก็ย้ายมาประทับที่เมืองโปลนนาวระ ทรงขอพระเถระจากประเทศพม่า เพื่อมาฟื้นฟูพุทธศาสนา ในเกาะ ล้งกา สร้างกำแพงและคู่อ้อมรอบ

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๒๗.	ชัยพาทูที่ ๑	อนุชา	๑๖๕๓-๑๖๕๔	เมื่อยไปลมนาวาระ ในเมืองทวง สร้างพระราชวัง วัดพระเชยว แก้ว ทรงส่งราชทูตไปบูชาทัน พระศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยา ทรง ซ่อมอ่างเก็บน้ำหลายแห่ง ทรง ปราบปรามกบฏทหารจ้างหมีพ สำเร็จ
๑๒๘.	วิกรมพาทู ที่ ๑	โอรส ๑๒๖	๑๖๕๔-๑๖๗๕	เกิดสงครามกับเจ้าชายวิกรมพาทู โอรสของพระเจ้าชัยพาทู ที่ ๑ ประเทศลังกาแบ่งออกเป็น ๔ แคว้น การปกครองเป็นไปอย่าง กดขี่ พระสงฆ์นำพระเชยวแก้ว

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๒๕.	คชพายุที่ ๒	โอรส	๑๖๗๕—๑๖๙๖	และพระพุทธรูปศิลาไปซ่อนใน แคว้นโรหณะ
๑๓๔.	ปรากฏรม- พายุที่ ๑ มหाराช	นั้ดดา ๑๒๖	๑๖๙๖—๑๗๒๕	ประเทศลังกาเป็นเจลาจลอีก เดิมครองเฉพาะแคว้นทักซิดเทศ ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะ ลังกา ต่อมารบชนะพระเจ้าคช- พายุที่ ๒ ยึดเมืองไปลงนาม ไว้ ทรงชำระพระสงฆ์ที่สละ พระสงฆ์ ๓ นิกายเข้าเป็นนิกาย เดียวกัน ทรงสร้างวัด อุปสมบท พระสงฆ์ทุกปีในมณฑลปากลงน้ำ

หม่อมเจ้าสุภัทสวัสดิ์ ดิศกุล

๑๖๕

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
				สร้างเมืองโปลงนารูจะให้สมกับ ที่เป็นราชธานี ทรงซ่อมกำแพง เมือง สร้างพระราชวัง สร้างวัด อาพาหนบริเวณ คัลวิหาร เจดีย์ ทิมพู วัดเหนือ (คิงวงกะ) สระ บัว ๘ กสิป ฯลฯ นอกจากนี้ยัง ทรงซ่อมเจดีย์และวิหารที่เมือง อนุราชปุระ ต่อมาทรงปราบปราม แคว้นโรหนะได้ ทำให้เกาะลังกา รวมเป็นประเทศเดียวกันอีกครั้ง หนึ่ง ได้พระเชษฐาแก้วและพระ พุทธบาทรัตนจากแคว้นโรหนะ

๑๖๖

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๓๑๑.	วิชัยพาหุ ที่ ๒	ภาคินัย	๑๗๒๕-๑๗๓๐	ส่งกองทัพไปรุกรานประเทศพม่า ระหว่าง พ.ศ. ๑๗๐๗-๘ และ ไปรุกรานภาคใต้ของประเทศอิน- เดีย แต่แห่งสุดท้ายนั้นไม่ประสบ ผล
๓๑๒.	นิตสัง- กมัตถะ	ชามาศา ๓๓๐	๑๗๓๐-๑๗๓๕	ตั้งราชวงศ์กัลิงก์ ยกทัพไปรุกร านภาคใต้ของประเทศอินเดีย แต่ไม่เป็นผล ทรงกำจัดการกษัตริย์ สร้างเจดีย์รังโกต ซ่อมมณฑลภาค

เทวเมืองดงเก

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๓๓.	วิกกรมพาทู ที่ ๒	อนุชา	๑๘๓๙	ชาตะทาเค สว่างนันทสังกตตามณฑป พระราชวังใหม่ ณ เมืองโปตนนารูระ ทรงติดต่อกับแคว้นอาเระะ โอริสสะ เบงกอลคุชราต ประเทศพม่าและกัมพูชา
๑๓๔.	โจชคังคะ	ภาคินัย ๑๓๒	๑๘๓๙—๑๘๔๐	ปลงพระชนม์พระเจ้าวิกกรมพาทู
๑๓๕.	พระนาง ศีลวาทิ	มเหสี ๑๓๐	๑๘๔๐—๑๘๔๓	ที่ ๒ เป็นเจ้าหญิงชาวปาณฑยะ ขับไล่การรุกรานของพวกเขา โจษะ ๓ ครั้งออกไปได้

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๓๕.	สมเด็จพระสันตปาปา	อัครมุขนายก	๑๗๕๓-๑๗๕๕	
๑๓๖.	พระนาง กัลยาณวดี	๑๓๒ มเหสีองค์ที่ ๒ ของ ๑๓๒	๑๗๕๕-๑๗๕๑	พวกทมิฬเข้าทำลายเมืองโปตน- นาวะ
๑๓๗.	ธรรมมาโคก	พระญาติ	๑๗๕๑	
๑๓๘.	อินทังคะ	อุปราช ๑๓๖ ?	๑๗๕๒	
๑๓๙.	พระนาง สีลาวดี	องค์เดียวกับ ๑๓๕	๑๗๕๒-๑๗๕๓	
๑๓๙.	โลเกศวร	พระญาติ ๑๓๒ และ ๑๓๕	๑๗๕๓-๑๗๕๕	เป็นเจ้าชายชาวลังกา ยกทัพชาว ทมิฬมาบุกรุกแทนเกาะลังกา
๑๓๙.	พระนาง สีลาวดี	องค์เดียวกับ ๑๓๕	๑๗๕๕-๑๗๕๕	เที่ยวเมืองลังกา

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๖๕

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๔๐.	ปรักกัม- ปิณฑุ มาตยะ	พระญาติ ? ตั้งวงศ์ใหม่	๑๗๕๕-๑๗๕๘ ๑๗๕๘-๑๗๗๙	เป็นเจ้านายชาวปาณดยะ เป็นชาวกลิงค์จากแหลมมลายู ? ชม.แห่งพุทธศาสนาและประชาชน
๑๔๑.	วิชัยพาหุ ที่ ๓	ตั้งวงศ์ใหม่	๓. สนิษหัง ๑๗๗๕-๑๗๗๙	ตั้งวงศ์กัมพูชณะะ ครองเฉพาะ แคว้นมายารัฐ ทางทิศตะวันตก ของเกาะลังกา ราชธานีอยู่ที่เมือง ทัมพูชณะะ. ได้พระเชษฐาแก้ว และพระพุทธรูปมาตรมาภิเษก

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๔๓.	ปรการม- พาหุ ที่ ๒	โอรส	๑๗๗๔-๑๗๑๓	<p>เดิมครองเฉพาะแคว้นมยวัญใน พ.ศ. ๑๗๗๐ ได้ทรงสู้รบกับ พระเจ้าจันทรมานู ชาวชวากะ (มลายู) แห่งอาณาจักรตาม-พรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) และ ต่อมาใน พ.ศ. ๑๗๗๕ ก็ทรงปราบปรามมาฆะได้ ระหว่าง พ.ศ. ๑๗๗๑-๑๗๗๕ พระเจ้าจันทรมานูได้ทรงยกกองทัพมาตี เกาะลังกาก็แตกพ่ายแพ้ไปเช่นเดียวกัน คราวหลังพระเจ้า</p>

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี มีชูกล

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
				ปรากฏมพบที่ ๒ ทรงได้รับความช่วยเหลือจากราชาวงศ์ปาดมตะในภาคใต้ของประเทศไทยด้วยใน พ.ศ. ๑๙๐๕ ก็ได้ทรงอภิเษกที่เมืองไปตนหารวะ แต่ยังคงประทับ อยู่ที่เมืองทมพเพณียะทางเหนืออาจมีอาณาจักรของพวกชาวคะละอยู่ต่อมาเป็นเวลาานและต่อมาก็คตกเป็นของชาวอินเดียภาคใต้ คืออาณาจักรขัณฑ์นา

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๔๔.	วิชัยพาหุ ที่ ๔	โอรส	๑๘๑๓—๑๘๑๕	ถูกนายพลซอมีตตะปลงพระชนม์
๑๔๕.	ภวนกพาหุ ที่ ๑	อนุชา	๑๘๑๕—๑๘๒๗	ย้ายราชธานีไปอยู่ที่เมืองยาบวะ ทรงศึกต่อกับพวกอาหรับ ทรง กับรัชกาลของ พ่อขุนรามคำแหง- มหาราชแห่งอาณาจักรสุโขทัย
๑๔๖.	ว่าง ปรากฏม- พานุ ที่ ๓	โอรส ๑๔๔	๑๘๒๗—๑๘๒๗ ๑๘๓๐—๑๘๓๖	ครองราชย์ที่เมืองโปลนนารูจะ ภายใต้ความคุ้มครองของราชวงศ์ ปาดตยะ มาร์โค โปโล ผ่าน เกาะลังกาใน พ.ศ. ๑๘๓๕ ทรง เที่ยวเมืองลังกา

หม่อมเจ้าสุภัททิศ ดิศกุล

๑๒๑

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๔๗.	ภาณุในภาพ ที่ ๒	โอรส ๑๔๕	๑๘๓๖-๑๘๔๕	กษัตริย์องค์แรกของพยุหะรามคำแหง- มหาราช
๑๔๘.	ปรากฏ- ภาพ ที่ ๔	โอรส	๑๘๔๕-๑๘๖๙	ครองราชย์ที่เมืองกุฎเนคะ ทรง อุปถัมภ์อักษรศาสตร์ เป็นกษัตริย์ องค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์ทัมเพเท- นียะ
๑๔๙.	ภาณุในภาพ ที่ ๓			ครองราชย์ที่เมืองกุฎเนคะ อาจ เป็นเชื้อสายราชวงศ์ทัมเพเทนียะ

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๕๐.	วิชัยพาหุ ที่ ๕	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๘๗๘-๑๘๘๔	ครองราชย์ที่เมืองกุญแจนคร เป็น เชื้อชาติกึ่งลี้กหรือมลายู
๑๕๑.	ภูไทรพาหุ ที่ ๔	โอรส ๑๕๐	๑๘๘๔-๑๘๘๘	ครองราชย์ที่เมืองกำแพงละ
๑๕๒.	ปรากฏกรม- พาหุที่ ๕	โอรส ๑๕๐	๑๘๘๗-๑๘๙๒	ครองราชย์ร่วมสมัยกับ พระเจ้า ภูไทรพาหุที่ ๔ มีราชธานีอยู่ที่ เมืองเทือกคาม ในขณะเดียวกัน ในแคว้นดังกล่าวก็มีแคว้นอื่นๆ ที่ เป็นอิสระอีกด้วย ต่อมาต้องเสด็จ ไปอยู่ในแคว้นโรหณะ ร่วมสมัย กับพระเจ้าลัทธิไทย

๑๕๓
เที่ยวเมืองดังกล่าว

หม่อมเจ้าสุภัทรรत्น ดิศกุล

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๕๓.	วิกรมพาทู ที่ ๓	ภาคินัยของ ๑๕๑	๑๘๘๙—๑๘๙๗	ครองราชย์ร่วมสมัยกับพระเจ้า ปรากรมพาทูที่ ๕ มีราชธานีอยู่ ที่เมืองคัมปะละ ในสมัยนเกาะ ลังกาแบ่งออกเป็น ๓ แคว้น เป็น อิสระแก่กัน ร่วมสมัยกับพระเจ้า ลิไทย
๑๕๔.	ภูวนภพพ ที่ ๕	ตั้งวงศ์ใหม่	๑๘๑๕—๑๘๕๑	เป็นโอรสของอลงกตวรที่ ๓ แห่ง เมืองริทาม และเป็นพระเจ้า แผ่นดินแต่เพียงในนาม ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๔๘—๑๘๕๐ เซงโฮะชินท์

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๕๕.	ปรากฏ- พาหุที่ ๖	กวางศิโหม	๑๘๕๕-๒๐๑๐	<p>๑๕๖</p> <p>จีน ผู้นำกองทัพเรือจีน ได้เวะ ขึ้นบกที่เกาะลังกา และใน พ.ศ. ๑๘๕๕ เซงไฮได้กลับมาอีกครั้ง และรวบรวมชาวลังกา</p> <p>เป็นเชื้อชาติกึ่ง ลัทธิ ว่าทางฝ่ายจีน เป็นผู้แต่งตั้ง เค็มตงราชธานีอยู่ ที่เมืองริยัลมา ต่อมาย้ายไปเมือง ชัยวรธนะปุระ (โกฏฏา) ทรงสร้าง พระราชวังและวัดพระเชียวแก้ว ทรงแต่งตั้งราชทูตไปยังประเทศจีน</p> <p>เที่ยวเมืองลังกา</p>

หม่อมเจ้าสุภัทรัตต์ ตศกุล

๑๓๗

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
				ใน พ.ศ. ๑๙๗๕ ได้สู้รบชนะกองทัพของอาณาจักรวิชัยนครทางภาคใต้ของประเทศไทยที่แยกทัพข้ามมาบูรณเกาะลังกา แต่กองทัพวิชัยนครก็สามารถปราบอาณาจักรซุฟฟนาทางภาคเหนือของเกาะลังกาได้ ใน พ.ศ. ๑๙๙๓ กองทัพของพระเจ้าปรักรมพายุที่ ๖ ก็ปราบอาณาจักรซุฟฟนาได้ รวมเกาะลังกาเป็นประเทศเดียวกัน

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ. - พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๕๖.	ชัยพาทู ที่ ๒	นันทา	๒๐๑๐-๒๐๑๒	สมัยวรรณคดีลังกาเจริญรุ่งเรือง ทรงอุปถัมภ์ทั้งพุทธศาสนาและ ศาสนาพราหมณ์
๑๕๗.	ภาณุโกษา ที่ ๖	ไอสร ๑๕๕?	๒๐๑๓-๒๐๑๕	เกิดกบฏแต่ถูกปราบได้ มีคณะ ทูตทางศาสนาจากเมืองหงสาวดี ในทอนปไตยรัชกาลเกะ ลังกาแบ่งออกเป็น ๓ แคว้นอีก
๑๕๘.	ปรากฏ- พาทูที่ ๗	ไอสรบุญธรรม?	๒๐๑๕-๒๐๑๗	

๑๕๗
เที่ยวเมืองลังกา

หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล

๑๑๓

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ. - พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๕๙.	ปรากฏม- พาหุ ที่ ๘	อนุชา ๑๕๗	๒๐๒๗-๒๐๕๑	ปลงพระชนม์พระเจ้าปรากฏม- พาหุที่ ๗ ใน พ.ศ. ๒๐๔๘ ชาว โปรตุเกสเริ่มเดินทางมาถึงเกาะ ลังกา เริ่มประวัติศาสตร์ตอน ใหม่ของเกาะลังกา
๑๖๐.	ปรากฏม- พาหุ ที่ ๙	ไอโรส	๔. สมัย ติดต่อกับฝรั่ง ๒๐๕๑-๒๐๕๒	ประทับที่เมืองชัยวราชชนปุระ (โกฏฐะ)
๑๖๑.	วิชัยพาหุ ที่ ๖	อนุชา	๒๐๕๓-๒๐๗๗?	ประทับที่เมืองชัยวราชชนปุระ (โกฏฐะ) ต่อมาถูกปลงพระชนม์

๑๕๐

เข็วเมืองลึ่งกา

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๖๒.	ภาณุภพ ที่ ๗	โอรส	๒๐๗๗—๒๐๘๕	ประทับที่เมืองชัยวรารชนปุระ- (โกฏญ) ประเทศลังกาแบ่งออก เป็น ๔ แคว้น
๑๖๓.	ธรรมปาละ	ตั้งวงศ์ใหม่	๒๐๘๕—๒๑๒๔	ประทับที่เมืองโกฏญ เข็วรัต โปรตุเกสนับถือศาสนาคริสต์ ประเทศลังกาแบ่งออกเป็นหลาย แคว้น พวกโปรตุเกสตั้งอยู่ที่ เมืองโคลัมโบ
๑๖๔.	ราชสิงทะ ที่ ๑	ตั้งวงศ์ใหม่	๒๑๒๔—๒๑๓๕	ประทับที่เมืองเสตทัวจจะ

หม่อมเจ้าสุภัทระดิศ ดิศกุล

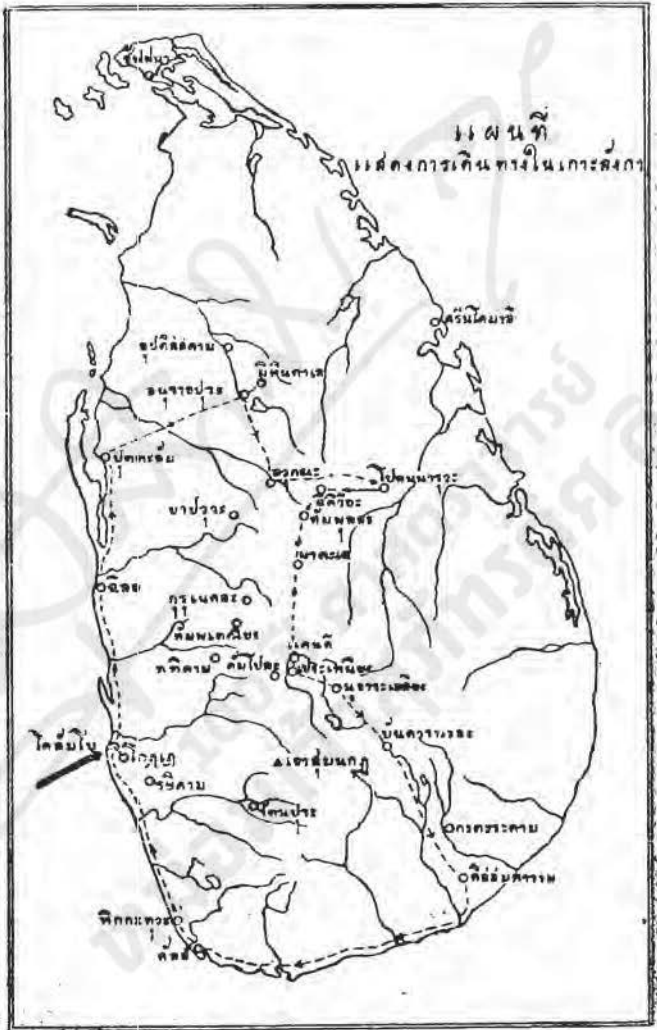
๑๑๑

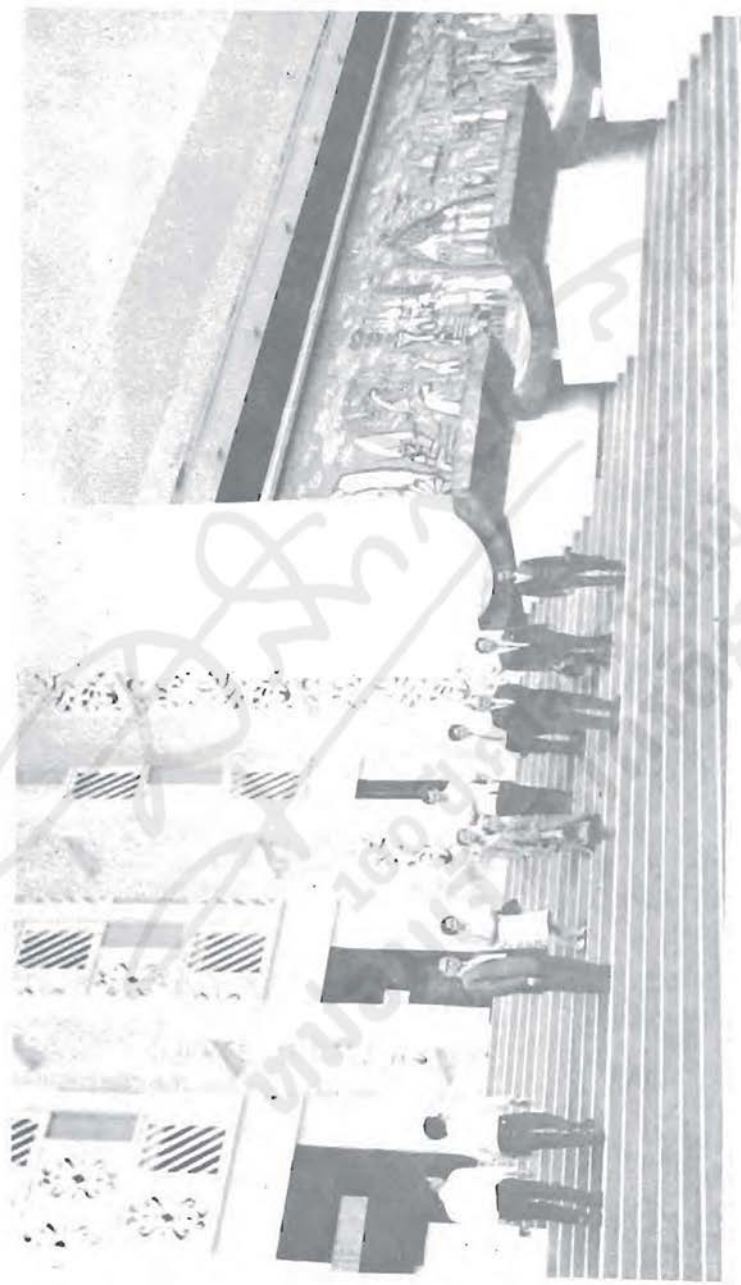
เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.-พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๖๕.	วิมลธรรมา- สุริเยะ ที่ ๑	ยมนา	๒๓๓๕-๒๓๕๗	ประทับที่เมืองศรีวิชัยบุรี (แควน- คี)
๑๖๖.	เสนาวัตนะ	โอรส	๒๓๕๗	ประทับที่เมืองแควนคี
๑๖๗.	ราชสิงหะ ที่ ๒	โอรส	๒๓๕๗-๒๓๕๘	ประทับที่เมืองแควนคี ประเทศ ลังกาแบ่งเป็น ๓ แคว้น
๑๖๘.	วิมลธรรมา- สุริเยะ ที่ ๒	โอรส	๒๓๕๘-๒๓๕๙	ประทับที่เมืองแควนคี
๑๖๙.	ศิริวิโรปักษ์- กมนเรนทร สิงหะ	อนุชามเหสี	๒๓๕๙-๒๓๖๐	
๑๗๐.	ศิริวิชัย ราชสิงหะ		๒๓๖๐-๒๓๖๑	

เลขที่	พระนาม	เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ก่อน	ครองราชย์ พ.ศ.—พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
๑๗๑.	กิตติศิริ- ราชสีหะ	อนุชามเหสี	๒๒๕๐—๒๓๒๔	ทรงส่งสมณทูตเข้ามาขอพระสงฆ์ สยามนิกายในรัชกาลสมเด็จพระ เจ้าบรมโกศ กรุงศรีอยุธยา ออก ไปอุปสมบทพระภิกษุลังกา
๑๗๒.	ศิริราชา- ริราชสีหะ	อนุชา	๒๓๒๔—๒๓๔๑	ถูกอังกฤษจับเอาไปเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๕ เป็นอันสูญสิ้นวงศ์พระ- เจ้าแผ่นดินลังกาแต่เพียงเท่านั้น.
๑๗๓.	ศิริวิกรม- ราชสีหะ	โอรสอนุชามเหสี	๒๓๔๑—๒๓๕๕	เพ็ญเมืองลังกา

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

๑๙๓๗

รูปที่ ๙
ฝ่ายบริหารวิทยาลัยสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ประทศกมลเดโช

รูปที่ ๒

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสัมฤทธิ์สมัยศรีวิชัย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
กรมกวีลาลัมเปอร์

รูปที่ ๓
กำลังชมโทรทัศน์กันทุกที ในห้องอบรมโบราณวัตถุของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

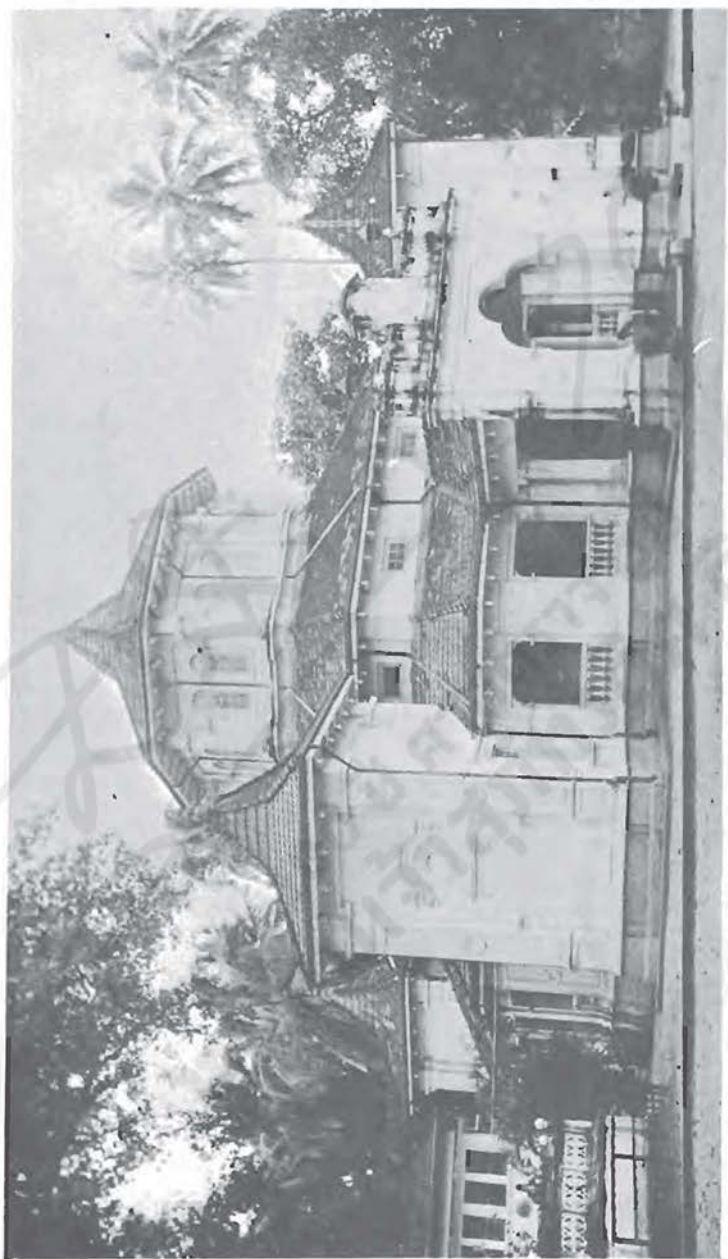
รูปที่ ๔

พระพุทธรูปศิลาปางสมาธิสมัยทวารวดี ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงโคลัมโบ ประเทศลังกา

รูปที่ ๕

พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางทรงแสดงธรรม สมัยอนุราชปุระตอนต้น พิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ กรุงโคลัมโบ

รูปที่ ๖
วิหารวัดอโศการาม กรุงเทพมหานคร

รูปที่ ๘
พระเจดีย์ วัดอโศกมหาราม กรุงโคลัมโบ

รูปที่ ๘
รูปหมู่ถ่ายที่วัดอโศกพัฒนาราม กรุงเทพมหานคร

รูปที่ ๕
เจดีย์รวันเวลี เมืองอมุราตปุระ

รูปที่ ๓๐
ชาววิหารโบมบริเวณสำนักมหาวิทยาลัย เมืองอมระปุระ

รูปที่ ๑๑
สถาปัตยกรรม เมืองอนันตราปุระ

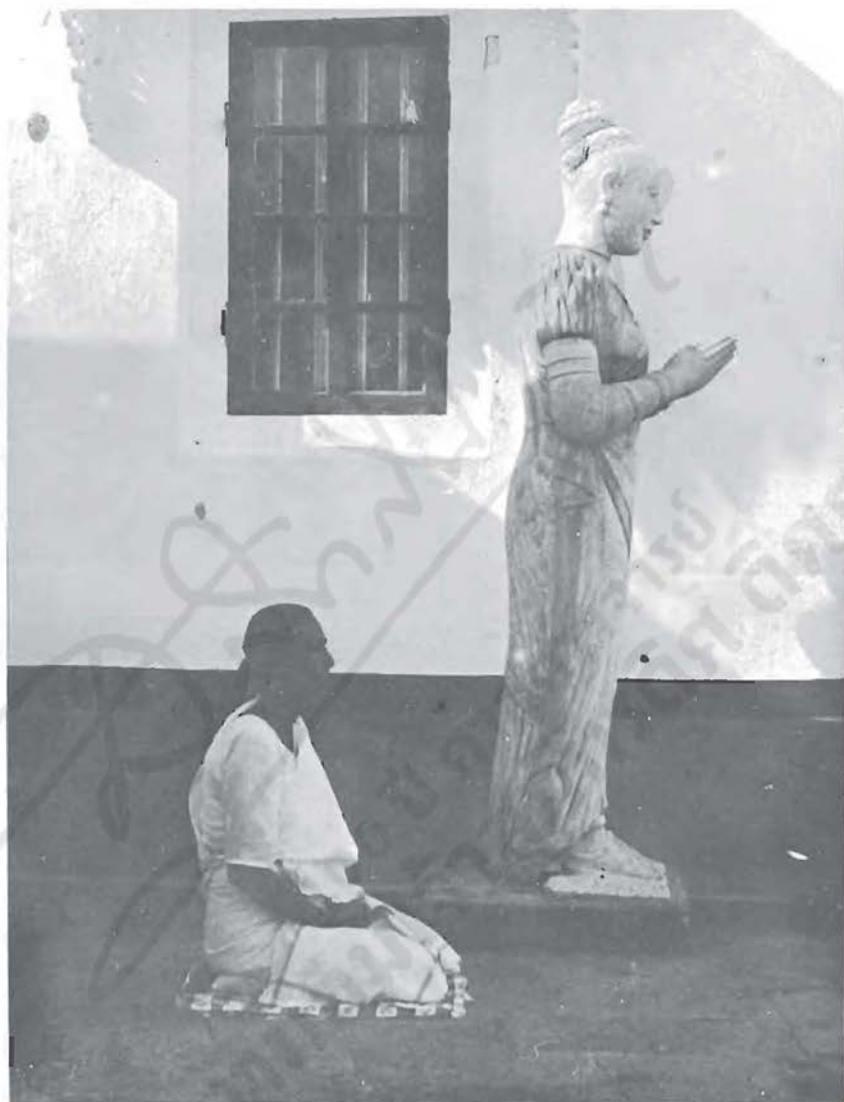

รูปที่ ๑๒
วาล์กพระมณฑปที่วัดของเจดีย์วัดเวฬุ เมืองอนนราปุระ

รูปที่ ๑๓

พระรูปพระเจ้าหนุมานพิบนลานทักษิณเจดีย์ รุวันเวลี เมืองอนุราชปุระ

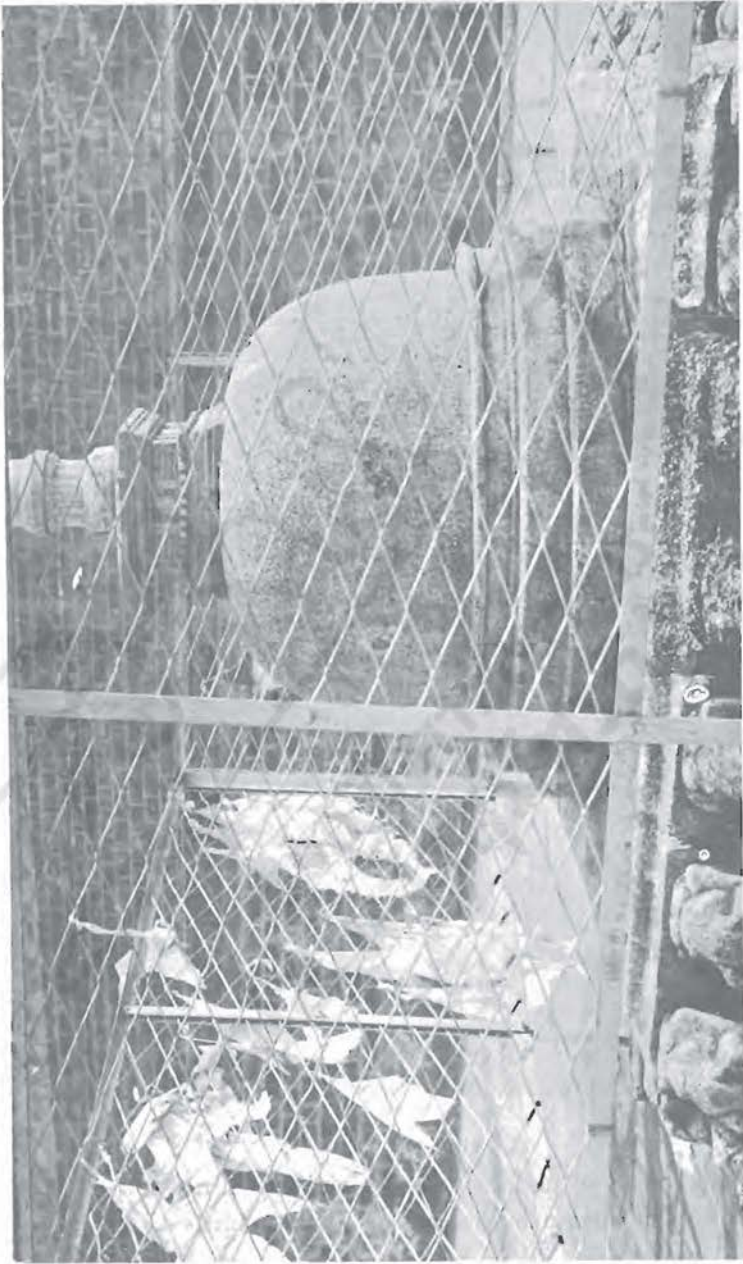

รูปที่ ๑๔
พระรูปพระมารดาของพระเจ้ากฤษณะกามาณี บนลานทักษิณเจดีย์สุรินทรา
เมืองอนูราชปุระ

รูปที่ ๑๕

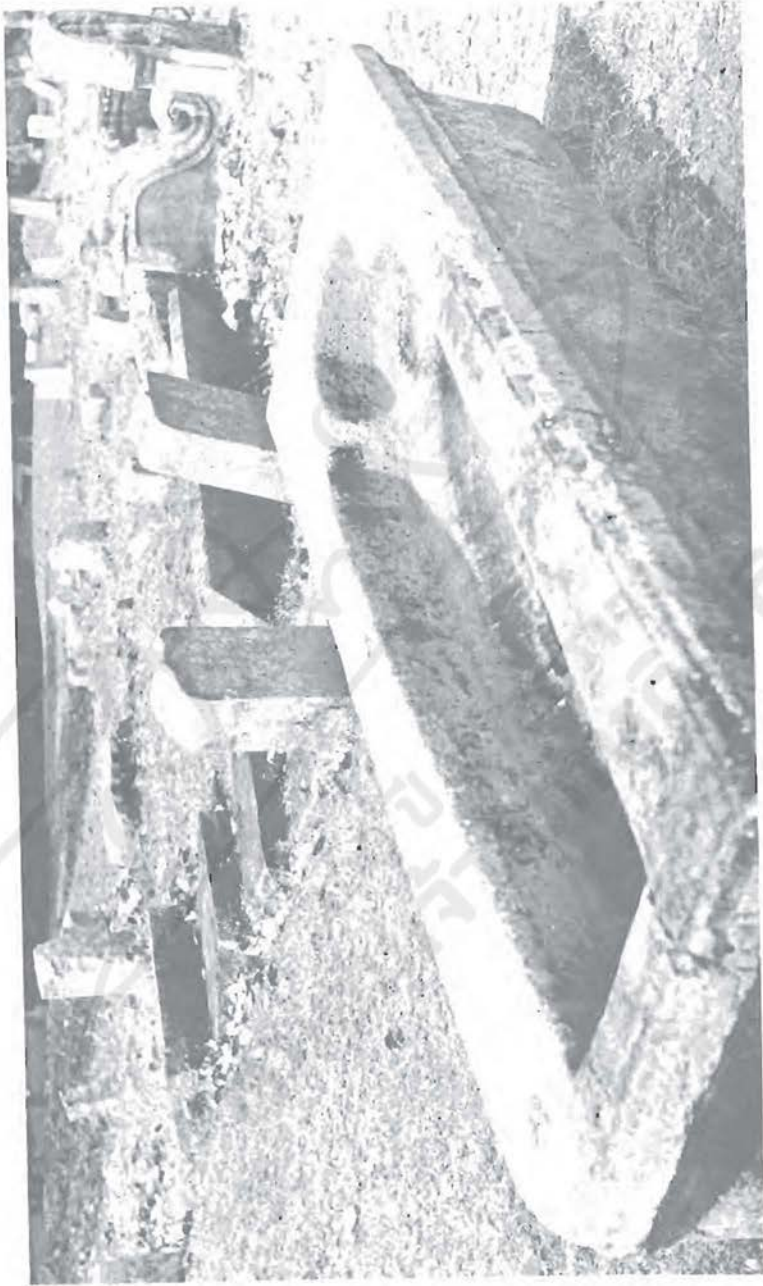
พระพุทธรูปศิลาขึ้นปางประธานอภัย (?) ศิลปสมัยอนุราชปุระตอนต้น
หน้าวิหารบนลานทักษิณเจดีย์สุวันเวลี เมืองอนุราชปุระ

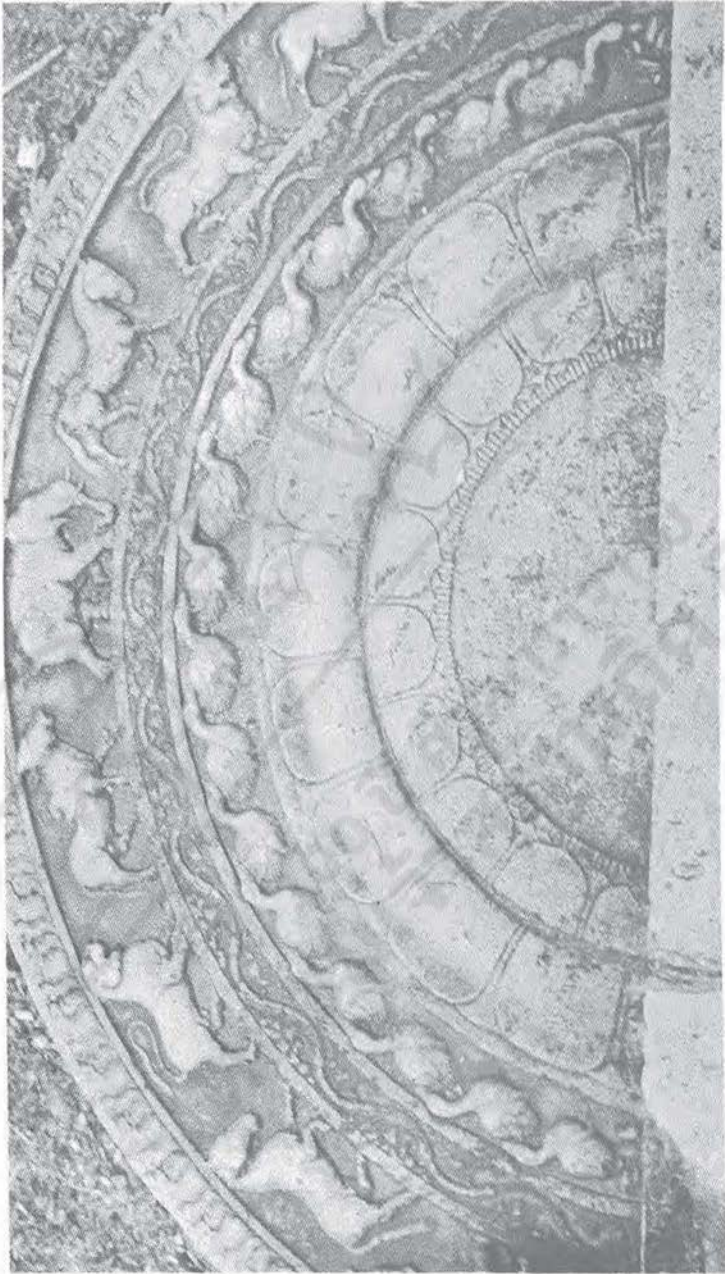
รูปที่ ๑๖
รูปจำลองเจดีย์สุวรรณภูมิ บรมโลกภูมิธรรมเจดีย์สุวรรณภูมิ เมืองอนุราชปรีะ

รูปที่ ๑๗
ราชนิเวศน์ของวิหารในสุโขทัยมหาวิหาร เมืองอนันตราปุระ

รูปที่ ๘
หีบศพ (?) สลัก ในบริเวณสำนักมณฑลวิหาร เมืองอนุราชปุระ

รูปที่ ๑๕
อัมรินทร์ศิวา เมืองอนุมราชปุระ

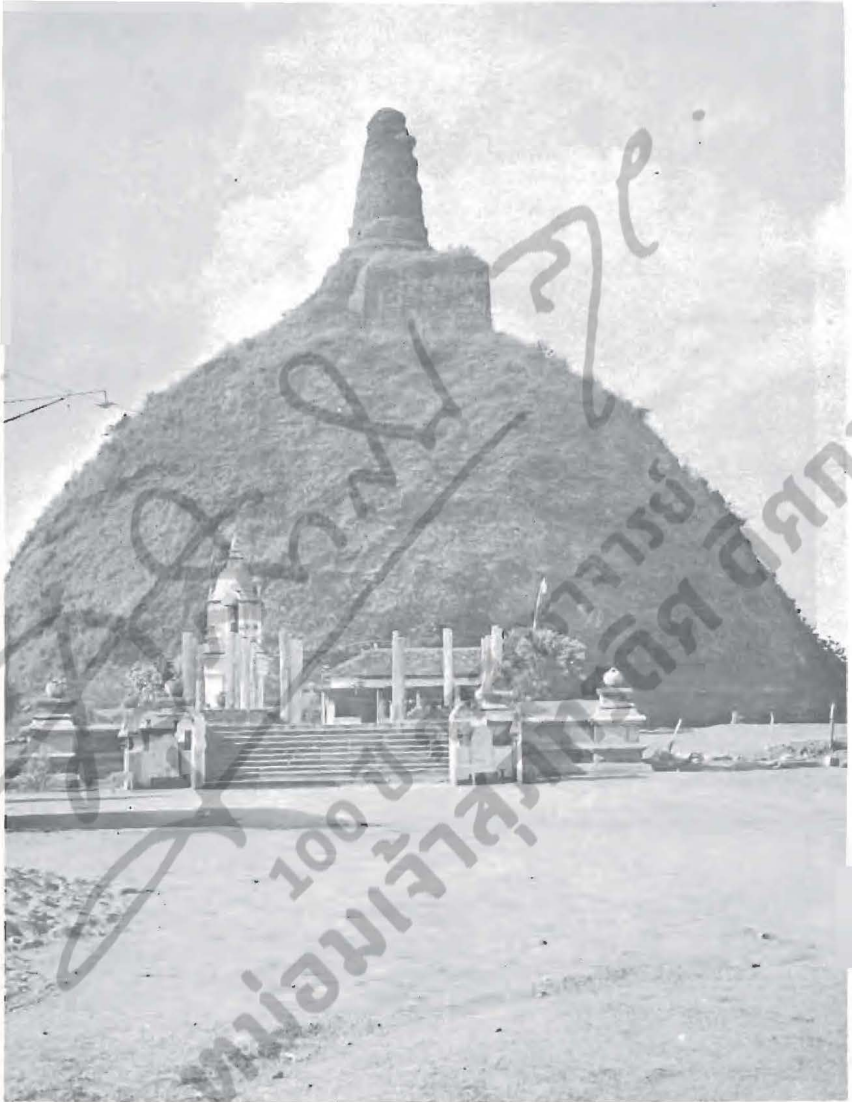

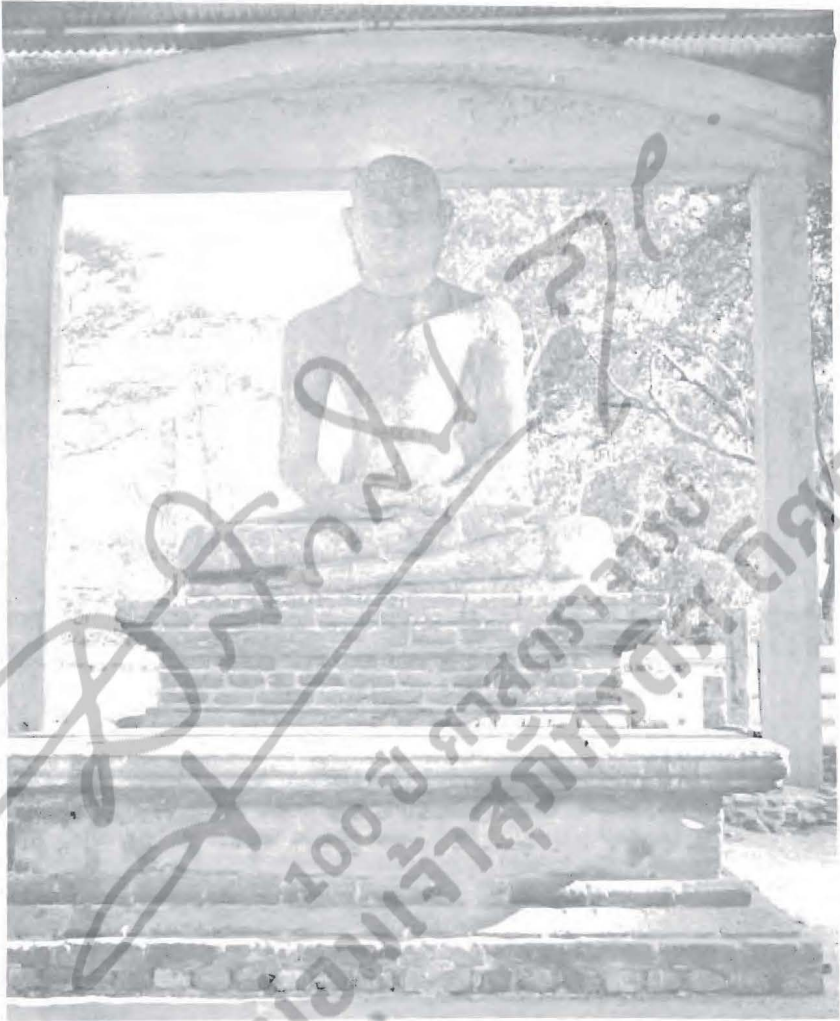
รูปที่ ๒๐
ทวารบาลคีตยา เมืองอนุราชปุระ

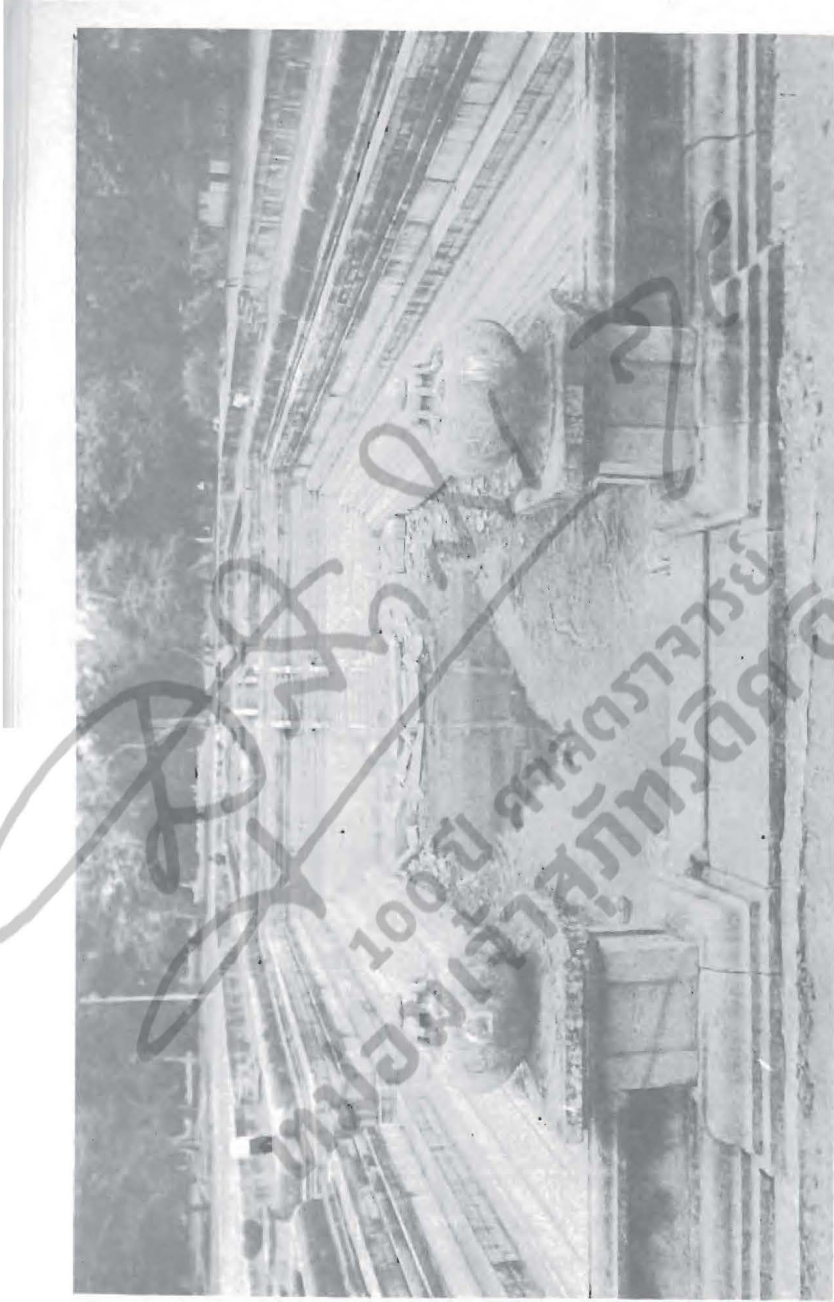
รูปที่ ๒๑
ทวารบาลศิลาหุ่นหลัง (?) เมืองอนนทราชปุระ

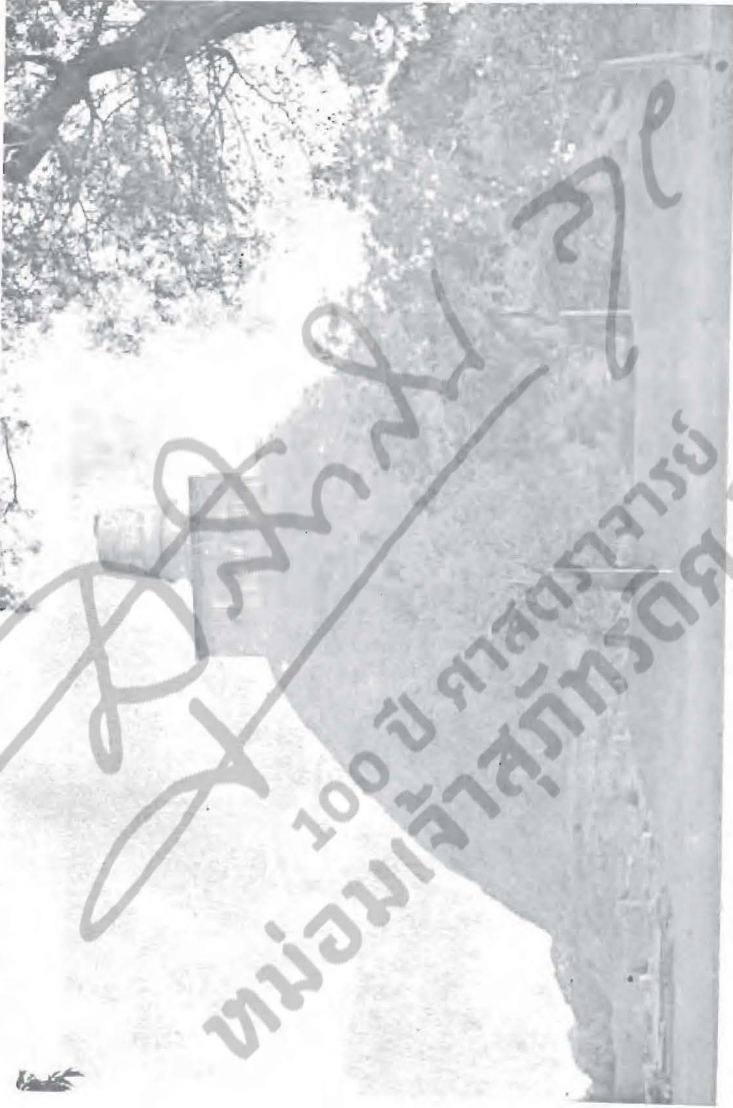
รูปที่ ๒๒
เจดีย์อภัยกวี เมืองอนุราชปุระ

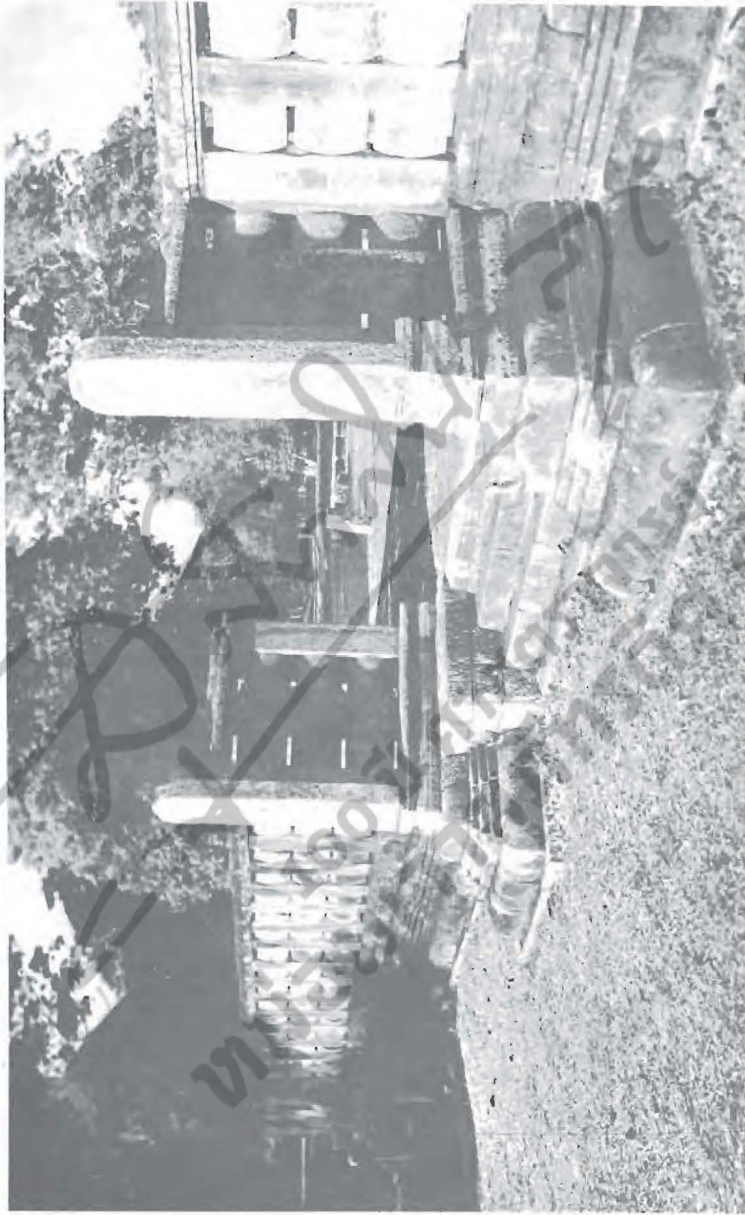
รูปที่ 1๓๓
พระพุทธรูปปางสมาธิ เมืองอนุราชปุระ

รูปที่ ๒๔
สระแฝด เมืองนราธิวาส

รูปที่ ๒๕
เจดีย์เทววัน เมืองนครปฐม

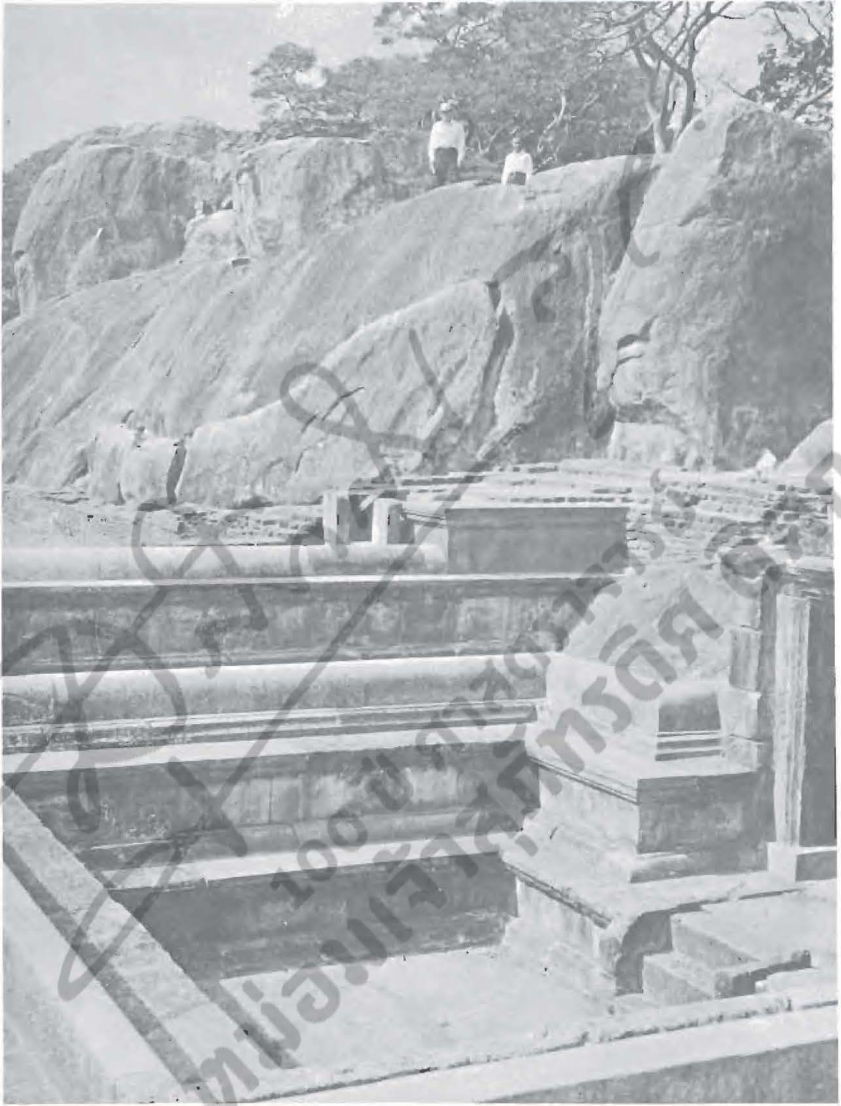

รูปที่ ๒๖
วัดป่า เมืองนครราชสีมา
วิจิตร

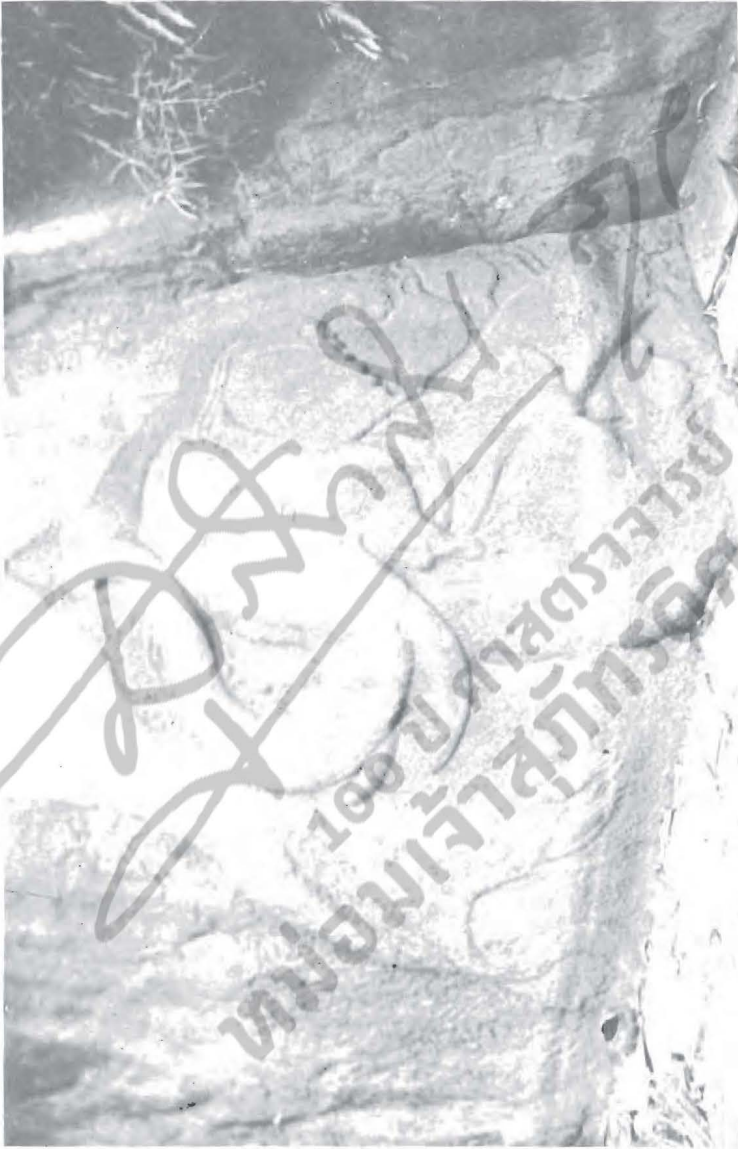

รูปที่ ๒๒
เจดีย์มรวิทวาทย์ เมืองอนุราชปุระ

รูปที่ ๒๘
สระอาบน้ำในสวนหลวง เมืองอนุราชปุระ

รูปที่ ๒๘
ภาพสลักที่วิหารวิสุทธาราม เมืองนครปฐม

รูปที่ ๓๐
ปางนั่งสมาธิ วิหารอิศรปุณณะ เมืองอนุราชปุระ
ภาพสลักที่ทวณิด (?) กำลิ่งนงเส้ามา วิหารอิศรปุณณะ เมืองอนุราชปุระ

รูปที่ ๓๑
รูปคู่ชายหญิง วิหารอิศุรัมภิยะ เมืองอนุราธปุระ

รูปที่ ๓๒
วิหารอิศรเมษะ เมืองนครราชสีมา

รูปที่ ๓๓
ทิวทัศน์ เมืองมหาสารคาม

รูปที่ ๓๘
พระศรีมหาโพธิ์ เมืองอนาถปุระ

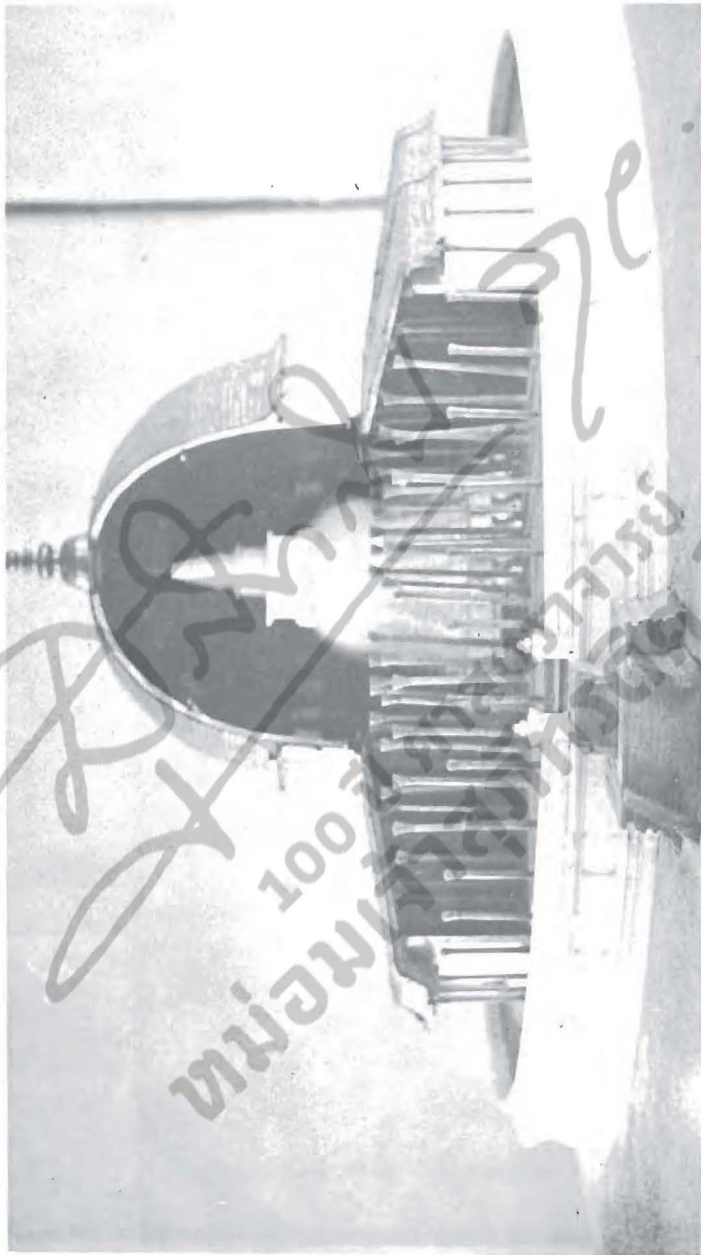

รูปที่ ๓๕
ซากโบราณสถาน เมืองมอญประ

รูปที่ ๓๖
พระพุทธรูปศิลาสมัยลพบุรีตอนต้น พิพิธภัณฑ์สถาน เมืองลพบุรี

รูปที่ ๓๓ รูปจำลองโบราณแต่ดั้งเดิม พิพิธภัณฑ์สถาน เมืองนราธิวาส

ส่วนลึกลับ พิชัยสงครามเมืองนครปฐม
รูปที่ ๓๘

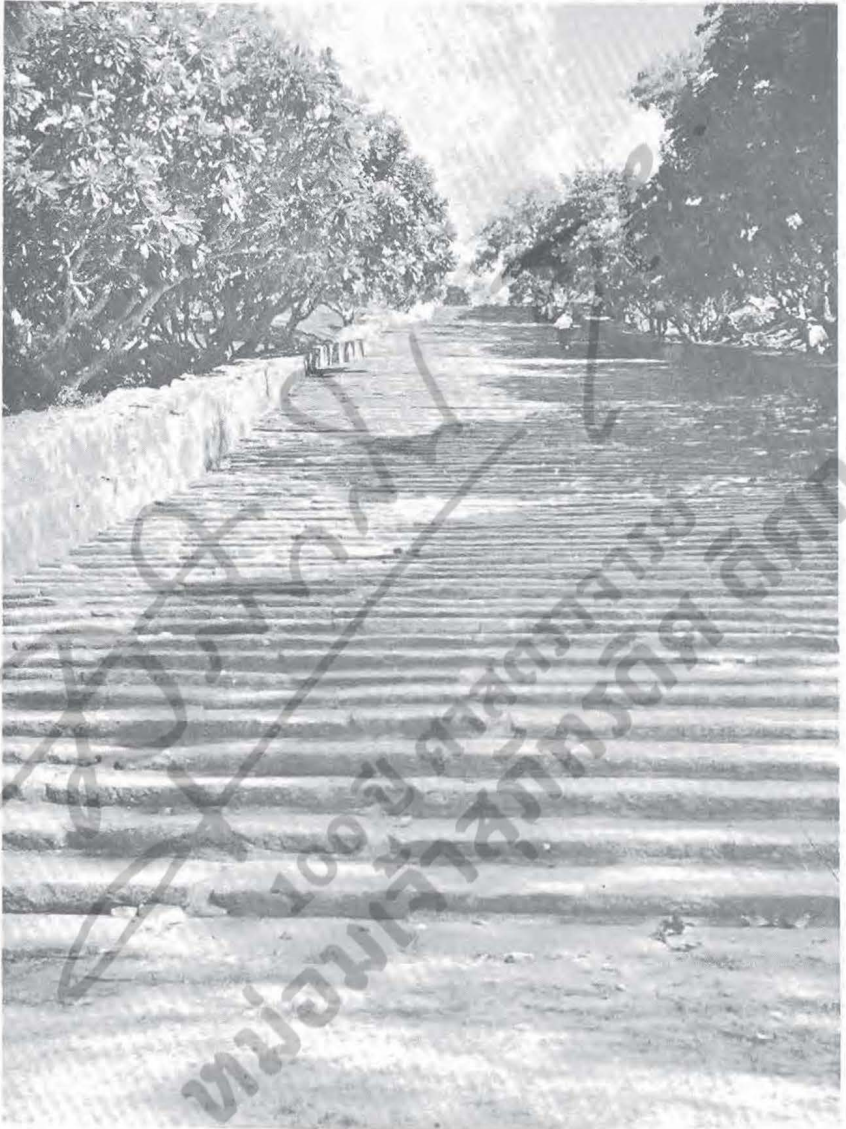
รูปที่ ๓๕
สังขมิติ ทวารบาลพระราชวังด้านขวา เมืองอนนราชปุระ

รูปที่ ๔๐
บิทมณี ทวารบาลพระราชวังด้านซ้าย เมืองอนูราธปุระ

รูปที่ ๕๑
วิหารเตจิกเต เมืองนราธิวาส

รูปที่ ๔๒
บันไดชนเขามิหินตาเล

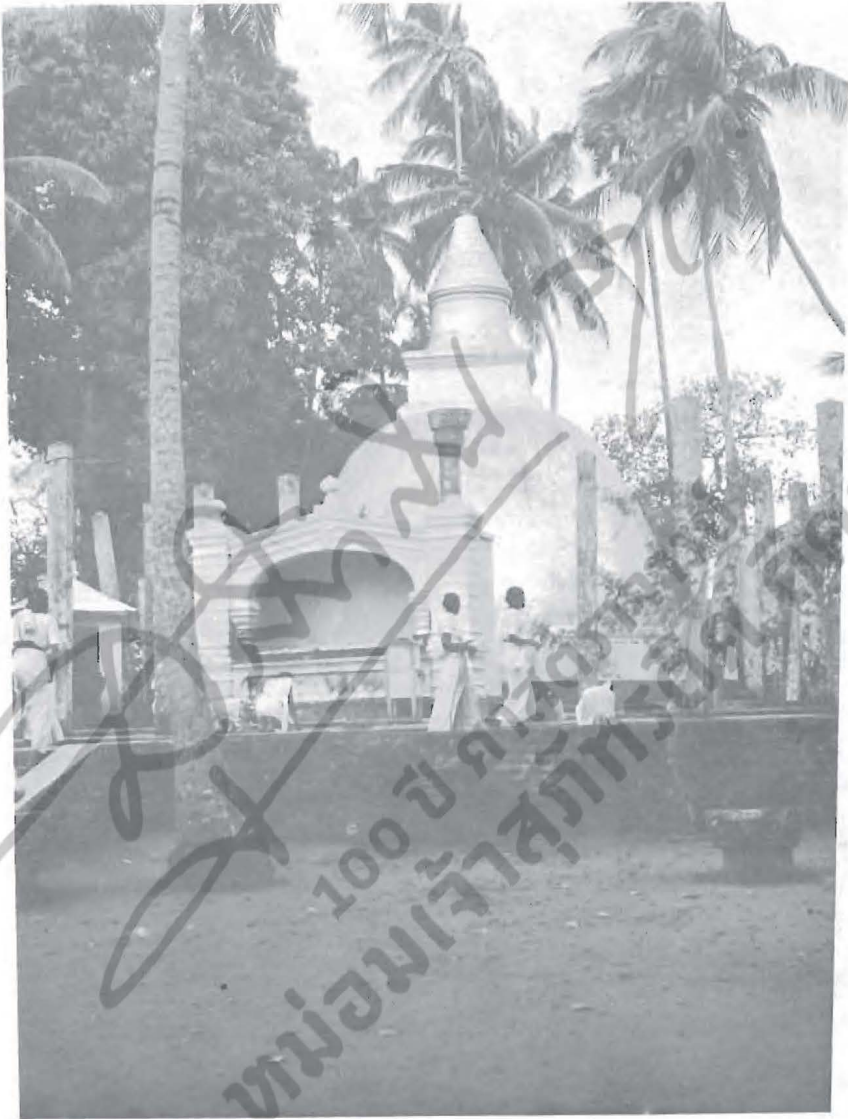

รูปที่ ๔๓
เจดีย์กนิษฐาธิราช เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรี

รูปที่ ๔๔
สิงห์หิน เขามหินตาเด

รูปที่ ๔๕

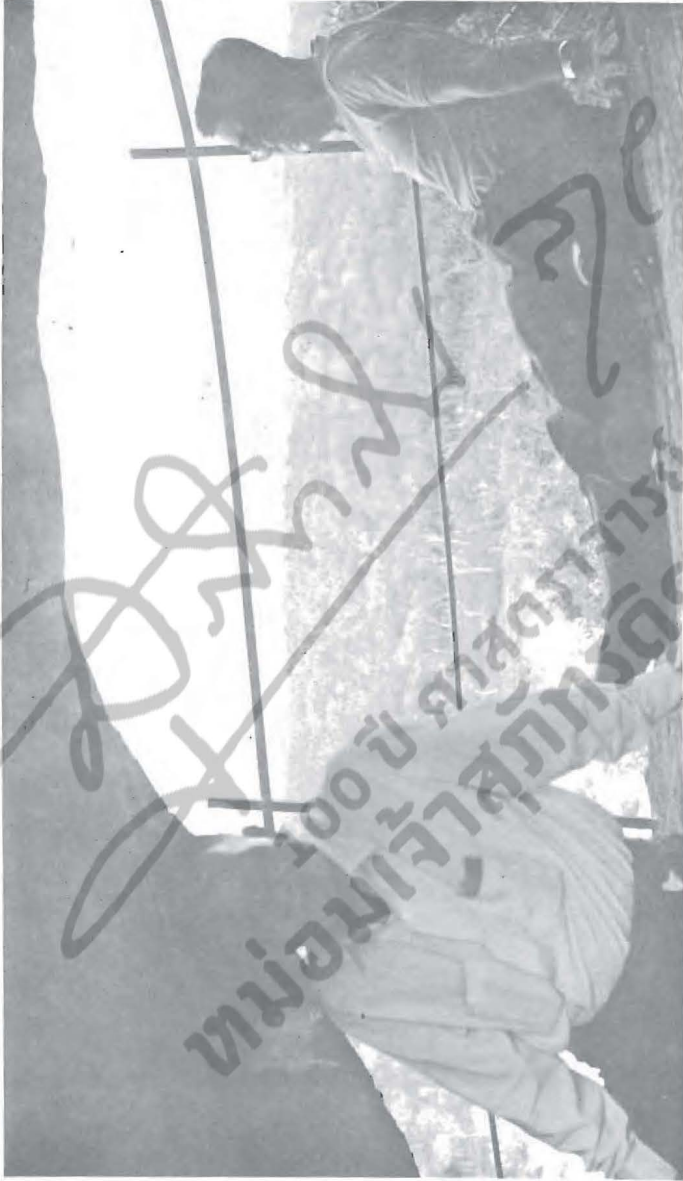
เจดีย์สร้างตรงที่พระมณีนีที่ทรงเทศนาธรรมโปรดพระเจ้าเทวานัมปิยชาติสละ

เขามหินตาเถ

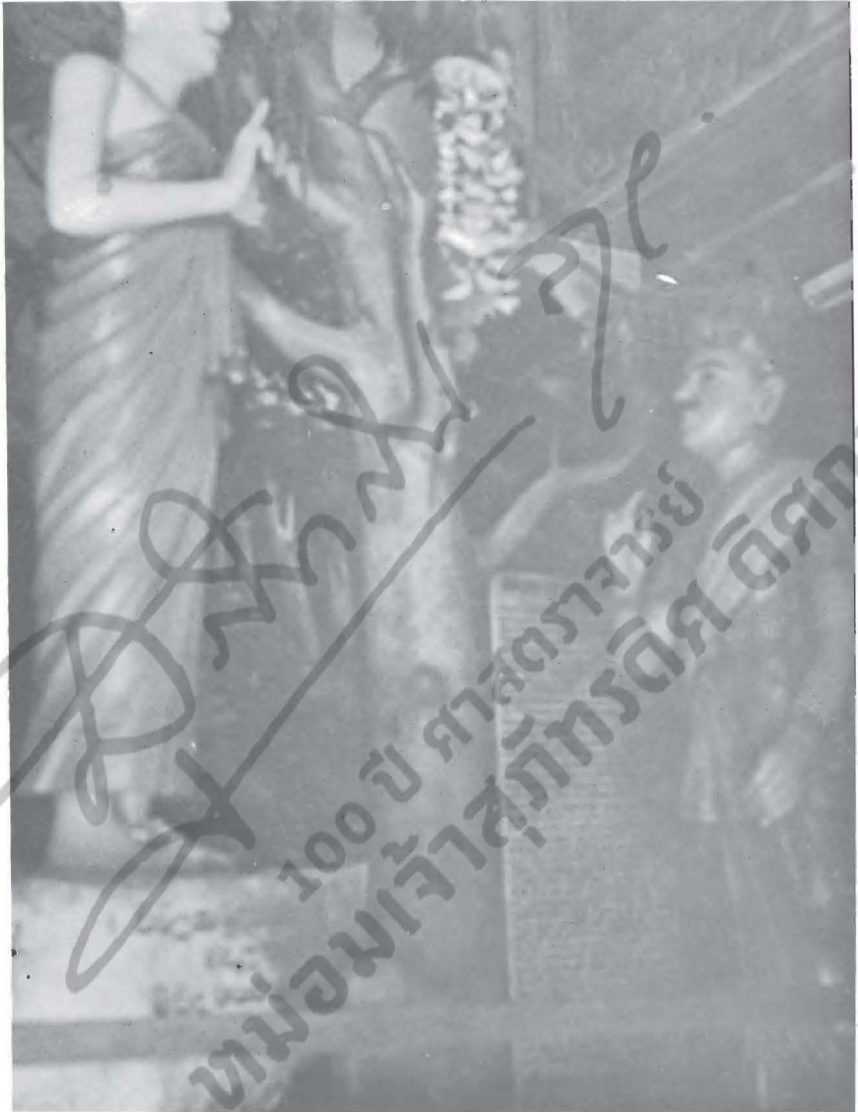

देवदत्त धर्म्मपिया
KING DEWANAPIYA
TISSA

รูปที่ ๔๖
พระรูปพระเจ้าเทวานัมปิยตีสสะ เขมรหินตาเล

ธำมรงค์นที เกษเด็ดยังอยู่กับพี่ เขมรินทร์ดาเด
วันที่ ๕๗

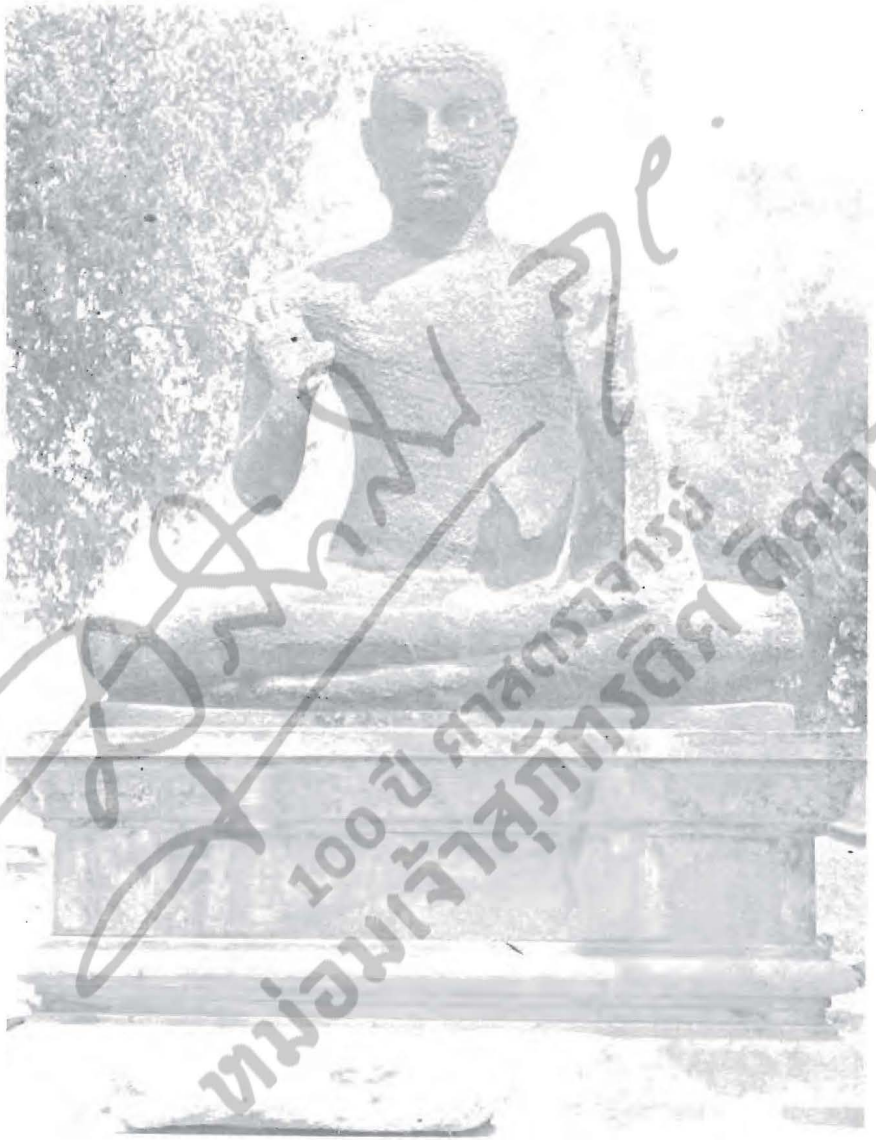
รูปที่ ๔๘

ภาพปูนปั้นพระมเหสีที่กำลังทรงแสดงธรรมโปรดพระเจ้าทวารวณมีอายุยี่สิบสอง

ในวิหารบนเขามหินตาเต

รูปที่ ๔๕
พระพุทธรูปศิลา เมืองอนุราชปุระ

รูปที่ ๕๐
พระพุทธรูปศิลาปางประธานอภัย วัดอิสการาม เมืองอนุราชปุระ

รูปที่ ๕๑
ฐานวิหารศิลา วัดวิชชากราม เมืองอนุราชปุระ

รูปที่ ๕๒
ภาพสลักแจกันปักดอกไม้ที่เชิงบันไดเจดีย์วัดวิชขาราม เมืองอนราชปุระ

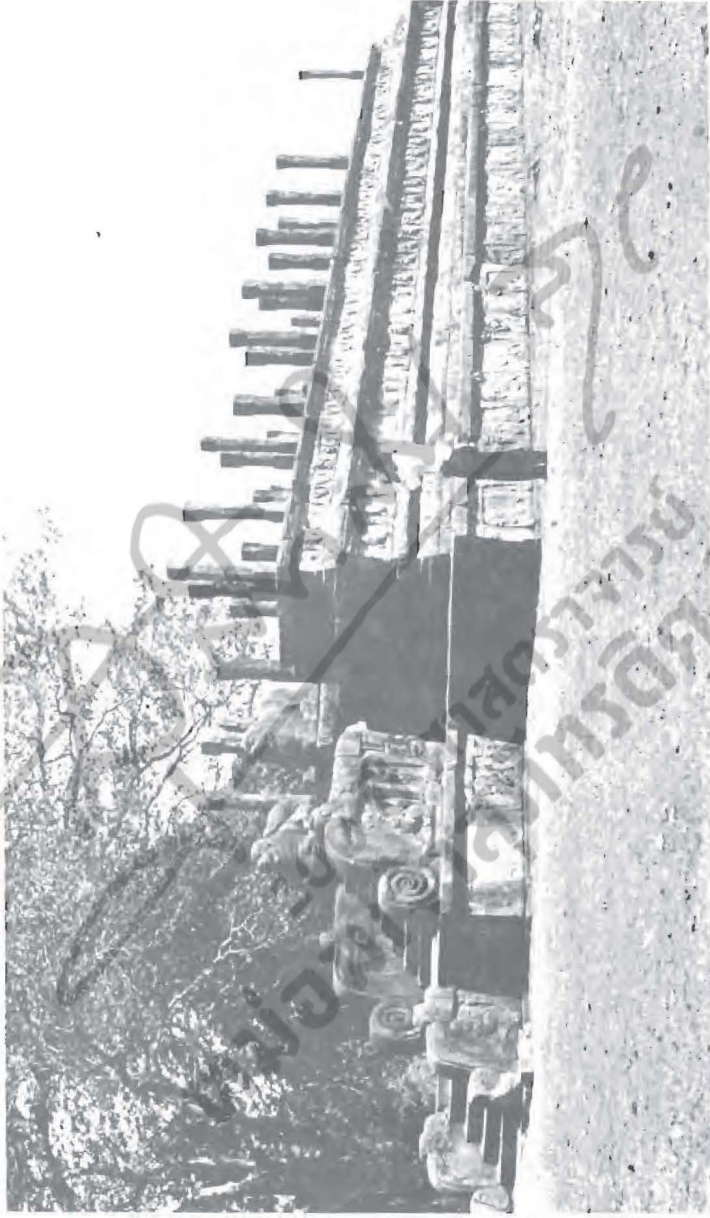
รูปที่ ๕๓
พระพุทธรูปศิลปะประทับยืนปางประทานอภัย ที่อวุกกะ

รูปที่ ๕๔
พระรูปพระเจ้าปراجกรมพาทย์ ๑ มหาราช(ขุเมืองโปดนบรวะ

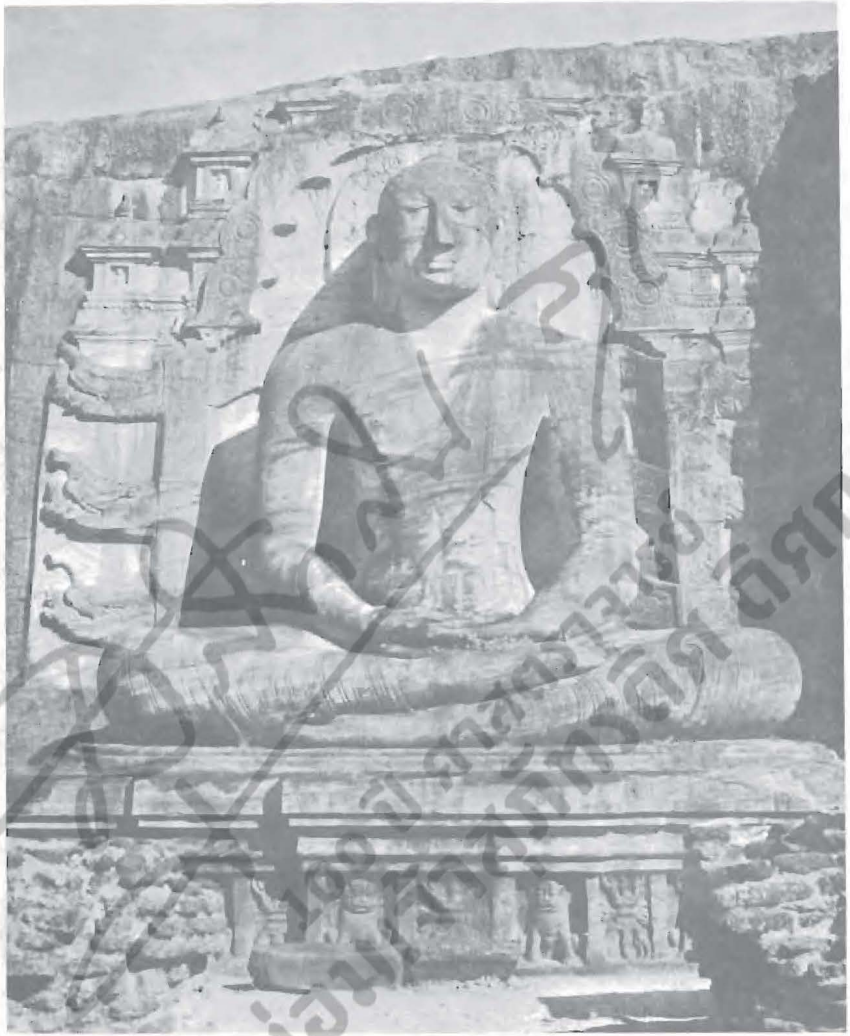
รูปที่ ๕๕
สะพานออกพระวิหารทางทิศตะวันออก เมืองโปลงนาจะ

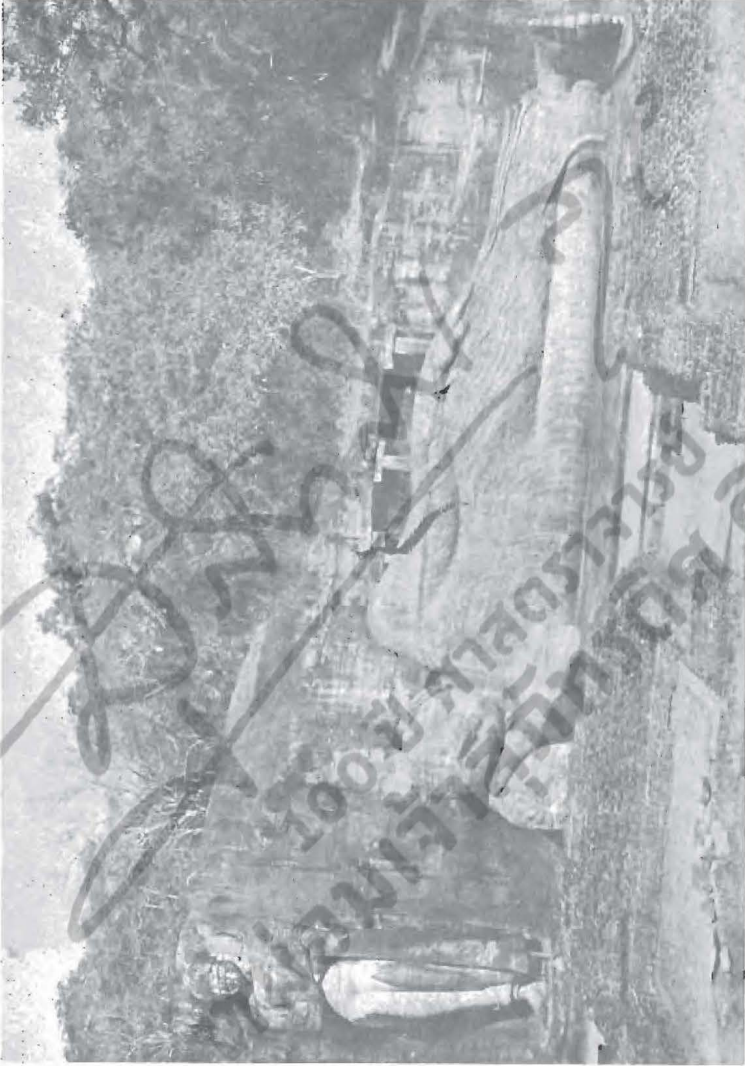
รูปที่ ๕๖
ห้องพระโรงของพระเจ้าปรากรมมหาราช ๑ มหาราช เมืองไปทมนารูระ

รูปที่ ๕๗
อัมรินทร์ศิลา เมืองโปลงนาหฺวะ

รูปที่ ๕๘
พระพุทธรูปศิลาประทับนั่งปางสมาธิ วิหารศักดิ์ เมืองโปลงนแกวระ

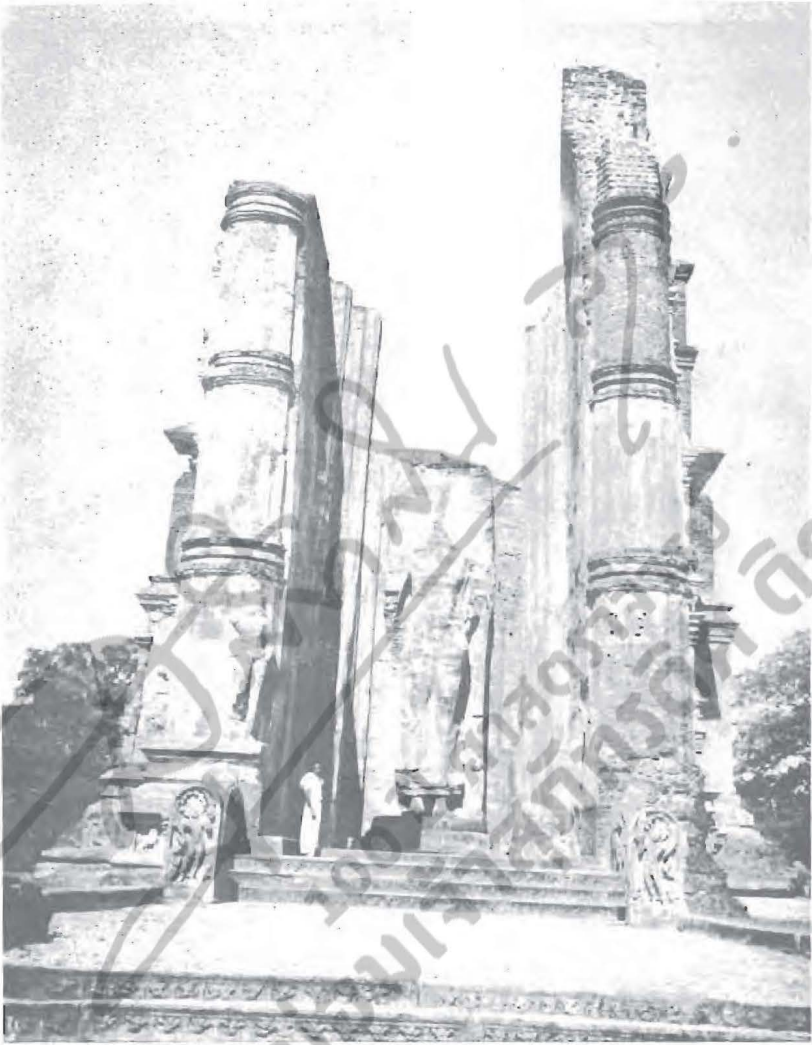

พระพุทธรูปปางถวายเนตร (?) และปางปริกัปกาน จิตรภักดี เมืองโปลมณฑลภาวะ
รูปที่ ๕๘

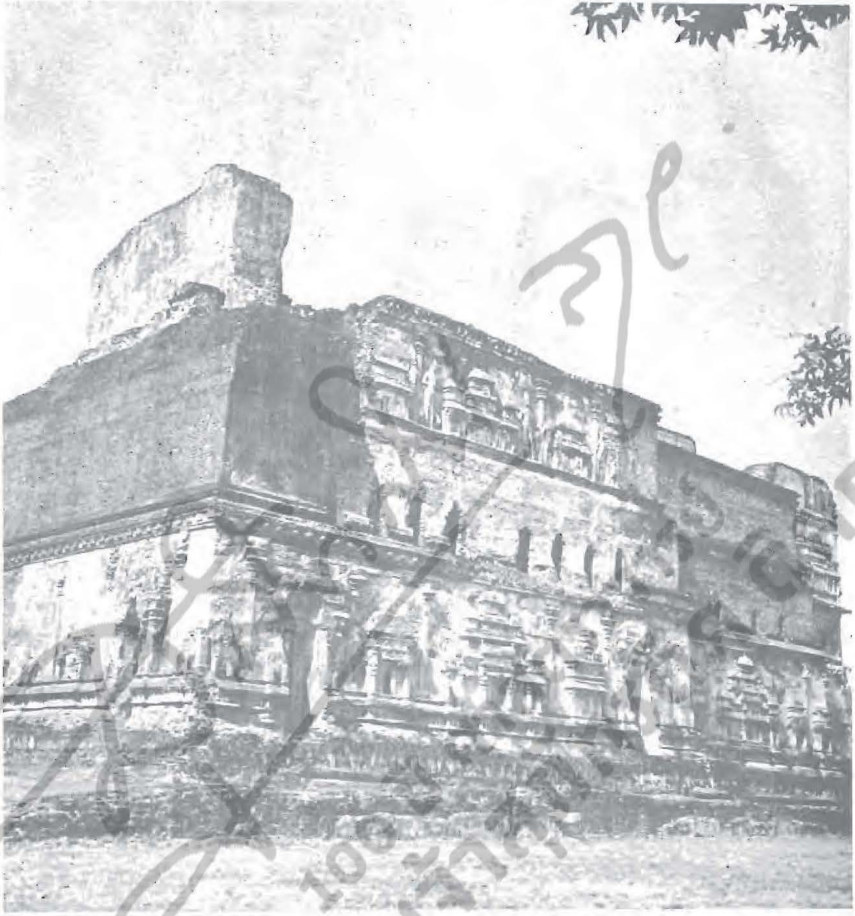

รูปที่ ๖๐
เจดีย์ทิวเวาหระ เมืองโปลงนนาวระ

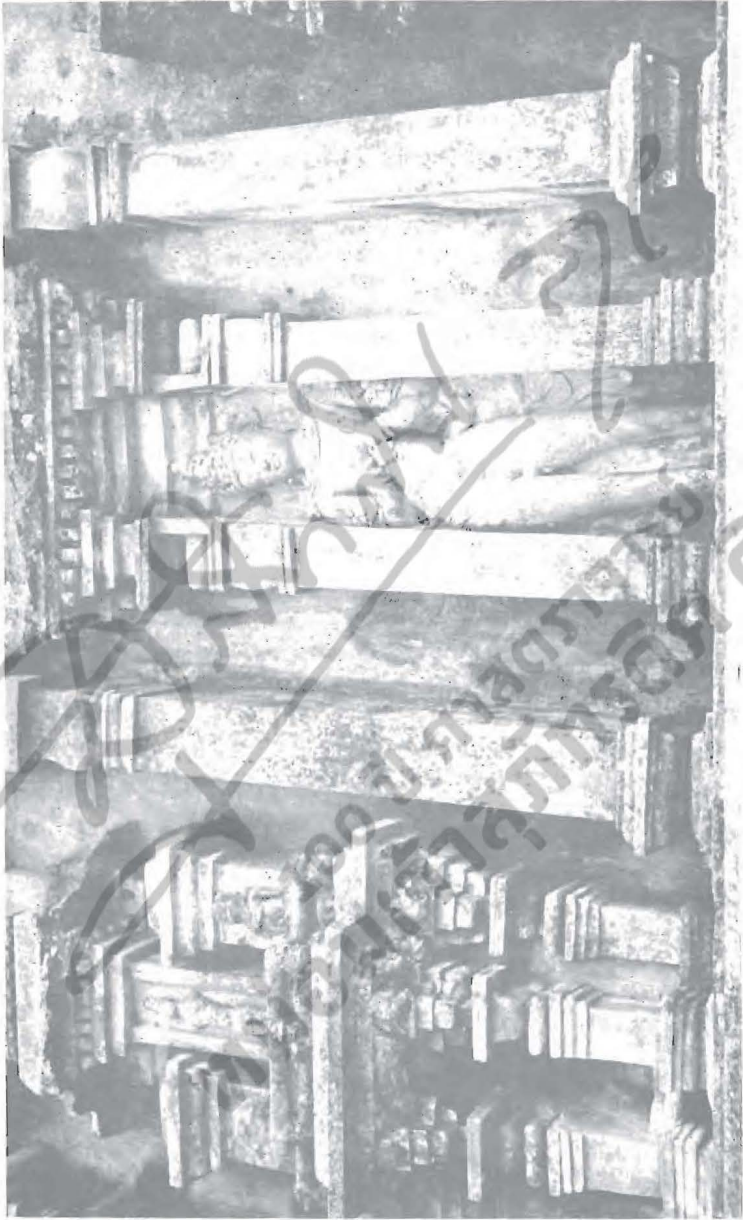
รูปที่ ๖๑
วิหารลึงกาติลล เมืองโปลอนนารูวะ

รูปที่ ๖๒
ด้านข้างของวิหารตั้งกาลส เมืองโปตนนการวะ

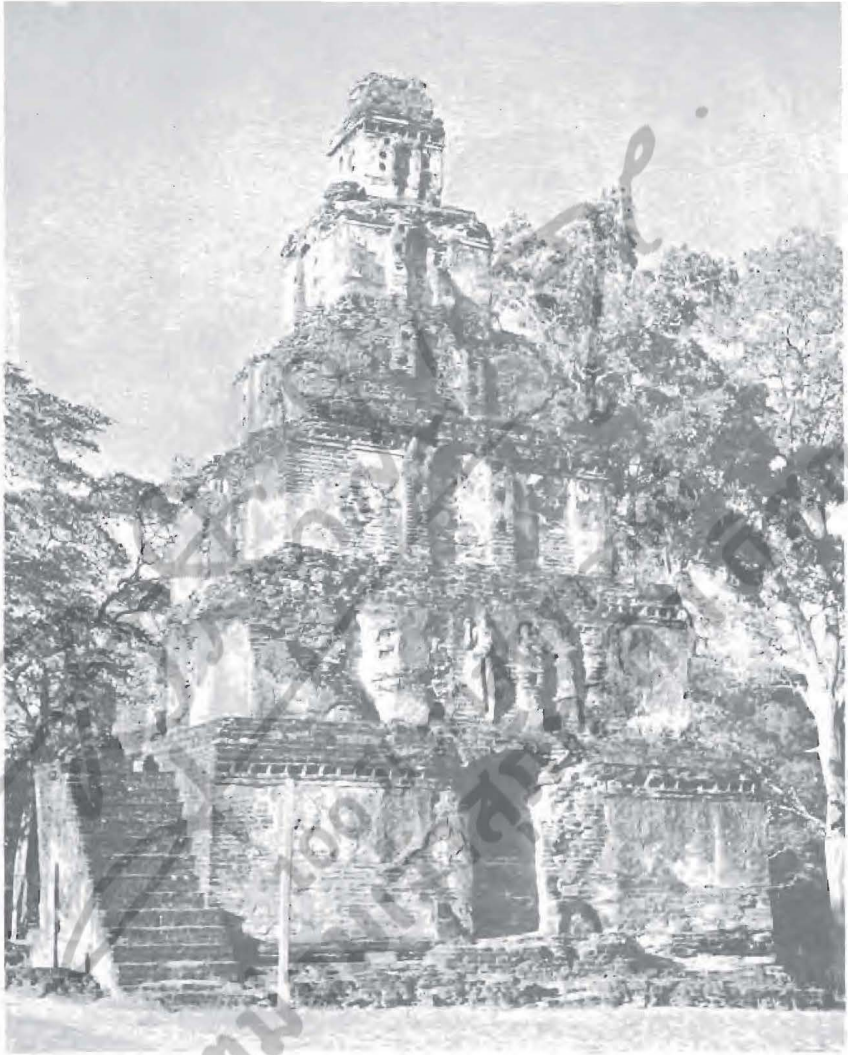
รูปที่ ๒๓
วิหารคู่มือ เมืองโปลนนาหฺวะ

รูปที่ ๖๔
ภาพปูนปั้นบนผนังข้างวิหารเหนือ เมืองป้อมพวน

รูปที่ ๖๕
ศิวิลวิทยาลัยที่ ๒ เมืองโปลงนารูวะ

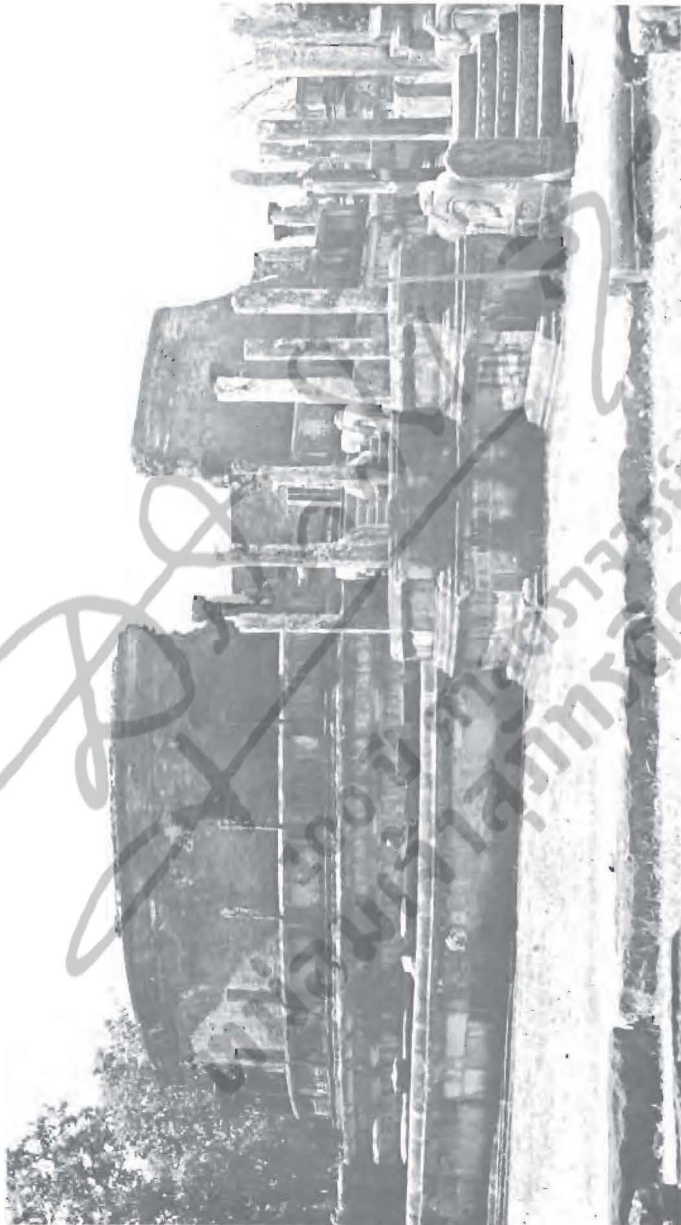
รูปที่ ๑๖
สถิตมหาปราสาท เมืองโพลonnารูวะ

รูปที่ ๑๑
วิหารชตะทาด เมืองโพนมเปญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

รูปที่ ๒๘
เจดีย์พระทาด เมืองโพนมเปญ

รูปที่ ๖๕

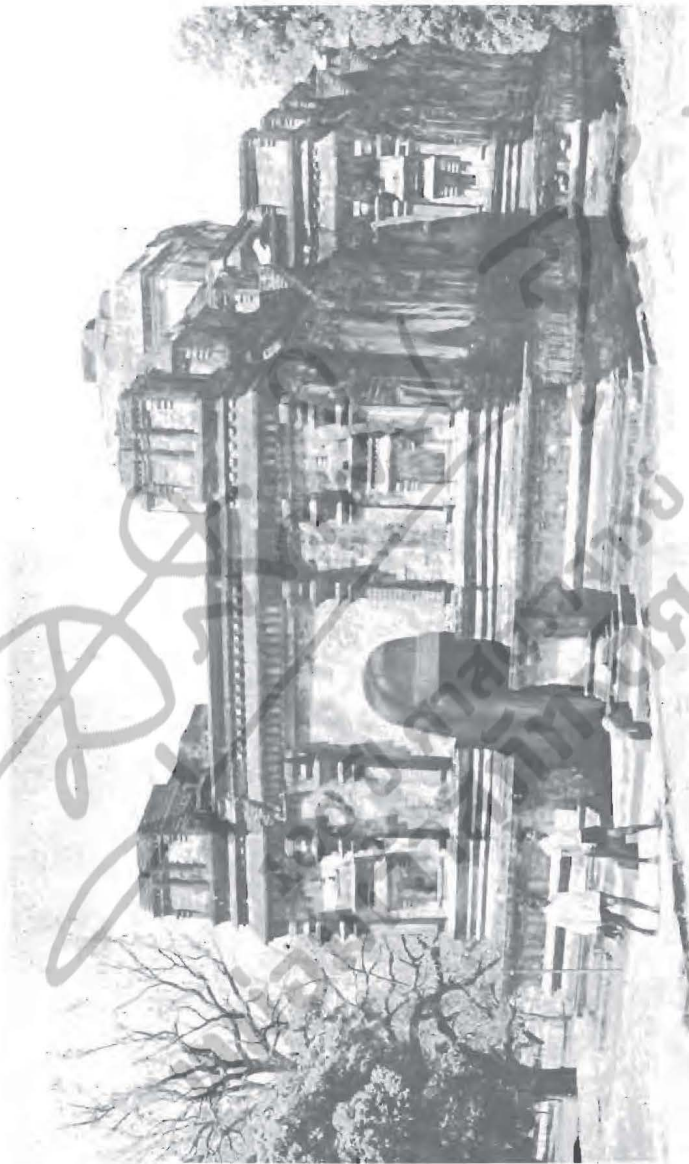
ทวารบาลด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ วะฐาถ เมืองโปลงนารูวะ

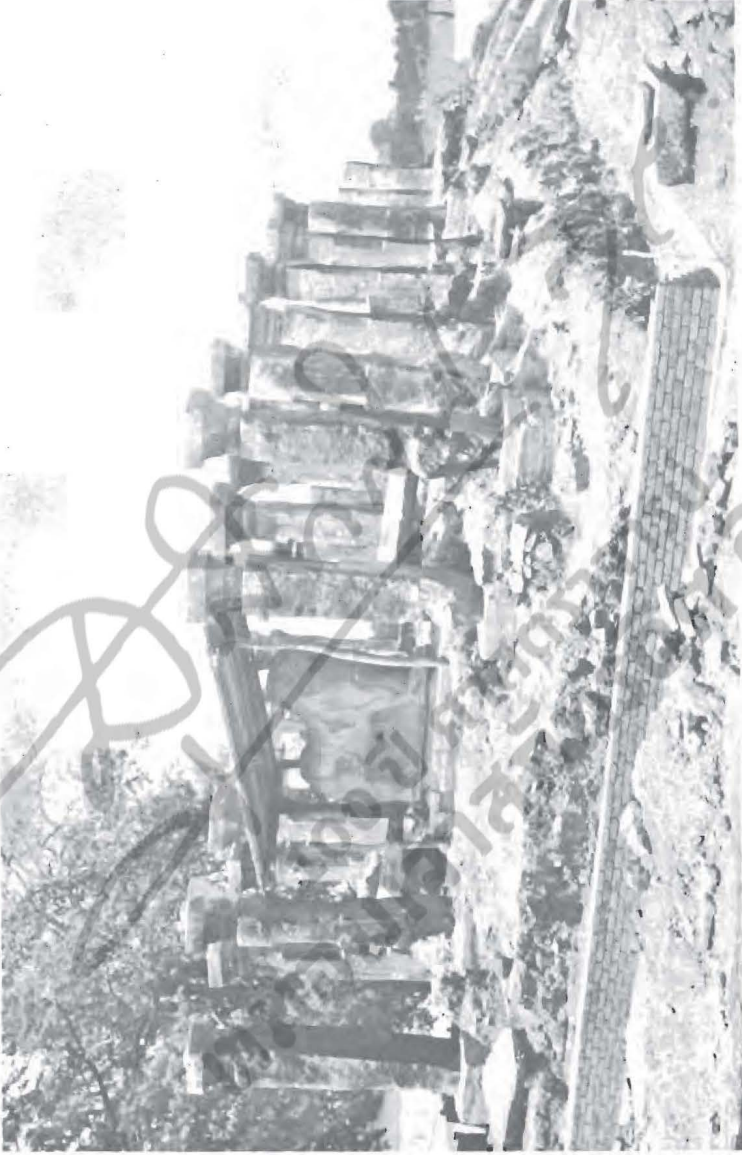
รูปที่ ๓๐
เสาหินในวิหารอชิตาเขต เมืองโปดนนาหระ

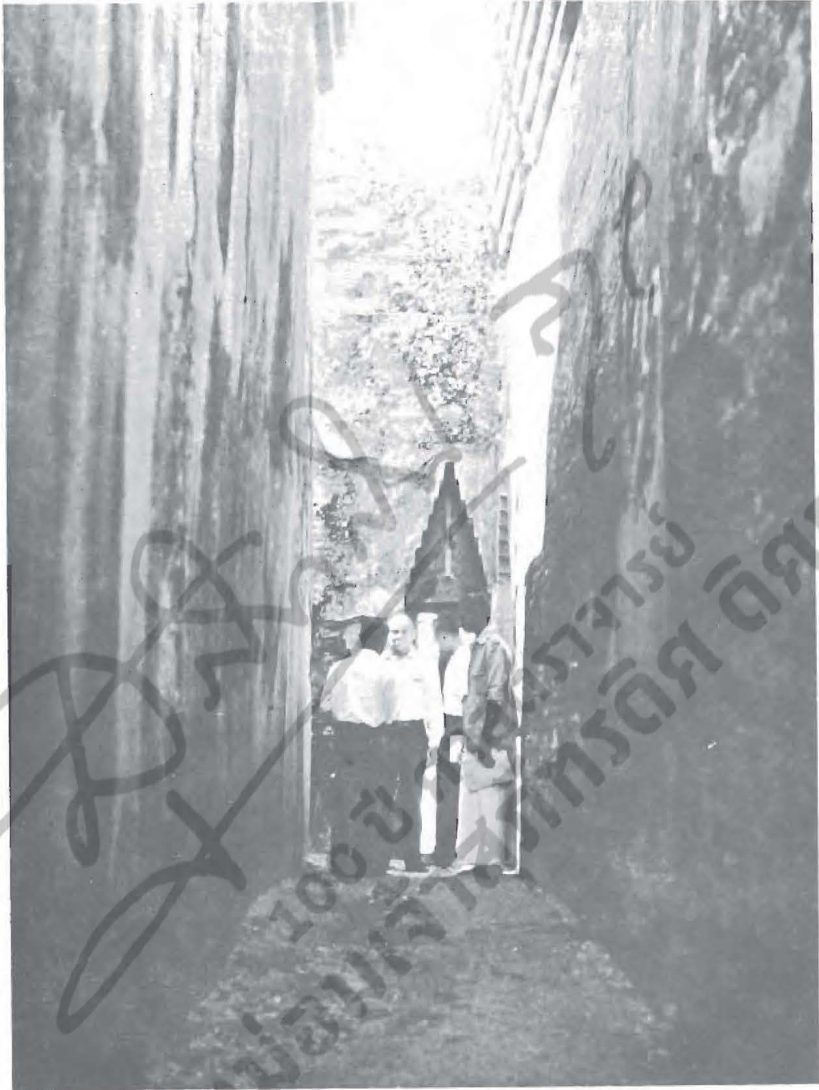
รูปที่ ๙๑
นิตสังกตามณฑล เมืองโปคนาธุระ

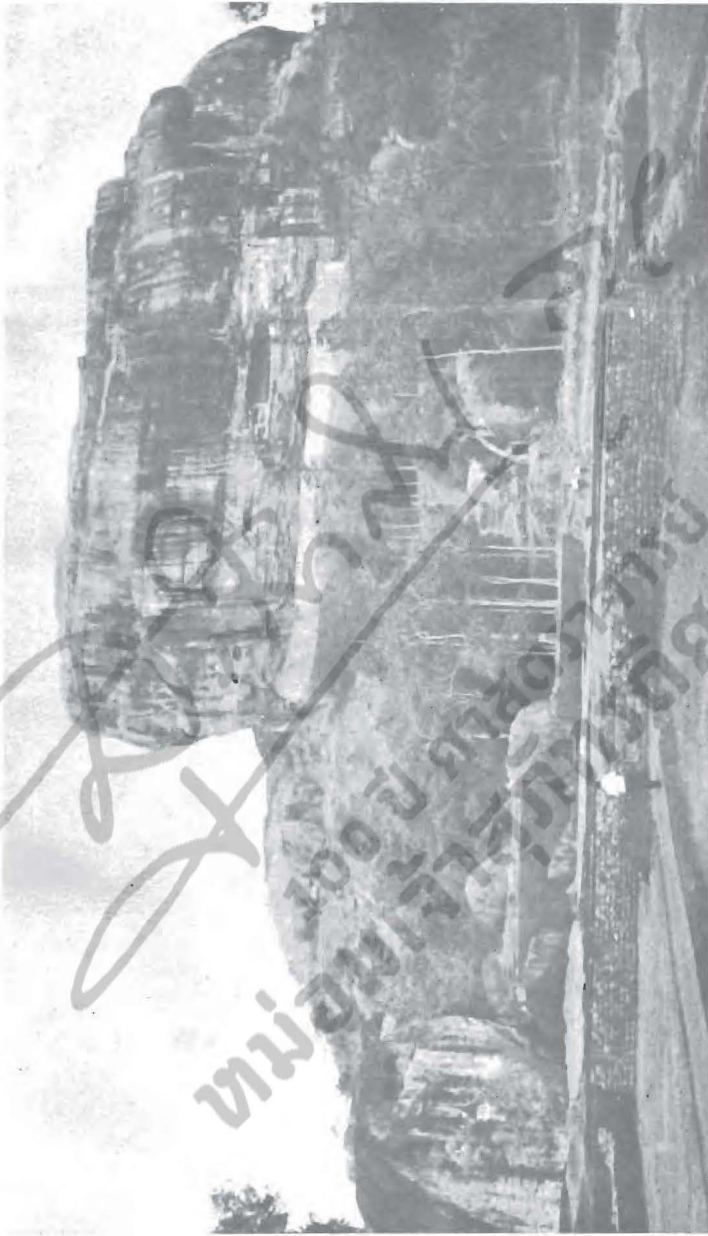
รูปที่ ๘๒
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
เมืองพนมเปญ

รูปที่ ๑๓
ห้องพระโรงของพระเจ้าอินทสิงหนัตถะ เมืองโกชนนาราช

รูปที่ ๓๑๔
ทางเดินภายในผนัง ๒ ชั้นของวิหารเหนือ เมืองโปตนนารูจะ

รูปที่ ๓๕
เขาสัตริยะ

รูปที่ ๗๖
จิตรกรรมที่เขาสีทิวะ

รูปที่ ๙๒
บมเขตเขาศรีวิชัย

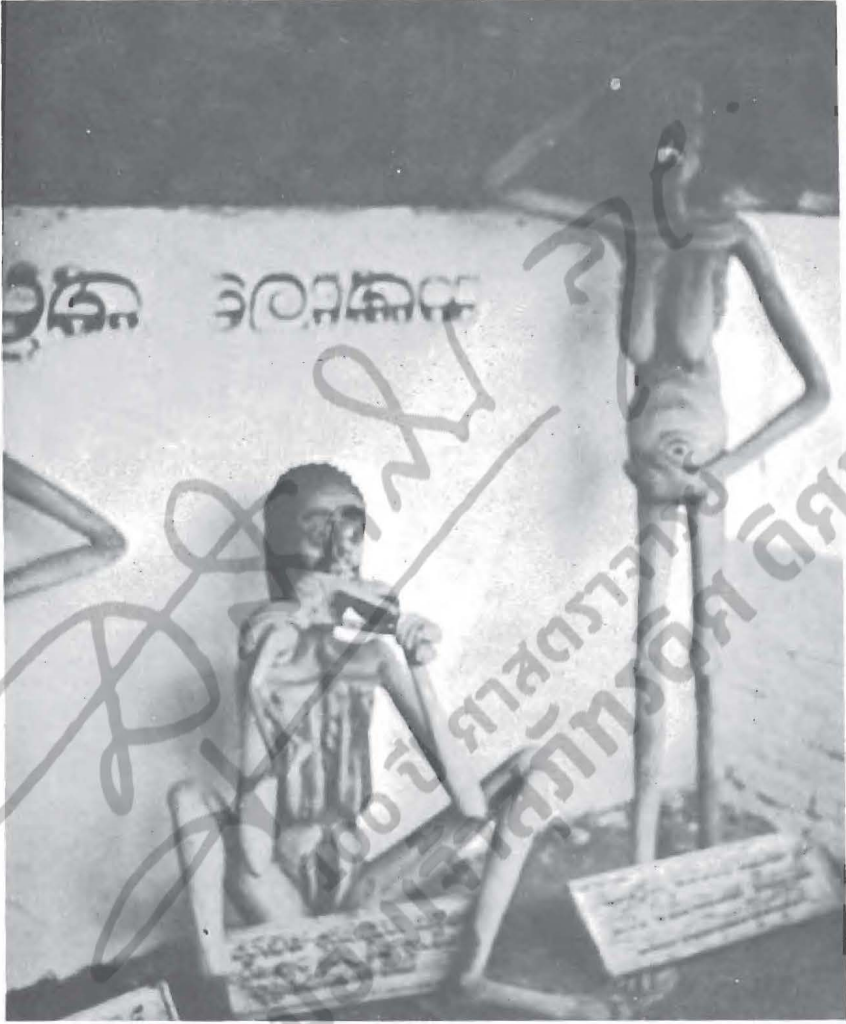

รูปที่ ๓๘
เจดีย์ โกลีนาส์ศรีวิชัย

รูปที่ ๓๘
หน้าตำราเพลง
พระสุพรรณบัฏ

สงวนลิขสิทธิ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครศรีธรรมราช

รูปที่ ๘๐
ภาพปูนปั้นประดับในวัดโกกัณฑ์ท่ามพุทธะ

รูปที่ ๘๑
ระบำเกณฑสี เมืองเก่าเต

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

รูปที่ ๘๒
อัฐจันทร์ลีลาหน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

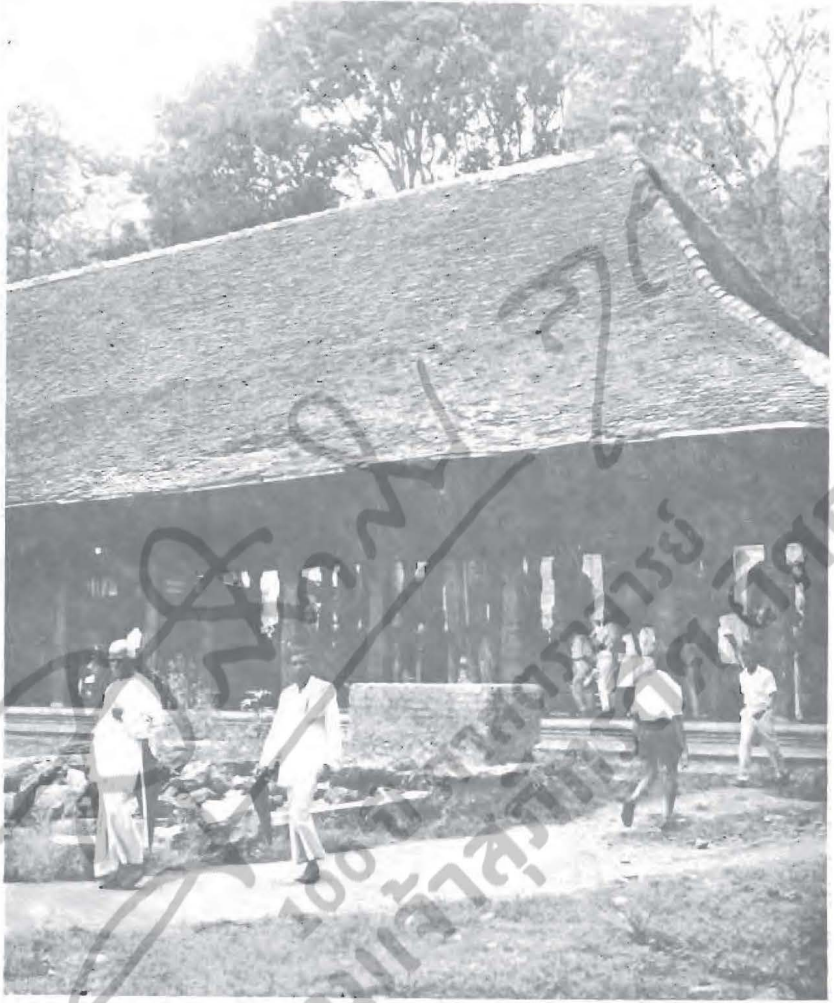

รูปที่ ๘๓
วัดพระเขมวแก้ว เมืองแคว้น

รูปที่ ๘๔
ไม้สลักสาขามกร - โตรณะ สาขาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เมืองแคนดี้

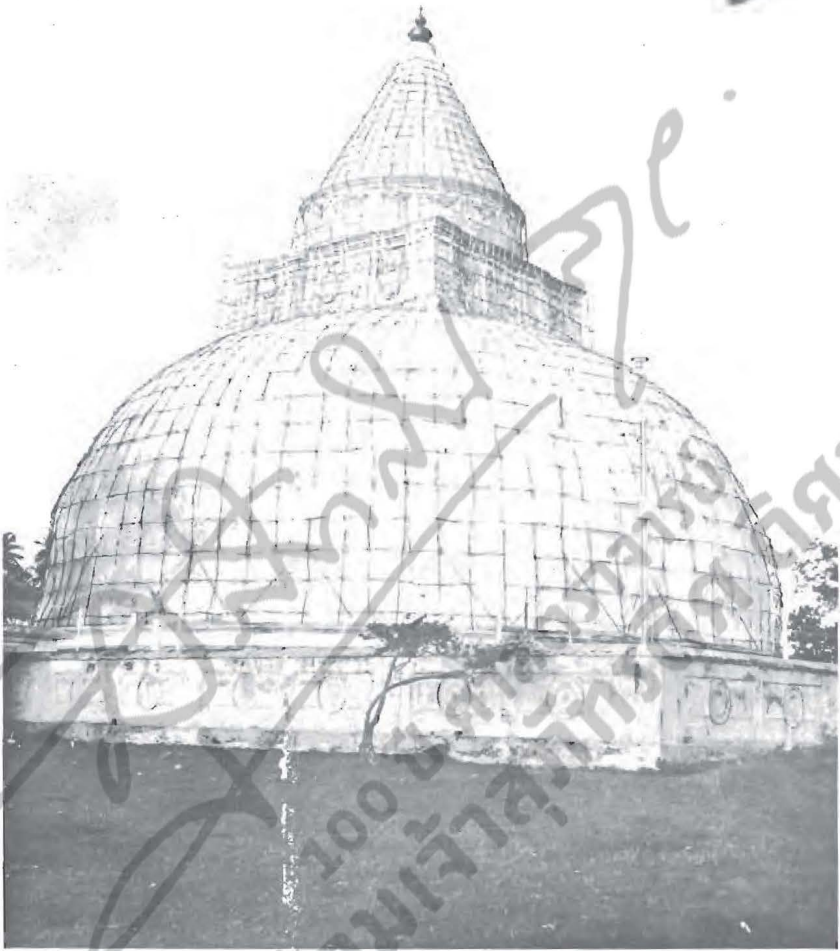
รูปที่ ๘๕

ศาล ภายในเขตพระราชวัง หลังวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร

รูปที่ ๘๖

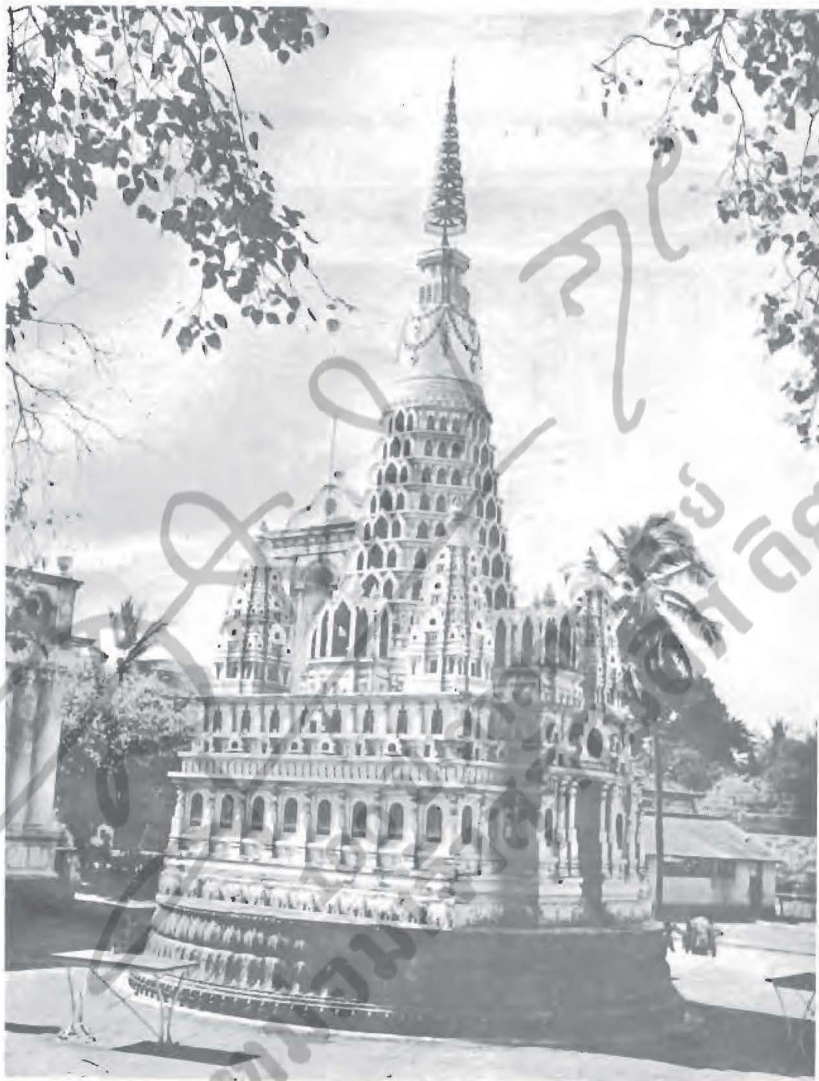
รูปหมู่ถ่ายหน้าโรงแรมแกรนด์ เมื่อจบการอภิบาล จากซ้ายไปขวา ๑. กนกบัวรด ๒. ผู้แต่ง ๓. ม.จ. เสมอภาค
โตชาติ ๔. ม.ร.ว. เกษัตินัย บริเวียร์ ๕. นายชนิด อยู่โพธิ์ ๖. นายสุศักดิ์ ทพยเกษร ๗. นายมะณี โกลตันเพ็ช
๘. กนกบัวรด นายชองมู สถาปนการะห์ เป็นผู้ถ่ายภาพ

รูปที่ ๘๖
มหาสถูปเมืองศิสมหาราม ขกะกำลังซ่อม

รูปที่ ๘๘
พระพุทธรูปศิลาขึ้น ศิลปลังกาสมัยอนุราชปุระตอนต้น ในบริเวณมหาสุป
เมืองตีลสมหาราม

รูปที่ ๘๘
รัตนเจดีย์ที่วัดที่พุทธมามาราม กรุงเทพมหานคร

รูปที่ ๕๐
ผนังด้านนอกของวิหารวัดถ้ำขาคีวิหาร กรุงโคตัมโบ

วิศิษฐ์ ๒๕

100 ปี ศาสตราจารย์
หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

หนังสือโรตัมภ์สุภาวศรวาร นายอำเภอ อังทอง ผู้วิริยะและปรีชาคุณ

๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗

ดาบนั้นท้าววรุฑ ของ ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์

ผู้เขียนเริ่มเขียนเรื่องนี้ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยยกเหตุการณ์ในพงศาวดารตอนหนึ่งมาเขียนเป็นบันเทิงคดีที่ชวนอ่าน เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นเรื่องการสงครามกับพม่า เน้นหนักถึงเรื่องความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งให้เห็นความกล้าหาญของชาวไทยและอนุภาพของพระมหากษัตริย์ไทย เป็นการเกิดคุณวิริกรรมของสมเด็จพระนเรศวรเพื่อเป็นอนุสรณ์ค้ำนิงแก่ชาวไทย

รุ่นหลัง ดาบนั้นท้าววรุฑเป็นดาบที่สมเด็จพระนเรศวรพระราชทานแก่ออกพระรามอินทราครั้งปราบศึกที่ทุ่งนาคราช เป็นหนังสือที่อ่านสนุกทั้งยังให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยอีกด้วย

ภาค ๒๐ ๒๗๗

บทกลอนละครเรื่องขอมคำคืน, บทละครเรื่องพระร่วง,
บทละครเรื่องพระเกียรติรถ, บทละครเรื่องขุนช้าง—ขุน-
แผนชุดแต่งงานพระไวย พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทละครทั้ง ๔ เรื่องนี้รวมพิมพ์อยู่ในหนังสือชุดภาษาไทยของคุรุสภา เพื่อให้ผู้อ่านได้อ่านบทละครชนิดต่างๆ ในเล่มเดียวกัน ในเรื่องขอมคำคืน ได้ทรงเล่าเรื่องตามตำนานและสันนิษฐานทางโบราณคดี ทรงดัดแปลงแต่งเป็นบทละครเรื่องพระร่วงโดยทรงตัดเนื้อเรื่องให้สั้นเข้า ส่วนบทละครเรื่องพระเกียรติรถจะทรงประดิษฐ์เรื่องขึ้นหรือทรงใช้เนื้อเรื่องจากไหนนั้นไม่มีหลักฐานปรากฏแน่นอนแต่สนุกน่าอ่านมาก เนื้อเรื่องแปลกกว่าบทละครเรื่องอื่น ๆ บทละครเรื่องขุนช้างขุนแผนนั้นทรงดัดแปลงแก้ไขใหม่โดยมีเค้าโครงเรื่องของบทเสภาเดิมโดยมาก

ราคาปกอ่อน ๓๐ บาท

จดหมายเหตุความทรงจำ ของกรมหลวงนรินทรเทวีและพระ-
ราชวิจารณ์รัชกาลที่ ๕

จดหมายเหตุฉบับนี้เริ่มต้นกล่าวตั้งแต่ตอนที่พม่าตีกรุงเก่า
ในแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นต้นมา รัชกาลที่ ๕ ทรงพระ-
ราชวิจารณ์เป็นตอน ๆ ไป มีเรื่องแปลก ๆ ซึ่งไม่ปรากฏใน
หนังสือพระราชพงศาวดารหลายเรื่อง เป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษา
วิชาโบราณคดีอย่างยิ่ง ดังที่สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ได้
ทรงกล่าวไว้ว่า “...หนังสือพระราชวิจารณ์เรื่องนี้ เมื่อทรง
พระราชนิพนธ์ ไม่ใช่แต่ทรงพระราชวินิจฉัยข้อความในจดหมายเหตุ
เดิม ได้โปรดให้ค้นหนังสือเก่า ทรงสอบสวนเองโดยถ้วนถี่
ความข้อใดทรงพระราชดำริเห็นว่า นักเรียนโบราณคดีควรรู้จักทรง
แสดงข้อนั้น ๆ ไว้ให้รู้โดยชัดเจน...” นับเป็นวรรณกรรมที่มีคุณ
ค่ายิ่งเล่มหนึ่ง ควรที่ผู้สนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาโบราณคดี
จะมีไว้

การเดินทางไปประชุมยูเนสโก พ.ศ. ๒๕๕๕ และ ๒๕๐๕
ของ คุณภูมิมาลา

บันทึกเหตุการณ์การเดินทางไปประชุมยูเนสโก พ.ศ.
๒๕๕๕ และ ๒๕๐๕ อย่างละเอียด นอกจากผู้อ่านจะได้ทราบ
กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์การยูเนสโกแล้ว ยังได้รู้จักสถานที่
ที่น่าสนใจและวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ที่ผู้เขียนเดินทาง
ผ่านไป ผู้เขียนเล่าได้อย่างละเอียดลออ มีเกร็ดความรู้ที่เป็น
ประโยชน์หลายอย่าง มีภาพประกอบด้วย ท้ายเล่มได้พิมพ์เอก-
สารประกอบเกี่ยวกับเรื่องที่คุณเขียนไปประชุมมา โดยพิมพ์
เหมือนต้นฉบับที่เป็นภาษาอังกฤษ องค์การคำของคุรุสภา ได้นำ
มาจัดพิมพ์ไว้ในหนังสือภาษาไทย เหมาะจะมีไว้ในตู้หนังสือของ
ท่าน

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

100 ปี ศาสตราจารย์
หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

วัตถุประสงค์การเผยแพร่ : เพื่อการศึกษาเท่านั้น
For Educational Purpose Only

